

# **ISTORIA BISERICESCĂ**

**a lui  
MELETIE**

**Mitropolitul Atenei**

**Tălmăcită din vechea elineasca limbă în cea simplă, și  
îmbogățită cu multe trebuințe și de nevoie sub însemnări,  
și cu scumpătățite tabule, de**

**Gheorghe Bendoti din Zachint.**

**Iar acum tălmăcită în limba românească de smeritul**

**VENIAMIN COSTACHI**

**MITROPOLITUL MOLDOVEI**

**Tomul IV.**

**Partea I-a.**

**IAȘI .  
În tipografia Sfintei Mitropolii  
1843.**

# ISTORIA BISERICESCĂ

## CARTEA XVIII.

### VEACUL 18.

#### CAPITOLUL I.

### AUTOCRATORUL ȚARIGRADULUI AHMET 3, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LUI ÎN BISERICA LUI HRISTOS.

#### *Ahmet 3 Autocratorul Țarigradului 1703 d.Hr.*

**1.** Suindu-se în scaunul Țarigradului Ahmet 3 după scoaterea fratelui său Mustafa 2 la 1703 August 11, cel mai întâi lucru închipuit în mintea sa, a fost, a se întări în scaunul cel primejdios, și îndată sa și împrietenit cu toate puterile Europei. Deși rebelii din Ungaria îl poftea ca să ajute împotriva Autocratorului Leopold, cu toate acestea el au rămas întărit în puterea sa, până când nu se temea de războiul cel intern. Pe urmă fiind îndemnat de regele Carol 12 al Suediei a pornit război împotriva rușilor la 1610 în care război dacă Vizirul când a înconjurat oastea lui Petru cel Mare la râul Prut lângă Fălciu<sup>1</sup> ar fi arătat mai multă înțelepciune, sau mai puțină scumpătate, ar fi stricat cu totul oastea Rusiei și fără îndoială ar fi prins și pe Petru, și așa sar fi lipsit rușii cu totul de a mai vătăma ținuturile Otomanilor. Dar Dumnezeuiasca pronie orânduind almintrele a orbit pe Vizirul, și sa făcut pofta folositoare pentru înalta Poartă, dar mai folositoare pentru Rusia și Petru, care a scăpat dintr-o adevărată pierzanie.

#### *Războaiele lui Ahmet 3.*

**2.** Deci mâniindu-se Ahmet împotriva Vizirului, a ridicat în această vrednicie pe Ali pașa, bărbat genios, războinic și politician, dar între acestea sălbatec și aspru, din îndemnul căruia a pornit război împotriva Venețienilor la 1714 pe care cu adevărat iar fi smerit de nu ar fi mijlocit Carol 6 Autocratorul Germaniei. Ahmet însă nu numai că nu

---

<sup>1</sup> La Stăniilești pe malul Prutului mai jos de Huși ținutul Fălciului.

a băgat în seamă mijlocirea Autocratorului, ci sau și mâniat foarte pentru o scrisoare a lui Carol, și a pornit război împotriva lui. În acest război sa făcut acea minunată bătaie între Vizirul și Eugenie Arhistrategul Germanilor lângă Petervradinu, cu stricarea a 15.000 Otomani și pierderea Timișoarei, ce au stăpânit Germanii după o lipsă de 164 ani. Mai mult au înaintat Germanii până la Valahia, au stăpânit locuri și au luat rob pe Domnitorul Nicolae Mavrocordat. Atunci Ahmet a fost silit să ceară pace. Între acestea se bătea Ahmet și cu Venețienii pe mare, și lea luat multe locuri, precum Corintul, Nafopactul, Motoni, Koroni, și Analpi, unde sa vărsat multe sânge Hristianicesc, mai vârtos de al Venețienilor.

### ***Rebeliune.***

**3.**Iar la 1739 Iulie 23 au ieșit Ahmet din Țarigrad ca să meargă să bată pe Perși, și a rămas câțeva vreme la Scutari, sau pentru că nu voia să meargă la război, sau ca să-i îngrozească pe Perși comandând el însuși oastea, sau pentru că nu erau încă gata toate cele ale războiului. Aceasta a fost destul a se ridica în Țarigrad o înfricoșată rebeliune, și sa arătat atât de curioasă, încât mi se părea de cuviință a vorovi mai pe larg de dânsa.

### ***Halilu rebelul.***

**4.**Un epitrop oarecare Halilu, Ienicer cu breasla și Patrona numit, mai deosebit, fiindcă slujea cu această oficie de multă vreme pe la închisori, văzând cum că oastea se dezgusta de acest război, și norodul gemând pentru multele greutăți, a socotit să facă o revoltă, fără însă a ști sigur de ce. Adună pe câțiva dintre prietenii săi și după ce le zice o vedenie, cum că sa arătat Dumnezeu mâniat asupra Sultanului și Vizirului, pentru că se îndeletnicesc numai la odihna și desfrânarea lor, și în războiul nedrept împotriva Perșilor a pus în primejdie oastea, a hotărât să facă o rebeliune, și să detroneze pe Ahmet. Toți au lăudat pe Halil și au hotărât pe 17 Septembrie ca un început al lucrului lor. În aceeași zi s-au adunat în trei locuri, au atras o mulțime de norod de partea lor. Halil a luat într-o mână steagul și în alta sabia, a început să alerge prin piață strigând că cine este adevărat uman să urmeze steagului. Auzind aceasta Autocratorul și venind noaptea în cetate, au voit ca să-i astâmpere cu blândețe, căci nu a ascultat sfatul următorilor săi, care îl îndemneau ca să nu întârzie și au lăsat atâta vreme, încât rebelii au adunat o mulțime de norod. Cuvintele nu mai foloseau pentru că norodul striga, cum că atunci vor lepăda armele din mâini când vor

ucide pe Vizir, Muftiu, Kiaga, și pe Caimacanul, ca pe cei ce au pricinuit rebeliunea fiindcă nu au ocârmuit drept. Deci atâta prădau unii din ei casele acelora ce se împărțeau de stăpânire mai vârtos a Voievodului de Galata, a căruia casă au prădat-o, au aruncat toate averile sale afară pe fereastră, zicând cum că nu este cu cuviință unui bun Musulman a se mânji cu răpirile și nedreptățile, căci acestea sunt bogății adunate cu dea sila și pe nedreptate de la Ghiauri (precum obișnuiesc ei a numi pe Hristiani) de unde este nedrept ca să le ia ei. Așa nici sa aflat vreun turc să ia vreo para, ci toate le-au adunat Hristianii.

**5.**Atunci Autocratorul a dat poruncă Hristianilor ca să se înarmeze și să se bată cu rebelii. Dar Halilu a zis că dacă vor șede Hristianii liniștiți în casele lor, nu se vro supăra, iar de nu, se vor căi, și pentru ca să arate adevărul și în faptă, a pedepsit aspru pe vreo câțiva dintre Turci, care împotriva poruncii sale au supărat Biserici și casele Hristianilor. De unde și Hristianii au șezut în casele lor, așteptând ceea ce va să se întâmple. Între acestea Halil a poruncit ca să se deschidă dughenele fără frică, să se vândă toate cele trebuincioase traiului, fiindcă de frică erau închise toate, în așa fel că, până ce au ținut rebeliunea, nu numai că nu era lipsă în Țarigrad, dar și mare ieftinătate.

***Ahmet este scos din scaun.***

**6.**Deci au priceput Ahmet cum că nu mai este viață pentru dânsul de nu va mulțumi pe rebeli, de unde surghiunește pe Muftiu, aruncă în drum trupul mort al Vizirului care-i era și ginere, a lui Kiaga și a Caimacanului, dar în loc de a se astâmpăra rebeliunea, au început mai mult asupra împăratului, numindu-l mincinos și călcător de făgăduințele sale fiindcă sa aflat și netăiat împrejur, și cu adevărat acesta era Hristian de neam Armean, care viind în Țarigrad se prefăcea că este Musulman, și a ajuns să se facă Vizir. De unde după ce a spânzurat cele două trupuri moarte în doi copaci, a legat trupul Vizirului de coada unui cal, și la târât până la palatul împărațesc, strigând să le dea pe Vizirul cel adevărat viu, și strigau fiindcă nu ne dai pe pricinuitorul stricării împărăției, adică pe Vizirul, ești nevrednic de a fi împărat. În zadar a încercat Autocratorul să-i împăce, fiindcă ei dând trupul Vizirului la câini, au trimis la împăratul pe unul care se numea Isperizade, de la Geamia Sfânta Sofia, și sa înfățișat înaintea lui Ahmet fără nici o frică zicând: „Stăpâne, împărăția ta sa sfârșit, și supușii tăi nu mai voiesc să te recunoască de împărat.” Aceste cuvinte au fost

destule, l-au făcut pe Ahmet să alerge la închisoarea lui Mahmut, și să-l heretisească de împărat zicându-i: „Nu te încrede mult în Miniștrii împărăției, nici nu-i lăsa multă vreme în funcția lor, ci îndatorează-i adesea să dea seamă pentru ocârmuirea lor, căci dacă eu aș fi păzit totdeauna acest fel de politică, aș fi sfârșit în împărăție tot atât de fericit cum am început. Îți urez mai fericită împărăția ta, și te rog pentru fiii mei și pentru mine.” Pe urmă sa dus singur și sa închis în aceeași închisoare în care avea pe nepotul său, unde a și murit după 5 ani, împărățind 27 ani. Vezi pentru aceasta Istoria de un an Ital. Pe Shmitie Tom 2 a Autocratorilor Otomanilor, Istoria rebeliunii în Țarigrad la 1730-1731, pe Viangu descrierea istorică a păcii din Pasarobici, pe Timon Hronologia pricinilor Ungurilor și a Transilvănenilor, pe Kiaru Istoria Valahiei, Augustin Umikalia Istoria războiului între Carol 6 și Ahmet 3, Istoria Chinezilor celor noi Tom 1 foaia 267 și pe alții.

### ***Patriarhul Țarigradului Gavriil 3.***

**7.**Sub împărăția acestui Autocrator au urmat Patriarhi Țarigradului Gavriil 3 de la Smirna, Mitropolit Karhidonei<sup>2</sup> bărbat înțelept, blând și pașnic, care ocârmuind cu cuvioșie și după Placul lui Dumnezeu scaunul 5 ani după alții 5 ani și 2 luni, sau după alții 4 ani, a murit cu moarte grea în luna Mai 1707. Pe vremea Patriarhiei sale la 1703 au legiuit prin Sinod, așezând în numărul Sfinților pe Dionisie Arhiepiscopul de Eghina, Zakintie, a căruia moaște sunt în Zakint, făcând minuni neîncetat.

### ***Neofit al Iracliei Patriarh.***

**8.**După Gavriil, cu sfatul de obște al Sinodului a fost ales Neofit al Iracliei, sfetnic tainic al împăratului, care mai înainte de a lua întărirea de la Vizir, a fost clevetit de un vrăjmaș oarecare ca fiind trădător împărăției, pentru care a fost pus în temniță. Pentru această pricină mulți nu pun pe Neofit între Patriarhi. ***Ciprian de Cesareia Patriarh.*** În locul lui a fost făcut Patriarh Ciprian de Cesareia, toiagul ia fost dat de Mitropolitul Cizicului, și după Neofit văduvea scaunul Iracliei. Acest

---

<sup>2</sup> Este vrednic de însemnat că în Tomul 3 al acestei Istorii la veacul 12 cap: 13 paragraf 5 Meletie numește pe acesta Gavriil 2 dar cu greșeală pentru că în veacul 13 cap: 14 paragraf 4 numește mai întâi pe Gavriil al Tesalonicului, deși pomenește numai numele lui și nimic altă, și mai jos numește 2 Gavriil Ganu. Deci lipsindu-mă atunci de condicile Patriarhilor n-am putut ca să dreg greșeala lui Meletie. Acum însă cu dreptul este ca să o îndrept, zicând cum că la 1691 cu alegere de obște sa suit în scaun Gavriil al Tesalonicului bărbat temător de Dumnezeu, și virtuos, care bolnăvindu-se după 6 luni a și murit. A fost prohirisit dar Teofan al Atenei care asemenea ca și Gavriil sa săvârșit după 6 luni, după alții 7 luni. Deci cu sfat de obște sa făcut Meletie Paga al Alexandriei, pe urmă a fost chemat a 2-a oară Matei, care a stat Patriarh 4 ani după alții 5, sa scos din scaun, sa dus la Aton, a rămas acolo. După acesta se face Matei al Ioaninei a 2-a oară.

Ciprian după unii era neînvățat și bețiv și foarte iubitor de argint, fiind urât de toți sau jeluit la Vizir că este nevrednic de Patriarhie, și așa a fost surghiunit la munte, după 2 ani și 6 luni de Patriarhat. Alții zic cum că trăind simplu și fără pompă, mai vârtos încă voind a înnoi cucernicia cea dintâi și buna rânduială, a oprit hainele cele luxoase, și toate vasele de argint, și așa a silit partea Bisericească să trăiască în simplitate, pentru care a fost urât și defăimat.

### ***Atanasie al Adrianopolei Patriarh.***

**9.**După Ciprian se face Patriarh Atanasie al Adrianopolei, bărbat învățat la limba elină, latină, și arabă, mai mult la muzică era desăvârșit. Dar fiindcă a început a ocări cu grozăvie și asprime, a fost pizmuit și pârât la Vizirul, că îi iubitor de bani și că reformează religia noastră, fiindcă avea toată osârdua la tălmăcirea cărților Francilor, atunci a tălmăcit și Lexiconul cel în patru limbi al lui Meninski în limba elinească. De unde fără veste este scos din scaun după ce a stat Patriarh 1 an și 4 luni, deși avea mulți ajutători. ***Kiril al Cizicului.*** Și în locul lui se pune Kiril Lisbie al Cizicului, bărbat împodobit cu cucerie și cu viață cucernică, învățat la elină, la Sfânta Scriptură și a Părinților. Deci fiind împărăția la Adrianopoli din pricina expediției către Germani ce atunci făcea, era și Patriarhul acolo împreună cu Sinodul și cu clerul. Întru o zi Vizirul a chemat pe Patriarh pentru oarecare pricină, și dezgustându-se de răspunsul său Vizirul a clătit din cap. Aceasta văzând-o cei de lângă dânsul prin oarecare mijloace putincioase au vrut să împace pe Patriarhul, dar el neîngrijind de aceasta nicidecum, a fost scos din scaun, stăpânindu-l numai 18 luni. ***Ciprian a 2-a oară Patriarh.*** Și în locul lui a fost pus Patriarh Ciprian, care după 4 luni a fost scos fiindcă nu a voit să mai mărească dajdia cea de peste tot anul.

### ***Cosma 3 Patriarh de Țarigrad.***

**10.**Cosma 3 Halvidonie, care mai întâi a fost Arhiepiscop în Sina, pe urmă în Kalvidopoli, și al treilea tâlhărește al Alexandriei fiindcă încă trăind adevăratul Patriarh al Alexandriei, el ia scaunul. Fiind izgonit pe urmă de cler și de norodul din Alexandria au venit în Țarigrad, unde petrecea în casa lui Hagi Ioan, al cărui feciori și rude puteau mult la Poartă, care mai vârtos prin Manolake Guaree (nevoind Kiril și Ciprian să mai adaoge la dijmă) a făgăduit să dea Vizirului 20 de talanți (care fiind iubitor de dreptate, și nu se biruia de bani ca cei mai înainte de dânsul, a orânduit să se dea obștimii ceea ce iau Vizirii de la cei ce au stat Patriarhi) de unde se face Patriarh, sau mai bine

mască de Patriarh, fiindcă totul sta în mâinile fiilor lui Hagi Ioan, care arunca catastife, aduna în toate chipurile bani cu cuvânt că îi cheltuie la cei mai mari ai curții, pentru care mâniindu-se Arhieriei, se sileau să aleagă alt Patriarh. Deci Ieremia Patmie, ce era atunci Kesarie, a poftit Patriarhia, și pornindu-se să-și împlinească scopul, a făgăduit să dea îndoit pe an, de unde este scos Cosma după 2 ani de Patriarhat, și prin mijlocirea unora dintre prietenii săi, ia scaunul Alexandriei și se suie Ieremia 3 la 1715.

### ***Ieremia 3 Patriarh.***

**11.**Ieremia 3 (după mărturia lui Procopie) era bărbat cucernic, și învățat la limba elină și la buna rânduială Bisericească, etc. Acesta fiind bătut de conștiință și de Arhieriei pentru adaosul dajdiei și pentru firea sa cea ostenitoare, a cerut hotărârea Arhieriei și a boierilor, ca să refacă Patriarhia fiind veche și în primejdie să cadă. Se zidește Biserica Patriarhală a Țarigradului. Dându-se dar hotărârea și cu silința lui Ieremia, a clerului și a norodului, cu mulți bani a fost ridicată Biserica cea mare. Când era aproape gata a căzut acoperământul, fiindcă era boltă. Pe urmă Patriarhul a luat a doua poruncă și a înnoit-o precum se vede și în ziua de astăzi, dimpreună cu chiliile de sus, a fost cumpărată și casa nobililor boieri ca să șadă Patriarhul, care a ars pe vremea Patriarhului Neofit. Fiind dar Ieremia înfricoșat către Arhieriei și neprimind mijlocirile lor, ci mai vârtos cerând bani de la dânșii spre împlinirea celor cheltuiți de dânșul, a fost pârât ca fiind trădător și că scrie lui Petru al Rusiei ca să se oștească împotriva împărăției, și acestea în vreme de război, de unde a fost închis în Adrianopoli, împăratul fiind atunci acolo, și toți se temeau că îl vor omorî sau îl vor scoate. Dar el dovedindu-și nevinovăția sa, și cheltuind peste 100 de talanți sa suit iarăși în scaun până la 1725 Decembrie 20. Între acestea urmând a cere îndestularea scoaterii sale, și fiind urât de Prințul Moldovei Grigore Ghica care luase atunci Principatul, fiindcă nu ia iertat lui nelegiuita cerere de a se despărți sora lui, Ghiculeasa de legiuitul ei bărbat și a lua pe altul. ***Calinic al Iracliei*** la scos din scaun și sa făcut el Patriarh. Însă neașteptata bucurie a Patriarhiei atât a tulburat pe Calinic, încât a căzut mai mort de apoplexie. Deci ajutorii lui au alergat îndată la Prințul cel de curând vestit, ca să aleagă pe Paisie și să surghiunească pe Ieremia. Ieremia a stat Patriarh 12 ani cu cheltuieli, pâri și primejdii.

### ***Paisie al Nicomidiei.***

**12.**Paisie al Nicomidiei, fiind încă tânăr cu vârsta i sa dat de veste de către Prințul Ghica de Sâmbătă seara. Ieremia aștepta vestea morții lui Calinic, iar Paisie când să se facă ziuă ca să îmbrace mai degrabă hlamida. Ieșind dar Ieremia din Biserică, a fost surghiunit în Sina, și îndată se suie Paisie, dar fiindcă a doua zi era sărbătoarea întăririlor schimbarea sa făcut Luni, în care Hrisant Glimon a spus un cuvânt panigiric. Toți sau bucurat de aceasta, zicând că au scăpat de frica lui Ieremia. Drept aceia fiind Paisie foarte politicoș, mulțimea pe toți Arhieriei, punând în Eparhiile cele mai alese pe prietenii și partizanii săi, iar pe ceilalți lingușindu-i numai cu cuvinte și cu meșteșugiri. **Tom Sinodal.** Sub acest Patriarh sa făcut Tom Sinodal ca la vrednicii să se aleagă cei vrednici și învățați, ca să înceteze Simonia, sa mai făcut și o mărturisire ortodoxă, și altele asemenea, dar puțină vreme sau păzit. Pe vremea acestuia sau oprit și cele din epanghelma monahicească, fiindcă cei mai mulți trăiau ca niște boieri și mireni. Slujbele cele lungi au luat sfârșit ca să nu se strice după obicei Psaltii. Asemenea au încetat și ceremoniile cele obișnuite la sărbătorile Nașterii lui Hristos și a Botezului, sa ridicat și frica de numele Patriarhal, și tot felul de răutate ce se făcea în curte.

**13.**Din multa iubire de argint a acestui Patriarh, a fost călcată Patriarhia de către rebeli, unde Sfintele moaște au fost tăiate și împărțite, sa vărsat Sfântul Mare Mir, Icoanele din Biserică Pururi Fecioarei sau sfârâmat, Sfântul Artos ce se afla în Artofor a fost călcat, și multe altele a pățimit Sfânta Biserică. Deci pentru toate acestea fiind urât Paisie a fost scos din scaun la 1732 a stat Patriarh 6 ani. Vezi pentru Patriarhii despre care sau pomenit mai sus pe Mihail Lekuenie la Răsăriteanul Hristian, pe Pangratie Dimari, Adunarea Hronolog. Patriarhilor anecdotă, și pe Calinic Patriarhul Țarigradului în povestirea prescurtată a Patriarhilor Țarigradului.

#### ***Partenie al Alexandriei.***

**14.**Iar în scaunul Alexandriei după Paisie a intrat Partenie, fiind odinioară împreună călător cu Paisie al Ierusalimului, când au călătorit prin multe părți ale Europei și sau săvârșit la Smirna la 1689 din dărâmarea caselor la cutremur. **Gherasim Palida Patriarh.** Și după dânsul Gherasim Palida, înțelept și mult învățat, aflându-se în Țarigrad la alegerea lui Neofit la 1701. Săvârșindu-se dar din viață Gherasim sa suit în scaun **Samuil al Hiului**, bărbat cucernic și cu purtări bune, doctor și mult învățat, predicator, atât la cele politicești cât și la cele



sfinte, destoinic a descoperi adâncul Sfințelor Scripturi pe care cu osteneală ziua și noaptea nu încetează a le meletisi, culegând de acolo învățături duhovnicești și adăogând pe norodul Hristian spre cucernicie și viață cuvioasă și plăcută, după mărturia lui Procopie din Moscova când enumeră pe elinii cei învățați. Deci murind Samuil, *Cozma al Halkidonei* care lăsase scaunul Țarigradului și se dusesse la Sina, silindu-se prin multe rugăminți a căpătat greutatea scaunului din Alexandria.

*Chiril al Antiohiei.*

**15.**În scaunul Antiohiei după Macarie a intrat Chiril și după acesta *Atanasie*, amândoi bărbați cuvioși și cucernici după mărturia lui Procopie.

*Hrisant al Ierusalimului.*

**16.**Iar scaunul Ierusalimului îl ocârmuia Hrisant Peloponesie, sub Patriarhatul lui sa înnoit Sfînta Biserică a Ierusalimului, și Kukuklion al Sfântului Mormânt, pentru care sau întâmplat multe scandaluri între Ortodocși și Fratorii de acolo, căci ei voiau să înnoiască Biserica cea dărmată, având ajutor puternic pe craiul Galiei și al Spaniei, despre care vorbește acest Patriarh Hrisant în descrierea locului Sfânt și a Sfintei cetăți a Ierusalimului Ediția Veneția 1628 la foaia 97:

„Petrecând în Țarigrad la 1718 de multe ori ne-a înștiințat Excelența sa ambasadorul craiului Galiei Ludovic 15 ce pe atunci se afla acolo, ca să ne întâlnim și să vorovim pentru această pricină, gândindu-se foarte înțelepțește, pentru că precum avea lucrul mare greutăți din toate părțile, (fiindcă cu mare luare aminte era să vină în vremea aceia marele ambasador a Cesarului Germaniei, ca să se facă și de către dânsul cerere din partea acestui Cesar pentru aceiași zidire, ce de obște era plăcută, și nouă și Galilor) trebuia și convorbire nemijlocită între noi și dânsul. Deci socotind noi multe, deodată am întârziat această cerere, care și sa tărăgănat multe luni, însă când a ajuns vremea cea hotărâtă plăcută după voia lui Dumnezeu, ca să se înnoiască această Sfântă Biserică, gândindu-ne mult, împreună și cu alte persoane Bisericești și politicești temătoare de Dumnezeu, porniți de Duhul Sfânt, sa judecat de trebuință și folositor să se facă această adunare și convorbire, de unde sa făcut întâi la anul 1718 luna Ianuarie. Săvârșindu-se dar împlinirea cea dintâi, cu toată cinstea și primirea în amândouă părțile, sa făcut îndată voroavă și pentru zidire. Deci pornindu-se multe vorbe și greutăți cu cuviință din amândouă părțile,

care priveau mai mult la dihonie, în sfârșit sa arătat (din voia lui Dumnezeu) chip de unire întemeiat pe acest fel de învoială: ca locașul cel Dumnezeiesc și bine zidit al Sfântului Mormânt să rămână cu totul nemișcat precum este și se află, fără a se face în El vreo înnoire, sau să se atingă nici cu pipăirea la vreo îndreptare al Său, cu cuvânt adică de înnoire sau împodobire, care sa pus cu adevărit și neclintire, să se facă socoteală și pentru celelalte. Deși aceasta sa părut greu și Excelenței sale, dar mai mult Procuratorului Fratorilor Sfântului Mormânt, față fiind atunci și el, (fiindcă la aceasta privea toată lupta fratorilor), însă luptându-ne noi până la sfârșit cu putere și cu statornicie, zicând că dacă nu se va aproba aceasta nu mai este trebuință să se facă altă convorbire. Și văzând Ambasadorul neschimbată hotărârea noastră, după multe voroave sa cerut și sa adevărit, și sau dat înscrisuri și întăriri în amândouă părțile, de către noi lui, și de către dânsul nouă, pe urmă în curgerea a multe zile au urmat și celelalte convorbiri, și îndată sa făcut unire cinstită și folositoare între ambele părți pentru cealaltă zidire și înnoire, au rămas în sfârșit a se face anafora către Înalta Poartă pentru înnoire, pe urmă sa găsit cu cale să se urmeze în acest chip.”

Să dea adică Patriarhul Hrisant și Ambasadorul anaforaua ca să se înnoiască locurile a fiecăruia din doi, fără vătămarea celorlalte nații pentru care au și luat hatișeriful, dar însă fiindcă locul celorlalte nații rămânea nedres, pentru aceea sau rugat ca să li se dea voie la fiecare nație să-și dreagă locurile lor. Deci pentru aceasta Patriarhul Hrisant a luat hatișerif pentru locurile Romanilor, și Ambasadorul altul pentru locurile Francilor și celelalte nații. Însă hatișeriful Patriarhului cuprindea ca să se dreagă nu numai cele dinăuntru ale Sfintei Biserici, ci și cele din afară. După ce dar sa înnoit Biserica, nu lăsa să o văruiască, fiindcă nu era aceasta în hatișerif, pentru care iarăși Patriarhul Hrisant au luat și altă poruncă de la Pașa Ierusalimului, de sa vărui Biserica cea înnoită.

## **CAPITOLUL II.**

### **AUTOCRATORII IOSIF 1 ȘI CAROL 6 ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA DIN APUS.**

## ***Iosif Autocratorul Germaniei 1705 d.Hr.***

**1.**După moartea lui Leopold<sup>3</sup> Autocratorul Apusului la 1705 trăind 65 de ani împărățind 47 a intrat în scaunul Autocratic fiul său Iosif I născut la 1678 din Magdalena Tereza și încoronat crai al Ungariei la 1687 cum și împărat Romanilor la 1690. Drept aceea îndată ce a primit împărăția părintească a moștenit și slava strămoșilor de unde a și făcut multe războaie (vezi pe Otieron Istoria războaielor pentru moștenirea Spaniei) ca să așeze pe fratele său craiul ei, ce în diata sa la lăsat diadoh, pe Filip Ducele de Angiu, și tot l-ar fi așezat cu ajutorul Englezilor și al Olandezilor, de nu ar fi murit de vărsat la 1713 trăind 33 ani, din care 6 ani a împărățit. Acesta a stăpânit craia de Neapole la

---

<sup>3</sup> Printr-o abilă diplomație, împăratul Leopold I și cardinalul Leopold Kollonics, arhiepiscop de Eszetergom (Ungaria), începând cu primăvara anului 1698, vor iniția puternice acțiuni de atragere a românilor ortodocși la catholicism. Clerul ortodox din Transilvania era îndemnat să accepte cele patru puncte numite florentine (care au fost stipulate în documentul de unire de la Ferrara-Florența) și anume: primatul papei, Filioque, purgatoriul și azima la săvârșirea Euharistiei, pentru care li se promitea acordarea de privilegii ca și preoților catolici.

Un act redactat la 7 octombrie 1698 (descoperit în Biblioteca Universității din Budapesta în 1879), semnat de 38 de protopopi ortodocși din Transilvania, consemnează acceptul acestora de a se uni cu Biserica Romii, în următoarele condiții:

*„Însă, într-acesta chip ne unim și ne mărturisim a fi mădularele sfintei, catholicește Bisericii a Romii, cum pe noi și rămășițele noastre de obiceiul Bisericii noastre a Răsăritului să nu ne clătească.*

*Ci toate țărămoniile, sărbătorile, posturile, cum până acum, așa și de acum înainte să fim slobozi a le ținea după călindariul vechiu și pe cinstitul vlădica nostru Athanasie nime păn-în moartea Sfinției Sale sa n-aibă putere a-l clăti den scaunul sfinții sale....”*

Printr-un fals grosolan, pe filele acestuia-și act, iezuiții au tradus textul românesc adăogând că semnatarii actului acceptă și punctele Florentine ale unirii cu Roma.

Întrucât mitropolitul Atanasie Anghel (1698-1713) de Alba Iulia tergiversa înfăptuirea unirii, este chemat la Viena și convins, în 1701, să accepte necondiționat unirea. Printr-o diplomă imperială (Diploma a doua Leopoldină) emisă de împăratul Leopold I, la 19 Martie 1701, Mitropolia Ortodoxă de Alba-Iulia este desființată, Athanasie Anghel este numit titularul Episcopiei Unite de Alba-Iulia și este rehirotonit arhiereu de catolici, fiind instalat în Catedrala din Alba Iulia, la 14 iunie 1701.

Patriarhul Calinic II (fost arhiereu la Prusia) la anatemitizat pe Atanasie pentru gestul lui trădător, iar istoria a consemnat că mai potrivit i-ar fi numele de Satanasiu pentru fapta sa reprobabilă. Atitudinile categorice împotriva trădării Ortodoxiei de către mitropolitul Atanasie au luat și patriarhul Ierusalimului, Dositei II Notara, și Mitropolitul Țării Românești, Teodosie.

„Unirea cu Roma” a românilor ortodocși, care a adus un întreg cortegiu de greutăți și revolte în Transilvania, a durat până în 1948 când clerul și credincioșii „greco-catolici” au revenit la Biserica Ortodoxă. (preluat din ISTORIA BISERICII UNIVERSALE, PR. EUGEN DRĂGOI Editura Historica București 2001.) n.tr.

1707 a supus pe Unguri care sau revoltat la 1706 și a gonit din Imperiu pe Electorii Coloniei și ai Bavariei.

### ***Carol 6 Autocratorul Germaniei 1711 d.Hr.***

**2.**Îndată Carol fratele său care era în Spania sa întors în Germania ca să primească vrednicia Autocratică. Acesta sa născut la 1685 și sa vestit Arhiduce Austriei la 1686. Din cele dintâi începuturi ale prunciei sale, cei ce l-a educat, i-au insuflat o învăpăiată râvnă pentru Catolicism, și ură pentru celelalte religii, cinste mare și evlavie către cei Bisericești, destulă știință, și feluri de dialecte ale Europei, cum și meșteșugul războiului. Deci murind Carol 2 craiul Spaniei la 1700 neclinoromisit, sau vestit după dieta sa craiul Spaniei Ducele Angiu cu numele de Filip 5 iar Carol Arhiducele Austriei se vestește în Viena craiul Spaniei în numele lui Carol 3 luând toate îndreptările care le avea fratele său Iosif, i părintele său Leopold în regatul Spaniei. Atunci sa aprins mare război între cei doi crai, și Carol au intrat triumfând în Madrid, dar mai pe urmă a pierdut mai toate cetățile pe care le câștigase în Spania și nu ia rămas decât Barcelona și Taracona. Mai pe urmă înștiințându-se de moartea fratelui său Iosif, a lăsat ocârmuirea Spaniei la femeia sa și a venit în Viena unde sa proclamat Autocrator la 1711 împotriva așezămintelor lui Utrekt, Radsad și Bade. A urmat războiul în Spania împotriva lui Filip, și între acestea a bătut și pe Otomani, de la care a luat Timișoara, și Belgradul, și alte cetăți, și sa împăciuit cu dâșii la 1718 în Pasarovici, precum sa arătat mai sus. În sfârșit sa făcut o alianță împătrită între Autocratorii Angliei, Galiei, și Olandei prin care Autocratorul făgăduia să recunoască legal pe Filip 5 crai al Spaniei lepădând pentru totdeauna orice pretenție de la această crăie, precum făgăduiau și ceilalți aliați din partea lor că vor apăra pe Autocratorul ca pe un Arhiduce al Austriei în stăpânirea tuturor Eparhiilor sale, și să i se dea lui și Sicilia. Dintru întâi Spania nu a vrut să contribuie la această alianță, dar în sfârșit a cerut-o și ea, și sa făcut învoiala în Viena la 1725 în acest chip că: Spania să rămână șui Filip 5 și diadohilor săi, iar craiul să primească crăia de Neapole și de Sicilia (la care sa împotrivit foarte papa Clement 11 dar în zadar, pentru că diadohul său Inocențiu 13 a primit-o) Eparhia Mediolanului, și Belgion, între acestea să mai câștige Carol și Etruria, Ducatele de Parma, și Piacența, când vor lipsi moștenitorii legiuți. Au cercat pe urmă să așeze pe Electorul Saxoniei Crai Poloniei împotriva Galilor care îl voiau pe Stanislav, dar fiind ajutat de ruși și-a împlinit scopul său, precum se va arăta mai jos. În

sfârșit la 1737 sau aprins iarăși război între Germani și Otomani, vătămător pentru Austrieci, fiindcă învoielile cele făcute la 1739 se îndatoraseră să întoarcă înapoi Belgradul, Serbia și toate locurile ce stăpânea Austria în Valahia. Pe urmă după o astfel de pace păgubitoare, au săvârșit Carol la 1740 trăind 55 de ani, din care a împărățit 29. Vezi pe **Otieru** la locul de mai sus, pe **Advocatu**, pe **Bergie** în prescurtarea Istoriei Bisericești, pe **Timon Hronologul**, Istoria prescurtată a Ungurilor, a lui **Kiaru** a rebelilor Valahiei, **Umicalia Augustin**, Istoria de tot anul a lui Carol 6, pe **Viangu Decriere** Istorică a păcii din Pasarovici, **Inocențiu**, pe **Moncinu** Istoria întâmplărilor morții lui Carol 6 etc.

### ***Constituția alcătuită a lui Carol 6.***

**3.**Neavând craiul moștenitori de parte bărbătească, a prevăzut că după moartea lui se vor ridica multe tulburări întru împărăția sa pentru moștenire, de unde a socotit să le întâmpine, și așa a făcut o Constituție, care voind să aibă mai multă tărie, au vrut să o singuripsească numind-o cu un nume mai deosebit: **Constituție Actuală**, care să fie aprobată și confirmată de toate împărățiile Europei. În această Constituție după ce a pomenit de feluri de acturi, Diete și scrisori ale Autocratorilor de mai dinainte de dânsul, crai, Arhiduci, etc. pe urmă ca să întărească că Eparhiile curții Austriei nu trebuie să se împartă, ci să rămână unite, zice așa:

„Noi cu arătatele noastre scrisori hotărâtoare, publicate la 13 Aprilie 1713 de față cu mulți sfetnici ai noștri, și ocârmuitorii Eparhiilor noastre, și ale altor dregători, am înnoit nu numai privilegiul primonigituriei noastre (darul copiilor celor întâi născuți) adică primogeniturile care atâta sau întărit și sau înrădăcinat în cucernica noastră casă, ce încă în puterea noastră deplină, și după starea pricinilor noastre, am așezat în figură de constituție alcătuită, tălmăcind aceste primogenituri și moșteniri, mai curat, întemeiate de întâiul Autocrator Leopold între Principii de parte bărbătească ai casei noastre, extinzându-se în lipsa lor la Arhiducese. Noi am înștiințat cu cuvinte lămurite și dinadins, că dacă nu vor fi bărbați moștenitori, că se cuvine mai întâi la fiicele noastre Arhiducese, al doilea la Arhiducesele fiicelor noastre, și în sfârșit și la toți urmașii unuia sau altui neam. Voind ca la orice întâmplare să se păzească regula moștenirii neamului, precum este însemnat în Constituția noastră mai sus arătată, după care se unește cu

scumpătate cu aceea ce sau întărit pentru cei de parte bărbătească după regula primogenitorilor și a moștenirii după neam.”

„Prin urmare și pentru împlinirea acestei Constituții, strălucirea sa Arhiducesa Maria Iosefina femeia Principelui împărațesc al Poloniei și Saxoniei, sau jurat să se unească și să primească învoielile familiei și primogenitoriile întemeiate în ogiosta (mândra) noastră casă, cum și pomenita regulă orânduitoare pentru moștenire după neam.”

„Aceiași sau băgat seamă și cu strălucita Arhiducesa Maria Amalia soția strălucitului Principe și Elector al Bavariei, socotind mai de nevoie pentru siguranța, odihna și liniștea Eparhiilor noastre a clironomilor ce stăpânim Flandra, că această regulă a nedespărțitei diadohii a tuturor regatelor și Eparhiilor noastre cele clironomicești, cum și primogeniturile să primească în pomenitele noastre Eparhii ale Flandrei, și să se introducă acest fel de lege nouă, trebuie să se scoată din moștenirea acestor Eparhii acela ce a fost întărit în Flandrele noastre, de Autocratorul Carol 5 cel mai înainte de noi, și tot alt obicei al Eparhiilor acestora, încât nu se unesc cu rânduiala pomenită și regula diadohiei. Deci am hotărât, etc. etc.”

**4.**După ce a dat regele acest fel de Constituție, au socotit ca pentru mai multă siguranță, să o întărească cu toate Eparhiile Imperiului, de unde a propus-o la Dieta Ratisboni, unde a întâmpinat împotriviri din partea Electorilor Bavariei, a Saxoniei și a Palatinului, cu toate că sa aprobat de toată Dieta. Când dar la 1731 Carol și-a părăsit scopul său, de a sistisi (organiza) tovărășia cea negociabilă a Ostindei, Anglia și Olanda au promis că și ele vor păzi această învoială. Asemenea a făcut mai pe urmă și Galia în vremea schimbării marelui Ducat al Eturiei, cu cele două Ducate ale Lorenei și Bar. Deci când a murit Carol, în această stare erau lucrurile și îndată au început tulburările precum prevăzuse Carol, pentru diadohia Eparhiilor casei Austriei, ca să întâmpine Constituția ce se făcuse. Prințul Eugenie, zicea pentru această constituție că 100.000 de ostași o ocrotea mai bine decât 100.000 de așezământuri, la care nu a mințit, precum se va vedea mai jos.

#### ***Arhierii Romii.***

**5.**În vremea acestor Autocratori, după Inocențiu 12, papi în Roma s-au făcut, Clement 11, Inocențiu 13, Benedict 13 și Clement 12.

#### ***Clement 11.***

Clement 11 mai înainte se numea Ioan Francisc Albani născut în Pezaru, a fost ales la 1700 bărbat înțelept și învățat, părinte al săracilor,

contribuitor și ocrotitor al celor învățați. Se silea însă a ocroti mai mult privilegiile și dreptățile Bisericii, decât pacea acestei Biserici. Sau primit în Roma și a scăpat de Iacob 6 Sturat, care pe nedreptate a fost lipsit de crăia Angliei cu pricinuire că era catolic. A întărit învinovățirea celor 5 propoziții ale lui Iansenie, cu Pecetea, Via Domnului Savaot, a osândit ceremoniile cele superstițioase ale Misionarilor din China, și a dat vestita constituție al căreia început este: Unule Născut, cu care a învinovățit 101 propoziții ale lui Cuesnelie, precum se va arăta mai jos. Au cercat să slăbească crăiasca monarhie a regatului Siciliei dar în zadar. A lepădat alegerea Ducelui Anober în Electoratul Imperiului, fiindcă nu era catolic, și a întrebuițat toate chipurile să nu se facă, dar a fost zadarnică osteneala sa. A stat Arhiereu 21 de ani, sa săvârșit la 72 de ani. Se află până în ziua de astăzi tipărite voroviri de ale lui. Vezi pentru dânsul pe Sisteronie la Viața lui Clement 11, pe Advocatu, pe Bergie pe Toshemie, pe Engsu, la Înțeleptul Pontifical foaia 930 pe Guarnakie la Viețile Arhierilor și a Cardinalilor Romii Tom 1 foia 369 și Viața sa de Polidor.

### ***Inocențiu 13.***

**6.**Inocențiu 13 mai înainte de a fi papă sa numit Mihail Anghel, de neam Roman din familie strălucită și veche, numită Conti, din care sau făcut 8 papi. Acesta a fost ales la 1721 și a Arhierit luminat și cu magnifisență 2 ani și 10 Luni, iar după el a primit scaunul papal Benedict 13 vezi pe scriitorii de mai sus.

### ***Benedict 13.***

**7.**Acesta mai înainte de numea Vichentie Maria Cardinalul Ursinu, din tagma Predicatorilor, bărbat smerit, dulce, blând, cucernic și aprins râvnitor pentru buna rânduială Bisericească, a împlinit toate cele cuviincioase la un Arhiereu, a făcut multe Sinoade și feluri de Eparhii pe care le-a ocârmuit până a se face papă, spre îndreptarea obiceiului și a buneii rânduiei Bisericești. Deasa rugăciune, postul, înfrânarea, viețuirea cea aspră, râvna pentru adevărata propovăduire a cuvântului Evangheliei, curăția și simplitatea moralului și silința pentru a se păzi buna rânduială în toate Bisericile, l-au făcut plăcut și respectat în toată Europa. A oprit de a purta clericii haine ca ale mirenilor, nici au dezbrăcat vreodată rasele tagmei sale, și el a judecat de rău ceremoniile și obiceiurile Chinezilor, a adunat un Sinod în Roma pentru întărirea Constituției lui Clement care fusese papă mai înainte de dânsul, pe urmă a întărit și învățătura teologilor Tomiști pentru dar și

mai înainte hotărâre, pentru care vezi mai jos, a conținut scandalurile și pricirile dintre curtea Romii și împărați. Un lucru numai a împuținat slava sa, că pe vremea Arhieriei sale, Cardinalul Cosia, fiul unui bărbier de Neapole atâta a intrat în nazul său, și au adunat bogății multe cu tiraniile și nedreptățile sale, dar însă a fost pedepsit, pe urmă închis în cetatea Sfântului Anghel unde sau și săvârșit plin de bogății și necinstiri. Iar Vichentie ocârmuind Biserica Apuseană cu cuvioșie și cu placul lui Dumnezeu 6 ani sa săvârșit la 1730 fiind de 81 ani, ale cărui scripte se află multe. Vezi pentru acesta pe scriitorii de mai sus, încă și Sfințita Romă foaia 1, pe Guanakie Tom 1 foaia 39 și Tom 2 foia 409 și pe Andrei Tria la viața sa.

### ***Clement 12.***

**8.**După Benedict au Arhierit Lavrentie Corsini din Florența, fiind numit Clement 12, căruia toată Roma îi este datoare pentru împodobirea ei, fiindcă a dres drumurile, a făcut ziduri frumoase, Biserici și altele, a împodobit Capitoliul cu tot felul de antichități, pentru învățarea celor ce sculptau statui, a zugravorilor, și celor ce învățau Istoria Romană. A mărit limanul Angonului, a izbăvit Ravena de înecăciunea râurilor, făcând diguri și gropi ca să curgă apele. În sfârșit a arhierit 10 ani, sau săvârșit la 88 ani. Vezi pe scriitorii de mai sus, și Sfânta Romă foaia 31 pe Fevronie monument pentru viața și isprăvile lui, pe Gurnakie Tom 2 foia 66 și 575.

### ***Starea Germaniei.***

**9.**Pe la începutul acestui veac aflându-se în mare nevoie Autocratorul Leopold sa învoit cu Frederic al 3-lea Elector al Brandeburgului cu învoiala, în care făgăduia să-l recunoască de împărat al Prusiei pe acest Frederic, când îi va da un ajutor de 10.000 de oșteni, pentru toată vremea războiului împotriva Galilor și a Spaniolilor, pentru moștenirea Spaniei, și să aibă păziri îndestule în Filipurgu, să fie totdeauna unit cu Autocratorul în toate pricinile împărăției. ***Frederic Electorul Brandeburgului se încoronează împărat al Prusiei.*** Că împărăteasca sa dregătorie să nu schimbe nimic din datoriile ce la are în Imperiu, să nu mai ceară ajutorul și înlesnirea cu care îi era datoare casa Austriacă, și să făgăduiască că va da totdeauna hotărârea sa în alegerea din fiii parte bărbătească ai Autocratorului Iosif, de nu ar fi pricini mari care să silească pe Electori să aleagă Autocrator din altă casă. Un tratat ca acesta a pricinuit mare tulburare în Roma. Clement 11 au strigat, sa împotrivit, ci nu a fost ascultat. Polonia care avea



dreptul a sta împotriva, ca una ce stăpânea o parte din Borussia a tăcut. Tagma lucrătorească a stat împotriva și cerea să ia Borussia. Împăratul Angliei, al Poloniei, al Daciei și al Suediei au recunoscut de împărat pe Frederic, care sa încoronat în 1701 cu numele de Frederic 1. Vrednic de însemnat este, că la ceremonia sa și-a pus singur pe capul său coroana împărătească ca să arate că singur a dobândit coroana și nu de la altul. Acesta a luat 3 femei, din prima a născut o fiică, din a doua pe Frederic Galielmu care a moștenit scaunul părintesc, iar pe a 3-a a lepădat-o spre pomenirea suirii sale în scaun. Acesta a alcătuit tagma călugărească a vulturului negru.

### ***Frederic Galielmu împărat al Prusiei.***

**10.**Pe acesta la moștenit fiul său Frederic Galielmu în vremea căruia sau împăcat Evangheliștii și au încetat prigoanele cele împotriva lor, mai ales la anul 1713 au fost izgoniți 16.000 de Lutherani din Eparhia Strasburg din pricina religiei, și a fugit la împăratul Prusiei, unde au petrecut cu pace. Pe lângă acestea Fragiscul Minitrul Evanghelist, precum numesc ei pe cei Bisericești ai lor, a fondat în Alan o școală vestită, ca să învețe tinerii teologia, din care apoi au ieșit o mulțime de teologi începători de un nou eres al Lutheranilor celor fără patimă (apaton), aceștia sunt între Evangheliști ca Ianseniștii între Catolici, nu se oselesc de ceilalți în tainicele lor nepățimiri. În urmă sau arătat tot felul de Quakeri, Zindendofiani, Geihteliani, eresuri unul decât altul mai vrednic de răs, care vrând a îmbrățișa principiile Bisericii celei dintâi, adică avere de obște, și asemănarea stărilor, au căzut în multe abuzuri urâte, precum a întrebuița fără osebire pe muierile lor în adunări, precum spun mulți. Toate eresurile petrec cu pace în împărăția Prusiei, nici i religie nu se osebește cu mult de cealaltă încât către moral, pentru aceasta se tolerează deopotrivă în cuprinsul împărăției, având voie ca fiecare să meargă la rai pe calea pe care iar fi fost mai plăcută. Ajunge să fie bun cetățean și împărăția nu poartă grijă mai mult, ce crede: „Râvna mincinoasă este un tiran autor al acestui veac, în povestirile Brandabureștii casă part. 2 foaia 271 tip. lui Verolinu la 1571 care pustiește Eparhiile, și îngăduirea religiilor care Latinește se zice Toleranță, este o maică iubită, care se silește cu dânselle și le face să înflorească.” Când Carol 12 craiul Suediei se afla în Germania, a îndatorat pe craiul Iosif să întoarcă înapoi Luthernaocalvinilor 125 de Biserici, ce le stăpânise catolicii. Auzind aceasta papa Clement 11 sau paraponisit foarte aspru împotriva Autocratorului Iosif,

care i-au răspuns, cum că dacă craiul Suediei iar fi zis să se facă Calvin, singur n-ar fi știut ce făcea.

**11.**În vremea cât Carol a fost în floare, înfloreau și Evangheliștii, îndată ce sa ticăloșit Carol sau ticăloșit și ei, fiindcă au început catolicii să-i supere din toate părțile mai mult în Silezia, Moravia, Boemia și mai în toată Germania. Mai mult la 1736 atât sa mărit răul, încât au fost silite Anglia, Olanda, Borussia, Suedia, și Dania, să ceară într-o conglăsuire anularea articolului 4 al așezământului din Rusbicu, ca unul ce era începătura a toată intriga. Acest articol după ce a hotărât să întoarcă înapoi locurile ceea ce au luat Galii sau alții de la Autocratorul și de la Imperiu, apoi sfârșește cu aceste cuvinte: „Religione tamen catholica in locis sic remaneatis, in statu quo nunc est remaneate, adică: rămânând însă religia catolică la locurile întoarse înapoi, în starea în care este acum.” În chip că dacă se ștergea acest articol, trebuia ca în partea cea mai aleasă a Trebarului Episcopia Spirei, Palatinul Renului, Ducatul celor două Gefiruri, Vrisgabiol și Selva Nera, să fie Evangheliști precum erau și mai înainte de războiul așezământului din Ruscic. Autocratorul au făgăduit să contribuie la părerea acestor împărați, cum și Rusia și Galia, dar însă papa sa împotrivit atât de groaznic, încât și-au împlinit scopul lor, până în vremea îndreptării ce sau făcut în Polonia după război, precum se va arăta mai jos.

#### ***Alegerea Electoratului al 9-lea.***

**12.**La începutul acestui veac, Ernast Ducele de Anober au dat Autocratorului Leopold 6.000 de ostași la războiul din Ungaria, și pentru răsplată a fost ales al 9-lea Elector al Imperiului. Această alegere a pricinuit mari împotriviri la ceilalți Electori și la papa, dar Autocratorul aflându-se în mare trebuință, au socotit că nu plătește scump un astfel de ajutor, cu un titlu zadarnic.

#### ***Iarnă grea în Viena.***

**13.**La 20 de ani ai Autocratoriei lui Carol 6 a fost o iarnă așa de grea în Viena, atâta ger, a căzut atâta zăpadă, încât lupii, urșii, porcii mistreți, și alte vietăți sălbatice, pedepsindu-se de foame au ieșit de prin păduri, și au venit cu grămada până la Viena mâncând tot ce găseau, oameni, dobitoace, încă cerbii și porcii cei mistreți au venit până la porțile cetății, pe care oamenii îi omora umblând înarmați ziua și noaptea. Când însă sa topit zăpada, au dat și o ploaie atât de mare, încât înecăciunea apelor târa case, dezrădăcina copaci, au înecat o mulțime de oameni, până și sate întregi au târât cu dânsa, și ostrovul Shiuț în

Ungaria sau prăbușit, în chip că apa a ajuns până la primul etaj al caselor.

### *Suedia.*

**14.**În Suedia murind Carol 11 au împărățit fiul său Carol 12 sub epitropia împărătesei bunica sa, și 5 din senat, care a ocârmuit împărăția până la al 12 an după diata tatălui său, și apoi sa vestit în vârstă legiuită la 1697 fiind atunci de 15 ani. Deci îndată ce a luat singur scaunul împărătesc, a arătat că o să se facă un erou, pentru că a făcut feluri de războaie mai cu toate împărățiile Europei, de la care a câștigat numele de Alexandru de miazănoapte. Sub stăpânirea lui, Biserica Apusului au câștigat din toate părțile răsufare și slobozenie, iar după mutarea lui, atât acolo, cât și în Polonia și mai în toată Germanica catolicească cei ce nu erau catolici sau lipsit de privilegiile lor, și au pierdut libertatea Bisericii lor. Viața acestui împărat scrisă de Voltaire este vrednică de cetit. Drept aceea după moartea lui în Ungaria a împărățit Eleonora la 1719 care după puțină vreme a făcut împărat pe soțul său Frederic 1 care fiindcă era catolic a îmbrățișat eresul lui Luther ca să se suie în scaun. Sub împărăția lui sau făcut multe rele în Suedia atât pentru Biserică, cât și pentru împărăție, și încă trăind el toate Eparhiile sale au ales moștenitor pe Adolf Frederic 2 al Ulstaiului, Utinului pe episcopul Lubekci. Vezi pentru aceștia pe Borție, Moshemie, pe Lacompu Istoria Miezului-noptii, Viața lui Carol de Voltaire.

### *Dania.*

**15.**În Dania au împărățit la 1699 Frederic 4 care a trimis pe mulți bisericești la Indii ca să propovăduiască Evanghelia. Pe vremea acestui împărat Protestanții au sărbătorit un jubileu după imitarea (urmarea) Latinilor, spre aducere aminte a fondării Lutheranismului în Dania. Pe la sfârșitul împărăției sale, sa întâmplat un așa incendiu în Copenhaga încât palate, Biserici, și multe Mănăstiri au ars. În acest incendiu a ars și Biserica cea vestită, care afară de nenumăratele cărți tipărite, mai cuprindea încă și până la 20.000 de manuscrise vechi scrise în feluri de dialecte, care toate sau făcut mistuire focului, între acestea și cele două mașini de fizică și astronomie a vestitului Tihon Vrahee. Drept aceea după Frederic au împărățit Hristian 6 la a căruia încoronare este vrednic de însemnat, că Arhiepiscopul de Copenhaga ungându-l pe el și pe femeia lui, împăratului ia uns fața, obrazul, pieptul, amândouă mâinile și palma dreaptă, iar împărătesei numai obrazul și pieptul. Vezi pentru acestea pe scriitorii arătați mai sus.

### ***Polonia.***

**16.**La începutul acestui veac după tăgăduirea Lutheranismului și lepădarea sa de catolicism a împărățit în Polonia Frederic August 2, însă pe urmă a fost izgonit, și sa încoronat cari Stanislav Lezinki Palatin al Panoniei. August care a ieșit fără voia lui, găsind prilej cu arme a luat iarăși crăia la 1710 și a urmat până la 1733 când sa săvârșit. Deci îndată sa vestit iarăși Stanislav, dar pe urmă a fost silit de Rusia și de Austria să lase împărăția lui August 3 fiul lui August 2. Ia rămas însă în viață titlul de împărat, și veniturile a două Ducate Lorena și Bar. Multe din faptele bune ale acestui împărat Stansilav erau atât de strălucite, încât cu dreptate a dobândit supra numele Făcătorul de bine. În zilele acestor împărați mare goană a suferit drept-slăvitorii noștri și toți care nu erau catolici. Vezi despre aceasta mai jos. Citește pe autorii cei de sus, și pe Pruart, Istoria lui Stanislav al Poloniei.

### ***Galia.***

**17.**Iar în Galia după moartea lui Ludovic 12 au împărățit fiul său Ludovic 15 care neavând vârsta legiuită, în numele lui împărătea Ducele Filip al Aggiului, celui ce a împărățit în Spania, În anii acestui împărat au urmat multe sminteli în Galia pentru eresul lui Iaseniu, i din pricina poruncii lui Clement. Vezi mai jos.

### ***Anglia.***

**18.**După ce Anglia a scăpat de tirania lui Carolie, au căzut în mâinile lui Crombelie (Cromwel?) Richard mai mult filosofic decât politic, pentru aceasta și lepădare de împărăție a fost. Atunci Englezii întru o unire au chemat pe Carol 2 la scaunul părintelui său, și după aceasta sau făcut împărat Iacob 2 fiul lui, care primind catolicismul sau făcut urât norodului, mai ales vrând a se face monarh slobod și a nu fi supus legilor împărăției, nu apăra pe norod, care cu covârșire își iubește slobozenia, a închis pe mulți Arhierei ai Angliei, a adus la curte pe Nunțiul papal, ocrotea și iubea pe iezuiți, mai vârtos că și unul dintre aceștia ocârmuia după a sa plăcere pe împăratul, al căruia și sfetnic tainic era. În sfârșit se silea cu toate chipurile să aducă iarăși papismul în Anglia, și arătat atâta râvnă, încât însuși curtea Romii îl judeca, din care pricini se pregătea pe ascuns un complot împotriva lui. Aceasta înștiințându-se Gulielmu Stattulder al Olandei, care avea de soție a sa pe fiica întâi născută a lui Iacob, a socotit să răpească scaunul Angliei. Un evreu bogat din Amserdam, i-au dat 2.000.000 florini, zicând lui, de te vei bine noroci, sunt încredințat că mii vei întoarce, iar de te vei bine

noroci, mă mulțumesc să-i pierd. Cu acești bani a venit Gulielmu la Bretania, au gonit pe Iacob, au răpit scaunul și a împărățit despotic. După moartea acestuia au luat scaunul Ana Sturat fiica lui Iacob 2, și după dânsa, cu dreptate scaunul se cuvenea lui Iacob 3, fiul lui Iacob 2 ci fiindcă și acesta era catolic, sa făcut împărat al Angliei Gheorghe Ludovic Electorul Annoberiei. Au cercat Iacob să dobândească scaunul părintesc, dar în zadar, drept aceea purtându-se încioace și încolo, a ajuns în Italia, unde la primit papa acelor vremi, ia purtat de grijă cu cinstea cuvenită, dându-i cele de nevoie. După Gheorghe 1 au împărățit în Anglia Gheorghe August 2. În anii acestor împărați Bisericele Angliei se tulbura una cu alta, cu prigonirile Curaților, a Prezbiterienilor, a Quakerilor, cu ale celor ce se conglăsuia și ale celor ce nu se conglăsuiau. Vezi pe scriitorii de mai sus și pe Milotie Istoria Angliei Tom 2, pe Racina Tom 13 art. 12 parag. 54 foaia 399.

### ***Lusitania (Portugalia)***

**19.**În Lusitania adică Portugalia, murind Petru, a împărățit Ioan 5 sub împărăția căruia sau întâmplat multe scandaluri cu curtea Romii, pentru căci Carol voia ca umbrirea Catolicească să se afle după clironomie la Patriarhul de Odisupoli adică Lisbon, în chip că cel ce se făcea Patriarh să fie între acestea și Cardinal fără o altă întrebare sau voie a papii.

### ***Spania.***

**20.**În Spania au împărățit Carol 2 care întristându-se că nu avea clironomi, și mâniindu-se pentru învoielile lui Ludovic 14 al Galiei, ai Angliei și Olandei ca să împartă crăia Spaniei după moartea lui Carol, a ales clironom pe tânărul prinț al Bavariei, pe nepotul său, de unde sa stricat învoirea împărțirii. Săvârșindu-se dar acest tânăr prinț mai înainte de Carol, a făcut o nouă învoială de împărțire, dar nici aceasta nu sa prins. Cu toate acestea Autocratorul Leopold și Ludovic al Galiei se aflau în această treaptă de rudenie, și amândoi strănepoți ai lui Filip 3 și amândoi aveau de soții pe fiicele lui Filip 4 cei întâi născuți era la casa lui Ludovic. Carol însă pe la sfârșitul vieții sale, îndemnându-se de Gali prin duhovnicul său a iscălit diata sa cu mâna tremurând, pe care ei sau silit să se facă după placul lor, care orânduia diadoh pe Filip Ducele de Angiu din familia Burbon. Deci Ludovic sau mulțumit la aceasta, de unde au ajutat Filip și sa făcut un mare război între dânsul și Autocratorul Iosif, și după Carol 6 precum se arată mai sus.

### ***Intrigă cu curtea Romană.***

**21.**După Carol a împărătit Filip 5 în zilele căruia sa ridicat oarecare pricini cu Clement 12 pentru privilegiile Bisericești, de unde Filip a poruncit de sa închis judecătoria Inchiziției, iar papa ca să nu se mărească răul a trimis hotărâre către Filip, prin care au așezat Arhiepiscop Tolitului pe al doilea fiu al craiului, copil nevârstnic, fiind de 11 ani, și în acest chip nădăjduind că se va mulțumi craiul, a trimis hotărârile sale către Nunțiu său în Madrid cu poruncă să nu dea nici craiului nici altcuiva, dacă mai întâi nu va lua voie să le deschidă judecătoria Inchiziției. Însă greșeala ce sa făcut în Roma, au mărit răul, pentru că în loc să trimită aceste hotărâri cu dinadins curierul, ei le-au dat Cardinalului Acuabiba Ambasadorul Craiului în Roma, care le-a dezvelit împreună cu scrisorile ce trimitea Craiului. Deci Filip luând hârtiile și cercetându-le, le-a trimis înapoi zicând, să se ștergă această cuprindere de period: „Căci când Infantele<sup>4</sup> va ajunge în vârstă legiuită atunci va fi întărit în Arhiepiscopia de Tolit, dacă va avea cele cerute de Canoane.” Deci nu numai că au fost silit papa a șterge aceste period, dar între acestea sa și ales copilul Cardinal. Atunci Filip spre răsplătire a deschis judecătoria Nunțiuului, și a scris la curtea Romii cum că de aici înainte se va bucura cu titulatura de Eminentismus, și Reverendisimus, pe care și-l dau și ceilalți împărați. A scris și o scrisoare către Cardinali ca din partea Cardinalului Infante, în care smerenia Cardinalilor din Roma o au găsit oarecum neunită cu vrednicia lor, pentru că titlul de Eminentismus, Reverendismus Siniior, cu care se începe scrisoarea, în loc de a fi despărțit, el era tot într-o linie. „Pe la mijlocul scrisorii era Vostra Sinora, la sfârșit Dios garde l eminentisima persona de vostra Sinoria, = Dumnezeu să păzească persoana cea Eminentă a domniei voastre. Iscălitura al servițio el Cardina Infans, = la slujire Cardinalul Infante.” În sfârșit nici strânsoarea scrisorii nu-i plăcea lui, pentru că este obicei la Cardinali să primească scrisorile strânse ca și la împărați. Cu toate acestea atunci trebuia răbdare la toate, fiindcă, dacă cugetul cel înalt al Spaniolilor nu sa rușinat de mândria Arhiereului celui mare Pontif, a moștenitorului Apostolului Petru, a episcopului lui Hristos, a pământescului Dumnezeu, cu cât mai mult sar fi rușinat de aceea a cardinalilor, a episcopilor episcopului. Vezi pe scriitorii de mai sus și Istoria de tot anul.

### *Italia.*

---

<sup>4</sup> Așa numeau Spaniolii pe fii de împărat.

**22.**Împărățind în Sardinia Spaniei Victor Amedeo, sa pornit goană împotriva Valdenzilor Evangheliști ce locuiau în văile Piemontului, ca să-i silească sau să se facă Catolici, sau să fie surghiuniți și să-și piardă toate averile lor. Ei sau mulțumit în surghiun de bună voie, și sau dus o parte în Elveția și o parte la Genevra, pe care coreligionarii lor i-au primit cu bucurie. Deci craiul Prusiei a scris către cei din Elveția, lăudând hotărârea lor întru a primi, apăra și ocroti pe cei ce se mulțumeau să lase casa, patria și averile lor, ca să țină credința Evanghelist-ă, îndreptată și curățită de abuzurile (catahrisuri) ce le-a produs papismul, și a făgăduit la fiecare din ei scăpare și ajutor. Au scris și către craiul Amedeo, rugându-l să nu supere acea parte a supușilor săi care erau Evangheliști, precum nici el supără pe supușii săi ce sunt catolici. Învățătorii Evangheliștilor au propovăduit în Amvon această goană împotriva coreligionarilor, în Genevra, Olanda, Prusia, și Eparhiile Svițerilor, propovăduindu-i de mucenici, de bani ca să ajute pe acești Valdenzii izgoniți.

***Priciri între Amedeo și papa.***

**23.**Acest crai Amedeo a avut mari priciri cu pe Clement 12 din pricina Ducatului Piemontului. Nicolae 5 papa Romii voind ca să-și arate recunoștința sa către Amedeo 8 care fusese ales papă de Sinodul din Vasilia, și lăsând scaunul au dăruit o hotărâre fiului și diadohului lui Amedeo la 1451 cu care făgăduia că atâta vreme cât el și diadohii lui vor fi în acea supunere pe care au arătat-o până atunci către dânsul și către sfântul scaun, nu va mai alege nici un Mitropolit altul la Eparhiile sale, sau alt oficiu Bisericesc, fără să ceară mai întâi părerea Ducelui, adică pe cine să aleagă, nici să aleagă vreodată pe cineva decât din supușii Ducelui. Pentru această hotărâre sa făcut de multe ori priciri și intrigi, fiindcă curtea de la Roma totdeauna se silea să anuleze această hotărâre, sau să micșoreze privilegiile cuprinse în această hotărâre. Deci Arhierind Clement 11 curtea din Roma sa prefăcut cum că deși nu strică nici anulează hotărârea, însă poate să orânduiască lege cum că la oficiile Bisericești voia ce cuprindea hotărârea lui Nicolae, și că veniturile oficiilor acelora ce lipsea trebuie să se folosească la cămara Apostolească. În vremea dar când se tăgăduia pacea, a murit Clement și a arhierit Benedict 13. Acesta a voit să întărească hotărârea dar sau ridicat și alte pricini pentru asidosiile<sup>5</sup> Bisericești, și îndreptări, și pentru

---

<sup>5</sup> Iertare de dajdie

stăpânire Feudelor, a Cartangii, Kortanțoni, Cisternei și Montafii, dar înțelepciunea lui Benedict au astâmpărat pricirea înduplecându-se la cererile Craiului Sardiniei. Drept aceea arhierind Clement 12 și împărățind în Sardinia Emanuil, iarăși sfințitul scaun au îndreptat pe papa să desăvârșească cele făcute de Benedict, dar Emanuel a răspuns zicând, fiindcă și curtea Romii socotește pe papa nemincinos, nu putea un papă să anuleze cele făcute de alt papă. Vezi pe larg Anafora Istorică între curtea Sardiniei și Romii, cum și Biblioteca Italiană Tom 9 foaia 9,10,11,17 și 18.

### *Neapole.*

**24.**În Neapole asemenea Carol avea multe intrigi cu papa Clement 12, cerând să aleagă el episcopi la Eparhiile sale, și pe ceilalți Bisericești. Să aibă voie și el ca și ceilalți împărați să aleagă din Conclav pe cei pe care nu îi voiește, fiindcă voia să se împărtășească și el de toate privilegiile cele ce se împărtășeau și ceilalți împărați Hristiani. Să se orânduiască numărul preoților, monahilor și a Bisericilor ce să se afle de aici înainte în amândouă regatele Siciliei, și ei numai să se bucure de acele slobozenii și privilegiu, ce se bucură clerul, cum și toate veniturile Mănăstirilor și a celorlalți care se aleg din acest număr ca să intre în visteria împărătească. Că Nunții Papii în Neapole să nu mai judece pe cei Bisericești, atât pe cei de mir cât și monahii, să înceteze judecătoria numită Nunțiatura, și privilegiile și drepturile Nunțiului de la Neapole să fie după regulă ca și a celorlalți împărați. Aceste cereri le-a împuternicit cu pecetea lui Papa Urban 2 (poate Urban 9) cea dată către Rugieru Comitul Calabriei și al Siciliei. Papa nu voia nicidecum să se învoiască la această cerere, dar papa ce a urmat după dânsul le-a primit și au mulțumit pe Craiul de Neapole (vezi istoria de tot anul). Sub acest împărat, nu departe de Vezuviu sau descoperit multe monumenturi vechi ale Iracliei celei vechi. Un frate al Autocratorului de Maroc au venit la Roma și a tăgăduit religia lui Mahomed la 1733, sa Botezat la Biserica Sfântului Petru, naș fiindu-i Clement 12 mai vârtos i-au orânduit leafă și 100 de scude pe lună.

### *Minune în Italia.*

**25.**La 1730 în Roma, Florența, Luca, și multe alte cetăți ale Italiei sa arătat din cer o minunată lumină în aer pentru multe ceasuri, care a pricinuit mare frică Italianilor, care fiind superstițioși, prevesteau multe întâmplări rele, mai vârtos moartea lui papa Benedict 13 și spre întărirea superstițiilor lor, după 5 zile a și murit papa.



### *Corsica.*

**26.**La Corsica sa întâmplat o mare rebeliune, de unde că Corsicanii fiind supuși la Genovezi, și nesuferind ocârmuirea lor, sau ridicat cu arme împotriva lor. Sa întâmplat atunci un tânăr oarecare numit Teodor iscusit și elocvent Baron al Westfaliei, bogat cu multe daruri ale firii, și sărac de daruri politicești, adică fără ostași și fără bani, care a înduplecat pe Corsicani de l-au vestit împărat, dar după câteva războaie și o împărăție de 5 luni, a fost silit să fugă și să moară în Anglia smintit la minte.

### *Intriga papii și a Elvețienilor.*

**27.**Pe vremea Autocratoriei lui Carol 6 sau întâmplat la Elvețieni un lucru care în altă vreme putea pricinui mari tulburări și schimbări. Într-un sat din Lucerna după voia prezidentului satului, norodul juca în ziua sfințirii Bisericii satului la 1 August 1725 într-o Duminică. Voind dar norodul ca să joace și a opta zi, adică în Duminica următoare, Preotul a oprit-o, dar prezidentul satului se silea în tot chipul să-l facă pe preot să-și schimbe părerea și să le dea voie, dar în zadar. De unde prezidentul a poruncit norodului ca după Liturghie să joace, precum sa și întâmplat. Atunci preotul suindu-se în Amvon înfruntă turma sa pentru neascultare, o îngrozește cu afurisania dacă nu va arăta semne de pocăință. Deci prezidentul îndată dă de veste la judecătoria Eparhiei, unde preotul este chemat să se înfățișeze ca să-și dea cuvântul. Iar le nu a voit zicând, că nici vrea, nici poate să calce porunca mai marilor săi duhovnicești, nici să cadă în urgia și ocările Bisericii, fiindcă numai Biserica avea voie să cerceteze pricinile și purtarea sa. Judecătoria Eparhiei îl surghiunește ca pe un nesupus, atunci Nunțiuul papii strigă că au atins privilegiile Bisericii, și poruncește judecătoriei ca să cheme înapoi pe preotul pe care la surghiunit. Dar nu sa ascultat, de unde noapte a fugit de acolo din porunca papii. Au scris de două ori papii celor din Lucerna, care au răspuns, cum că sa scârbit foarte și sa tulburat sufletul său, sa înfricoșat și sa zburat părul văzând pe apărătorii și ocrotitorii libertății Bisericești că bat aceste libertăți și aceste privilegii a sfințitelor lucrări, că pun mâna cu obrăznicie pe Jertfelnicul celui Prea Înalt, că târăsc cu îndrăzneală pe slujitorii lui Dumnezeu înaintea judecătorilor mirenești, că izgonesc din turma lor pe un ocârmuitorul unei Biserici, și păstor al sufletelor, și ce este mai de mirare, că turma aceea ce era lipsită de îndreptările Bisericești, au avut voie să-și aleagă alt păstor. Acestea și altele asemenea a scris papa către dânșii zicând pe

la sfârșit, să se supună ca să nu întrebuițeze armele cu asprime. Deci cei din Lucerna nebăgând în seamă îngrozirile papii, sau unit întru una ca să se împotrivescă bărbătește, și au alcătuit și o rugăciune, care de îi va afurisi papa, să o zică în toate zilele. Rugăciune care pentru cuprinsul ei este vrednică de însemnat: „Dumnezeule Atotputernice și veșnic care ai voit a da prin gura iubitului Tău Fiu Domnului nostru Iisus Hristos, tâlcuirea Legii Tale, și oamenii să-și primească mântuirea, Cel ce singur stăpânești inimile tuturor, întoarce și către noi ochii milostivirii Tale, ca să ne întărească pe noi credincioșii Hristianii Catolici. Ascultă rugăciunile ce se aduc Ție, întărește-ne pe noi întru credința Ta, cea mântuitoare până la sfârșitul veacurilor. Luminează pe Proestoșii Bisericii Tale, dezrădăcinează din inimile lor duhul iubirii de câștig, al obrăzniciei și al stăpânirii, și pofta de a strica puterile celor luminați. Aștă în ei adevăratele văpăi ale iubirii Hristianicești, umple-le pe dânsele de adevăratele învățături Hristianicești, de evlavie de smerenie Hristianicească către Principii mireni orânduți de Tine. Ne rugăm Ție cu căldură, dăruiește nouă trebuincioasa statornicie de a suferi nedreptățile pentru care ei ne pedepsesc, până ce prin voia Sfântului Tău Duh se vor umple inimile acelora ce ne fac nouă aceste nedreptăți. Dumnezeule prea mare, acopere-ne pe noi sub Sfântul Tău acoperământ, și nu ne judeca pe noi adevărații Tăi credincioși, precum ne judecă oamenii. Dă-ne nou blagoslovenia Ta cea Dumnezeiască, rugăm-u-ne Ție pentru vrednicia lui Iisus Hristos, și rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor Sfinților Tăi. Amin.”

### ***Împăciuirea lor.***

**28.O** acest fel de împotrivire statornică și bărbătească a celor din Lucerna, au îndemnat și pe ceilalți Eparhi ai Sveților ca să-i ajute, mai vârtos și pe cei ce nu erau catolici. Atunci văzând papa cum că înșelăciunea cea mai de pe urmă va ieși mai rea decât cea dintâi, de nu va înceta acest scandal, a propus o învoială cu această tocmeală: **1.** Preotul acesta vinovat va fi, sau nu, să rămână surghiunit. **2.** Cel ce a fost ales preot, să-și păzească și el preoția lui. **3.** Cei din Lucerna vor rămâne tot în acele obiceiuri, năravuri și slobozenia lor, de nu vor păgubi privilegiile cele sfinte ale Bisericii. **4.** Cum că papa se înduplecă ca cei Bisericești să asculte cuvântul Prințului, însă cu această păzire mai înainte, ca mai întâi Prințul să ceară voie de la Proestoșii Bisericii locale, care vor avea mai întâi voie de a trimite pe cei Bisericești la judecătoriile mirenești. Cu toate acestea pentru că în pecetea papei era

cuprins zicerea, iertare și lăsare, cei din Lucerna nu au vrut să se înduplece, zicând cum că această zicere se cuvine celor vinovați, iar nu nouă celor nevinovați. În sfârșit după 4 ani a încetat acest scandal. Vezi pricirea papii și a Svecilor mai pe larg și Biblioteca Germană Tom 15 num. 2 foaia 44. Și Tom 17 num. 14 foaia 108.

### ***Răspândirea credinței Hristianicești.***

**29.**În veacul acesta sa lățit Hristianismul în Paraguai prin Iezuiți, mai mult prin părintele oarecărui Misionar numit cavalier, care a și fost omorât pentru credință de Puizoci, un neam barbar foarte superstițios. Deci Catholicismul sa răspândit mai mult în Aristocrația cea nouă a Shiciților prin Misionarul Lezardu, lucrul aceasta l-a mărturisit și el singur. Cel ce voiește să citească minunile cele multe ce le povestesc Iezuiții, Citească Istoria lui Paranguai scrisă de Iezuitul Shalesvoa în 3 Tomuri, însemneze și cum că această Istorie este plină de plâsmuiri. PE Strict, Epistola Iezuiților, însă cu mare judecată, fiindcă îi plină de minuni mincinoase.

### ***În Asia, Africa și America.***

**30.**În Asia, Africa și America sa răspândit Papismul și Lutheranismul, dintre papistași sa ostenit mai mult la aceasta Iezuiții și Galii, înduplecând pe multe neamuri barbare ca să lase mulțimea zeilor și să primească Hristianismul. Multe sudori au vărsat misionarii Gali în India de la Răsărit, mai vârtos la regatele Cornutinsia, Maduransia, Marabenasi, la Malabar, la China, Tunkinu și la oarecare Eparhii ale Americii, întorcând pe mulți idolatri la Hristianism, după ce sau așezat ocârmuitorii expediției celei sfințite Antonie Verue, care prevedea și pentru cheltuielile cele de nevoie la această întrebuițare și pentru persoane vrednice. Însă rodul Hristianismului au fost prea puțin, și dimpotrivă cel al Iezuiților prea mult, pentru că interesul lor era ca să umple catastiful lor cu numele celor nou luminați, pe care le prezentau la Roma la adunarea pentru lățirea credinței, și nu mai băgau seamă dacă acești nou luminați Hristiani erau faptă, sau numai cu numele Hristiani. Îndestul credea dacă cel nou luminat idolatru ar fi zis, sunt Hristian și cred pe Papa ce este în Roma de epitrop a lui Dumnezeu, și îndată se număra în catalogul cel sfințit al Hristianilor. Mai vârtos încă și în China unde nou luminații Hristiani se închinau lui Xangu Ti, și Ti En, pentru care se va arăta în continuare mai pe larg. Vezi pe Vergie pe Moshemie, și Istoria cea nouă a Chinezilor Tom 1 foaia 439.

## CAPITOLUL III.

### PETRU CEL MARE AUTOCRATORUL RUSIEI, ȘI CELE CE SAU FĂCUT PE VREMEA LUI.

#### *Petru cel Mare Autocrator al Rusiei 1696 d.Hr.*

1.Săvârșindu-se din viață Alexie Mihailovici Țarul Moscovei au lăsat fii din femeia cea dintâi, pe Fedor, pe Ivan, și pe Sofia, iar din femeia a 2-a pe *Petru cel Mare născut 1673*. Feodor diadohul lui Alexie, moare de otravă la 1682, a lăsat împărăția lui Petru, care fiind copil de 9 ani, și nedreptățind pe fratele său cel mai mare Ivan, ca pe un nevrednic de împărăție. Deci sora lor Sofia, atât a meșteșugit încât lucrător al împărăției a fost vestit și Ivan, în chip că Moscova avea doi Preziidenți, și două capete, care ocârmuiau această împărăție. Sofia ca epitrop a câștigat mare slavă cu războiul împotriva Tătarilor și a Chinezilor. Drept aceea prevăzând (văzând mai înainte) ea că Petru, care atunci era de 18 ani, o va lipsi de epitropie, au cercat ca să-l omoare. Dar însă vădindu-se complotul a fost închisă într-o Mănăstire precum sa arătat la Tomul 3 Veacul 12 cap: 15, și la anul 1686 sa săvârșit Ivan, și a rămas Petru singur ocârmuitor al împărăției.

#### *Petru cel Mare face reformă în Rusia.*

2.Acest mare Prinț și mai presus de toate superstițiile și năravurile locului său, a privit scaunul Rusiei înfășurat de întunericul barbarismului, se mânia foarte văzând pe neamul său și pe sine afundat în întunericul neștiinței, lipsit de meșteșuguri și de științe, cu care erau împodobite celelalte neamuri ale Europei, de unde și-a pus în minte faptă vrednică de laudă să prefacă ocârmuirea împărăției, să înobileze pe supușii săi dându-le el singur pildă, și sa supus la probă mică și ostenitoare a unei aspre orânduiei. Însă această socotință o hrănea din copilăria sa, la care se mai lumina și din dese adunări și conversații ale învățătorilor celor străini<sup>6</sup> ce se aflau în Rusia. Mai întâi

---

<sup>6</sup>.) Era un boier, anume Neculai Milesul Spătariul, de la Vaslui..... Iar mai pe urmă, rădicându-se Petru împărat, fiul lui Alexei Mihailovici, carele au venit aici în țară, în Moldova, de s-au bătut cu turcii la Prut, la Stăniilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciului, ajuns-au Cârnel din Sibir cu cărți la dânsul, la împăratul Petru Alexievici, de i-au făcut știre de toate ce-au făcut și cum este surgun. Atunce Petru Alexievici împărat îndată au chemat senatorii și au întrebat dzicând: „Unde este dascălul meu ce m-au învățat carte? Acum curund să-l aduceți.” Și îndată au repedzit de olac și l-au adus la Petru Alexievici, împăratul Moscului, în stoliță. Și l-au întrebat ce-au vădzut și ce au pățit, și i-au plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luasă, până la un cap de

a organizat oștirea și sa mulțumit el singur să se facă toboșar sub sutașul Le Fort genovezul, împlinind toate câte se cuvenea la această meserie, nici au voit ca să se suie la această treaptă mai înainte de nu s-ar fi judecat de sutașul său dacă e vrednic, care și aspru se părea. Pe urmă făcând un mic stol, sa supus la toată buna rânduială nautică<sup>7</sup>, ajungând din simplu corăbier la cele mai înalte trepte. Și pentru ca să poată el singur să învețe cum să reformeze pe supușii săi, a hotărât să călătorească în locuri străine fără să fie cunoscut de cineva. De unde a trimis ambasadori la mulți crai ai Europei și el sa numărat între casnicii ambasadorilor, fără să știe altul decât ambasadorul său.

### *Călătorește și Europa.*

**3.**După ce au mers în Prusia a trecut în Olanda, și fiindcă ambasadorii săi zăboveau, a luat pe vreo câțiva și sa dus în Amsterdam și în Sardam unde se fac corăbiile. A zvonit cum că un străin vine ca să învețe meșteșugul, de unde și el și următorii lui s-au îmbrăcat după obiceiul locului, ca să fie mai bine ascuns. La lucru el era întâi, și el se despărțea mai în urma tuturor, mânca și bea împreună cu meșterii, conversând cu dânșii în olandeză, de care avea puțină idee. A făcut singur multe lucruri, mai mult o antenă de corabie în două bucăți, și fiindcă la facerea ei a inventat oarece nou, o au arătat la frățimea meșterilor, și a cerut să fie numărat între meșteri, și așa sa numit Petrba, adică maestrul Petru. Pe urmă înțelegând că meșterii au aflat cine este, i-au rugat ca să nu-l ocrotească ca pe un împărat, ci ca pe un prieten al lor, tovarăș și coleg meșter, ca și mai înainte, și așa a urmat în chip că în scurt timp sa făcut unul din cei mai iscușiți arhitecți și corăbieri. Pe urmă a trecut în Anglia, unde despărțindu-se de Ambasadorii săi, a conăcit lângă un vestit șantier naval, iar a doua zi a început să corăbească cu meșterii de acolo. Avea o mare memorie (ținere de minte), și nu era nimic din cele ce auzea de la meșteri care să nu se tipărească în mintea sa. Totdeauna lucra la facerea lucrărilor de corăbii, și în vremea repaosului mergea de făcea vizite Craiului Angliei Gulielmu, și celorlalți mareșali. Căuta totdeauna dascăli făcându-se

---

ață, și diiamantul cel mare. Și împăratul, după ce l-au vădzut, sau mirat și i-au dat în haznaoa ce împărătească, iar Cărnului i-au dat optzăci de pungi de bani. Și l-au luat iar în dragoste și în milă și l-au pus iar sfetnic.

Și când au ras barbeli, împăratul, a moscalilor, atunce când s-au schimbat portul, atunce sângur împăratul i-au ras barba cu mâna lui. Extras din (Ion Neculce, O SAMĂ DE CUVINTE. LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI. Ev. Scriptorum. Sursa <http://ro.wikisource.org>.)

<sup>7</sup> În original nafticască

ucenic blând, mergea în toate locurile, se aduna cu oameni de toate rangurile, cu Bisericești, filosofi, învățați, proști, intra în Biserici, prin Academii, cafenele, dughene și pe la jocuri, îmbrăcat ba ca un corăbier ba ca un meșter, urmând totdeauna obiceiurile locului, cât era cu putință. Regele Angliei ia dăruit un Iaht foarte împodobit de 25 tunuri, plin de înțelepți și învățați, între care era și minunatul Fergauzen, un vestit matematic, care primul a învățat pe ruși, să socotească cu cifre arabe.

**4.**Din Anglia a trecut în Viena Germaniei, unde cel ce în Olanda sa arătat corăbier și arhitect, în Anglia matematic, aici sa arătat un mare Prinț și adânc politician. Avea în plan să meargă la Veneția și Italia, dar vestea unei rebeliuni din Moscova la silit să se întoarcă la 1698. Deci ajungând în Rusia, mareșalii săi l-au întâmpinat cu bărbile rase, pentru care s-au bucurat foarte Autocratorul de buna dispoziție a supușilor săi, care ca să-i urmeze lui au început de la sine să se îndrepte, și au nădăjduit, cum că mai lesne va putea șterge preținerile lor prin obiceiurile locurilor lor. Drept aceea a pedepsit cu asprime pe căpeteniile rebeliunii, mai vârtos pe mulți sfinți părinți, care fiind îndemnați de soră-sa Prințesa Sofia, îndemna pe Sterliți la rebeliune, și așa a creat tagma Sfântului Andrei ca să răsplătească credincioșilor lui. Pe urmă sa dus la limanul Voronej cu un meșter și corăbier iscusit, și au făcut mai singur o corabie de război, după regula Olandezilor. A pus comandir corabiei pe fabricantul ei, și el sa pus în cea mai de jos treaptă a corăbierilor, până ce a ajuns în aceea a comandirului. Pe urmă a călătorit și în Galia la 1717 unde mergând la vestita Academie Sorbona, dascălii și teologii de acolo i-au propus unirea amândurora Bisericii, precum se va arăta mai jos. Deci a fost numărat între dascălii Academiei Parisului, alcătuind oarecare manuale pentru Nautică. Războaiele ce a făcut împotriva Otomanilor, Tătarilor și mai vârtos Sveților (Suedezilor) nu se pomenesc aici, ci cel ce voiește să le știe citească viața lui, scrisă de *Saiada*, de *Cantiforu*, de *Voltaire*, și *Viața lui Petru cel Mare editată în Amsterdam în franceză 3 Tomuri pe Lacombie*, în *reforma împărăției Rusiei*, *prescurtarea hronologică a Istoriei Miezului-noptii*, pe *Ivan Nestesuranoi* în *monumenturile pentru marele Petru*, pe *Gordon Arhintou*, pe *Clerc* în *Istoria Romii veche și nouă*, și pe alți scriitori.

***Se proclamă Autocrator, Părinte al Patriei și Mare.***

**5.**Destul este să zic, că vitejia și faptele sale l-au făcut să câștige acest titlu de Autocrator, și nume dulce de Părinte al Patriei, și Petru cel Mare, și aceasta cu dreptate, fiindcă în vreme ce se îndeletnicea la îndreptarea neamului și la războiul împotriva Suedezilor, sa apucat să zidească și o cetate, numită cu numele său Petersburg, în locul unde era războiul cel mai groaznic, cu toate aceste el pe o parte se bătea și de alta silea lucrătorii, luând bine seama ca nu cumva Suedezii să dărâme cele ce el cu atâta osteneală zidea. Dacă Europa se minuna de războaiele sale și izbânzile, apoi cu atâta mai mult se minuna de smerenia ce arăta după biruință, care ca să îmbărbăteze pe supușii săi la fapte mari, da lor lauda biruinței ce era a lui. Mai mult a triumfat de 2 ori, odată când a biruit la Azov, și altă dată când a biruit pe Suedezi în războiul cel mare din Aland la 1714 și la întâiul triumf a urmat vechilor Romani, pentru că cei care sau arătat vrednici la război, generali, miari și sutasi până și ostașii cei proști erau încununati, și feluri de instrumente muzicale ajutau la cântările care laudau numele celor încununati. Cei doi mareșali de Mare și de uscat erau în două trăsuri încuviințate și triumfătoare, iar Petru fără vreun semn de deosebire, mergea în rând cu ofițerii. Celălalt triumf a fost mai minunat pentru modul întrebuințat de Petru. Pentru că Prințul Romanodovski în vremea triumfului au reprezentat persoana marelui Petru, șezând în scaunul împărătesc, cu toate semnele împărătești. Iar Petru sa înfățișat cu o haină simplă de marinar, sau apropiat de scaunul plăsmuitului Autocrator, și i-au dat în scris descrierea războiului și a biruinței sale. A răspuns la multe cereri ce i sau propus, și pe urmă la picioarele plăsmuitului Autocrator au luat vrednicia de sub-comandant de Mare drept răsplată pentru biruința și înțelepciunea ce a arătat la războiul cel mare cu Suedezii. Voind cu aceasta să arate Rușilor cum că răsplătirile și trofee trebuie să se dea persoanelor celor vrednice, și nu drept ci pentru dreptate.

**Moartea lui.** În ziua de Botezul Domnului la 1725+ a mers la sfințirea apei după obicei, ci cumplitul ger ce a suferit la această procesiune, ia pricinuit o fierbințeală năprasnică, care fiind unită cu durerile de podagră și oprirea udului, la care era supus, la lipsit de viață la 53 de ani, împărășind 14 ani cu fratele său Ioan și el singur 29 de ani. Petru era înalt la stat, umblătura sa sălbatecă, ifosul nobil, vioi și iscusit, căutătura posomorâtă, și un ce care adesea schimba fața obrazului său. Vorovea cu căldură, lese și des, mai vârtos înaintea oștirii, a Senatului și a celor Bisericești. Numele de Monarh și ctitor erau două vrednicii

care îl încoronau cu oarece mai presus de om. Vorovea în multe limbi, și știa matematică, fizică, și geografie. A învățat și chirurgia, și adesea căuta singur pe cei răniți în război. Istoria nu a mai arătat nici va arăta asemenea pildă, ca un Autocrator să se pogoare din scaunul său să meargă la neamuri străine să lucreze ca un om prost, ca un lucrător cu plată, la nofpihii, la meșteșuguri etc. amestecat cu meșterii ca să poată învăța bine elementele științelor și a meșteșugurilor și să le ducă în patria sa. Au mai stat și alți învingători, legislatori și mari politicieni, dar singur Petru a unit în sine pe cele trei slăvite titluri, adică înnoitor al locului său, dascăl de învățături folositoare, întemeietor științelor și meșteșugurilor, și îndreptător năravurilor norodului său.

### *Alexie fiul lui Petru cel Mare.*

**7.**Cu cât strălucea marele Petru cu virtuțile sale, cu atât mai mult se înrăutățea cu greșelile sale fiul său Alexie, pentru că în loc să urmeze părintelui său și să-i urmeze la sarcina cea grea a reformării Rușilor, el se îndeletnicea la desfrânări și nimicnicii. Era sălbatec la purtare, țăran la năravuri, mic de minte și superstițios. Tatăl său ca s-l aducă la noblețea la care ia adus pe Ruși, la însurat cu o frumoasă Prințesă a lui Brunisvic, dar el în loc să se mai îmbunătățească, sa dat mai mult la desfrânări, în așa chip că soția lui nemaiputând răbda viața lui dezordonată a fugit la casa părintească. Deci marele Petru sa dus la dânsa și cu rugămințile sale a adus-o înapoi, și a povățuit pe fiul său la mai bine, dar el întorcându-se la și mai rău a iubit pe o fată din Finlanda anume Eufrosina, pe care pe ascuns și-a luat-o de femeie, de unde iarăși a fugit femeia sa cea legiuită.

**8.**La toate lucrurile pe care tatăl său le făcea ca să îndrepte năravurile Rușilor, el se împotriva și le judeca de rele. Pe de o parte, prostia și neștiința lui nu-l lăsa să cunoască folosul reformelor tatălui său. ***Barbarismul și neștiința celor Bisericești.*** Iar pe dea altă parte era îndemnat de urmașii barbarismului Rusesc, de cei ce proști fiind, nu fac ceea ce fac de la sine ci ca niște mașini care de va lipsi puterea aceia ce le mișcă, apoi încetează și mișcarea, și socotesc cea mai mică reformă de păcat<sup>8</sup>, iar pe reformator și îndreptător ca pe un tiran, încât mai bine se mulțumeau să rămână în întunericul neînvățaturii și al barbarismului, decât să prefacă cel mai mic lucru din acele superstiții în care au crescut.

---

<sup>8</sup> Rușii din acea vreme socoteau printre altele că este păcat a-și tăia barba socotind că strică chipul lui Dumnezeu, (Vezi Viața Sfântului Dimitrie al Rostovului 28 Octombrie) asemenea socoteau a fi eres tot ceea ce venea din occident. N.tr



Deci între aceștia erau bătrânii și cei Bisericești, care fiind porniți de ură împotriva reformelor și de ura împotriva Autocratorului, pentru că le stricase pe dreptate cinstea, cum și din neștiința lor, socoteau că precum credința rămâne neschimbată și nu primește reforme, asemenea și politica are să fie aceeași, și nu se preface după circumstanță. Cât mâhnire dar va fi având marele Petru văzând pe fiul său nevrednic de dânsul, vrăjmaș al slavei sale, al neamului său, și gata să aducă iarăși în Rusia acele greșeli pe care cu atâtea sudori le izgonise. De multe ori îl sfătuia, mai vârtos într-o zi la chemat deoparte și ia zis:

„Fiul meu! Socotește starea Rusiei, mai înainte de mine. Cum această mare împărăție, era fără meșteșuguri, fără legi, fără cunoștință și jucăria tuturor neamurilor polente. Oștile noastre cele multe rău exersate, și mai rău comandate, erau pierdute înainte a puținii ostași. Nu se vedeau corăbii în limanurile noastre, nu se lucrau meșteșuguri prin cetăți, câmpiile noastre erau nearate, și supușii noștri erau robi răi, încât nu cunoșteau cinstea, slava, nobleța, genia și civilizarea. Știi fiul meu până la cât am îndrăznit, și ce am întrebuintat ca să-ți las o împărăție fericită. Martor am pe Europa, care m-a văzut peste tot locul pogorându-mă în starea cea mai de jos între meșteri, și chiar pe mine meșter, aducând cu râvnă neobosită început meșteșugurilor de care noi nu aveam nici cea mai mică idee. Uită-te la rodul ostenelelor mele. Toată Europa sa minunat și sa spăimântat, văzând reforma aceste împărății, ce a catortosito osteneala și silința mea. Toate mădularele ale sistemului politic erau nemișcate, iar acum sau însuflețit de glasul meu. Eu am făcut un stol, o armadă de ostași. Armele noastre au triumfat împotriva uni neam războinic, și ale unui neînfricat învingător, sunt cinstate și respectate de cei ce mai înainte defăimau. Nu sunt stăpân peste Eparhiile cele dimprejur? Nu țin în mâna mea cumpăna păcii și a războiului? Și nu dau acum lege la Miazănoapte? Neamurile cele jurate pe putere nu au putut să-mi răpească ceea ce am câștigat, ci am zidit încă în mijlocul încăperii vrăjmașilor, cu toată mânia lor și cu toate împotrivirile firii, această nouă Mitropolie a împărăției mele, ca să slujească de triumf întrebuintărilor mele celor mari. Științele, meșteșugurile și negoțul prin mine sau făcut firești în Rusia. În sfârșit am izgonit din mijlocul meu necinstea barbarismului ce înrăutățea. O tu, moștenitorul meu, fă-te un altul asemenea mie și atunci pot să-ți zic, înalță-te până la mine însumi. Această ne dorință a ta, această viață trândavă, aceste obiceiuri proaste, și această nesimțire, în care atâta te

fălești, este chip să se potrivească moștenitorului împărăției mele? Și cum? Am putut să luminez mintea supușilor mei, să înmoi inimile lor, să înnoiesc năravurile lor și să-i prefac în oameni noi, și nu am aceiași putere asupra fiului meu? Te jur urmează-mi mie, cunoaște și împlinește datoriile ce-ți propune nașterea și părintele tău, al cărui moștenitor ești, și scaunul în care vei să te sui.”

**9.**Sfaturile acestea nu au făcut nici o impresie în inima lui Alexie, de unde părintele său au fost silit să-l lipsească de moștenire, el a auzit această hotărâre a părintelui său cu nebăgare de seamă, mai mult a arătat și oarecare supunere la aceasta, prefăcându-se cum că voiește să primească shima monastică. Cu toate acestea după ce Petru a călătorit în Franța, Alexie a găsit bun prilej a adunat pe toți nobilii ruși care nu se împăcau cu ocârmuirea lui Petru, care l-au sfătuit să nu primească nedreptatea de la tatăl său lipsindu-l de moștenire, ci să fugă până ce va găsi prilej să se suie pe scaun. Deci a fugit și sa dus la Viena la Autocratorul cumnatul său, nădăjduind că va afla scăpare, dar Autocratorul după ce la ținut câteva zile ascuns, apoi la silit ca să fugă și așa sa dus în Italia. Înștiințându-se dar Petru de fuga fiului său au grăbit întoarcerea la Moscova și a pornit doi trimiși după dânsul, care l-au adus înapoi. Atunci Petru a făcut divan cu toți cei Bisericești și politici și au osândit pe Alexie, care nu numai sa dat pe sine vinovat, ci au făcut și demisie de bună voie. Deci cei ce s-au aflat la divan s-au jurat că nu-l vor ajuta pe Alexie să câștige împărăția. Pe urmă Petru îndemnat fiind de Ecaterina, sau și din alte pricini politice, după ce acum iertase pe fiul său, au făcut să se adune iarăși divan și să judece pe Alexie a doua oară. Așa divanul l-a osândit la moarte și mai înainte de a sosi vremea să fie executat a murit în temniță cu înfricoșate tremurături, pricinuite sau din frica osândeii, sau din vreo altă pricină grabnică. A lăsat un fiu, numit Petru Alexievici, care a împărățit după Ecaterina.

### ***Sfârșitul Patriarhatului în Rusia.***

**10.**Pe vremea domniei lui Petru a luat sfârșit vrednicia Patriarhală, pentru că murind Patriarhul Adrian la 1703 marele Petru nu a mai lăsat ca să fie ales alt Patriarh. Văzând dar dezgustul celor Bisericești la aceasta, au ridicat cu totul vrednicia de Patriarh, și a înființat un Sinod sfințit, orânduind prezident pe vestitul Ștefan Iacorskin Arhiepiscopul Riazanului, a promulgat pentru acest Sinod un Testament cuprinzând Canoanele și legile ocârmuirii acestui sinod și o tâlcuire pe larg pentru

îndatoririle acestui Sinod la ale religiei, care Testament aici pentru scurtare se tace, dar cel ce voiește citească în cel Rusesc, cât și în cel Latinesc. *Îndreptarea Calendarului*. În vremea acestui Autocrator sa îndreptat și Calendarul, pentru că Rușii mai înainte începeau anul politic și Bisericesc în Septembrie. Iar marele Petru a orânduit ca de la 1700 anul să înceapă de la Ianuarie, după așezământul Astronomic. Vezi pe Ahintoul, pe Nestesuranon, etc.

### *Proroc mincinos în Rusia.*

**11.**Deci fiind Petru în război cu Perșii a fost nevoit să se întoarcă în Rusia, din pricina tulburărilor pricinuite de clerici și o mincinoasă râvnă a religiei. A adunat îndată dar pe Episcopii Rusiei, le-a vorovit cu lucrarea și elocvența lui cea firească, și le-a arătat multe abuzuri și superstiții care nu erau vrednice de credința Hristianilor, de unde a făcut oarecare îndreptări necesare, pe care ei le-au primit cu bucurie. Iar norodul cel prost fiind pironit de obiceiurile și năravurile cele vechi superstițiile ce intrase prin abuz în Biserică când cei Bisericești au vrut să îndepărteze cele mici superstiții din Biserică norodul socotea că li sa schimbat credința, de unde au început să defăimeze pe Autocrator și să-l afurisească zicându-i că este rebel și reformator. Mai mult un Gheorghe Tatițcoi a plăsmuit o vedenie și insuflare Dumnezeiască, alergând pe drumuri și propovăduind cum că a venit sfârșitul lumii, și că Petru este Antihrist. Mulți neînvățați Bisericești au crezut nebuniile acestui proroc mincinos, și le-au răspândit în norod, gătind o mare rebeliune. De unde Autocratorul a fost nevoit să întrebuițeze sila, omorând pe începători și pornind goană, ca să zic așa împotriva nebunilor următori, în vreme ce trebuia să-i defăimeze, fiindcă goana în loc să împiedice răul, la mărit. De atunci sa făcut shismă în Rusia, care este și în ziua de astăzi. Vezi mai jos.

## CAPITOLUL IV.

### ARTICOLELE DIN SORBONA DATE MARELUI PETRU PENTRU UNIREA BISERICII RĂSĂRITULUI CU BISERICA APUSULUI

**1.**Aflându-se marele Petru în Galia între celelalte lucruri ce au pornit peregrinarea lui a fost și Sorbona, la care sa dus în 1707. Ioan 7 intrând într-o Bibliotecă a văzut din întâmplare cărți Ilirice pentru religie. A început îndată să vorovească cu teologii ce se aflau acolo, care cu diplomație au adus cuvântul pentru religia Rușilor, arătând cum că mare slavă ar fi câștigat măria sa, de sar fi silit să unească Biserica Rusească cu Biserica Latină, fiindcă dacă pricina era pentru Duhul Sfânt, lesne se pot uni. Au plăcut aceasta Țarului, dar a răspuns că între aceste două Biserici sunt multe deosebiri simțitoare. Cum că el este dat la cele ostășești și alte meserii potrivite ocârmuirii împărăției sale, și cum că el nu este teolog ca să trateze aceasta, ci dacă dascălii din Sorbona ar voi ca să vorovească în scris cu Episcopii Rusiei, el făgăduiește răspuns.

**2.**Deci îndemnându-se teologii din Sorbona la această făgăduință a lui Petru, i-au dat lui această scriptă, luând mai multă îndrăzneală și văzând cu mare mirare pe acest monarh, că nu lasă nimic din cele ce duc la slava și luminarea împărăției sale, atât la cele ale politicii și oștirii, ci mai mult și la cele ale religiei, de la care bine știu că atârnă întemeierea împărățiilor.

„Citim la Apostolul Pavel unde zice că să luăm seama să se păzească unirea duhului în legătură de pace, Unul este Dumnezeu, Un Domn, o credință și un Botez. Drept aceea ca să dobândim o astfel de unire, este de folos că nu vedem la Ruși acele piedici care cu mare mâhnire le vedem la Lutherano-Calvini și la alte eresuri ale Răsăritului.

Biserica Romii mărturisește ca și noi unirea măririi celei mai presus a lui Dumnezeu, și o ființă a celor trei fețe a Sfintei Treimi, și leapădă hulele Arienilor atât vechi cât și noi. Împreună cu noi mărturisește dogmele cele descoperite de Dumnezeu pentru unirea și deosebirea ipostatnică a firii celei îndoite din Hristos. Mărturisește dimpreună cu noi toate câte Biserica Catolică învață pentru păcatul strămoșesc, pentru mântuirea prin Iisus Hristos, pentru ajutorul cel de nevoie a sfântului Dar la săvârșirea faptelor virtuose. Mărturisește împreună cu noi cele șapte Taine așezate de Hristos și de Biserică, amestecarea pâinii și a vinului în jertfa cea fără de sânge, și dă închinarea cea mai presus Domnului nostru Iisus Hristos ce este de față în Euharistie.

Cu noi cinstește și roagă pe fericita Născătoare de Dumnezeu și pe Sfinții ce împărățesc cu Hristos. Cu noi cinstește trupurile Sfinților

și aduce la Icoanele Sfinților aceiași cinste care se aduce și originalului lor. întrebuițează ca și noi rugăciuni, milostenii, jertfe pentru credincioșii cei mutați de la noi în pace și în împărțășirea Bisericii, și ținând adevărata credință, prin ele odihniți sufletele, decât numai desăvârșit nu sau împlinit dreptatea Dumnezeiască. Cunoaște împreună cu noi cum că de la Hristos sa dat Bisericii stăpânire să orânduiască legi, la care credincioșii trebuie să se supună, precum sfințita lege a postului și părăsirea de cărnuri în vremurile pe care le rânduiește Biserica.

În sfârșit ca să nu vorovim mult numărând pe toate câte mărturisește Rusia dimpreună cu noi, Rușii primesc și cinstesc Dumnezeieștile Scripturi și sfânta învățătură a Bisericii, ca pe niște canoane adevărate ale credinței. Primesc cu noi o Biserică văzută, Catolicească, un Judecător mai înalt și nemincinos în hotărârile sale cele pentru pricinile credinței, și în sfârșit mărturisesc cu noi cum că omul nu poate să se mântuiască afară de această sfântă Catolicească și Apostolească Biserică. De unde dacă ar fi de unirea Bisericii, nu este nădejde de mântuire, precum învață cărțile sfințite și celelalte învățături, și dacă Apostolul între celelalte păcate ce desparte de împărăția cerurilor, numără dihoniiile și eresurile, apoi cu multă grijă și silință Hristianii trebuie să se ostenească să ajungă la unirea cea desăvârșită, și să înlesnească toată greutatea ce se află în mijloc? Dar ce greutate este ca să câștige bunul cel dorit, adică unirea Bisericii Ruse cu cea Latină? Poate vreun articol al buneii rânduiei Bisericești? Dar această rânduială bună poate să se multe în multe părți ale Bisericii, și să rămână unirea și simplitatea ei. La multe Biserici, zice Sfântul Firmianu, se deosebesc multe, după deosebirea locurilor și a numelor, pentru aceasta însă nu se depărtează cineva de pacea și unirea Bisericii Catolice. Tot acestea le învață mai pe larg și sfântul Augustin. Fie dar o lege, zice, pentru toată Biserica ce se întinde până la marginile lumii, ca una ce are mădulare înăuntru. Pentru că dacă și cu osebite obiceiuri se prăznuiește această unire a credinței, acestea nu împiedică nicidecum adevărul ce este credință. Fiindcă obiceiul cel dinăuntru este bunul fiicei Împăratului, iar haina ei dinafară. Cu toate acestea Biserica Răsăritului și a Apusului deși cu osebite la buna rânduială și-au păzit pacea și unirea lor până la nenorocitele vremi ale lui Cerularie. Și ce este de mirare? Că buna rânduială la Latini se deosebește după locuri, mai mult câți din greci sau unit cu noi, și-au păzit obiceiurile lor. Nimic dar nu oprește și pe Biserica Rusiei ca să-și păzească buna ei rânduială și să jertfească cu

pâine dospită, destul numai să nu defaima obiceiul cel dimpotrivă, ci să mărturisească cu punere împreună cu Latinii mutarea în azimă, precum mărturisește Teofilact, Dimitrie Homatin episcopul Ciprului, Varlaam Grigore Protosinghelul, și alți greci vestiți în învățatură. Cum dar să tăgăduiască fără frică Pontiful Romii celelalte bune rânduieli și obiceiuri a acesteia-și Biserici, precum și noi nu temem ca să tăgăduim regulile Bisericii Galilor, mai vârtos încă învățând cum că această nu se poate face.

Poate să afle oricine în Biserică buna rânduială care împiedică sau întârzie această unire dorită a amândurora Biserici, fiindcă alta nu scârbește nici nu surpă atâta pe Biserica Rusească cât aceasta. Însă dacă se va propune fără cuvinte încurcate, ci cu cuvinte curate și lămurite, întâmpinând greutățile următoare. Întâi că noi învățăm că Episcopii sunt moștenitorii stăpânirii Apostolilor și epitropi ai lui Hristos, și Arhiereul Romii care este moștenitorul legiuit a lui Petru este întâiul episcop, asemenea cu Dumnezeuasca stăpânire, și întâiul epitrop al lui Hristos, de unde și centrul unirii și legătură văzută a societății, de la care scaunul Apostolic are mai multă putere, după cum zice Sfântul Epifanie împarte asupra fiecărui scaun a priveghea la toată Biserica ca să se păzească Sfintele Canoane și să țină credința și unirea, precum învață Sfântul Ciprian. Această întâietate a Arhiereului Romii, întemeiată pe cuvintele Evangheliei și mărturisită de tradițiile veacurilor dintâi ale Bisericii o au cunoscut-o și cele opt Soboare dintâi, pe care le primește Biserica Rusească. Aceasta este numai pentru stăpânirea Pontifului Romane, că în toată Biserica trebuie să ținem credința într-o unire și într-un suflet. Iar celelalte în care nu se unește părerea Catholicilor, nu sunt dogme care să cuprindă în mărturisirea sau canonul credinței catolice. Aceasta acum din nou o au cunoscut-o prea vrednicul papa, când a întărit publicarea cărții celei vestite a unui slăvit episcop al nostru, pe care a scris-o ca să așeze credința Bisericii Catolicești și să o curețe de bârfele Lutheranilor-Calvinilor. Cu adevărat Galii slăvesc cum că stăpânirea ce o are Arhiereul Romii în toată Biserica și peste toți păstorii Bisericii, în parte, că nu ar spânzura din fantezia și din voința lui, ci se întrebuițează după mărturia sfintelor canoane ce au învățat prin Duhul Sfânt, și sa afierosit prin respectul întâilor veacuri. Mai învață cum că societatea păstorilor au primit de la Hristos nemijlocit începătură și stăpânire mai presus, la care trebuie să se supună și însuși papa, câte se cuvine credinței și la deștrădăcinarea shisme și îndreptarea Bisericii, care sau

orânduit de Sinoadele lumii din Constantia, Vasilica, și care sau vestit și publicat de clerul Galiei și totdeauna sau diafendefsit de sfânta tagmă a teologilor din Paris. Între acestea Galii mai învață, cum că judecata Arhiepiscopului Romii să nu fie canon nemincinos la credinței, de nu va contribui și părerea judecății a toată Biserica. Că stăpânirea papii, ca o simplă duhovnicească fiind, nu a luat de la Hristos nici un privilegiu, nici dea dreptul, nici pieziș asupra împărățiilor lumești, nici să poată cu nici o pricină, nici chiar cu a religiei să dezlipească pe supuși de la supunerea către Prinț și de la taina încrederii. Acest fel de învățătură este cunoscută și Romanilor, și dacă unii se deosebesc de părerea noastră ca să lățească mai mult stăpânirea papii, însă ca să nu atingă credința aceste deosebite păreri pentru stăpânirea papii nu stricăm nici noi pacea cu dânșii nici ei se despart de noi, ci rămânem toți într-o societate. Aceasta numai adăogăm că stăpânirea pe care o are astăzi episcopul Romii ca să aleagă și să întărească episcopi și să-i scoată, sau prin voia Bisericilor, sau prin învoirea împăraților, sau prin vrednicia sa Patriarhală a câștigat-o, ea nu se întinde nicicum la Bisericile acelea care nu au ținut acest fel de obicei, nici se citește vreodată să se fi propus aceasta de câte ori sau întâmplat să se ducă tratative între pacea Bisericii Răsăritului și a Apusului.

Ci dar împiedică de a se uni Biserica Rusă cu cea Latină? Poate părerea pornirii Sfântului Duh? Nici pentru aceasta nu este greu a se uni, când vor voi să se șteargă de la mijloc pricirile și nu vom mai voi a le mai întinde a și a le mări. Dintâi Biserica Rusă mărturisește cum că Duhul Sfânt se purcede din Tatăl prin Fiul, iar cea Latină și din Tatăl și Fiul. Și un chip și altul se află în Sfinții Părinți ce se cinstesc în amândouă Bisericile. Marele Vasile și Grigore cuvântătorul de Dumnezeu, fac această băgare de seamă că, Din și Prin înseamnă același lucru, de unde teologii cei mai înțelepți învață cum că chipurile arătate mai sus, luându-se chiar în însemnarea lor, contribuie la aceiași părere. Ce dar însemnează Duhul Sfânt se cuprinde din Tatăl prin Duhul Sfânt, fiindcă Fiul din Tatăl se purcede și Tatăl și Duhul Sfânt sunt de o ființă. Însă nimeni din greci au zis vreodată cum că Fiul se purcede din Tatăl prin Duhul Sfânt. De unde mai pe larg trebuie să se înțeleagă ceea ce se citește de Sfinții Părinți, cum că Duhul Sfânt de Tatăl se purcede prin Fiul, nu numai că sunt de o ființă, ci cum că și o față și alta este unul și același început, și că împreună din amândouă să pornească Duhul Sfânt, că precum dacă lumină se va aprinde din altă lumină, și amândouă

împreună produc o a treia (această asemănare o întrebuițează Grigore de Nisa) atunci cea de a treia, nu purcede numai din cea dintâi ca di cea mai aproape, drept și mai deosebit zicem, cum că aceasta este ceea ce mărturisește Biserica Latinească, când crede cum că Duhul Sfânt din Tatăl prin Fiul se purcede. De unde mărturisește Biserica Latinilor, cum că au luat de la Sfinții Părinți, și de la Sinoade acest mod de a zice. Să ascultăm pe Sfântul Epifanie care zice, Duhul Sfânt este dea pururi cu Tatăl și cu Fiul, nu ca un frate al Tatălui, nu născut, nu zidit, nu frate al Fiului și nici nepot al Tatălui, ci din Tatăl se purcede și din Fiul se ia, nu străin de Tatăl și de Fiul, ci dintru o ființă și din aceiași Dumnezeu din Tatăl și Fiul. Asemenea are și Sfântul Chiril al Alexandriei în scrisoarea lui cea Sinodală, odată în numele Sinodului dată către Nestorie, care dogmă este și în scriptele lui cele mai de pe urmă, ca să nu zică cineva că sa depărtat vreodată de dânsa. Dimpreună cu aceștia și pe Sfântul Atanasie, pe marele Vasile, pe Didim și pe alți Răsăriteni i-am fi arătat de nu ne-ar fi oprit scurtarea acestei scripte. Dintre Latini este cunoscut Rușilor cum că de aceiași părere era Ilarie, Ambrozie, Augustin, Leon și ceilalți.

Ce dar urăște Biserica Rusă din societatea acelora, pe care îi vede că nu mărturisesc altă decât aceea ce au luat de la Sfinții Părinți și de la amândouă Bisericile cele laudate de Sinoadele a toată lumea? Aceea ce credem cu inima, ni se va îngreua de o vom mărturisi și cu gura? Precum nu se pare greu Bisericii Latine, căci câți din greci sau întors la unire, deși se unesc cu acest articol la această Biserică, adică să zică după obiceiul lor la Simbol fără adaosul și din Fiul. Al treilea că despărțirea grecilor de Latini nu și-a luat începutul din acest articol, pentru că nu este nici un cuvânt pentru purcederea Duhului Sfânt în Epistola lui Mihail Cerularie și Leon Arhidelor, nici în Epistolele lui Leon 9 nici să fi stat aceasta întâia pricină a shismeii, pomenește Petru Patriarhul Antiohiei în Epistola către Dominic Grandisie, mai vârtos arată că Cerularie nu a arătat nici un alt articol al credinței decât cel al Azimelor. Și cu adevărat Mihail Cerularie Patriarhul, a propus pricina aceste despărțiri Latinilor numai de la Azime, de a nu se cânta în Postul Mare Aliluia, și altele asemenea. Dar cât de ușoare greșeli și de nimic, cu toate acestea fără să cerceteze toată orânduiala judecătorilor, fără să asculte partea potrivnică, și fără stăpânire de Sinod, ci numai singur cu câțiva episcopi supuși lui, nu sa îndoit a închide Bisericile Latinilor și să șteargă din societate pe Arhiereul Romii, și pe tot Apusul care urma



aceiași bună rânduială. Pentru aceasta cu blândețe se pornește asupra lui Arhiereul Romii Leon 9 propunându-i iubirea maicii celei adevărate ale căreia măruntaie sau tulburat, precum spune în Istoria lui Solomon, care nu a putut să-și vadă fiul ei despărțit, și încă mai adaogă aceasta: Că nimic nu se împotrivesc la mântuirea credincioșilor obiceiurile deosebite care sunt după loc și după vreme, când o credință din iubire face bunurile ce poate și așază pe toți la singurul Dumnezeu.

Acestea au stat începutul despărțirii grecilor și prin urmare a Rușilor de Latini, care bine este a se pomeni cu osârdie, când cele din urmă se vor judeca din cele dintâi. De unde și din vremile cele dintâi nea cuprins o mare mâhnire și obștească durere de inimă pentru frații noștri. Cu toate acestea ca să nu povestim multă vreme câte au cercat Biserica Latinească ca să ridice această intrigă pe care nu a pricinuit-o ea, este destul să ziceam aceasta că nu este lucru mai dorit decât unirea, nici mai urât decât shisma. Cât să nu ne lepădăm de societatea Bisericii Romii, învață din destul Ciprian și Firmilian, bărbați cum nu au stat alții asemenea lor, să fi cercat așa grele priciri cu scaunul Romii. Zice unul din ei: cine dar ar fi așa de amețit de nebunia intrigii, ca să creadă cum că se poate rupe unirea lui Dumnezeu cu, Cuvântul lui Dumnezeu cu Biserica lui Hristos. El învață în Evanghelia sa zicând, că va fi un păstor. Apostolul Pavel învață același adevăr, zice, roagă și îndeamnă, zicând: Vă rog pe voi fraților în numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca una și aceiași să ziceți toți, ca să nu fie între noi shisme. La acest fel de cuvinte pline de iubire nu vom adăoga decât îndemnul cel bine credincios al unui grec mai nou numit Teorianu, care după ce a mărturisit că sfânta împărțășire este în azimă sau în pâinea frământată, și a adăogat că așa cugetă câți a auzit Latini, apoi mai pe urmă așa a mărturisit către grecii societății lui, dintru întâi dar vă învățăm pe voi, ca să vă depărtați de priciri pentru că aceasta nu este însușirea noastră nici a Bisericii lui Dumnezeu, ci să aveți pace cu toții aceia ce se împărțășesc de Hristos, ce face pe amândouă una, și să iubiți pe frații voștri Latini, pentru că drept cugetă ei pentru credință.

Săvârșind dar această scriptă, care pentru graba măriei sale dea pleca, am scris cu osârdie și cu rugăciunile noastre către Domnul cerului și al pământului, rugăm pe Prinț ca el singur care a câștigat acest fel de nume cu această strălucire de acum a împărăției sale, cu o adăogire de nouă slavă, împărăția sa să o supună la sfânta credință Catolică și să se lățească în lung și în lat împărăția lui Iisus Hristos, prin care și el cu

slavă împărătește. Fie un alt Cyrus căruia Dumnezeu ia întins mâna precum zice Prorocul, și în lumina adevărului și pacea unirii. Facă-se îndreptător noroadelor, care rupând piedica materiei, să ridice îndelungatele vrăjmășii dintre Biserica lui și a Romii, ca în sfârșit să fie un norod credincios, precum este o Biserică și o credință. Cu acest fel de cucerie și sânguință a credinței va covârși mult mai mult decât cu celelalte vrednicii eroice lauda strămoșilor lui, și cu însăși virtutea sa și mărirea sceptrului său va primi stăpânirea cea mai presus, care cu nimic altceva nu rămâne mai întărită și întreagă, decât cu lauda de a ocroti dreptul lui Dumnezeu ca un rob al Lui și ca un fiu al Bisericii să se sârguiască etc.”

**4.** Aceste articole de unire le-a propus Petru Arhiereilor Ruși zicându-le să se silească de este cu putință să se unească Bisericile. Aceștia dar cercetând și aflându-le nepotrivite cu Biserica, nu le-au primit. Rakina zice la veacul 17 art. 37 part 24 foaia 315 cum că după porunca marelui Petru, au răspuns Arhieriei Rusiei prin Epistolă de la Petersburg la 1718 zicând, că: ca să se întrebuițeze o pricină atât de mare, era nevoie sau să se adune un Sinod a toată lumea, sau cel puțin să aibă loc adunări publice adevărate de Epistolele de la amândouă Bisericile, și în sfârșit că nu se putea almintrele decât să se sfătuiască pentru aceasta și cu celelalte neamuri ce au parte la o astfel de pricină, și mai vârtos pe cei 4 Patriarhi ai Răsăritului. Aceasta nu împiedica însă cercetarea pricinii între teologii amândurora părțile, în adunări particulare și Epistole.

**5.** Cu toate acestea Arhieriei Rusiei au scris către Patriarhul Țarigradului cerând părerea și sfat. Deci lesne poate cineva a judeca ce a stârnit în inima Patriarhului și a Arhiereilor Sinodului, citirea acestor articole, văzând în ele buna intenție a teologilor din Sorbona, dar între acestea și otrava cea amară acoperită cu îndreptări binecuvântate, de unde temându-se ca nu cumva să se înșele Arhieriei Ruși sau de îndreptările lor, sau din voia Autocratorului și se vor pleca la dogmele Bisericii Latine, le-a scris dezlegând aporiile și îndoielile, îndemnându-i să rămână întărți în sfintele dogme ale Bisericii Răsăritului. De unde nici nu sa mai propus unire, nici au dat alt răspuns teologilor de Sorbona, nici Petru nu a mai voit să știe de aceasta.

**6.** Același Rakina zice în același loc, cum că cea dintâi piedică a unirii era Arhierul Novgorodului, prezidentul sinodului din Rusia, ca un ajutor al Lutheranilor, al doilea Arhieriei și shismaticii preoți, și

curtea Romii, din pricină că făcea fără știrea ei să întrebuințeze astfel de lucru. Însă se înșală înțeleptul Rakina zicând că Arhiepiscopul Novgorodului ar fi fost ajutor Lutheranilor pentru că destul este să citească cineva cu băgare de seamă articolele care sau scris mai sus, ca să înțeleagă cineva cum că ele de la sine nu au nici o putere și nici sunt destoinice a pleca pe cel mai prost grec.

## CAPITOLUL V.

### PENTRU OARECARE ERESURI ȘI ERETICI CE SAU IVIT LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT.

**1.**La veacul 15 vorbește Meletie pentru oarecare eretici și eresuri, dar fiindcă ar fi putut să zic oarece pentru dânșii, la sub însemnări am adăogat oarece spre lămurire dar scurtarea vremii de atunci, nu mai ierta să mă întind mai mult, mai vârtos ca să nu covârșesc hotarele sub însemnărilor, acum dar de cuviință mi se pare să adaog cele de lipsă, mai întâi de Tremurici.

#### *Quakerii.*

**2.**Cei pe care englezii îi numesc Quakeri adică tremurătorii, sau numit așa pentru că le tremură trupul mai înainte de a începe sfințitele lor ceremonii, sau fiindcă dascălii lor propovăduiesc cum că auzul omului trebuie să tremure la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, așa au avut începător pe un papucar numit Fox<sup>9</sup> om melancolic și onorobat (umblător prin somn), care pe la mijlocul veacului trecut, umbla prin Anglia, propovăduindu-se pe sine plin de îndumnezeire, îndemnând pe norod să asculte glasul cuvântului Dumnezeiesc, ce este ascuns în sufletele tuturor, ridicând pe mulți împotriva sfințitelor Biserici, ca și cum erau zadarnice și nepotrivite Hristianilor. Mai mult fiind cei mai mulți următori ai acestui Fox fiind oameni din norodul cel prost, multe rele făceau defăimând religia Hristiană și pe slujitorii ei, lepădând și nesupunându-se poruncii împărătești, nici nu plăteau dajdiile cele legiuite, nici nu aduceau cuviincioasa cinste judecătorilor cetățenești, nici nu depuneau jurământul de credință către împăratul. De unde au fost exilați, și de multe ori au fost pedepsiți, ducându-se în Germania,

---

<sup>9</sup> George Fox aproximativ la 1649

Galia, Italia, Alsacia, Batavia, până și în Elada, dar în zadar, pentru că nimeni nu ia primit, până ce împărații în Anglia Gulielm 3 au luat voie să petreacă slobod. Deci Carol 2 al Angliei, voind ca să răsplătească vitejiile unui oștean englez, au dăruit feciorului lui Gulielmu numit Penu, o Eparhie pustie în America, care fiind înțelept și cu judecată, a socotit să adune câțiva Quakeri, al căroră eres și-l însușise, și să-i ducă în America, precum au și făcut. După ce a ajuns acolo a sistisit (organizat) Eparhia cea mai fericită a Americii, numind-o cu numele său Pensilvania, care are capitala Filadelfia, orânduind legi și reguli îndemânatece la fericirea oamenilor, învățând între altele, fericirea unui singur Dumnezeu, și între Americanii de acolo stăpânesc acești Quakeri, care primesc între dânșii orice neam de oameni, ce cred întru un Dumnezeu prevăzător lucrurilor omenești și îl cinstesc nu atâta cu semnele cele din afară, cât cu o purtare cuvioasă și dreaptă.

### *Eresul lor.*

**3.**Eresul lor se vede a fi nou, dar în adevăr nu este, pentru că nici începătorul lor Fox fiind neînvățat au aflat vreo nebunie nouă, nici următorii deși erau unii învățați, au luat temelie vestita dogmă a vechilor Mistici, de la care atârnă celelalte. Adică în mințile oamenilor este ascunsă o oarecare parte a cuvântării, și firii Dumnezeiești, adică oarecare scânteie din aceiași înțelepciune ce este în însuși Dumnezeu, pe care strâmtorată fiind de greutatea trupului, cum și de întunericul lui, care ne împresoară, este dator cel ce dorește adevărata fericire și veșnica mântuire, să o îndemne, și să o adaoge în sine, depărtându-se de lucrurile cele dinafară, și silind puterea simțurilor, care ce o va face, va simți că se naște din cele mai ascunse ale minții sale o minunată lumină, sau că este un glas ceresc învățător a tot adevărul și un semn prea sigur al unirii cu Dumnezeirea cea mai presus. Pe această firească vistierie a neamului omenesc, când o numesc lumină Dumnezeiască, când rază a veșnicei înțelepciuni, când cerească înțelepciune, cugetând prosteste că o femei îmbrăcată cu haină ar voi să se mărite după un astfel de om, iar numele cele mai cunoscute și obștești la dânșii sunt, cuvântul dinăuntru și Hristos dinafară. Și fiindcă după învățătura vechilor Mistici cred pe Hristos a fi acesta-ș Cuvânt și înțelepciune, urmează să slăvească cum că Hristos sau Cuvântul lui Dumnezeu să se afle în toți, să converseze, și să convorbească cu cei muritori. Însă cei mai noi Quakeri nu știu adevărata înțelepciune a strămoșilor lor, de unde amestecă aceasta dinăuntru și dinafară lumină, cu lumina duhului în mintea drept

slăvitorilor, sau moarte scăzută. Dina cest fel de slavă, adică întru a locui Hristos în toți cei născuți, își închipuie și dogmatiseșc.

**1.**Toată religia stă numai în aceasta, întru a-și ține omul mintea sa departe de lucrurile cele dinafară, întru a slăvi stăpânirea și puterea simțurilor, să se coboare cu totul în sine, și să primească cu mare luare aminte acelea ce sfătuiesc poruncile pe ascuns pe dinăuntru sau Hristos, sau lumina cea dinăuntru.

**2.**Cuvântul cel dinafară, adică Sfânta Scriptură să nu învețe sau să povățuiască spre mântuire, fiindcă nu poat fi atât de puternice zicere-le și literele, ca cei lipsiți de viață încât să lumineze să-l și să-l unească cu Dumnezeu. Numai acest rod poate să capete din Scriptură cetitorul, că adică să-și îndemne mintea sa întru a asculta cuvântul cel dinăuntru, și a căuta școala lui Hristos ce învață pe dinăuntru. Sfânta Scriptură este ca un dascăl ne-glăsuitoar, care arată numai prin semne și vădește pe viul și însuflețitul dascăl ce locuiește înăuntru.

**3.**Cei lipsiți de acest fel de cuvânt înțelept precum cei ce slăvesc mulți Dumnezei, Iudei, Mahomedani, și neamurile barbare, ca să capete mântuirea, nu au trebuință de această cale a mântuirii și a bunei orânduiei, ce de oarecare sprijinire. Pentru că dacă vor lucra cu dascălul cel dinăuntru, care nu tace niciodată, deși omul tace, vor primi cu îndestulare de la dânsul cele de nevoie în loc de faptă.

**4.**Largă este cetatea lui Hristos, și cuprinde pe tot neamul omenesc, pentru că toți muritorii poartă închis în mintea lor pe Hristos, și prin El, deși se află într-o mare neștiință de religia Hristianilor, pot ca să se facă înțelepți și fericiți și în viața aceasta și în ceea ce va să fie.

**5.**Trupul cel greu, întunecos și alcătuit din materie elastică, împiedică mult pe oameni de a de judeca și a asculta pe Hristos ce se înfățișează pe dinăuntru, de unde trebuie cineva să ia aminte bine ca nu cumva împărtășirea acestuia întunecă mintea lor prin simțuri. Nici prin această pricină este de crezut să se facă, că adică Dumnezeu să pună iarăși mințile ce au fugit odată din temnița lor, ci acelea scrise ce citim pentru întoarcerea trupurilor la viață, sau trebuie să le înțelegem enigmaticește, sau să le socotim de trupuri nouă și cerești.

### ***Buna lor rânduială.***

**6.**Cât pentru buna rânduială a lor, se potrivesc în nume de religie cu ceilalți Hristiani, numai nu prăznuiesc zilele de sărbătoare, nici au ceremonii sau parade sfințite, fiindcă ei cred religia a sta în cel dinăuntru Hristos. În adunările lor după plăcerea lor învață bărbați și

femei și crezând că adevărat Hristos locuiește înăuntru în fiecare, și pentru aceea trebuie să asculte pe Hristos vorovind sau prin gură de bărbat sau de femeie. Urăsc toată rugăciunea din gură, crezând că cel ce aduce prin gură poftele inimii sale, nu se închină lui Dumnezeu, ci cel ce-și strânge mintea sa de la toată pornirea și gândirea, și o pironeste cu totul lui Dumnezeu, ce este de față la dânsul. Nu botează pe cei ce intră în societatea lor nici săvârșesc Cina cea de taină, al amândouă zicând Iudaicește, cum că Mântuitorul nostru le-au întrebuințat ca să înfățișeze o Icoană cucernică, la Botez, tainica luminare a sufletelor, iar la Dumnezeiasca Cină, Dumnezeiască hrană minții.

### ***Moralul lor.***

**4.**Moralul lor aspru consta în două articole, *întâi* întru a urî ceea ce le place, le veselește sufletul, sau pornește simțirile trupului, sau de nu vor putea face aceasta din pricina firii celei slăbănogite, să o tempereze măcar cu cuvântarea, ca să nu se strice mintea, fiindcă luând aminte mintea de a asculta glasul și duhul dascălului dinăuntru, trebuie să lepede unirea și necurăția trupului și a lucrurilor dinafară, *al doilea* socotesc necuviincios a urma omul chipul obștesc al trăirii și a se purta după năravurile cele de obște, de unde se deosebesc de ceilalți oameni până și la cele mai neînrautate năravuri, pentru că nu heretisesc pe cei ce îi întâmpină, nici întrebuințează noblețea vorovind cu cineva și mare cuviință cu nobili, dregătorii, judecătorii și cu însăși împăratul, nici se închină, nici arată semn de evlavie. Când a luat crăia Angliei Iacob 2, ei sau înfățișat la dânsul, ca să-l heretisească zicându-i așa: „Am venit ca să-ți arătăm mâhnirea noastră pentru bunul nostru prieten Carol (Carol ce murise) și bucuria noastră văzându-te ocârmuitor. Ne-au spus că nu ești de Biserica Engleză, precum și noi, pentru aceasta nădăjduim că ne vei dărui tot acea libertate ce primești pentru tine însuși, și de vei face aceasta, noi îți poftim tot felul de fericire.” Aceștia nu-și cruță viața, nici averea lor de ar fi voit cineva să-i păgubească, nici întăresc vreun lucru cu jurământ, de va cere trebuința, ci numai cu da, și nu. Dacă cineva îi va păgubi sau îi va vătăma, ei nu aleargă la judecători ca să-și ceară apărare, umblă totdeauna cu fața posomorâtă ca și cum sar afla în cea mai adânc judecată, nu poartă haine luxoase și mâncarea puțină și simplă.

**5.**Dintru un început se aflau întru o mare neregulă și tulburare, pricinuindu-se multe scandaluri mai mult în adunări, fiindcă având fiecare voie să vorovească, se aflau mulți care socotind că sunt insuflați

de dascălul lor cel dinăuntru Hristos, bârfeau, de unde urmașii lor au sistematizat adunări de bătrâni, care hotărăsc, când se va întâmpla pricire, luând aminte că dacă cineva va face ceva să nu pricinuiască pagubă. Înaintea acestor bătrâni trebuie să se înfățișeze cineva câți voiesc să se însoare, la aceștia se aduce nașterea și moartea oarecărui sin religia lor, la aceștia dau seama câți voiesc să vorovească în adunările lor, fiindcă nu mai are voie să vorovească fiecare după părerea sa, ca să se vadă dacă cele ce le va spune sunt vrednice de publicat, pentru aceasta se află totdeauna cineva gat, că dacă într-o adunare nu se va afla cineva insuflat de a vorovi către norod, să nu se strice adunarea fără cuvânt. Și este plăcut lucru a se afla cineva în adunarea lor, fiindcă pe urmă după o tăcere de un ceas și mai bine văzând atâtea chipuri mute și nemișcate, cu capul înțepenit în piept, ar vedea vreunul dintre ei ridicându-se ca să vorovească câte ar fi voit, iar pe ceilalți rămânând în aceiași poziție fără să se tulbure, ca și cum nu sar afla acolo, sau ca și cum nu ar fi vorovit nimeni. În tot anul sunt trimiși câțiva din toate obștile Quakerilor la Londra, și prăznuiesc adunare de toată Biserica lor, la care prăznuire se fac cunoscute toate pricirile ce sau întâmplat în tot anul peste tot locul, unde se desfac și iau sfârșit.

**6.** Iar cei mai noi din Quakeri urăsc acest nume, fiindcă norodul nu dă adevărata înțelegere acestui nume, iar de se va înțelege drept îi primesc, și ca să nu se facă tulburare voiesc a se numi fii sau mărturisitori ai luminii. Sau întâmplat multe shisme nu atât pentru religie, cât pentru buna rânduială, pentru năravuri etc. Iar după moartea lui trecând mulți ani în America, au început mari shisme pentru că Gheorghe Keidu au voit să cugete oarece împotriva fraților din Pensilvania, pentru firea omenească a lui Hristos, învățând o fire omenească îndoită în Hristos pe cea cerească și duhovnicească, iar pe cea pământească și trupească. Această învățătură ar fi primit-o lesne cei din Pensilvania, de n-ar fi grăit dogmele lor cu mare asprime, și mai ales de nu ar fi crezut Istoria Mântuitorului nostru prin tălmăcirea alegorică sau simbolică a datoriilor ce se cer oamenilor, pentru că în Europa Quakerii nu tăgăduiesc adevărul Istoriei lui Isus Hristos de frică, iar în America unde nu se tem, zic fățiș cum că voiesc, tăgăduind adevărul vieții, patimilor, și a morții lui Iisus Hristos. Această shismă atât a tulburat pe Quakeri, încât au fost siliți și au alergat la Senatul Britaniei, care au hotărât învățătura lui Keitu nepotrivită cu dogmele Quakerilor, lepădându-l și pe el și pe urmașii lui de societatea

Quakerilor, care mâniindu-se sa întors în Biserica Anglicană făcându-se cel mai mare vrăjmaș al Quakerilor în cuvânt și în faptă. Vezi mai pe larg pentru acest eres pe Gheorghe Skevel, pe Krisie la Biblioteca Tom 15 partea 2 foaia 210 și tom. 16 partea 1 foaia 127, pe Moshemie Introducerea Bisericească, pe Bertie prescurtarea Istoriei Bisericești partea 2 etc.

### ***Memnoniții sau Anabapțiștii.***

**7.**Memnoniții sau Anabapțiștii, după atâtea priciri, războaie și goane, pe la sfârșitul veacului trecut au primit în sfârșit norocirea de fi tolerați, și voia de a-și săvârși cu slobozenie cele ale religiei lor, în Olanda, Anglia, Germania, și Borusia. ***Flamingi.*** În ziua de astăzi Anabapțiștii se împart în două în moi și aspri, care se numesc și vechi Flamingi sau Flandri, și în grași sau mai blânzi, care de obște se numesc Faterlanzi. ***Dantiștii.*** Cei dintâi afară de cele două fratii în care se împart, ca de Groneningi (ca unii veniți cu vreme în Gronigin) și în Dantiști sau Boruși (ca unii ce îmbrățișaseră năravurile și buna rânduială a Borușilor), se mai subîmpart în multe alte fratii, care se deosebesc mult între dânsele, mai vârtos la buna rânduială și petrecere. Numai după nume și cu obșteștile păreri se unesc cu Anabapțiștii. Toți acești următori dogmelor lui Menon Simon, ale cărora eresuri le primesc pentru Hristos, având episcopi sau începători mai bătrâni în senatul lor Bisericesc, și au numai stăpânirea de a boteza și a sluji. Pe urmă au și dascăli care învață pe norod, diaconi și diaconițe. Din aceste trei tagme este alcătuit sfințitul senat, care ocârmuiește Bisericile lor. Toate pricinile cele mari se aduc la Sinoadele tuturor, slujitorii lor sunt aleși de toți frații prin rugăciune și punerea mâinilor, afară de diaconi și diaconițe. Anabapțiștii nu botează pruncii, ci numai pe cei mari, nu sufăr pe judecători, urăsc războaiele, jurămintele, pedepsele cu moartea, etc. și zic că Biserica se alcătuieste numai de sfinți. Vezi pe Ermin Shinie Istoria memno-hronicile Anabapțiștilor, pe Arnold Istoria ereziologică partea 2 cartea 16 și pe alții.

### ***Ukevaliștii.***

**8.**Mai este și altă fatrie a Anabapțiștilor, care de la începătorul lor Ukevales, sau numit Ukevaliști. Acest om simplu și neînvățat nu numai că a păzit întregă buna rânduială cea veche și aspră a lui Memnon, care a învățat că este nădejde de mântuire pentru Iuda și Jidovii ce au răstignit pe Hristos. Spre întemeierea acestor păreri greșite plăsmuia, cum că toată vremea ce a trecut de la Nașterea lui Hristos până la



Pogorârea Duhului Sfânt, pe Apostoli, să fie vreme de întuneric și de neștiință în care Iudeii erau lipsiți de ajutorul și Lumina Dumnezeiască, și dintru aceasta chibzuia cum că toate păcatele oamenilor în această vreme să aibă mare compătimire, și nici Dumnezeiasca dreptate nu poate să izbândească cu asprime împotriva lor. Pentru această părere greșită, ceilalți Memnoniți l-au lipsit din societatea lor, și judecători Groeningei la surghiunit și la dus în Frisia de Răsărit, unde și-a adunat mulți ucenici, dintre care se află mulți și astăzi în ținuturile Groeningei, în Frisia, Lituania, și Borussia, și au adunările lor deosebite de ceilalți Memnoniți, care păzesc cu scumpătate toate dogmele lui Memnon, mai vârtos de la dânșii poate primi cineva descriere despre petrecerea vechilor Anabapțiști. Pentru că dacă cineva din ceilalți Hristiani va intra în societatea lor, apoi ei îl botează de al doilea, îl îmbracă cu haine proaste și urâte, fără a avea asupra lor semn de noblețe sau podoabă, cu barba lungă nepieptănată nespălată, cu fața scârbită și posomorâtă, locuind în căsuțe mârșave, și dacă cineva se va lepăda de această viețuire este afurisit și este socotit de ei ca un om de lume, și nici se apropie cineva de dânsul. Socotesc taină mare a credinței Hristianicești întru a spăla picioarele străinilor, și priveghează foarte bine ca nu cumva vreun înțelept sau vreun învățat va deschide ochii acelor orbi, și le va dezgoli neștiința lor.

### ***Faterlanzii.***

**9.**Cei mai grași adică cei mai blânzi Anabapțiști, sunt alcătuiți din Faterlanzi, Flanzi și Germani, care de obște se numesc Faterlanzi. Aceștia sau depărtat de părerile cele aspre și fără nici un cuvânt a lui Memnon, și sau apropiat de buna rânduială a celorlalți Hristiani. Deci se despart în două frații, în Frisii și Faterlanzi, episcopi nu au decât numai preoți și diaconi. Toată stăpânirea o are norodul, și fără de părerea lui nu se hotărăște nimic. ***Galinici.*** Acești Faterlanzi sau mai împărțit încă în două tagme, în Galinici și Apostolici, cei dintâi au de începători pe Avraam Galino doctor și preot Memnoniților din Amsterdam care a învățat cum căci credința Hristianicească nu stă atât în a crede cineva, cât a se purta cu cuvioșie și înțelepciune. Mai vârtos era potrivit Memnoniților pentru firea Dumnezeiască a lui Hristos, unindu-se în aceasta cu Sokinianii, și atât cu elocvența lui cât și cu fireasca sa retorică a tras pe mulți la părerea sa. ***Apostolici.*** De unde Samuil Apostol, alt dascăl din Amsterdam sa împotrivit foarte, și a sistematizat pe Apostolici. Galinicii primesc în societatea lor orice

neam de oameni ce întrebuințează Hristianismul, iar Apostolicii nu primesc decât pe cei ce mărturisesc obșteasca mărturisire a Memnoniților.

### ***Colengianții.***

**10.**Colengianții se numesc așa fiindcă numesc adunările Colegii, se trag din Arminii și-au luat începutul de la trei frați numiți Codei, bărbați simpli și țărănoși, însă cu știință de Scriptură. Ei primesc în societatea lor orice neam de oameni, destul numai să creadă cum că Scriptura este insuflată de Dumnezeu, să petreacă viață după Evanghelie și să creadă orice ar voi pentru Dumnezeu și credința Hristiană. Ei se adună de două ori pe săptămână, Duminică și Miercuri, și cântă oarecare cântare, după ce se închină, talmăcesc o parte a Noului Testament. În aceste adunări are voie fiecare să vorovească afară de femei, și să propună fraților îndoielile ce are, asemenea și să se împotrivescă măsurat la cele propuse de alții, mai mult atârână în locurile unde se adună Evanghelii în scris, pentru ceea ce trebuie să cuvânteze în următoarea adunare, ca să poată fiecare a se socoti acasă. Se adună de două ori pe an la Rinoburg, unde au Biserici în care botează pe cei din compania lor după vechiul obicei al drept-slăvitorilor Răsăriteni, adică în 3 cufundări, în scurt Colegianții sunt o fățarie alcătuită din fiecare rang, neam, și spiță de oameni, ce se numesc Hristiani, deosebească atât la dogme, cât și la ceremonii și zise, numai să se poarte după Scripturi. Începătorii lor au socotit căci cu această indolență se depărtează intrigile și shismele ce sar întâmpla, dar sau înșelat, pentru că la 1672 sa făcut o mare pricire între Ioan și Pavlu neguțătorii Breinteburgilor Rotterdam, și între Avraam Lemermat și Francisc Kuiperu neguțători din Amsterdam. Ioan Breinteburgie au fondat un nou colegiu, în care talmăcea credința cuvântării și a firii, precum zic ei, aceasta nu a primit-o Lamermanu și a pricinuit împărțire Quakerilor în două fratrii la 1686 și avea în Rinoburg două Biserici deosebite. Pe urmă pe la începutul acestui veac murind începătorii lor, sau unit iarăși Kolegianții întruna și aceiași.

### ***Antonia Burignonia.***

**11.**Pe la sfârșitul veacului curgător a urmat și o fecioară din Flandra, numită Antonia Burignonia de la Port, care se fălea a fi insuflată de Dumnezeu pentru a înnoi credința Hristianicească, care zicea că sar fi pierdut din pricina pricirii Hristianilor. Aceasta fiind elocventă și de o aprigă fantezie, a umplut Belgiul și Kimbria de nebuniile ei, înșelând nu numai pe cei proști și învățați, ci și pe cei nobili

și înțelepți. A lăsat în scris sistemul în care era să pună credința Hristiană, atâta însă se poate pricepe, că a fost o proastă, și câte a scris le-a luat din cărțile misticilor.

***Ioana Leada.***

**12.**După urmarea ei, în aceeași vreme a urmat și Ioana Leada în Anglia, care cu vedeniile ei, descoperirile, prorociile și învățăturile ei, a înșelat pe mulți și sa făcut începătoare Franței Filadelficești. Acesta slăvea cum că pricirile dintre Hristiani pentru credință, vor înceta și a se va face o unită prea frumoasă cetate a lui Iisus Hristos pe acest pământ, dacă toți își vor lăsa mintea lor la dascălul cel dinăuntru ca să-i povățuiască, lumineze și să-i învețe, mai vârtos făgăduia de la Dumnezeu, cum că acest fel de cetate, precum și-o închipuia ea cu fantezia ei, va începe până a se sfârși lumea aceasta. Pentru nebuniile ei și a celor de mai sus pomeniți eretici vezi pe Otie Hronologia Anabapțiștilor, pe Shinie Istoria Memnoniților, pe Burnet Istoria vremii sale, pe Petru Ponretu în Biblioteca Misticilor, sfințitele ceremonii a tuturor neamurilor, pe Iager. Istoria Sfințită și politică a veacului 17 pe Bertie prescurtarea Istoriei Bisericești și pe Moshemie.

## CAPITOLUL VI.

### **PENTRU PECETEA LUI PAPA CLEMENT 11 CARE ÎNCEPE AȘA: UNUL NĂSCUT FIUL LUI DUMNEZEU.**

**1.**La anii cei mai de pe urmă ai veacului curgător, se tipărește în Paris Noul Testament în limba Franceză, cu sub-notări morale la fiecare stih, și almintrele, cum: prescurtarea moralului, a Evangheliei, a Faptelor Apostolilor, a Epistolelor Sfântului Pavel, a Epistolelor canonice, Apocalipsa, sau sub note Hristanicești, nu sau mulțumit a tălmăci rău Sfânta Scriptură, dar au amestecat și multe păreri eretice, dintre care cele mai de căpetenie sunt cele de mai jos cuprinse în pecetea lui Clement 11 la 1713 care avea începutul Unigenitus = Unule Născut.

**1.**Ce altceva rămâne la sufletul ce a pierdut pe Dumnezeu și darul Lui, decât păcatul și urmele păcatului, sărăcia cea mândră, și lipsa cea trândavă, care este sălășluirea obștească întru a lucra, întru a se ruga, și în tot lucrul bun.

2. Darul lui Iisus Hristos, puternicul început a tot bunul, este de nevoie la toată fapta bună, și fără Dânsul nu numai că nu se face nimic, dar nici se poate face.

3. În zadar Doamne poruncești, dacă Tu însuți nu vei da ceea ce poruncești.

4. În acest chip Doamne toate sunt cu puțință la acela, la care pe toți le faci cu puțință, și pe acestea încă lucrând în el.

5. Când Dumnezeu nu înmoaie inima prin unsoarea cea dinăuntru a darului său, atunci rugămintele și darurile cele dinafară nu folosesc la altceva cât pentru a împietri mai mult.

6. Această osebire este în legea Iudaică și Hristianicească că întru aceia Dumnezeu cere de la cel păcătos fuga de păcat și împlinirea Legii, lăsându-l întru slăbiciunea sa, iar în aceasta Dumnezeu dă păcătosului ceea ce poruncește curățindu-l prin darul său.

7. Care folos este pentru om legea veche, întru care îl lasă Dumnezeu întru slăbiciunea sa, poruncindu-i numai legea Lui? Dar câtă fericire nu este să primim într-o lege, în care Dumnezeu ne dă ceea ce cere de la noi.

8. Noi nu ne cuvine-m legii celei noi, decât suntem părtași al darului Legii celei noi, care lucrează întru noi ceea ce poruncește Dumnezeu.

9. Darul lui Hristos este dar mai presus de toate darurile, fără de care niciodată nu putem mărturisim pe Hristos, și cu care niciodată nu-l tăgăduim.

10. Darul este lucrul mâinilor Atotputernicului Dumnezeu de a porunci și a face ceea ce poruncește.

11. Darul nu este altceva, decât voința Atotputernicului Dumnezeu, pe care nimic nu-l poate opri sau grăbi.

12. Când Dumnezeu voiește a mântui un suflet în toată vremea și în tot locul, un efect îndoitor se împotrivesc lui Dumnezeu.

13. Când Dumnezeu voiește să mântuiască un suflet, și-l atinge cu mâna dinăuntru al darului Să, nici o voie omenească nu se împotrivesc Lui.

14. Pizmașul păcătos oricât s-ar depărta de mântuire, când Iisus se înfățișează lui prin sfânta lumină a Dumnezeiescului său dar, trebuie să se supună, să alerge, să se smerească, și să cinstească pe mântuitorul său.

**15.**Când Dumnezeu va însoți porunca sa și cuvântul său cel din afară cu ungera Duhului său și cu puterea cea dinăuntru a darului Său, atunci ea lucrează în inima aceea supunerea ce voiește.

**16.**Nu este nici o putere trăgătoare care să nu se supună la tragerile darului, pentru că nu este nici un lucru care să se împotrivescă celui Atotputernic.

**17.**Darul este acel glas al Tatălui, care învață înăuntru pe oameni și îi face să vie către Iisus Hristos. Care nu vine la dânsul după ce au auzit glasul cel din afară la Fiului, cu toate acestea este învățat de Tatăl.

**18.**Sămânța cuvântului pe care o adapă mâna Domnului, totdeauna naște rodul său.

**19.**Darul Domnului nu este altceva, decât Atotputernica sa voință. Acesta este înțelesul pe care ni-l predă însăși Dumnezeu în toate Scripturile.

**20.**Adevăratul înțeles al darului este, că Dumnezeu voiește să-l ascultăm, și se supune, poruncește și toate se fac, vorovește ca un Domn și toate se supun lui.

**21.**Darul lui Iisus Hristos este dar puternic, tare, mai presus, nebiruit, fiindcă este faptă a Atotputernicei voințe, o urmare și imitare a faptei lui Dumnezeu, care a întrupat și au înviat pe Fiul Său.

**22.**Unirea faptei celei atotputernice al lui Dumnezeu în inima omului cu libera voință a omului și slobodul ajutor, îndată și se înfățișează întru întrupare, ca întru un izvor și început tuturor faptelor milostivirii și a darului, care toate sunt fără plată și atârnoare de Dumnezeu, cât și această faptă începătoare.

**23.**Însuși Dumnezeu ne-au predat înțelesul faptei cei bune atotputernice a darului Său, arătându-l prin mijlocul aceluia cu care produce din nimic făpturile, și dă viață celor morți.

**24.**Scumpa înțelegere ce are sutașul Atotputernicei lui Dumnezeu și a lui Iisus Hristos, întru a doftori trupurile cu singură mișcarea voinței sale, este icoana înțelegerii ce trebuie să facă cineva a darului său cel atotputernic, întru a doftori sufletele de poftă.

**25.**Dumnezeu luminează sufletul și îl vindecă, ca și pe trup cu singură voința sa, poruncește și se ascultă.

**26.**Nu se dau daruri decât pentru credință.

**27.**Credința este cel dintâi dar, și izvorul tuturor celorlalte.

**28.**Cel dintâi dar pe care Dumnezeu îl dăruiește păcătosului, este lăsarea păcatelor.

- 29.**Afară de Biserică nu se mai dă nici un dar.
- 30.**Pe toți acei pe care Dumnezeu voiește a-i mântui prin Hristos, se mântuiesc fără îndoială.
- 31.**Poftele lui Hristos au totdeauna efectele lor, aduc pace în lucrul inimii, când o pofteste el.
- 32.**Iisus Hristos se dă pe sine la moarte ca să izbăvească pe totdeauna pe cei născuți cu sângele Său, adică pe cei aleși din mâna îngerului celui stricător.
- 33.**Vai! Cât trebuie să lepede cineva bunurile pământești și pe sine, încât să tragă la sine pe Iisus Hristos, iubirea, moarte Sa, și Tainele, precum face Sfântul Pavel zicând: Cel ce mă iubește, și se dă pe sine pentru mine.
- 34.**Darul lui Adam nu năștea vredniciile omenești.
- 35.**Darul lui Adam este urmarea zidirii și trebuia la firea cea sănătoasă și întreagă.
- 36.**Deosebirea simțitoare între dorul lui Adam și a stării nevinovăției și a darului Hristianicesc este, că pe cei dintâi fiecare îl primește în însuși fața sa, iar celălalt nu se primește decât în fața lui Iisus Hristos celui înviat, cu care suntem uniți.
- 37.**Darul lui Adam sfințindu-l pe dânsul în sine era analog cu dânsul, iar darul Hristianicesc sfințindu-ne pe noi în Iisus Hristos, este Atotputernic și vrednic de Fiul lui Dumnezeu.
- 38.**Născătorul nu este slobod fără darul Mântuitorului, decât spre rău.
- 39.**Voința pe care nu o urmează darul, nu are altă lumină decât întru a se rătăci, altă căldură, decât întru a se dărăpăna, și alte puteri decât întru a răpi, este îndemânatic la tot răul și neîncuviințat la tot bunul.
- 40.**Fără dar nu putem să iubim nimic decât spre vătămarea noastră.
- 41.**Toată cunoștința lui Dumnezeu, până și cea firească, și la filosofii neamurilor nu poate veni decât de la Dumnezeu, și fără dar nu naște decât preținere, zădărnice și împotrivire la însuși Dumnezeu, în loc de închinăciune, recunoștință și iubire.
- 42.**Singur darul lui Hristos face îndemânatec pe om la jertfa credinței, și fără aceasta nu se face nimic altceva decât necurăție și nevrednicie.

**43.**Cel dintâi efect al darului Botezului este a face să murim păcatului, în chip că duhul, inima, simțurile să nu aibă mai multă viață pentru păcat, decât pe ceea ce o are omul cel mort pentru lucrurile lumii.

**44.**Nu sunt decât două iubiri, din care se nasc toate voințele faptele noastre, iubirea lui Dumnezeu, care dea pururi lucrează pentru Dumnezeu, și căreia Dumnezeu îi răsplătește, și iubirea cu care noi ne iubim pe noi și lumea, care ce trebuie să arate lui Dumnezeu, nu arată, și pentru aceasta este rea.

**45.**Când în inima păcătosului nu împărățește iubirea lui Dumnezeu, este de nevoie a împărăți în ea iubirea trupească, care strică toate faptele ei.

**46.**Pofta sau iubirea dimpreună cu întrebuințarea simțirilor, fac bunul sau răul.

**47.**Supunerea la lege trebuie să izvorască din izvor, și acest izvor este iubirea. Când iubirea lui Dumnezeu este începutul lor cel dinăuntru, și slava lui Dumnezeu sfârșitul ei, atunci ceea ce se vede dinafară este curat, iar almintrele nu este decât fățarnicie sau îndreptare mincinoasă.

**48.**Ce alt putem fi decât întuneric, înșelăciune și păcat, fără lumina credinței, fără Hristos și fără iubire.

**49.**Precum nici un păcat fără de iubirea de înșine, asemenea și nici o faptă bună fără iubirea lui Dumnezeu.

**50.**În zadar strigăm către Dumnezeu, Părintele meu! Dacă strigarea nu este duhul iubirii.

**51.**Credința se îndreaptă când lucrează, dar nu lucrează decât prin iubire.

**52.**Toate celelalte mijloace de mântuire se cuprind în credința ca în răsadnița și sămânța lor, dar această credință nu este fără iubire și supunere.

**53.**Singură iubirea face faptele Hristianicești pentru privirea către Dumnezeu și Iisus Hristos.

**54.**Singură iubirea vorovește către Dumnezeu, și numai pe dânsa o ascultă Dumnezeu.

**55.**Dumnezeu nu încoronează decât iubirea, care aleargă de altă mișcare, sau de altă pricină aleargă în zadar.

**56.**Dumnezeu nu răsplătește decât iubirii, pentru că numai iubirea cinstește pe Dumnezeu.

**57.**Când lipsește de la păcătos nădejdea, atunci lipsesc toate, și nu este nădejde în Domnul, unde nu este iubirea lui Dumnezeu.

**58.**Unde nu este iubire, nici Dumnezeu este nici religie.

**59.**Rugăciunea necredincioșilor este un nou păcat, și ceea ce le dăruiește lor Dumnezeu, este o nouă judecată înaintea sa.

**60.**Dacă singură frica de pedeapsă însuflețește pocăința, cu cât ea este mai grabnică, cu atât mai mult aduce la deznădăjduire.

**61.**Frica împiedică numai mâna, inima cât nu este ocârmuită de iubirea dreptății atâta se dă păcatului.

**62.**Cel ce nu se depărtează de rău decât de frica pedepsei, acela face acest rău înaintea sa, și este tot vinovat înaintea lui Dumnezeu.

**63.**Cel botezat este încă sub lege, precum Iudeul, de nu se va împlini legea numai pentru frică nu o va împlini.

**64.**Niciodată nu se face bine sub afurisania legii, pentru că cineva păcătuiește, sau făcând răul sau numai de frică depărtându-l.

**65.**Moise, Prorocii, Preoții și dascălii legii, au murit fără să dea lui Dumnezeuun fiu, fiindcă de frică nu au făcut decât robi.

**66.**Cel ce voiește a se apropia de Dumnezeu nu trebuie să se apropie de Dânsul cu patimi necuvântătoare, nici să se poarte de mișcarea firească sau de frică ca dobitoacele, ci de credință și de iubire ca și fii.

**67.**Frica robiei nu înfățișează în sine pe Dumnezeu întru alt chip, decât ca pe un Domn aspru, silnic, nedrept și neapropiat.

**68.**Bunătatea lui Dumnezeu a scurtat calea mântuirii, închizând toate în credință și în rugăciune.

**69.**Credința, folosul, lățirea și sceptra credinței, sunt toate daruri a singur slobozeniei lui Dumnezeu.

**70.**Niciodată nu scârbește Dumnezeu pe cei nevinovați, și scârbele folosesc totdeauna întru a se pedepsi păcatul, sau a se curăți păcătosul.

**71.**Omul pentru sinesului, poate să se osebească aceea ce a făcut-o Dumnezeu, pentru folosul său.

**72.**Semnul Bisericii Hristianicești este, că fiind catolicească, cuprinde pe toți Îngerii cerului, și pe toți aleșii pământului și a tuturor veacurilor.

**73.**Ce este Biserica, decât adunarea fiilor lui Dumnezeu celor rămași în sânul Său, celor înfiați în Hristos, celor ce sunt în obrazul Său,



celor răscumpărați cu sângele Său, celor ce trăiesc cu duhul Său celor ce lucrează prin darul Său și celor ce așteaptă darul veacului viitor.

**74.**Biserica sau însuși Domnul nostru Iisus Hristos, are cap cuvântul cel întrupat, și pentru celelalte părți ale Bisericii pe toți sfinții.

**75.**Sau Biserica este un singur om alcătuit din multe părți, ale cărora cap este Hristos, viață, ființă și față. Unul singur Hristos, alcătuit din mulți sfinți, ale cărora este cel ce sfințește.

**76.**Nu este lucru mai larg decât Biserica lui Dumnezeu, fiindcă alcătuieste din toți aleșii și dreptii tuturor veacurilor.

**77.**Cei ce nu petrece viață vrednică de fii ai lui Dumnezeu, și mădulari a lui Hristos, încetează de a avea înăuntru pe Dumnezeu de Tată, și pe Hristos de cap.

**78.**Se deosebește cineva de norodul ales, c căruia cap era norodul Iudaic, și cap este Iisus Hristos, sau netrăind după Evanghelie, sau necrezând după Evanghelie.

**79.**De folos și de nevoie este în toată vremea în tot locul și la tot neamul de oameni să învețe și să cunoască duhul, buna cinstire și tainele Sfintei Scripturi.

**80.**Citirea Sfintei Scripturi, este pentru toți.

**81.**Dumnezeiescul cuvânt nelămurit, nu este pricina ca mirenii să se depărteze de citirea lui.

**82.**Ziua Duminicii trebuie să se sfințească de Creștini cu citiri cucernice, mai ales ale Sfintelor Scripturi. Este pagubă a voi cineva a opri pe Hristiani de la această cetire.

**83.**Este înșelăciune a voi cineva a se convinge cum că tainele religiei nu trebuie să se împărtășească femeilor cu citirea sfintelor cărți. Nu din prostia femeilor, ci din mândra știință a bărbaților au luat început abuzul (catahrisul) Scripturilor și sau născut eresurile.

**84.**A răpi cineva din mâinile Hristianilor Noul Testament sau a-l ține închis, lipsindu-se de chipul de a-l înțelege, este tot una ca și cum ar închide cineva gura lui Hristos.

**85.**A opri cineva pe Hristiani să citească Sfânta Scriptură, mai mult a Evangheliei, este totuna ca și când ar opri cineva întrebuintarea de lumina fiilor strălucirii, și a se face să pătimească un fel de afurisanie.

**86.**A opri pe norodul cel prost de acest fel de mântuire, a uni glasul său cu glasul a toatei Biserici, este un obicei împotriva faptei Apostolești și a părerii lui Dumnezeu.

**87.** Chipul plin de înțelepciune, lumină și iubire, este a da cineva vreme sufletelor a suferi cu supunere, și a simți starea păcatului, să caute duhul pocăinței și a zdrobirii de inimă, și să înceapă cel puțin a împlini toată dreptatea lui Dumnezeu, mai înainte de a se împăca.

**88.** Nu știm ce este păcatul și adevărata pocăință, când voim îndată a dobândi acele bunuri de care ne-au lipsit păcatul, și nu voim a suferi tulburarea acestei pregătiri (mai înainte gătiri).

**89.** A patrusprezecea treaptă a întoarcerii păcătosului este, că fiind încă pocăit, are îndreptare de a sta înainte la jertfa Bisericii.

**90.** Biserica are stăpânirea afurisaniei, ca să o pună în lucrare prin mijlocul celor întâi păstori a ajutorului măcar.

**91.** Frica nedreptei afurisaniei nu trebuie niciodată să ne împiedice de a împlini datoria noastră, niciodată nu ieșim din Biserică, nici că ne părem izgoniți de răutatea oamenilor, de această Biserică chiar când suntem lipsiți pentru iubirea de Dumnezeu, de Iisus Hristos și de această Biserică.

**92.** A suferi cineva cu pace afurisania și anatema pe nedrept, mai bine decât a preda adevărul, este asemenea ca și cum ar urma Sfântului Pavel. Atât este departe a se înălța cineva împotriva stăpânirii sau a rupe unirea.

**93.** Iisus vindecă adeseori rănila pe care le fac silnicia mai marii păstorilor fără voia Lui. Iisus întoarce ceea ce ei precurmează cu râvnă nesocotită.

**94.** Nu este lucru care să pricinuiască vrăjmașilor Bisericii ipolipsis (faimă?) mai rău pentru dânsa, cât să se arate că lucrează stăpânirea în credința credincioșilor, și să acopere dihoniiile pentru lucruri ce vatămă, nici credința, nici năravurile.

**95.** Adevărurile la atâta au ajuns, încât sa făcut în gura celor mai mulți Hristiani ca niște limbi străine, și mijlocul de a le propovădui este ca un dialect necunoscut, și se depărtează de simplitatea apostolilor, covârșind obșteasca cunoștință a credincioșilor. Nici sau însemnat în destul că unul din semnele mai simțite între bătrânimea Bisericii și a mâniei lui Dumnezeu asupra fiilor Săi.

**96.** Dumnezeu iartă ca toate stăpânirile să fie potrivnice la propovăduirea adevărului, ca să se poată da biruința decât numai Dumnezeiescului dar.

**97.** De multe ori se întâmplă că mădularele cele ce prin sfințenie și sunt strâns unite cu Biserica, sunt priviți și ocrotiți ca nevrednici ai

Bisericii, sau ca depărtate de dânsa, dar dreptul trăiește din credință și din ipolipsul oamenilor.

**98.** Starea goanei și a pedepselor ce suferă cineva ca un rău eretic și necredincios, este cea din urmă încercare și prea vrednică ce face pe om mai asemenea cu Iisus Hristos.

**99.** Îndrăzneala preținerea (prolipsul), pizma de a nu voi sau a cerceta oarecine, sau a cunoaște că sa înșelat, schimbă în toate zilele în mulți mirodenia morții, pe care Dumnezeu a pus-o în Biserica sa, ca să fie în dânsa mirodenia vieții. Precum de pildă cărțile cele bune, învățăturile, sfintele pilde, etc.

**100.** A venit acea vreme ticăloasă în care se credea a se cinsti Dumnezeu dimpreună cu izgonirea adevărului și a ucenicilor săi. A se socoti și a se preface dintre slujitorii religiei de necredincios și nevrednic a toată societatea cu Dumnezeu, și ca un mădular putred, destoinic a strica toate în societatea sfinților, este pentru cei binecredincioși o moarte mai înfricoșată decât moartea trupului. În zadar lingușește cineva curăția părerii sale și râvna sa pentru credință, izgonind pe cei buni în foc și în fier, de este oprit de însăși patima sa, sau stăpânit de patimă străină, fiindcă nu voiește să cerceteze nimic. Adeseori credem că jertfim pe cel necredincios lui Dumnezeu, și noi jertfim diavolului pe robul lui Dumnezeu.

**101.** Nu este lucru care să se împotrivescă mai mult la duhul lui Dumnezeu și la învățătura lui Iisus Hristos, ca obșteștile jurăminte pe Biserici, pentru că aceasta este întocmai ca și când ar înmulți cineva prilejurile jurământului mincinos, ar întinde cursă celor necredincioși și proști, și ar face ca numele și adevărul lui Dumnezeu să folosească în sfatul necredincioșilor.

### ***Shisma din Galia.***

**2.** Aceste propoziții (puneri înainte) Arhiepiscopul Romei Clement 11 a judecat cu pecetea sa, pe unele de mincinoase și smintitoare, pe altele de îndrăznețe și ocărătoare Bisericii, altele necredincioase și blestemătoare, pe altele eretice și cuprinzătoare de mincinoasa părere a lui Iansenie, dar pecetea sa nu a avut putere în Galia, pentru că cei mai mulți sau împotrivit, zicând cum că cercetările lui Kuesnelie la Noul Testament, nu cuprind nici o slavă împotriva credinței, ci mai vârtos pecetea cuprinde multe împotriviri la adevărul arătat și vădit al teologiei și ale credinței Hristianicești. Iezuiții prin lucrarea cărora sau slobozit această pecete, au scris pentru apărarea ei, Kuesnelie și urmașii lui au

scris de dezvinovățirea sa și dovedea cercetărilor, dar n-au isprăvit nimic, pentru că sa deschis mare shismă între episcopi și ceilalți Bisericești ai Galiei, împărțindu-se în primitorii Acceptants, și împotrivitori Orrosants, mai vârtos cei de pe urmă sau numit Chemători, pentru că chemau hotărâre a sinodului a toată lumea. Papa ca să silească pe clerul Bisericesc ca să-l primească, când văduvea o Eparhie nu trimitea pecetea cele obișnuite diadohului, dacă el nu primea mai înainte pecetea sa. Văzând aceasta clerul Galiei au făcut sfat cum să se poarte întru acest fel de mare pricină, și cele mai multe păreri erau, cum că de va tăgădui papa de aici înainte pecetea la careva, nu pentru altă pricină, decât numai că va fi împotrivnic la pecetea: Unul născut, să se hirotonească, și să se facă slobod ale vredniciei sale, fără a mai cere nici pecete de la papa. Deci auzind Clement de o astfel de hotărâre, a priceput cum că înșelarea cea din urmă va fi mai rea decât cea dintâi, și nu puțin va păgubi visteria, de unde căindu-se a trimis pecetea hirotoneiei și la cei ce nu primeau pecetea împotriva lui Kuesnelie. Această shismă sa prelungit mai mult de 30 de ani, și erau bătuți cei ce primeau și cei ce nu primeau pecetea, nu numai cu bastonul, ci și cu altceva. În sfârșit cei ce primeau această pecete a lui Clement, și cu vremea murind, râvnitorii cei mai învâpăiați ai lui Kuesnelie, au încetat shisma și pecetea a fost primită în toată Galia. Vezi pe Bertie, pe Moshemie, Istoria cercetărilor Morale a pecetii Unului născut, Adunarea pentru pecetea Unul născut, pe Lafite în Istoria pentru aceiași pricină și pe Guarnakie în viața lui Clement 11, pe Aptrie, facerea Testamentului Unului născut, Anecdotele sau tainicele monumenturi a Testamentului Unului născut.

## **CAPITOLUL VII.**

### **SINOADELE CE SAU FĂCUT ÎN ANII ACEȘTIA LA RĂSĂRIT ȘI APUS.**

**1.**În veacul acesta la Răsărit sau făcut, sinodul din Țarigrad a drept slăvitorilor Hristiani, iar la Apus cel din Epir a grecilor uniati, acel Rusesc asemenea de grecii uniati, cel din Lvakinsia, cel din Evroduno, și cel din Lateran.

### ***Sinodul din Țarigrad.***

**2.** Sinodul din Țarigrad sa adunat la 1722 din această pricină: Misionarii trimiși de către Arhiepiscopii Romii în părțile Răsăritului, în loc să se îndeletnicească a propovădui Evanghelia Otomanilor și Iudeilor, făceau toate chipurile să întoarcă pe drept slăvitorii Răsăriteni la dogmele Bisericii Latine, fiindcă atunci când se întorceau la Roma, după numărul sufletelor ce converteau, sau după cum credeau ei câștigau, era cinstită biruința lor, și se făceau egumeni, abate, episcop, cardinal, etc. De unde pe alții cu lingușire, pe alții cu bani, pe alții cu micșorarea postului, etc, îi aducea la dogmele lor, mai vârtos în Eparhiile din Antiohia. Deci Patriarhul de atunci Atanasie casă îndrepte aceste nereguli, au venit în Țarigrad, găsind acolo și pe Hrisant al Ierusalimului, și împreună au lucrat să se facă sinod împotriva Latinilor, care sau și făcut pa la sfârșitul anului 1722 sub Ieremia al Țarigradului, față fiind Patriarhii Antiohiei și al Ierusalimului, cum și 12 Mitropoliți, în care sinod sa propus și sau hotărât 8 capete împotriva Latinilor.

**1.** Pentru protia lui Petru între ceilalți Apostoli, și prin urmare sau lepădat și protia Arhiepiscopului Romii între ceilalți Patriarhi și episcopi, cum și infailibilitatea papii, și obiceiul Arhiepiscopului Romii se a purta la încălțăminte picioarelor însemenul Crucii.

**2.** Pentru purcedere Duhului Sfânt, a fost lepădată purcederea și de la Fiul.

**3.** Pentru Taina Euharistiei, să fie cu dospită, iar nu nedospită.

**4.** Pentru focul curățitor, Purgatoriu, și alt loc între rai și gheena.

**5.** Pentru fericirea Sfinților, și muncile celor ce se muncesc, cum că după învierea cea de obște Sfinții se împărtășesc de fericire, iar păcătoșii de munci.

**6.** Sau lepădat arderile (inchiziția).

**7.** Sa lepădat postul Sâmbetei.

**8.** Sau învinovățit Latinii cum că pe prunci nu-i împărtășesc după botez, nici cu Sfântul Mir, nici cu maslu, decât la ceasul morții.

Citește pe Aseman în Biblioteca Răsăriteană Tomul 3 foaia 639 unde aduce mărturie din manuscriptele Siriene, Capticești, Arabe, și Armene, aduse e la Răsărit în Roma, zice cum căci condica Arabă numărul 19 cuprinde Epistola Sinodală în elină și arabă. Dacă Aseman greșește în cele 8 capete, greșesc și eu, căci altă condică nu avem pentru a compara, pentru care citi oriul cel înțelept și cu judecată va ierta.

### ***Sinodul din Epir.***

**3.** Sinodul din Epir al grecilor uniati adunat la 1703 sub Clement 11, de către episcopul Andivarinului, spre îndreptarea bune rânduieli Bisericești, a dat sau a slobozit multe porunci în 3 părți. **Partea I-a:** **1.** Mărturisirea de credință în care este cuprinsă purcederea și din Fiul, și o mărturisesc numai într-un chip, împărțându-l pe Hristos tot și întreg. **2.** Pentru revoltați, cei prefăcuți în Mahomedanism. **3.** Pentru cei credincioși, care deși nu și-au tăgăduit credința lor, propovăduiesc la iveală Mahomedanismul, iar în ascuns se declară Hristiani, și cu Turcii Turci. **4.** De unde se cunosc credincioșii de necredincioși. **5.** Sunt porunciți păstori ca să învețe copiii catehismul Hristianicesc Duminicile și sărbătorile, atât prin Biserici cât și prin casele lor îndeosebi unde nu sunt Biserici. **6.** Pentru propovăduirea cuvântului Dumnezeiesc. **7.** Pentru sărbători să nu se prăznuiască după anul Răsăritean, ci după calendarul Gregorian. **8.** Pentru posturi. **9.** Pentru postul de 40 zile. Și **10.** Pentru jurământul mincinos. **Partea a II-a** cuprinde 9 capete: **1.** Pentru Taine în de obște. **2.** Pentru botez, și oprește de a boteza pruncii Otomanilor precum obișnuiesc Turcii a da Hristianilor pruncii ca să-i boteze, și făceau aceasta nu pentru altceva decât ca să fie păziți de rele întâmplări. **3.** Pentru Ungerea cu Mir. **4.** Pentru pocăință. **5.** Pentru Euharistie. **6.** Pentru Maslu. **7.** Pentru hirotonii, și sunt opriți a se hirotoni din altă Eparhie fără voia Episcopului, nici a se hirotoni bastarzii (cei născuți din curvie), cei necinstiți, cei pecetluiți de judecători pentru oarecare greșeli (înfierați), cei ce au ucis de bună voie,, revoltanții, afurisiții, cei însemnați cu vreo mare slujire la față, cei mârșaviți de mare lepră, și cei lunatici. **8.** Pentru cercetări. **9.** Pentru încetarea abuzurilor nelegiuitorilor împreună. **Partea III-a** cuprinde 12 capete. **1.** Pentru Episcopi. **2.** Pentru cercetări. **3.** În ce chip să înștiințezi sfințita Adunare a lătirii credinței pentru starea Eparhiilor, în care cap se mai adaogă și 59 articole, pe care Episcopii sunt datori a le păzi în cercetarea Bisericilor și Eparhiilor, și în anaforoa ce au să o facă pentru aceasta. **4.** Pentru hotarele Eparhiilor Sapantisiei, Aleminsiei, și Albaniei. **5.** Pentru hotarele Episcopiei de Pilantisia. **6.** Pentru familiile celor credincioși care se strămută dintr-o Eparhie în alta. **7.** (lipsește) **8.** Pentru Biserici și pentru închinările lor. **9.** Pentru sfintele Mese ce stau la răsărit. **10.** Pentru Liturgia enoriei. **11.** Pentru sfințitele cântări, și **12.** Pentru cimitire și pomeniri. **Partea IV-a** cuprinde 6 capete: **1.** Pentru buna rânduială a preoților celor din toate zilele. **2.** Despre veniturile epitropiilor și despre dreapta lor ocârmuire. **3.** Despre cei ce

se hrănesc ai sfințitei adunări a lăririi credinței. **4.** Despre Misionari. **5.** Despre școlile din Corbinsia și Alexinsia. **6.** Despre a sfătui în nevoile oștești ale Eparhiei, Vezi practicele la Labeul prot. Tom 6 foia 218.

### ***Sinodul Uniaților Rusești.***

**4.** Sinodul uniaților din Rusia sa adunat la 1720 mai întâi în Leopoli (Liov) din Polonia, și la urmă în Zamoskia din pricina ciumei care smereduse prin Liov. Au fost de față 7 Arhiepiscopi și Episcopi, 9 Arhimandriți, 99 de călugări. La început sa cetit mărturisirea credinței, întru care mărturisesc pe papa ca începător al Bisericii, primesc adăogirea și din Fiul, azimele și focul curățitor. Sau făcut 4 adunări.

#### ***Adunarea 1.***

Sa făcut în 26 August, și sau cetit sfaturile de la papa și mărturisirea credinței.

#### ***Adunarea 2 și 3.***

Sa făcut la 1 Septembrie sa cetit pecetea Koena-Domini, așezământul lui Grigore 14 al cărui început zice Unul-născut.

#### ***Adunarea 4.***

Sa făcut la 17 Septembrie, și sau cetit practicele acestui sinod, despre credința catolică, a fost osândit și dat anatema eresul lui Filip și următorilor lui, și anume: **1.** Cum că sunt deslușite firele celor 3 fețe Dumnezești (adică osebite). **2.** Cum că înălțimea trupului lui Hristos în mitra Mariei, era atât de mare, cât cel de pe Cruce. **3.** Crucile de aur sunt nelegiuite și necuvioase, pentru că Hristos a fost răstignit pe lemn. **4.** Că Taina Dumnezeieștii Euharistii este nimic, nici o jertfă, cum că iată vremea lui Antihrist. **5.** Cum că taina pocăinței nu este nimic, nici Sfântul Maslu nici hirotonia. **6.** Cel ce se botează și nu se afundă în apă este păgân. **7.** Semnul Crucii făcându-se cu toată mâna este semnul lui Antihrist. **8.** Necuvios lucru este a ceti cărțile cele nu scrise ci tipărite. **9.** Apa cea sfințită nu este mântuitoare. **10.** Că mai dese sunt geamiile Musulmanilor și Sinagogile evreilor. **11.** Nu este nevoie a se însoți cineva în nuntă, ci ajunge a trăi cu femeie în strânsă însoțire. Titlul 2 cuprinde despre Taine: **1.** Despre Botez, se oprește acest chip de a Boteza: „Se botează robul lui Dumnezeu în numele Tatălui. Amon. În numele Fiului. Amin. În numele Sfântului Duh. Amin.” și se rânduieste la sfârșit a zice numai odată Amin, adică: și că dacă va boteza cineva vreodată de nevoie sau din altă pricină copil de Latin, să nu-l pecetluiască cu hrisma, ci să dea de știre popii latin, să-l ungă la vremea

lui. **2.** Despre hrismă (ungerea cu Mir). **3.** Despre Taina Euharistiei cum că se cuvine a se face în pâine dospită, dar taina se săvârșește când zice preotul „Acesta este Trupul Meu, etc” **4.** Despre Liturghie, se oprește plecarea genunchilor, sau și plecarea capului, când se aduce pâinea cea ce se pro-aduce de la proscomidie la sfânta Masă, și poruncesc preoților să sfătuiască pe norod despre aceasta, ca să nu cadă în idolo-slujire. **5.** Despre pocăință, unde zic ei, că pentru ca să nu se depărteze Hristianii de Taina aceasta temându-se pentru aspra viețuire a trupului, fii-le știut că măcar că postirea este de laudă, însă nu este de nevoie să se facă mai înainte de spovedanie. **6.** Despre Sfântul Maslu, unde rânduiesc, că de nu vor fi 7 sau 3 preoți pentru a-l săvârși, ajunge a fi și unul. **7.** Despre hirotonie. **8.** Despre nuntă.

**Titlul al patrulea** cuprinde pentru păstori, cărora li se poruncește să îndrepte turma lor. **Titlul al cincilea** despre Mitropolit. **Titlul 6** despre Episcopi, unde se rânduiesc datoriile lor, când se vor înștiința de moartea papii de la Roma să aducă jertfe spre odihna sufletului lui și rugăciuni către Dumnezeu, pentru alegerea diadohului lui. **Titlul 7** despre cei ce slujesc. **Titlul 8** despre notar și dajdia Episcopului. **Titlul 9** despre protoprezbiteri sau protopopii satelor. **Titlul 10** despre preoții parohi și despre parohii (sau popoară). **Titlul 11** despre Mănăstiri și despre așezarea monahilor, rânduiește ca Arhimandriții să nu poarte rasă de mătase și de multe feluri, ci numai negre. **Titlul 12** despre monahine (ori călugărițe). **Titlul 13** despre Biserici, și pentru a nu se înstrăina veniturile lor. **Titlul 14** despre Simonie. **Titlul 15** despre înnoirea învățaturii și despre casele purtătoare de grijă. **Titlul 16** despre păstori și sărbători. **Titlul 17** despre moaște, minuni și închinarea Sfinților, unde zic că Grigore Palama nu numai să nu fie cinstit ca un sfânt, ci ziua sa să nu se serbeze, ci nici să se pomenească în Biserica noastră, oprește de acum înainte sinodul (ori mai bine a zice mincinosoborul de mincino-hristiani), rânduind a fi sub certări împotriva conshismaticilor. **Titlul 18** despre lefile pentru domnii avocații neamului la județul împărătesc. **Titlul 19** despre așezămintele sinodale.

Apoi după practicele acestea, au a se face oarecare întrebări în cercetările pentru Preoți, Diaconi, Biserici, Moaște, Icoane, Indulgențe, Botez, Mir, Euharistie, Pocăință, Maslu, Nuntă, Liturghie, Îngropare, Adelfatele mirenilor, Bolniță și călugărițe. Vezi mai pe larg despre aceste două Soboare la șirul Soboarelor a lui Labeu în adăogirea Tom 6 foaia 278.



### ***Sinod în Labaco.***

**5.**Sinodul localnic din Labaco adunat la anul 1723, 1724 după obiceiul Eparhiei a aduna sobor la fiecare 2 ani, în 1723 sau adunat la Carniola și din Carnintia cea de mai sus 82 de Părinți, și în 1724 din Sitiria și din Carintia cea mai de jos 44 și au dat la vedere: **despre:**

- 1.Dreapta slujbă a sfințitei Taine a pocăinței.
- 2.Păzirea a pronomiilor, și a ne-darea de bir a Bisericii.
- 3.Propovăduirea cuvântului Dumnezeiesc cea cu scumpătate și osârdnică.
- 4.A publica cu dreptate Indulgențele.
- 5.A se păzi vasele și îmbrăcămintea Bisericii curate și îngrijite.
- 6.Păzirea urmării la citirea Liturghiei.
- 7.A nu publica în Biserică așezămintele celor lumești și ale mirenilor.
- 8.A nu asculta mărturisirea femeilor în afară locurilor obștești de mărturisire.
- 9.A nu se ridica sfințite mese fără darea de voie a proestoșilor.
- 10.Necuvioșile și smintelile lucrate de preoții parohi și pedeapsa lor.
- 11.A nu se da cărți spre cerere de milostenie în afara cuprinsului enoriei.
- 12.A nu împrumuta din banii Bisericii mai mult decât 6 lei fără voia în scris a episcopului.
- 13.A aduce mărturiile mărturisirii (spovedaniei)
- 14.A nu se însoți cu împărtășirea nunții pe străinii ce nu sunt cunoscuți fără știrea Episcopului.
- 15.A nu boteza în afara Bisericii parohiei.
- 16.Purtarea de grijă a bolnavilor, a celor ce își dau sufletul, și a celor ce mor.
- 17.A se feri de banchetele nepotrivite, până și de nunți și de jucării.
- 18.A fugi preoții și clericii de jocuri.
- 19.Clericii să se ferească de lucrările groase (fierărie, și cele asemenea), și a nu cânta cu instrumente muzicale la teatre, nunți, și la alte adunări ale norodnicilor.
- 20.A nu cere dobânzi nelegiuite, și a se feri de câștiguri mârșave.
- 21.A nu vinde vin în casele parohiilor și ale altor fețe Bisericești.

22.A se feri de neguțatorie și a nu se îndesa în pricinile norodnicilor.

23.A păzi înfrânare nespurcată și a se feri de adunare împreună cu femeile.

24.A se păzi cu scumpătate atât așezămintele soboarelor cât și cercetările.

### ***Soborul din Lateran.***

6.Sinodul din Lateran sa adunat în vremea lui Benedict 13 în ziua Cincizecimii anul 1725 au luat multe adunări în adunarea despre lățirea credinței mai înainte de a se întregi el, fiindcă socotința papii era de a cerceta bine toate cele două peceti date de Clement 11. Una începea: ex illadie, din ziua aceea, după slujbele Chinezilor, iar cealaltă pecete începe așa: Unigenitus = Unule născut, după propunerile Cuesneliului tulbura pe Biserică. În aceste adunări sa cercat disidemonia slujirilor acestora împotriva Iezuiților, mărturisind încă și Iezuitul Fuecet, cel ce cu ochii a văzut în China adevărul. Sa cercat și înțelepciunea și petrecerea lui Ambrozie Mediobargului Ligatul Apostolic în China. Nu este afară de pravăț spre arătarea pricinii să povestesc puțin oarece despre această slujire.

7.Iezuiții în China predau credința Hristiană și întâmpinând nu puțină greutate în a convinge pe Hristianii cei de curând luminați să lase disidemonie lor, i-au iertat să fie totodată Hristiani și idolo-închinători. ***Slujbele Bisericești ale Chinezilor.*** Confuciu, filosof vestit al Chinei, a deschis oarecum ochii acelor orbi, învățându-i estimea unui Dumnezeu Atotțiitor, și datorica ce are omul către Dumnezeu și către oameni, drept aceia i-au ridicat templu, care templu îl numeau Miao, tot așa numesc și capiștile idolilor, în aducerea înainte a jertfelor, aprindeau înaintea lui lumini de ceară, îngenuncheau, și aruncându-se cu fața la pământ chemau cu evlavie duhul lui, pe care ei îl socoteau că se află în statul lui. Încă se închinau și chipurilor strămoșilor și a părinților lor, scriind pe scânduri aceste ziceri: Xin Ggoeg, ori Xin Shiu, care însemnează că sufletele locuiesc acolo ca într-un scaun. Pe Dumnezeu îl numeau Xangg ti, și Tien, cu acest nume numeau ei o materiei din văzduh. Celor de curând căsătoriți le spânzura de gât un fel de icoană pe care au chipul unui idol, numit de ei Pollegareni și Orhis ..... țesută cu 120 de fire și boită în roșu. Când o copilă arăta semne că a ajuns a-i veni cele ale lunii, ei serbau mare serbare, bucurându-se și veselindu-se, că o fecioară era potrivită pentru bărbat, și în vremea cea după ale lunii, nu o lăsa să se

apropie de templu și de taine, și alte oarecare asemenea, pe care le sufereau Iezuiții. De unde celelalte cete ale Fratorilor au pârât pe Iezuiți la Roma că nu poartă grijă de idolo-slujitorii cei de acolo, nici se grijesc săi învețe credința Hristianicească, ci îi lasă în idolatrie. Sa făcut multă prigonire între Iezuiți și ceilalți Fratori până ce Clement 11 cu a sa pecete în anul 1704 a stricat prigonirea, osândind acest fel de slujbe ale Chinezilor Hristiani. Sau mâniat pentru aceasta Iezuiții, și cu toate chipurile au împreună-meșteșugit, până ce la anul 1705 Clement iarăși a împreună-învoit ca înțelepții din China să aibă voie a numi pe Dumnezeiasca fire cu zicerea Tien, adăogând încă și zicerea Tshiu, să nu mai rămână îndoială, drept aceea cu Tien Tshiu, să arate Domnul cerului, adică se închină Domnului cerului și nu cerului. Iar slujbele pentru care atâta se împotriveau potrivnicii (sau prigonitorii) Iezuiților, le-au iertat într-un măsurat chip, adică acești noi luminați Hristiani să poată să aibă în casa lor scânduri, pe care să fie scrise cu litere de aur numele vechilor lor născători, și a lui Confuciu, să aprindă lumânări, să jertfească tămâie și să aducă mese cu bucate și fructe și alte fructe umplute, mai ales mesele acestea și să cinstească mormintele strămoșilor săi cu închinări și îngenuncheri, și să citească rugăciuni către acestea. Întâia pecete a lui Clement au adus-o la Autocratorul Chinei Cardinalul Carolul Toma Turnoniul, în anul 1705. Prin cea de a 2-a Carolul Ambrosiu Mediobarbas, adică cel cu jumătate de bară, în anul 1720. Nici una nici alta a plăcut Autocratorului și Iezuiților. Cardinalul Turnoniul vrând să plinească porunca Arhiereului Romii, și ia tărie pecetea, cu putere a stat împotriva înfricoșând pe Autocratorul nebăgând seamă de îngrozirile lui. Autocratorul l-a pus la închisoare, unde a și murit la anul 1710. Iar celălalt luând pildă, sa purtat cu măsură și cu înțelepciune, dar văzând că nu se poate împlini scopul său, sa întors fără lucrare, fiindcă împăratul nu a voit în nici un chip să schimbe vechile obiceiuri și slujbele vechilor lor născători. Vezi despre pricina aceasta Istoria lui Vian traduc. pe Bertiu la adunare pe scurt a Istoriei Bisericești.

**8.**În ziua când a fost rânduit să înceapă Soborul, sau adunat 32 de Cardinali, Arhiepiscopi și Episcopi 57 și în cea 1 adunare au dat într-un glas 10 articole pentru credință și buna rânduială. Iar în următoarele 3 adunări, sa făcut prefacere pentru cler, sărbători, taine, pentru neimpozitarea Bisericii, pentru monahi, pusnici, Adelfaturile norodnicilor în buna rânduială Bisericească. Iar pentru cele dogmatice

au rânduit ca toți să se supună la cele scrise în așezământul Unigenitus (Unul-născut). După a 4 adunarea sau vorovit între ei, de sar tâmpla să fie vreun sinod Eparhial sau localnic, la care întâi șezător este Arhiepiscopul Romii, să îndatoreze pe toată Biserica, dar au rămas neîmplinită voroava lor, fiindcă sa împotrivit Cardinalul lui Polignac, și așa a luat sfârșit Sinodul iscăind 32 Cardinali 44 Episcopi și 35 Bisericești iar cu totul 111.

### ***Sinod în Evordun.***

**9.** Sinodul cel din Evordun Delfinatul Galiei sa adunat în 1725 pentru a surpa pastorala sfătuitoare a Episcopului Sanikinskiul, de față era și episcopul Evrodonului și încă 3 episcopi, sa înfățișat pârâțul episcop al Sanicului Galicește Senez, fiind de 85 ani și a auzit osândirea sfătuirii sale, pentru că lăuda epiteoriile cele morale ale lui Cuesneliu și surpa așezământul lui Clement 11. Episcopul sa împotrivit acestui așezământ, 12 pro-șezători au mijlocit pentru el către împăratul și 50 de avocați ai Parisului au osândit cele ce sau lucrat în acest Sinod, însă papa Benedict 13 a lăudat și a întărit sinodul. Vezi pe Guarnaciu Tom 2 foaia 420 și pe ceilalți istorici care scriu despre Benedict 13.

## **CAPITOLUL VIII.**

### **ELINII CEI CE AU STRĂLUCIT ÎN FAPTA BUNĂ ȘI ÎN ÎNVĂȚĂTURĂ LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT.**

La enumerarea elinilor ce înflorise întru fapta bună (virtute), și întru înțelepciune în veacul 17 fericitul Meletie a tăcut pe mulți, fiindcă erau și contemporani cu dânsul, și nu avea destulă știință despre ei, pentru aceea voi pomeni pe vreo câțiva, pe care îi enumeră Dimitrie Moshopolitul, la înșirarea grecilor cuvântăreți, ce este tipărită în Biblioteca Elenă a lui *Ioan Fabricul Tom 11 foaia 770 dată la Hamburg 1722* și la alții oarecare.

### ***Ambrozie Iereu.***

**1.** Ambrozie Iereu Cretan, învățat în limba elinească, latinească și Italiană, iscusit în filosofie, teologie, propovăduitor al cuvântului Evangheliei, a ascultat și dascălii ce erau în Italia. *Procopie.*

### ***Alexandru Singlitic***

2. Alexandru Singlitic din Cipru, dascăl de Legile Bisericești în Patavia, bărbat înțelept și procopsit, în teologie și Istoria Sfântă neîntrecut de nimeni. Vezi pe *Papadopul Tom 1 foaia 271*.

***Andronic Bizantiul.***

3. Andronic Bizantiul mare Hartofilax al Sfintei Biserici din Țarigrad se pogora din născători nobili, învățat în limba Elinească se îndeletnicea mai mult la învățătura Bisericească, întru care a sporit Mult. *Procopie*.

***Antonie Bizantiul.***

4. Antonie Bizantiul, dascăl a școlii din Constantinopol, bărbat cuvântăreț, iubitor de osteneală și învățătură, știutor de limba elinească, procopsit la filosofie și teologie. Acesta ar fi pricinuit tinerilor mare folos de nu ar fi murit de tânăr. Lucrarea lui Hristologia a fost dată la tipar la Veneția. *Procopie*.

***Antonie Corais.***

5. Antonie Corais din Hio, doctor de filosofie, a învățat limba elină și latină la Roma, a călătorit prin Bretania, Galia și Italia. A scris în elenă cântările Pindaricești și le-a dat la tipar, la care a urmărit cu scumpătate pe Pindar. *Procopie*.

***Gherasim din Acarnaia.***

6. Gherasim din Acarnaia, ascultător (ucenic) al lui Evghenie al Acarnaniei și al dascălilor din Constantinopol, unde apoi a stătu și șolarhu, bărbat știutor al limbii elinești, procopsit în filosofia din afară și sfințita noastră teologie. *Procopie*.

***Gheorghe Maiota.***

7. Gheorghe Maiota din Creta preot, hrănitor la casa purtătoare de grijă a elinilor din Roma, știutor al limbii eline, latine și Italiene, procopsit în învățătura cea dinafară și în a noastră (cea Bisericească) și propovăduitor al cuvântului Evangheliei. *Procopie*.

***Ghenadie Mitropolitul Iracliei.***

8. Ghenadie Mitropolitul Iracliei, bărbat cinstitor de Dumnezeu, cucernic și împodobit cu viață creștină, iscusit la limba elinească și Dumnezeieștile Scripturi. *Procopie și Lecuien*.

***Ghermano Etolianul Mitropolitul de Nissa.***

9. Ghermano din Etolia Mitropolit al Nisiei, ucenic ascultător al lui Teofil Coridaleului, bărbat pre înțelept și prea mult învățat, procopsit la înțelepciunea cea dinafară, și sfințita noastră Teologie, care pentru

iubirea de învățătură a voiajerit în Bretania, și în alte părți osebite ale Europei, prieten de aproape al lui Comeniu.

***Gheroghe Calafat.***

**10.**Gheorghe Calafat Cretan din neam strălucit, trăgându-se după tată din familie împărătească din Constantinopol Clafati. Iar după mamă din familia nobilă Paleocapa, știutor de limba elenă, latină și Italiană. Iatrfofilosof prea bun. Atâta a sporit, încât până a ajunge la 30 de ani a stat învățator la doctoratul în Academia lui Patavie la teoria medicinei. Vezi pe *Platinon*, pe *Papdopulon* și pe *Fakkiolatul*.

***Dimitrie Kigalas.***

**11.**Dimitrie Kigalas Cipriot, hrănit la școala muzicii elinești din Roma, ucenic al dascălilor din Patavia, bun Iatrofilosof, știutor de limbile elenă, latină, italiană și turcă. A sporit la meșteșugul doftoricesc la Venețieni și Otomani, murind de ciumă în Constantinopol la anul 1681. Vezi pe *Patinon foaia 58*.

***Dionisie Mantucas.***

**12.**Dionisie Mantucas Mitropolit la Castoria, al cărui patrie a fost Moshopoli cea din Macedonia, bărbat cu știință de limba elenă și latină, filosof, teolog, propovăduitor al Evangheliei, a ascultat și înțelepciunea înțelepților din Italia. *Procopie*.

***Dionisie Naulpiul.***

**13.**Dionisie Mitropolit de Naupliul, a petrecut împreună cu Coridaliul, procopsit și la învățătura dinafară, și la teologia noastră. *Procopie*.

***Eugeniu de Akarnania.***

**14.**Eugenie de Akarnania Ieromonah, bărbat însemnat pentru viața îmbunătățită buna cinstire, și icoană vie a iubirii de săraci, precum în limba elenă mărturisește ucenicul său Gordie care fără de părtinire scrie la viața lui. A sporit destul în filosofia dinafară, și la teologia noastră cea sfințită.

***Teodosie Zigomalas.***

**15.**Tedosie Zigomalas înflorea cu vârsta în vremea Patriarhului Ieremia, a fost învățat și procopsit. A fost cinstit cu vrednicia de oficion Bisericesc. Mai ales Patriarhul îl întrebuința la toate pricinile sale, și era ca mâna lui dreaptă. *Procopie*.

***Teodorit al Iracliei.***

**16.**Teodorit Mitropolit al Lakedemoniei bărbat prea sfânt și de Dumnezeu cinstitor, procopsit la filosofia cea dinafară și în filosofia

noastră, propovăduitor înfocat al Cuvântului Dumnezeiesc și tâlcuitor iscusit al Dumnezeieștii Scripturii, și al scrierilor Sfinților Părinți ai Bisericii. *Procopie.*

***Iacob Halikiopul.***

**17.**Iacob Halikiopul din Ritimni Iatrofilosof prea bun, ucenic al înțelepților din Patavia. Vezi pe Fakiolatu.

***Jeremia Cacavela.***

**18.**Jeremia Cacavela din Creta, bărbat știutor al limbilor: elenă, latină, evreiască și italiană, procopsit și în filosofia dinafară, și mai ales în sfințita teologie, propovăduitor al Evangheliei. Cuvântător prea iscusit. A tălmăcit din limba latină în cea proastă a elinilor, Viețile vechilor Arhieriei ai Romii, fiind scrise de Platin. *Procopie.*

***Ierotei Bizantiul.***

**19.**Ierotei Bizantiul Comnino Mitropolit al Dristiei, bărbat cinstitor de Dumnezeu, împodobit întru moral, înzestrat cu multe fapte bune Hristianicești, cuvântăreț, mult învățat, știutor de limbi: latină, italiană, evreiască, și arabă, sporit atât în filosofie cât și în teologie. A luat învățătură de la învățătorii școlilor din Constantinopol. Încă a petrecut vreme destulă cu înțelepții din Italia și a înconjurat mai toată Europa. A scris în limba proastă Istoria Sfântului Munte al Atonului, și sa sfârșit la anul 1719 în București. *Procopie.*

***Ioan Talassinus.***

**20.**Ioan Talasinus din Peloponez, știutor de limbă elenă și iscusit în Dumnezeieștile Scripturi.

***Ioan Cigala.***

**21.**Ioan Cigala Cipriot, elev al elenismului din Roma, care se silea la învățătură cu atâta râvnă și osârdie, încât a covârșit puterea vârstei sale, sporind la matimi mai mult cu silința sa decât cu ajutorul dascălilor. Și se adeverește că având 20 de ani a devenit învățător al Elenismului, în această lucrare după 8 ani a dobândit mare nume, pentru că era atât de iscusit a împodobi și a glumi în limba Atică, unde (după mărturia lui Patinon), de sar scula Isocrat acea surlă a Aticilor, sau muza lui Xenofon, ar fi cunoscut întru dânsul glumele și împodobirea voroavei lor. Știa nu numai elină ci și latină, italiană, procopsit în filosofia dinafară cât și în sfânta noastră teologie. A stat învățător de filosofie în Academia lui Patavie, și nu strălucea numai cu învățătura și înțelepciunea, ci și cu moralul și cu o înființată bunătate firească și bună apropiere, prin care atrăgea la sine iubirea tuturor. Vezi

pe *Platinon* întru *Likiul lui Patavie foaia 59 și Papadopol Tom 1 foia 376*.

***Ioan Cotuniul.***

**22.**Ioan Cotuniul din Veria Macedonia, cavaler al ordinului Sfântului Gheorghe, întâi a stat învățător în Bononia și apoi învățător în Patavia, unde cu cheltuiala sa a alcătuit o școală purtătoare de grijă, pentru ca să învețe tinereii săraci ai elinilor. Bărbat prea înțelept, mult învățat doftor, și teolog filosof Aristotelic neîntrecut. A scris tâlcuire la logica latinească, și despre întreaga așezare a sufletului cuvântător, care sa tipărit în Patavia. Vezi despre aceasta pe *Procopie*, pe *Fakiolatu în scrierea despre școala lui Patavie*, pe *Papadopol în Istoria școlii de Patavia*, pe *Rodotan în cartea, început creșterea și starea de față a neamului grecilor în Italia Cartea 3 paragraf 4*.

***Ioan Patusa.***

**23.**Ioan Patusa preot din Atena, a petrectu cu înțelepții din Italia, știutor de limba elenă, latină, italiană, filosof și teolog, a stat dascăl la Flanginian școala cea purtătoare de grijă din Veneția. A adus la lumină Enciclopedia filologică. *Procopie*.

***Ioan Porfiritul.***

**24.**Ioan Porfiritul Bizantin, bărbat bine încuviințat, știutor de limba elenă, procopsit în filosofia cea dinafară și întru a noastră, îndestulat a înțelege învățăturile sfinților Părinți ai Bisericii. *Procopie*.

***Cesarie Ieromonahul.***

**25.**Cesarie Ieromonahul din Peloponez, Protosinghel al Bisericii celei Mari a Țarigradului, bărbat mult învățat, teolog, filosof și matematic, știutor de limba elenă, și întru sfințitele slujbe bisericești și în rânduieli prea iscusit. *Procopie*.

***Clement Hiotul.***

**26.**Clement Hiotul, Mitropolit al Ioaninei, știutor al limbii elene, iscusit în Dumnezeiasca Scriptură și propovăduitor al cuvântului Evangheliei. *Procopie*.

***Constantin Bizantinul.***

**27.**Constantin Iulian Bizantinul cu nașterea se trăgea din părinți nobili, bărbat bine încuviințat, știutor al limbii eline. Înțelept cunoscător al scrierilor filosofilor și teologilor.

***Constantin Cantacuzino.***



**28.**Constantin Cantacuzino stolnic, bărbat bine învățat, știutor al limbilor elenă, latină, și italiană. Filosof și teolog. A voiajat mai în toată Europa. *Procopie*.

***Marcu Cipriotul.***

**29.**Marcu Cipriotul dascăl la școala din București, bărbat știutor al limbii eline, învățat în teologie și filosofie. *Procopie*.

***Meletie Tipaldul.***

**30.**Meletie Tipaldul din ostrovul Kefalonia, Mitropolit al Filadelfiei bărbat procopsit, știutor de limba elenă, latină, și italiană, retor prea iscusit cu bună limbuție și dulceață. Acesta fiind Mitropolit al Filadelfiei Venețiene sa despărțit de Biserica Răsăriteană și sa lipit către papa Romii, făcându-se începător shisme care în jumătate de veac a smerduit pe slujitorii acestei Mitropolii, precum se va arăta mai jos. Vezi despre acesta pe *Peocopie pe Motfakoniul Diar. Ital. cap 3 foia 46*.

***Meletie Lungul.***

**31.**Meletie Ieromonah Macris, bărbat știutor de Sfințitele Scripturi și propovăduitor al cuvântului Evangheliei. *Procopie*.

***Miniat.***

**32.**Ilie Miniat din Ostrovul Kefalonia, episcop la Kerkirei din Peloponez, a stat elev al Fingian școala și apoi în aceeași școală a stat 3 ani învățător, apoi 7 ani în Kefalonia și în Zakint 4, bărbat înțelept și mult învățat, știutor al limbilor Elenă, latină, evreiască, germană și italiană, procopsit în filosofie și teologie. Iar mai mult decât toate iscusit în retorică, în buna curgere a cuvântului și împodobit fireasca frumoasă grăire, precum poate cineva a cunoaște din predicile lui Bisericești date la tipar. A stat și predicator la Constantinopol unde dacă l-a auzit predicând la amvon Domnitorul Moldovei Constantin, atâta la simpatizat încât la luat cu sine, și la 1703 la trimis sol către Autocratorul Leopold. Era și ager la minte, vesel la întâmpinări, bine cinstitor de Dumnezeu și iubitor de oameni. Afară de pomenitele cuvinte, sunt și alte multe cuvinte tipărite în limba Italiană, și multe se află netipărite. A scris și pentru cele cinci pricini care ne oselesc de Biserica Apuseană. Vezi pe *Procopie* la viața lui cea scrisă de născătorul său, Jurnalul celor procopsiți ai Italiei Tom 26 foaia 481 și pe alții.

***Nicolae Kaliaki.***

**33.**Nicolae Kaliaki Cretan, copil de 11 ani a venit la Roma învățându-se în școala elino Gregoriană, și în 9 ani a procopsit în

învățătură, încât a fost propovăduit dascăl filosofiei și teologiei la vârsta de 19 ani, dobândise atâta laudă încât vestitul pravelist Toma Flangini la chemat la Veneția în școala elinească cea de nou alcătuită, unde 11 ani a fost dascăl de elină, latină și filosofia lui Aristotel. Iar în anul 1677 sa mutat la Patavia învățător la logica matematică până la 1681 au luat scaunul cel întâi al filosofiei și apoi al retoricii și al frumoasei grăiri, întru care lucrare sa săvârșit la anul 1707. Există cuvinte Academice alcătuite de acesta, și sa tipărit o carte despre skiniceștile jucării ale comendienilor (sau îngânătorilor), și a pantonimei (ale ghidușilor celor ce în loc de a vorovi fac semne cu mâna și cu trupul schimonosinduse), carte aleasă și vrednică de cetire, cu toate că e neterminată pentru că au murit. Vezi despre el pe *Procopie pe Platinon, Lic. Patavie foaia 107 pe Papadopol, nemerologiul celor procopsiți ai Italiei Tom 14 foaia 416 și Tom 5 foaia 43 viața sa scrisă de nepotul său Markantoniu Maderu, bibliotecarul bibliotecii Venețienilor, pe Fakiolatul, pe Agricola, pe Vikerona Tom 8 și pe alții.*

#### ***Nicolae Moldoveanul.***

**34.**Nicolae din Moldova, mare spătar la Ighemonia din Moldova, bărbat înțelept, mult învățat în filosofie, matematică și astronomie, și la limbile elină, latină, și georgiană<sup>10</sup>. A tălmăcit Dumnezeuiască Scriptură din elenă în cea de loc a Dacilor, și a Ungro-Vlahilor, care o cetesc în Biserici. A bine-sporit și în politică, luând mare cinste și primire de la ruși fiind în Rusia mare Dragoman, și a fost trimis sol la China. *Procopie.*

#### ***Palas Bizanteanul.***

**35.**Palas Bizanteanul, mare Schevofilax al Bisericii celei Mari din Țarigrad sporit în rânduiala Bisericească, ager la minte dulce, iubitor de adevăr și împodobit cu multe daruri și fapte bune. *Procopie.*

#### ***Sevastos Kiminitis.***

---

<sup>10</sup> Era un boier, anume Neculai Miliescul Spătariul, de la Vaslui de moșia lui, pre învățat și cărturar, și știe multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește. ... Numai tot n-au șezut în țară mult, de rușine, ce sau dus la Moscu, la marele împărat, la Alexii Mihailovici, la tatăl marelui Petru împărat, carele au vinit la noi aici în Moldova. Și pentru învățătura lui au fost terziman împăratului, și învăța și pe fiul împăratului, pe Petru Alexievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție. Și la trimis împăratul Alexii Mihailovici sol la mareli împărat al chitailor, de au zăbovit la Chitai vreo doi, trii ani. Și au avut acolo multă cinste și dar de la marele împărat al chitailor, și multe lucruri de mirat au vădzut la ace împărăție a chitailor. Și i-au dăruit un blid plin de pietri scumpe și un diiamant ca un ou de porumbu. Și întorcându-se pe drum înapoi, s-au tâmplat de au murit împăratul Moscului pe anume Alexii Mihailovici, iar senatorii de la Moscu i-au iești întru întâmpinare, și i-au luat acele daruri și tot ce a avut, și l-au făcut surghiun la Sibir. Și au șezut câțiva ani surgun la Sibir. . Extras din (Ion Neculce, O SAMĂ DE CUVINTE. LETOPISEȘUL ȚĂRII MOLDOVEI. Ev. Scriptorum. Sursa <http://ro.wikisource.org>

**36.**Sevastos Kimianitis din Trapezunda, procopsit în limba elină și iscusit în învățătura cea dinafară și întru a noastră, cel oarecând sărac și fără părinți, a stat dascăl în școala din Constantinopol apoi și la cea din București, a scris și feluri de cărți, însă fără rânduială și deslușire. *Procopie.*

***Skipion Gonimos.***

**37.**Skipion Gonimos (roditor) Cipriot, învățator de legi politice în Patavia, învățator de Legi Politice în Patavia, vreme de 69 de ani a tâlcut legile, apoi pentru bătrânețe și pentru har și-a cerut lăsarea sa de la Aristocrație, ca să se liniștească, a fost și sfetnic Autocratorului la pricinile cele despre feude. Vezi multe pentru dânsul la *Papadopol Tom I foia 275.*

***Ștefan Atenianul.***

**38.**Ștefan Ieromonah din Atena, bărbat procopsit în sfințita teologie și în filosofia dea dinafară, a alcătuit feluri de cărți. *Procopie.*

***Hrisant Epirotul.***

**39.**Hrisant Ieromonah din Epir, învățăcel la școala din Ioanina a stat dascăl la școala din Moshopoli Macedonia, apoi și la Arta, bărbat cu știință propovăduitor al cuvântului Evangheliei, știutor la noima filosofilor și retorilor, a poieților și al Sfintei Scripturi. *Procopie.*

***Hurmuz Bizantinul.***

**40.**Hurmuz Bizantinul, frate adevărat al lui Antonie Bizantiul zis mai sus, fără a fi mai prejos de acela, atât în fapta bună, cât și învățatură. A fost învățăcel și la înțelepții din Patavia, și a stat dascăl al școlii din Constantinopol, și acesta sa săvârșit de tânăr ca și fratele său.

## CAPITOLUL IX.

### BĂRBAȚII APUSENI CE AU STRĂLUCIT ÎNTRU ÎNVĂȚĂTURĂ PE LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT.

**1.**De aș voi să-i pomenesc pe toți cei procopsiți din Apus de la sfârșitul veacului trecut, negreșit nu ar ajunge cărțile a multor Tomuri. Pentru aceasta vom pomeni pe cei Bisericești și puțini din cei lumești care sunt: Ștefan de Shamps, Alusius Maraci, Isaac Iacuelotius, Bartolomeu de Ervelot, Iov Dulolfus, Gilbertus Vurnetius, Adrian

Valetius, Ioan Dezius, Iosif Palatenierus, Ioan amp Anunțiațione, Antonius, Masulie, Ioan de Amel, Ludovic de Burdalu, Arrigus Norisius, Iacob Bosueetius, Dionisie Luxemburg, Caludiu Menestrierul, Rihardus Simon, Ioan Mavilonicul, Daniil Pampemvrohiul, Antonie Fucuierul, Teodoric Ruinardus, Bernard Lami, Francisc Fenelon, Nicolae Malemvaghiul, Marcus Batalinis, Ilii Dupinus, și Ioan Cașin.

### ***Ștefan Shamps.***

2.Ștefan de Samps, Iezuit din Bituria Galia, învățat în filosofie, teologie, a scris convorbire teologică despre stăpânirea de sine, nedumeririle lui Ianseniu, despre eresul lui Ianseniu etc. Vezi despre critica *Ieropolitică a lui Mihail din Sfântul Iosif*, care lucrări ale celor procopsiți ai *Lipsiei Tom 1 partea 12* pe Ștefan Susietiu și pe Agricola.

### ***Alusius Maraci***

3.Alusius Maraci de neam Italian știutor a multor limbi, fără de dascăl ager de minte a pus multă osteneală la învățarea limbilor străine elină, ebraică, siriană, haldeiască și arabă pe care mulți ani a deda în Roma. Din arabă a tălmăcit Alcoranul în latină cu multe adnotări, a ostenit la aceasta 48 de ani. Din aceasta se vede că a fost desăvârșit în limba arabă și că a cetit pe toți autorii arabi, dar totodată arată și puțină teologie și filosofie în dezlegarea celor greu de înțeles și în greșelile Alcoranului. A ostenit încă și a tălmăcit Sfânta Scriptură în arabă. Vezi pentru aceasta tâlcurile trebnice (fiind) pentru Istoria bărbaților slăviți a lui Niceron Tom 40.

### ***Isaac Iacuelotius.***

4.Isaac Iacuelotius Luthero-calvin Ierokirix și teolog vestit, a scris voroviri despre estimea lui Dumnezeu, despre Mesia, cărticică de mână despre adevărul și insuflarea Dumnezeieștii Scripturi, carte aleasă și prea folositoare. A scris încă osebite împotriva eresurilor celor ce se aflau în Lexiconul lui Vaule??. Vezi pe *Nikeron Tom 6*.

### ***Bartolomeu de Ervelot.***

5.Bartolomeu de Ervelot, de neam Gal, bărbat mult învățat, după mărturia lui *Nikeron* bărbat având multă învățătură, era bine încuviințat și întreg-înțelept. Nici odinioară se fălea întru înțelepciunea sa, în voroavele sale și dispute nu voia să biruiască socotința sa, ci asculta dreptățile celorlalți, și ori se da biruit, ori răspundea cu dulceață, lucrur rar la un învățat și înțelept. Era încă și bine cinstitor de Dumnezeu, întreg înțelept și iubitor de săraci. Știa desăvârșit limba elină, latină,

arabă, persană, și turcească. Între scrierile lui, primul loc avea în Biblioteca Răsăriteană, care are o împreună adunare a multor cărți arabe, persane, și turcească care le-a cetit. Vezi pe *Nikeron Tom 4*.

### ***Iov Turingiul.***

**6.**Iov Turingiul, bărbat iscusit în medicină și în legi. A călătorit toată Europa și Asia, știa 25 de limbi, adică: ebraica de obște și a rabinilor, samarineană, haldeiască, siriană, arabă, de obște și a celor învățați, elenă proastă și catarevusa, etiopiană, amharicească, ce se obișnuiește în Etiopia, a coștilor, persană, latină, galilor, italiană, spaniolă, portugheză, germană, flandră, engleză, polonă, suedeză, ilirică, și pe cea veche a crivățului, adică a finnilor (finlandeza?). A scris Istoria Etiopiei, și o carte despre cum să se săvârșească război biruitor împotriva Otomanilor. Acesta dorea foarte să fie prăpădiți agarenii, și se nevoia să-i unească pe împărații Europei, cu împăratul Abisiniei împotriva Otomanilor, ci în zadar pentru că mijloacele pe care le propunea el erau mari și grele, care era cu neputință a se găsi o faptă bună ca acesta la toți împărații Europei, precum o cerea el. A scris încă și feluri de lexicoane și gramatici, pentru Etiopi etc. Vezi despre el pe *Iungeru la viața lui și pe Nikeron la Tom 3*.

### ***Gilbert Burnetiul.***

**7.**Gilbert Burnetiul născut la Edimburg în Scoția, din Luther-calvini ori protestanți, episcop de Salzburg, cunoscător al limbilor: latină, elină, și filosofie și teologie.. A scris Istoria prefacerii Bisericii Angliei, arătare a catehizării Bisericii Angliei, și o carte numită: Firea și aleasa osebire a religiei Hristiane. Vezi pe *Nikeron Tom 6*.

### ***Adrian Baletie.***

**8.**Adrian Baletie preot galez, care fiind născut din părinți neînvățați într-un sat, fiind încă mic copil arăta că are agerime de minte și dor de învățatură, încât au îndemnat pe oarecare și l-au luat în purtare de grijă, l-a învățat și a sporit în limba latină, ebraică și teologie. A scris multe, ca povățuitor de suflet, istoria sărbătorilor mișcătoare, viețile sfinților părinți ai Vechiului Testament, hronică și topografie a Sfinților, vieți de sfinți, istoria prigonirilor dintre papa Bonifatie 8 și Filip cel frumos împăratul Galilor. Vezi despre acesta *Imerologhionul (jurnalul) înțelepților în adaosul lunii Ianuarie anul 1707 și pe Nikeron Tom 3 pe Dupin Tom 19 foaia 284*.

### ***Ioan Deziul.***

**9.**Ioan Deziul, galez, din eteria lui Iisus, Ierokirix vestit, procopsit atât în filosofie și sfințita teologie, se îndeletnicea să întoarcă pe Calvinii la catolicism. A scris o carte numită unirea Protestanților lui Strasburg cu Biserica Romană, de nevoie pentru mântuirea lor și lesnitoare după începuturile lor, credința Hristianilor și Catolicilor și a altora. Vezi pe *Nikeron Tom 2*.

***Iosif Palteneriul.***

**10.**Iosif Palteneriul Italian din ceata propovăduitorilor, procopsit la filosofie și teologie. A scris o treime de voroviri, adică pentru zdrobire, pentru duhovniceasca împărtășire, și despre propunerile cele ce sau osândit de Arhieriei Romii Inocențiu 10, Alexandru 7, Inocențiu 11, Alexandru 8 și de Inocențiu 12. A scris încă și o adunare a Hristianiceștii depliniri. Vezi pe *Agricola*.

***Ioan Ampunțianțione.***

**11.**Ioan amp Anuțianțione Obetinisul, general al Fratorilor Carmeliților, Exalțianților (descuților), de neam Spaniol. Procopsit la filosofie și teologie. A scris multe cărțicele despre Dar (al Sfântului Duh) despre credință, despre nădejde, despre dragoste și despre starea monahicească cea singuratecă, despre întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, despre Taine. A mai scris încă și cale de teologie scolastică în 10 Tomuri, și multe altele. Vezi pe *Agricola*.

***Antonie Masulie.***

**12.**Antoniu Massulie în ceata propovăduitorilor, de neam galez, bărbat vestit, mult învățat, înțelept, știutor de limba elină, latină, ebraică. A stat inchizitor și sfetnic al sfințitei cercetări din Roma. A scris multe cărțicele despre iubirea de Dumnezeu, despre rugăciune și împotriva lui Ianseniu, însă se vede că și el multe Iansenizăște. Vezi pe *Agricola și pe Dupin Tom 9 foaia 709*.

***Ioan de Amel.***

**13.**Ioan de Amel din Normandia, procopsit în filosofie și sfințita teologie, matematician și astronom vestit, acesta atât se îndeletnicea în învățătură încât a murit fără să bolească, cu condeiul în mână, numai de greutatea vârstei, de 83 ani. A scris teologie teoretică și practică 7 Tomuri, pologomena (prozise) a Scripturii, tâlcuiri la Psalmi, însemnări, cărțile lui Solomon etc. Vezi la Tom 1 despre cei procopsiți ai Europei, lucrările celor procopsiți din Lipsia, pe Dupin, pe Rihard, pe Simon, pe *Agricola*, etc.

***Ludovic Burdalu.***

**14.**Ludovic de Burdalu, gal Iezuit, bărbat strălucit întru înțelepciune și cuvioșie, împodobit mai cu toate darurile înțelepciunii și meșteșugului, propovăduitor al cuvântului Evangheliei, ritor foarte iscusit și dulce vorbitor, ale cărui învățături sunt Icoană și temeii propovăduitorilor celor din urma lui. Vezi pe *Agricola*.

***Arrigos* sau *Erricos Norisiu***

**15.**Arrigos sau Erricos Norisiu Cardinal, locul nașterii Verona din Italia, născut din părinți Ciprioți. Bibliotecar la Vatican din Roma. A scris Istorie a Pelaghienilor, zăbovire despre sinodul 5 ecumenic, zăbovire despre crug (sau înconjurarea Pashăi) zăbovire Istorică despre o față a Sfintei Treimi ce au pățimit cu trupul, etc. Vezi pe *Agricola*.

***Iacob Bossuet***.

**16.**Iacob Bossuet, gal, bărbat vestit întru înțelepciune și cuvioșie, care a arătat din tânăra vârstă că se va face luminător al Galiei, pentru că fiind copil de 7 ani știa cuvinte învățături pe de rost, și le zicea înaintea marilor dregători, cu tot meșteșugul retoricii, pentru aceasta sa și făcut vestit propovăduitor al cuvântului Dumnezeuiesc, mai ales pentru dânsul zice Boturie: „Între cei vii, pe nici unul așa de dimineață, ori atâta rar am văzut dimigorând (adică vorovind înaintea norodului)”. Încă tânăr fiind atâta se da osteneții și atâta își întrebuița vremea, încât cu dreptate l-ar fi numit careva bou obișnuit la plug. Între scrierile lui, pe locul întâi este dezvelirea învățaturii Bisericii catolice, care a câștigat atâta laudă, încât a fost tălmăcită în limbile engleză, Iviră, latină, belgiană, și germană. A mai scris și cuvinte de Istorie, de prefacere a Bisericilor reformate, cugetări la Evanghelie etc. Vezi despre aceasta pe *Agricola Tom 1 foia 106 pe Nikeron Tom 2 Catalogul con-scrisurilor lui vezi-l epistimonie. Near. Al Flor. Tom 23 Near epistim a Veneției a anului 1737 foaia 235, Dupin biblioteca nouă Tom 18 foaia 158.*

***Dionisie Luxemburghezul***.

**17.**Dionisie Luxemburghezul din ceata Capucinilor dintre cei dintâi propovăduitor al cuvântului Dumnezeuiesc. A scris în limba germană viața lui Antihrist, Visteria Bisericii catolice, un Martirologhion, Sinaxar al Sfinților, etc., ci fără judecată și gândire dreaptă. Vezi pe *Agricola*.

***Claudiu Menestrierul***.

**18.**Claudiu Menestrierul din Galia, Iezuit, bărbat mult învățat și îmbunătățit, învățat în limbile, elină, latină, ebraică, procopsit la filosofie și teologie. Avea o așa ținere de minte încât înaintea

împărătesei Hristiane a Suikiei o singură dată auzind cetindu-se 300 de nume barbare neobișnuite, le-a repetat îndată, începând de la cel din urmă până la cel dintâi, apoi le-a zis către mulți după cererea celor ce erau de față. Vezi catalogul cărților alcătuite de el la *Agricola*.

***Rihard Simon.***

**19.**Rihard Simon, din Galia, bărbat mult învățat în limba latină, elină, ebraică, și arabă. Acesta când a fost hirotonit preot atâta înțelepciune a arătat când îl examinau de este vrednic de preoție, încât a astupat gurile cercetătorilor săi, și nu știau ce să-i răspundă. A scris multe care a făcut multă sminteală pentru socotelile ce cuprindeau. A scos la lumină credința Bisericii Răsăritene, adică scrieri ale lui Gavriil Sevir Mitropolitul Filadelfiei cu tălmăcire latinească și cu sholii, în care voiește să dovedească cum că în Biserica Răsăriteană despre Taina Dumnezeieștii Euharistiei crede ca și cea Apuseană. Istoria cercetătoare a Vechiului Testament în limba galilor, care a fost osândită, căci ca să dovedească că izvorul cel dintâi (prototipon) al Sfintei Scripturi este greșit și mestecat. Istorie cercetătoare a religiei și a moralului neamurilor Răsăritului. Credința Bisericii Răsăritene despre prefacerea ființei (Euharistiei), în această carte voiește ca să dovedească cum că amândouă Bisericile se conglăsuiesc la aceasta. Istorie cercetătoare a materiei Vechiului Testamentului. Istorie cercetătoare a materiei Noului Testament. Vezi pe *Agricola*, pe *Nikeron Tom 1 și 10 și Gamatic care nu s-au tipărit Tom 2 și pe Dupin Tom 19 foaia 473*.

***Ioan Maviloniul.***

**20.**Ioan Maviloniul Rimnisiul, bărbat cu multă învățătură, ager cu mintea, deslușitor, întreg înțelept, și cinstitor de Dumnezeu, care de tânăr arăta că va să se facă luminător monahilor celor din ceata lui Benedict, știutor al limbilor elină, latină. A dat la lumină faptele celor din ceata lui Benedict, Hronica Benedictinilor, Carte aleasă despre Liturghia Galilor<sup>11</sup>, 3 cărți despre pâinea dospită și nedospită a Euharistiei, și multe altele. Vezi pe *Agricola*, pe *Nichifor Tom 7 și pe Klerkie în bibliotecă, și Tom 1 la Istoria Academiei împărătești*, pe *Dupin Tom 19 foaia 6*, și pe *Racine Tom 13 număr 23 foaia 90*.

***Daniil Papembrohiul.***

**21.**Daniil din Antberpia, Iezuit bărbat mult învățat și deslușitor, știutor al limbilor latină, elină, italiană, belgiană și germană. A scris

---

<sup>11</sup>Liturghia galică a Sfântului Germain (a fost slujită de Sfântul Ioan Maximovici când a arhierit în Franța) n.tr.



Viețile Sfinților pe lunile Martie, Aprilie, Mai și Iunie, în șirul celor scrise de Vollandiu, la faptele sfinților pe luna Martie, pune de începător al cetei Carmeliților primul pe Bertold, apoi pe Chiril, care au viețuit în veacul 12, pe la sfârșitul sau începutul veacului 13. Ci monahii cetei acesteia, care o vor mai veche pe această ceată, mai ales că ar fi luat începutul de la prorocul Ilie în Muntele Carmel, sau mâniat asupra lui, scriind multe cărți, ci el nu a răspuns nimic, până ce Sfințita cercetare a Spaniei, a oprit citirea cărților lui și atunci a dat răspuns de dezvinovățire către Carol 2 al Spaniei, și a fost șters numele lui din catalogul cărților interzise. Și cu adevărat care înțelept sau procopsit nu va râde de Istoria Carmeliților scrisă de Iezuitul Teisseru, unde zice, cum că aflându-se prorocul Ilie în pântecele maicii sale, sau arătat oarecare bărbați îmbrăcați cu haine albe, pre închipuind pe ceata Carmeliților, care sărutau pe prunc, și când sau născut îl înfățau cu vâpăi, și mai ales că ei îl și hrăneau în loc de lapte cu vâpăi, și alte cuvinte nebunești istorisește. A mai scris Daniil și Jurnale ale grecilor și Moscalilor, și multe altele. Vezi pe *Agricola*.

***Antonie Fukueriul.***

**22.**Antonie Fukueriul, de neam galez din ceata lui Benedict, învățător la vorovirea retorică elină, a dat la lumină elină sinodul cel din Ierusalim împotriva Calvinilor, adunat pe vremea Patriarhului Dositei, în limba elină și latină și a tălmăcit mai bine decât cum era tipărit prima ediție. La sfârșit a adaos elinește și latinește răspunsul Patriarhului Dionisie al Constantinopolului împotriva Calvinilor, a scris Istoria Monoteliților, etc. Vezi pe *Agricola*.

***Teodoricul Ruinar.***

**23.**Teodoricul Ruinar, prezbiter din ceata lui Benedict, bărbat mult învățat și înțelept, a dat la lumină adevăratele lucrări ale primilor mucenici, și Istoria Prigonirii Valdezilor. Vezi pe *Agricola*, pe *Nikeron Tom 2* pe *Dupin Tom 19*, pe *Moreri*, pe *Racine Tom 13 num. 33 foaia 99*.

***Bernard Lami***

**24.**Bernard Lami, preot din Galia, bărbat înțelept și procopsit în teologie și filosofie. A scris pro-gătire a Dumnezeieștii Scripturi, armonie și conglăsuire a celor 4 Evanghelii, în care a învățat trei propuneri, unde a pricinuit multe între Latini. **1.** Ioan Botezătorul, nu a fost închis mai întâi în Ierusalim din porunca lui Sanedrin, și a doua oară în Galileia de Irod. **2.** Iisus Hristos la Cina cea de Taină nu a

mâncat Pasha, și că a fost răstignit când Iudeii mâncau Pasha. 3. Maria Magdalena, Maria sora lui Lazăr, și curva (care a spălat picioarele Mântuitorului cu lacrimi, și a turnat Mirul pe capul Lui) ar fi una și aceeași. A mai scris multe cărți despre Paștele Iudeilor, în care vorovește pe larg despre căutarea de au mâncat Hristos Paștele după lege în ajunul răstignirii sale. Vezi pe Agricola, pe *Nikeron Tom 6* pe *Dupin în Biblioteca scriitorilor Bisericești Tom 19 foaia 118* și pe *Moreri* și alții.

#### ***Francisc Fenelon***

**25.**Francisc Fenelon, din Galia, bărbat ager la minte, procopsit, înțelept, bine cinstitor îmbunătățit, preot prea bun, episcop ales, dascăl al fiului împăratului Galiei, mai ales pentru ca să-l învețe meșteșugul politic, a scris vestita carte *Norocirile lui Telemah*, care a fost tălmăcită în multe limbi, și pentru care a suferit multe goane, pentru că îi cuprindea cu neadevărate nume pe cei ce erau atunci mari ai Franței. Între cărțile lui, pe primul loc era tălmăcirea slavei sfinților despre viața cea interioară, împotriva căreia atâtea s-au scris încât a îndemnat pe Inocențiu 12 să osândească, la care osândă să se fi pus și însăși Fenelon, mai ales însuși au propovăduit osândirea în Amvon, oprind pe cei din eparhia sa să nu cetească această carte. Carte a sa prea aleasă este și cea numită *Dovada existenței lui Dumnezeu*. Vezi pe *Agricola* și pe *Nikeron Tom 37*.

#### ***Nicolae Malebrashiul.***

**26.**Nicolae Malebrashiul francez (ori gal), bărbat vestit în teologie și filosofie, știutor al limbilor elină, latină și ebraică. Îmbunătățit, blând, liniștit, și cu cât frumos pe dinăuntru cu atâta de slut în pe dinafară, pentru aceasta nici nu mergea la școală, pentru a nu se face jucărie colegilor, ci i se preda învățătura la domiciliu, în care atâta a procopsit, ca nimeni altul, a scris în franceză despre căutarea adevărului, despre fire, și despre dar, convorbirea dintre un filosof Hristian și un filosof al Chinei, despre estimea firii lui Dumnezeu, etc. Vezi pe *Agricola*, *Nikeron Tom 2 și 10 faptele celor procopsiți ai Europei*, *Lexiconul avocatului* și pe alții.

#### ***Marcu Batalinis.***

**27.**Marcus Batalinis, Italian de la Riminu, episcop al Nokerii, bărbat înțelept, procopsit, viteaz și curat. A scris *Hronicile Italiene ale preoțimii și ale Imperiului veacului 17*. Vezi pe *Nikeron Tom 19 foaia*

58, pe *Agricola*, pe *Mapsukeli în Viețile celor procopsiți ai Italiei Tom 2* și pe alții.

### ***Ilie Dupinus.***

**28.** Ilie Dupinus născut din părinți nobili în Paris, unul dintre cei mai înțelepți ai veacului trecut și al acestui de față, atât de iscusit în filosofie și în teologie, în Istoria sfințită și politică, încât nu se putea înțelege în care din acestea este mai puternic. Bunele sale daruri căuta în tot chipul să unească cetele Hristianilor, într-o împărțășire, la făcut bine plăcut în toată Europa, și aceasta a fost pricina, care atunci când a mers marele Petru în Franța, Ilie la sfătuit ce chipuri să întrebuițeze (poate împărații) pentru unirea latinilor și a rușilor. Acesta a fost organul și începutul a ceea ce sa făcut în Franța împotriva așezământului (testamentului) lui papa Clement 11. A scris multe, cele mai vrednice sunt: Biblioteca scriitorilor primelor 8 veacuri, adăogirea la această Bibliotecă, conține în sine Istoria Bisericeștilor prigonitori de la veacul 9 până la veacul 15, Istoria Bisericii și Istoria scriitorilor Bisericești celor din afară Bisericii Romane din veacul 16 și 17, Istoria Iudaică de la Hristos până la vremea sa. Carte de mână despre nevoia credinței în Hristos, și alta asemenea despre buna rânduială a Bisericii dintru început. Însemnări la Psalmi, și la 5 cărți ale lui Moise, și multe altele. Vezi despre *Istoria celor pricopsiți ai Europei, imerologhionul lui Tribu* și pe *Nikeron Tom 2*.

### ***Ioan Cassinis***

**29.** Ioan Casinis, italian, filosof procopsit, teolog, matematician cel mai vestit și astronom al vremii sale. A scris mulțime de învățături astronomice și matematice. Vezi pe *Nikeron Tom 2*.

### ***Ioan Luciul***

**30.** Ioan Luciul, englez vestit în fizică, iatrici și filosofie, despre care Sindenhalul zice așa: „Ioan Lucie pentru agerimea minții sale și pentru deslușitoarea mințe, ori și pentru cele vechi, adică bunul moral, cu anevoie se poate afla cineva mai presus de el între cei vechi, iar asemenea lui negreșit prea puțini.” A scris epistole și apologii (adică răspunderi părtinitoare) pentru suferirea religiilor, tâlcuire la epistolele Apostolului Pavel, cele către Corinteni, Galateni, Romani, și Efeseni, chip de a se propovădui în cercetarea adevărului, despre ocârmuirea politică, și carte aleasă despre povățuirea copiilor. Cele mai alese însă care se socotesc și vârful al filosofilor și al teologilor (de vom osebi însă oarecare socoteli eretice care sau semănat în acestea, (precum se va zice

mai jos), sunt după înțelegerea și cuvântătorescul Hristian, în care dovedește, că religia Hristiană după cum se află în Scripturi, nu mai este lucru cuvântătoresc. Vezi despre el pe *Klerkie Biblioteca Bisericească Tom 6 num. 5. foaia 342.*

### ***Ioan Bonas.***

**31.**Ioan Bonas Cardinal italian, bărbat înțelept și mult învățat, știutor de limba elină, și latină procopsit în filosofie și în sfințita teologie și Istoria Bisericească. A scris cărți multe și alese, despre Dumnezeuiasca cântarea de Psalmi, o cârtică despre zicerile osebite tuturor Bisericii când cântă sfințitele slujbe, ori armonia Bisericii ce cântă, cărți pline de învățătură și cunoștință. Povățuire către cer, pe primul loc se află Adunarea lucrărilor Liturgice, ***întru care dovedește cum că în primele 8 veacuri Biserica Latină întrebuița pâine dospită la sfințita Mistagogie (Liturghie)***, a ridicat pe mulți împotriva lui, mai ales pe vestitul Maviloniul, și a pricinuit atâta tulburare la Apus, această socotință a Cardinalului Bona, încât a fost silit să tipărească a doua oară în această carte o epistolă în care a propovăduit cum că Bisericii i se putea să întrebuițeze pâine și dospită și nedospită, după împrejurările vremurilor a locurilor și a oamenilor. La ce sunt supuși autorii când scriu despre vreo materie care atârna de socotințele oarecăroră fratori și călugări. De a căpătat mulți împotriviți, însă a aflat și pe mulți împreună ajutători și de o socotință cu el, care au și scris spre apărarea lui. Vezi mai pe larg pe *Mapsuceli Tom 2 Partea 3 foaia 151*, pe *Nikeron Tom 10 pe Eng.. în Porfira procopsită Tom 3 cartea 6 foaia 504*, pe *Bertoloti la viața lui*, pe *Dupinon în Biblioteca autorilor Bisericii Tom 18 foia 20* pe *Augustin Oldoinul în urmarea kiakoniului*, pe *Moreriul în Lexiconul Istoric* și pe alții.

## **CAPITOLUL X.**

**MAHMUT, ORI MOHAMED 5, OSMAN 3, MUSTAFA 3  
AUTOCRATORII CONSTANTINOPOLULUI, ȘI CELE CE  
SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA LUI HRISTOS.**

***Mehmet sau Mahomed 5 Autocrator la Răsărit 1730 d.Hr.***

**1.**După urma revoluției împotriva lui Ahmet sa suit în scaunul Constantinopolului Mahmut ori Mahomed 5 a voit întâi să mulțumească pe Halil, de la care cunoștea împărăția, pentru aceasta la întreat ce dar îi cere, dar el viclean fiind, au răspuns zicând: „Eu am dobândit lucrul cel dorit, adică a vedea pe Sultan Mahmut Autocrator al credincioșilor Otomani, cu toate acestea alt dar nu doresc de la nemărginită bunătate a împărăției tale, decât să se ridice toate greutatețile cele noi, de care erau împovărați supușii în vremea împărăției fratelui tău”. A plăcut cuvântul acesta împăratului și a poruncit îndată nu numai de a ușura greutatețile cele nouă, ci și a răsplăti tuturor celor ce au ajutat la suirea sa în scaun, dând mulți bani de obște la toți, și a poruncit să se ducă fiecare la casa sa. Ministrul visteriei împărătești, pentru a nu păgubi visteria împărătească și ca mai mult să mulțumească pe revoltați, a adunat banii câți se aflau la epitropul palatului împărătesc, și ale altora ce sau fost omorât, care însumau 140.000.000 lei, și cu aceștia a început a plăti. Halil însă a făcut să vină la locul cel rânduit lor, nu numai câți au luat arme în vremea revoluției, ci și mulțime de șchiopi, orbi, bătrâni și muieri au venit. Ministrul finanțelor îi arată căci cu aceasta îi face pagubă împăratului, mai ales nici visteria toată a ajuns. Halil mâniindu-se răspunse cu obrăznicie că nu se cuvin lui, și îndată poruncește și îl fac bucăți pe Ministrul finanțelor.

**2.**Din această obrăznicie a lui Halil au înțeles Sultan Mahmut, cum că până ce revoltații țin arme nu se vor liniști, dar se temea să dea o poruncă ca aceasta, pentru aceasta a socotit cu blândețea să-l câștige pe Halil, deci îl cheamă și hotărâtor îi zice că voiește să-i dea o mare dregătorie spre răsplătire, el însă nu a primit, ci a înfățișat înaintea Sultanului un mic izvod, cerând moartea tuturor acelora care rău au ocârmuit împărăția, răspunzând către ienicer-aga, care cu chip sfătuitor zicea împăratului, să-i dea 100.000. de galbeni și să-l lase să meargă unde va voi, Halil a zis că nu are trebuință de bani fiindcă toate visteriile Constantinopolului erau în stăpânirea lui. La atâta a ajuns cutezanța lui Halil, încât când a mers Sultan Mahmut să se încingă cu sabia de Autocrator, după obiceiul Autocratorilor Musulmani, Halil mergea înaintea Sultanului Mahmut, îmbrăcat cu haina sa asiatică obișnuită, aruncând la norod până la 50 de pungi de galbeni, în vreme ce toți Sultanii aruncau numai 12. Singur el a rânduit boieriile politice și ostășești pe cei pe care a voit el. Pentru aceasta Sultan Mahmut a fost nevoit să încheie tratate cu revoltații și lea iscălit în ziua de 1 Octombrie,

ca Sultan Mahmut să nu supere pe cineva din pricina revoltei, și ei să pună armele jos, să aibă totdeauna 3 steaguri întinse, pentru a putea să se apere în vreme de nevoie. Cu toate acestea nu se linișteau, ci urmau jefuind casele și alte neorânduiești făceau, mai ales prepuind că parte din bogăția lui Chihaiia bei ar fi ascunsă în casa unui Hristian Manolachi protomaistrul blănarilor, i-au risipit casa și a fost silit acel Hristian să năzuiască sub protecția lui Halil.

**3.** Atunci văzând Sultanul cu dulceața și blândețea nu poate să îi liniștească, pentru aceasta socotește să întrebuițeze pe amăgire. Cearcă în toate chipurile să-i osebească pe Ieniceri de ceilalți revoltați, apoi pe Halil și pe cei care erau mai credincioși acestuia îi cheamă la divan, cu socoteala ca să-și spună și ei socotința la cele ce se cuvin împărăției. Încredințându-se dar ei și bucurându-se pentru o cinste ca aceasta au venit la divan, unde li sa tăiat capul și a fost aruncate trupurile lor afară pe ferestre. Pentru aceasta revoltații sau înfricoșat de neașteptata urmare, sau împrăștiat și parte au fost omorâți, și cu acest chip sa arătat iarăși pacea în Constantinopol. Este vrednică de însemnat o faptă a lui Halil, care arată îndrăzneala și vitejia lui. Un Hristian ce se numea Ianachi vânzător de carne, adică casap, cu câțiva ani mai înainte ia împrumutat lui Halil, cu 2 lei, care nici nu ia mai cerut cândva, nici măcar i-au pomenit. Halil însă îl cheamă și spre răsplată îi dăruiește 1.000 de galbeni fiindcă nu ia cerut cei 2 lei, și mai ales că în vremea revoltei îi da carne bună. Ianache mulțumindu-i nu voia să-i primească, apoi întrebându-l ce dar să-i facă, au răspuns să-l pună domn în Valahia. Fie, i-au zis Halil, și a trimis îndată la epitropul (Vizirul) împărăției, care vrând nevrând trebuia să-l pună domn al Valahiei, și să ia Ianache toate cinstirile ca un Domnitor, nu numai în curtea împărătească, ci și în Patriarhie de la Patriarhul și Mitropoliții acelei vremi. Însă o așa visată domnie, sa stins ca un vis, fiindcă nu avea bani destui pentru obișnuitele daruri ce aduc domnii Valahiei când sunt investiți, drept aceea în loc de a se sui pe scaunul domniei, a intrat în închisoare.

#### ***A cincea revoltă.***

**4.** Abia sa izbăvit Autocratorul de o revoltă, și sa ridicat alta, prin îndemnul fiicei Sultanului celui de mai înainte Ahmet fosta soție a fostului Vizir cel omorât, care pentru ca să pună iarăși în scaun pe tatăl său, și să izbândească pentru moartea bărbatului său, a pornit pe mulți Ieniceri, care alergau prin cetate, aprinzând pojaruri, pe mulți îi ucideau și prădau casele, în care revoluți Hristianii au suferit multe rele, lucru

care mai înainte nu se întâmplase. Însă prin silința Vizirului Topal (adică șchiopul) sa potolit desăvârșit această revoluție, și nici sa mai auzit de nume de revoltat. ***Isprăvile lui Mahmut.*** Asigurându-se dar Mahmut în scaunul împărăției și nu se mai temea de revoluție, sa dat cu totul la ocârmuire, rânduind legi aspre împotriva celor ce ar îndrăzni să tulbure pacea cetății, apoi voind a-și întinde hotarele împărăției sale, a vestit război împotriva Rusiei și a Germaniei, întru care oștire au fost izgoniți Germanii din părțile Valahiei pe care o ocupaseră și o stăpâniseră, și sa încheiat pacea la 1739 câștigând Otomanii Belgradul, pe care cetate au fost luat-o Germanii de la Sultan Ahmet. Sa luptat și cu Perșii și sa împăcat cu puțin câștig, și câte oștiri făcea totdeauna fiind silit la aceasta, pentru că firește era blând, iubind pacea și ferindu-se de orice pricină a nu supăra pe împărații Europei, mai ales pentru a întări prietenia cu toți împărații Europei, a voit să trimită soli pe la toți împărații, cei ce aveau soli la Constantinopol, după a împăraților Europei. Apoi însă această socotință nu sa arătat plăcută și binecuvântată divanului, pentru aceasta nu a putut isprăvi. În urmă apoi după puțină vreme sau săvârșit, viețuind 49 ani, din care a împărățit 26. Vezi despre el la *Istoria cea de toate zilele*, și *Istoria revoluțiilor din Constantinopol*, și *Istoria Chinei Tom 8 foaia 278*.

### ***Osman 3 Autocrator Constantinopolului 1754 d.Hr.***

**5.**După moartea lui Mahmut sa suit în scaunul Constantinopolului Osman 3 fratele lui, pe la sfârșitul anului 1754, împărat blând, dulce, întreg înțelept, (ori înfrânat despre cele trupești), ager cu mintea, pașnic, iubitor a face bine, preocupându-se cu totul a face bine-norociți pe supușii săi. Îndată ce sa suit în scaun, a urmărit socoteala celui ce împărățise mai înainte de el, adică de a rămâne pașnic, și a încredințat pentru aceasta pe toți împărații Europei, apoi a izgonit pe toți măscăricii și voinicii, pe care Mahmut îi hrănea spre a se iglidisi el, ca pe niște nevrednici pentru mărirea unui monarh și plecării sale ce luase în vremea ce era închis în palatul împărătesc după obiceiul Otomanilor, în care vreme se îndeletnicea în citirea celor mai buni autori Otomani, ai Arabilor, ai Perșilor, fiind puternic în aceste 3 limbi. Avea mare râvnă în religia sa, râvnă însă ce nu îl făcea vrăjmaș și prigonitor al Hristianilor, pe care mai ales îi iubea. Este lucru vrednic de însemnat căci când mergea să se încingă cu sabia monarhică, căuta în jur prin mulțimea cea nenumărată, și când vedea vreun European îl heretisea cu mare iubire de oameni, din care mulți socoteau că se va arăta blând către

Hristiani, și cu adevărat nu s-au amăgit, pentru că la începutul monarhiei sale, au dat porunci aspre episcopului (Vizirului) împărăției și celorlalți zaveți, să nu cuteze cineva a supăra pe Hristiani în vremea Monarhiei sale, ori pentru religie, ori pentru vreo altă pricină să nu-i păgubească cândva din averea sau dreptățile lor. Dar puțină vreme sau bucurat Hristianii de o bunătate ca aceasta a Monarhului, pentru că în grabă sau săvârșit la anul 1757 Septembrie 18 împărățind 2 ani, 8 luni, și 5 zile și viețuind 60 de ani.

### ***Patriarhii Constantinopolului.***

**6.**În vremea monarhiei Sultanului Mahmut, fiind izgonit Patriarhul Paisie, a fost chemat iarăși la scaun a 2-a oară Ieremia 3. ***Ieremia 3 Patriarh a 2-a oară.*** Însă nu a fost chemat de către toți Arhieriei, dar ajungând la Constantinopol cerea de la ei ajutor ca să plătească datoriile și cheltuielile, și toți făgăduiau prin cuvinte, dar nici unul prin faptă, de vreme ce socoteau că era a găsi vreme îndemânatecă ca să-l izgonească la Muntele Sinai. Ieremia aflând aceasta de la prietenii săi, a făgăduit Vizirului obișnuitele datorii. Așteptând însă să se suie în scaun, și prepuind cele dimpotrivă, a căzut în melancolie și scârbă, încât ia venit patima apoplexiei, însă întâmpinând ajutorul doftorilor, a îmbrăcat hlamida Patriarhală, și mai mort sa adus la Patriarhie. Atunci prietenii și ajutorii lui sau căit, iar ai lui Paisie se bucura, și cu mulți bani au luat de la Vizir scaunul, și au trimis cu mare grabă la Cipru unde era Paisie, ca să vină mai în grabă, care a venit în casa solului Fiamigkilor silind și nevoindu-se pentru scoaterea lui Ieremia, care năzuind la rufetul blănarilor și a norodului, nu și-a pierdut nădejdlile. Nu după multă vreme sa întâmplat că a rămas văduvă Eparhia de Rodos, și Vizirul poruncește lui Ieremia să hirotonească Mitropolit Rodosului pe Natanail dascălul Sukevofilaxului, dar Ieremia a înaintat pe nepotul său, răspunzând Vizirului că mai înainte de a lua porunca sa făcut. Sa mâniat Vizirul, și a dat poruncă să aleagă patriarh pe oricare ar voi, și cea dintâi Eparhie care va rămâne văduvă să se dea lui Natanail. Deci murind atunci Mitropolitul Halkidonului, singurul prieten și ajutor al lui Ieremia, sau mutat cel al Arhidelor, unul din prietenii lui Paisie la Halkidon și Natanail la Aghial. Iar Ieremia fiind slăbit din cauza bolii, și fiind pârât că este neputincios a-și îndeplini datoriile credinței noastre, au luat Arhieriei a doua poruncă e a alege pe care ar voi, drept aceea aum 7 luni l-au trimis pe Ieremia la Lavra din



Muntele Aton, unde a și murit, și au suit în scaunul de Patriarh pe Serafim al Nicomidiei în anul 1733.

### ***Serafim din Nicomidia Patriarh.***

7.Serafim al Nicomidiei cel din Acarnania, era bărbat blând învățat și înțelept, însă foarte fățarnic și călugăresc, fiindcă așa trebuia să fie unul ca acesta ca să placă Arhierilor. Pentru aceasta mai înainte de a fi Patriarh toți îl iubeau, apoi pentru schimbarea lesnicioasă a socotinței sale a fost urât, și în ziua anului nou 1734 ieșind din Biserică, ca să se suie în palatul său întovărășit de mulți după obicei, un om necunoscut năvălind l-au lovit cu un cuțit, vrând să-l omoare, însă norodul la prins și la închis, și i-au tăiat capul. Însă pornindu-se armenii ca să ia Sfântul Mormânt, și Biserica Izvorului celui primitor de viață (ce se numește Balukli), și neînduplecându-se Patriarhul la aceasta i sa poruncit în taină de la Vizirul de 2 ori, și nici așa sa înduplecat, de aceasta mâniindu-se Vizirul, Neofit al Cesareii cel de la Patmos aflând atunci bună vreme, a luat dregătoria Patriarhală, și Serafim a stat Patriarh 10 luni, a fost surghiunit la Ostrovul Lemons, de unde ducându-se la Muntele Atonului a adormit.

### ***Neofit al Cesareii Patriarh.***

8.Suindu-se Neofit în scaunul Patriarhal, și fiind prost și mai necărturar, cei din jurul lui îl mișcau și îl jucau cum voiau, pentru aceasta toate cele pe care le hotăra și le rânduia Sinodul, ei le strica și le răsturna, pentru aceasta sau supărat Arhieriei și doreau oborârea lui. Norocindu-se atunci oștile Otomanilor împotriva rușilor și germanilor, Arhieriei aveau liniște, fiindcă episcopii împărăției se aflau departe de Constantinopol, mai ales Paisie care petrecea atunci în Vlahobogdania (Moldova), apoi bine norocindu-se rușii și apropiindu-se de Moldova, Paisie a luat voie de la Sinod și de la Patriarh, să vină la Constantinopol unde avea cinste, ajutor și primire, lipsindu-se numai de Patriarhie, pe care apoi a luat-o a doua oară, pogorându-se Neofit după 5 ani și 7 luni ai Patriarhiei sale.

### ***Paisie 2 Patriarh a doua oară.***

9.Îndată ce a luat Patriarhia Paisie aducându-și aminte de cele trecute, știind lesnicioasa prefacere a lucrurilor, și prepuindu-și grabnica cădere, ocârmuia nu ca un păstor, ci ca un lup, pentru ca să adune bani. Pentru aceasta aflând iarăși vreme bună Neofit, unde era ascuns de frică, după 1 an și 7 luni la pogorât pe Paisie. ***Neofit Patriarh a doua oară.*** Și ia Neofit Patriarhia iar Paisie a fost închis, ci prin

mijocirea a 50 de pungi sa liberat și sa dus la Iași. Iar partizanii lui au găsit pe oarecare femeie anume Zoe, care avea intrare lesnicioasă la haremul Vizirului și făgăduind Vizirului 50 de pungi au adus iarăși pe Paisie la Constantinopol. Iar Neofit prost fiind și fiind amăgit cu jurăminte de prietenii lui Paisie cum că Paisie nu mai vrea Patriarhia stătea fără grijă și frică. Iar Paisie îl pogoară din scaun și-l trimite surghiun la Patmos unde și sa săvârșit.

### ***Paisie 2 a treia oară Patriarh.***

**10.**După ce a luat Patriarhia a 3 oară Paisie la 1744 a început a goni pe potrivnicii săi, care îl pârâse și voiau iar să-l pogoare de nu ar fi năzuit el cu mai mulți bani la Vizirul. Atunci ca să-l aibă de ajutor pe Samuil al Dercilor, l-a rânduit să aibă starea după Mitropolitul Halkidonului, iar pe Gavriil al Halkidonului la surghiunit la Cipru, și a mutat pe Ianikie al Pekiului Bizantinul la Halkidon, ca un puternic ce era pentru rudeniile lui. Iar Gavriil fost al Halkidonului după ce a scăpat din surghiun, sa pornit împotriva lui Paisie, pentru aceasta îl surghiunește a doua oară la Muntele Aton, unde cu amăgire sa primejduit să fie omorât, ci scăpând de primejdie și de surghiun, a început Paisie a se teme foarte. Deci împreună cu ceilalți Arhieri a închipuit să facă un jurământ așa de teribil ce nici odinioară sa auzit așa de înfricoșat și groaznic, adică de ziua Cincizecimii (când prăznuim Pogorârea Duhului Sfânt), după rugăciunea cea din amvon, punându-se la mijloc un analog, și pe el Evanghelia și jurând, primul începând Paisie. De care cine va voi poate să vadă pravățul și actele acestui jurământ în condica Patriarhală și în jurnalele multor cetățeni ai acelor vremi. Ci după mărturia unui bărbat drept credincios care descrie acestea au și păzit jurământul până au ieșit din Biserică, și apoi l-au mâncat ei, ca măgarul pe verdețuri, nici de Dumnezeu temându-se, nici de oameni rușinându-se, care erau de față, auzindu-le jurămintele. Căci îndată a început Paisie a prigoni pe mulți Arhieri care îi erau potrivnici, mai ales pe Teclitul de Filipupoli, iar mai la urmă nevrând să dea dajdia cea de pe tot anul, ce o plătesc Patriarhii, bizuindu-se în jurământul Arhierilor, cum că nu vor alt Patriarh, și întru conjurații săi, sa mâniat Vizirul și în grabă îl îmbracă în porfiră Patriarhală pe Chiril al Nicomidiei, iar pe Paisie care a stat Patriarh 3 ani și 6 luni, la pus la închisoare la anul 1748 Septembrie 28 și a doua zi Chiril sa mutat în Patriarhie, întru nimic socotind jurământul, căci Paisie bănuindu-l pe el, cel dintâi jurământ scris i la dat lui Chiril, ca să fie de sine caterisit, de

gândește una ca aceasta nici că mișcă împotriva lui, și după aceasta iarăși în Biserică Chiril a primit același jurământ care mai înainte primise și ceilalți Arhieri.

#### ***Chiril 5 Patriarh de Tarigrad.***

**11.**Deci a luat tâlhărește Chiril scaunul de Patriarh, pe care găsindu-l sub datorie cu 250.000 lei, la însărcinat cu încă atâta și sa făcut datoria obștească de 500.000 lei. Acesta a făcut primul obiceiul Mucareriului, adică a se întărirea patriarhisirii pe tot anul, și urmează a da Biserica pe tot anul când 10.000 când 15.000 lei. Vai fărădelegii și prigoanele acelor Arhieri! Scaunul Patriarhal la început nu plătea bir, după ce au luat împărăția Otomanii, mai ales încă au primit daruri de la întâiul Monarh, precum Ghenadie, Isidor, și Iosif, acum vreme de 3 ani să se afle Patriarhia cu datorie de 500.000 lei. Pe lângă acestea Chiril având mască de evlavie și amăgire de sfințenie, se socotea de norod ca fiind sfânt, ci ocârmuia Biserica lui Hristos ca un tiran, vreme de 2 ani și 8 luni, când fiind scos a fost surghiunit la Halki. ***Paisie a 4-a oară Patriarh.*** Și sa suit în scaun iarăși a patra oară Paisie pe la 1755, însă Chiril nici în surghiun nu se liniștea, ci găsind prin satele dimprejurul Nicomidiei pe un oarecare mincinos monah amăgitor anume Pahomie, fățarnicind-u-se cu fapta bună și cu sfințenie, pe acesta la întrebuințat Chiril să uneltească împotriva lui Paisie ca să întărate pe norod împotriva lui și să-l propovăduiască de armean și de o socoteală cu latinii, și așa a fost scos Paisie din scaun, cu rușine fiind bătut și pământ și bătut de norod, și în locul lui iarăși Paisie a luat scaunul. Și atâta gâlceavă și tulburare a pricinuit Chiril în această împrejurare, încât pravilicește unul și doi din următorii lui sau spânzurat, și mulți ar fi pătimit rău, dacă nu ar fi mijlocit Biserica ai scăpa cu mare dare de bani, fiindu-i milă de neamul Hristianilor.

#### ***Chiril 5 ia a doua oară scaunul.***

**12.**Chiril îndată ce a luat scaunul a doua oară, pentru a se întări în scaun a făcut obiceiul înnoirii Patirarhiei cei în tot anul adică Mucarerul, și sa urmat a da Biserica pe tot anul când 10.000 când 15.000 lei și au adaos datoria obștii la 50.000 lei. În Patriarhia cea dintâi ascundea otrava eresurilor sale, iar întru a doua cu nerușinare o a borât, că el slăvea (adică credea), cum că Dumnezeu este dătătorul de obște a toată păgânătatea și eresul, cum că Sfânta Catolicească și Apostolică Biserică poate greși. Boteza a doua oară pe toți cei dinafara Bisericii Răsăritene veche, Armeni, Latini, și alții, afară de așezământul

Bisericesc și de canaonele Sfinților Apostoli și a Soboarelor Ecumenice, se numea pe sine că este cap Bisericii, pe lângă acestea că el este mai presus de Sinod, judeca și osânda singur orice pricină. Mai ales pentru pricina Anabaptismului (botezării a doua) găsind potrivnică pe socoteala a toată Biserica, a arătat atâta stare împotriva, încât Sultanul Osman însuși a vrut să afle despre această pricină, și în puține cuvinte a hotărât: în pricinile cele despre religia Otomană, de vreme ce Muftiul hotărăște după învățătura Alcoranului, apoi și Hristianii având Patriarh hotărăscă și el după învățătura Evangheliei, și ceilalți Mitropoliți supusesse. Iar cei ce nu vor voi ducă-se la Eparhiile lor și să nu mai tulbure cetatea cu prigonirile lor. Apoi însă după o Patriarhie de 5 ani a fost dat afară și surghiunit în Muntele Atonului unde pocăindu-se, au viețuit rămășița zilelor vieții sale cu cuvioșie și cu plăcere de Dumnezeu.

### ***Calinic 3 Patriarh.***

**13.**După Chiril sa suit în scaunul Patriarhal Calinic 3 fostul proilavu. Următorii lui Chiril adunându-se cu gâlceavă și tulburări, având și mulțime de norod în Biserică după sfârșitul sfinteii slujbe, fără milostivire jalnic l-au bătut făcând har lui Chiril, și a stat Patriarh 6 luni și 8 zile.

### ***Serafim 2 Patriarh.***

**14.**Serafim de Filipupoleos cu alegerea și socotința tuturor Arhiereilor, afară de câțiva, și cu voia a toată adunarea Hristianilor, a întâi stătătorilor și a obștii, în 29 Iulie 1757 ci pentru trufia lui, chipul cel neprimitor, și mândria cea mare, la urmă sa urât de toți, a fost pogorât din scaun, și trimis la munte, unde nu se liniștea, ci în vremea oștirilor se coresponda cu rușii, încă a și fugit cu dâșii, și sa dus în Rusia. ***Ioanichie 3 Patriarh.*** În locul acestuia a fost ales Ioanichie Bizanteanul al Ipekiului Halkidonei, care neunindu-se la cele ce plăcea Arhiereilor, după 2 ani și 2 luni, a fost oborât, și se face Patriarh Samuil.

### ***Patriarhii Antiohiei.***

**15.**După Macarie Patriarhul Antiohiei, nepotul său de frate ***Chiril 2*** fiind tânăr de 19 ani, a luat scaunul Antiohiei, fiind Arhidiacon, însă pentru tinerețea sa a fost scos din scaun, și sa suit ***Neofit al Emesei*** la 1723. Venind iarăși de la Constantinopol Chiril, iarăși ia scaunul și se izgonește Neofit. Atunci se aflau în Damasc cetățeni aleși din Veria, care au propus lui Chiril să le hirotonească un prezbiter pe Atanasie concetățean de al lor. Lea făgăduit Chiril, ci căindu-se nu a hirotonit pe

Atanasie. Atunci cei din Halep cu porunca Pașii aleg pe Atanasie de Patriarh la 1724 și erau doi Patriarhi Chiril în Damasc și Atanasie la Halep. Apoi a murit Chiril și a rămas Patriarh Atanasie până la 1728 când murind și el, se face Silvestru. În vremea Patriarhiei lui Neofit mulți fragkoopopi de la ho au încăput pentru învățătura tinerilor, și prin aceștia a început a se înrădăcina papismosul.

#### ***Patriarhii Alexandriei.***

**17.**După Cozma fostul mai înainte al Constantinopolului, Patriarh al Alexandriei sau făcut alt Cozma 3 la 1737 cel al Pisidiei, și îndreptând scaunul Patriarhal cu cuvioșie, și plăcere de Dumnezeu 9 ani, sa săvârșit la 1746 și la moștenit pe el Matei fost al Libiei, de loc de la Andro, care demisionând din scaun pentru bătrânețe, și ducându-se la București, la moștenit Ciprian de neam Cipriu, care a și fost diacon al lui.

#### ***Patriarhii Ierusalimului.***

**17.**După ce sa săvârșit Hrisant, scaunul Ierusalimului la moștenit Meletie al Cesareii lui Filip, și după 9 ani ai Patriarhiei acestuia, sa făcut iarăși Patriarh Partenie al Cesareii.

#### ***Pojar în Constantinopol.***

**18.**În vremea monarhiei lui Mahomed Constantinopolul a pătimit multe pojaruri în anul 1731 la 9 Iulie, când a ars toată Galata, iar la 1751 sa făcut un astfel de pojar, încât 208 mahalale sau topit de foc, fiecare având câte 600 și 700 de case încât au ars ca la 12.000 de case. Iar mai mult cazarma Ienicerilor, zidire minunată pentru mărime, fiind destulă a primi 20.000 de oameni, încă și geamia cea frumoasă ce se numea a Sultanului Mohamed, în care incendiu au ars mai mult de 200 de Ieniceri. Abia a încetat frica pojarului, și ciuma a secerat ca la 400.000 de cetățeni, încât se părea cetatea aceia mare ca o pustietate, nu se vedea nimeni pe ulițe, nici din Otomani, ci toți stau închiși în casele lor. Încă tot în zilele acestui Sultan, sa întâmplat în Constantinopol ocazie, din care sar fi pricinuit obștească ostășire a toată Europa, de n-ar fi fost împărățind blândul și deslușitorul Mahmut. La anul 1740 se afla în Constantinopol Marchizul de Vilanova sol al împăratului Franței, unul din cei mai iscusiți politicieni ai acelei vremi, fiind încă și în mare dragoste a lui Mahmut. Sultanul pentru a arăta dragostea sa către sol, au voit într-o zi ca să treacă prin palatul lui mergând la geamie, casnicii solului ca să arate cât de cât buna cunoștința lor către Sultan, sau pus în rânduială dinafara Palatului, heretisindu-l cu armele lor după rânduiala Europeanilor. Din rea norocire o pușcă având un glonț, fără a ști cineva,

sa slobozit, și plumbul a trecut pe deasupra capului Sultanului, arzând și vârful penelor surguciului de pe capul Sultanului. Lesne poate a socoti cineva pornirea cu care a năvălit garda împărătească și sa aruncat asupra Francezilor. Ci Sultanul ia oprit, a poruncit ca numai să-i închidă, zicând, să se cerceteze lucrul, și de se vor afla nevinovați, să nu fie pedepsiți, iar de vor fi vinovați, să facă o izbândire, încât să vadă împărății Europei căci cât de blând este întru a ierta, alt atâta de aspru va fi spre a izbândi. Atunci toți solii care se aflau petrecând în Constantinopol nu au lipsit a dovedit monarhului că lucrul acesta a fost nenădăjduit, și din neluare aminte, fiindcă puștile nu au fost cercetate cu scumpătate mai cu luare aminte, precum în Europa se întâmplă adeseori alte multe, încât sa convins Sultanul, și sa arătat iarăși ca dintâi cu toată bunăvoința și dragoste către solul Franței, slobozind pe toți.

### ***Tamas Culica.***

**19.**În zilele acestui Sultan Mahmut sa arătat la Răsărit (Anadol) vestitul Nadir Shah cunoscut cu numele de Tamas Culica. Acesta fiind născut din părinți simpli, a rămas orfan de tânăr și fiind nedreptățit în patria sa pentru moștenirea de la unchiul său, sa unit cu tâlharii și prăda pe călători, și a fost prins și osândit să fie muncit (chinuit) până la moarte. Dar un răspuns ce a dat către Shah Tamas al Persiei, a stat mântuire a vieții lui, și început al strălucitului său noroc. Că fiind întrebat pentru ce sa făcut tâlhar, au răspuns: „Văzând pe Persia supusă lui Mahmut, și împărăția fără împărat, iar avuțiile mele în mâinile rudelor mele, m-am strămtorat a întrebuița lucrul acesta ca să trăiesc.” Atunci la simpatizat Shah Tamas, la luat în purtarea sa de grijă și la numit Tamas Culi, adică robul lui Dumnezeu, mai pe urmă văzându-l vrednic la oștire, la înălțat până la treapta Arhistrategului, și atunci la numit Tamas Culi Can. Vitejiile lui, bătăliile și biruințele împotriva Otomanilor, toate locurile care au fost ale Perșilor și le-au fost luat Otomanii le-a întors înapoi sub stăpânirea Perșilor, cu aceasta a câștigat așa putere și dragoste în oastea Perșilor, încât pogoară pe împăratul din scaun și îl suie pe pruncul lui, și se face singur ocârmuitor al împărăției, până a crește pruncul, și atunci sa numit Veli Nimet, adică făcător de bine al neamului. Însă biruințele pe care le făcea în toate zilele împotriva vrăjmașilor, atâta putere și laudă iau pricinuit, încât singur se propovăduiește împărat al Persiei la anul 1736, și sa numit Nadir Shah. ***Isprăvile lui.*** Cel mai întâi lucru ce a făcut după ce sa suit în scaun, a fost ca să adune bani pentru oștirile sale, și biruințe. Drept aceea cheamă

pe Mulali, îi întreabă în ce întrebuințează veniturile lor, toți tremura, neîndrăznind vreunul a răspunde. În sfârșit unul aluat îndrăzneală, și îi zice că toate se întrebuințează după așezământul ce sa lăsat, în fapte de milostenie, și parte spre hrana vieții Mulalilor, pentru ca să se roage pentru buna norocire a împăratului și a împărăției. Atunci a răspuns lor, că zadarnice au fost rugăciunile lor, căci Persia cu mult înainte se afla în așa rea norocire, ci mai ales rugile lui și ale ostașilor lui au fost cu atâta mai puternice, încât iau isprăvit împărăția, pentru aceasta este cu dreptate ca ostașii să ia veniturile Mulalilor. Îndată a rânduit o catagrafie amănunțită și ia toate veniturile lor, zicând, că se află nevoit să plătească ostașilor săi, și că norodul având trebuință de Mulali și de Imani, hrănească-i norodul, căci pentru sine nu are trebuință nici de învățătura lor, nici de rugăciunile lor, nici iubește a hrăni pe atâția trândavi, ci mai ales că de ar voi să se facă ostași ar plăti fiecăruia după vrednicia lui. Un lucru ca acesta negreșit altul n-ar fi isprăvit, fără numai Tamas Culican, adică un Despot și povățuitor de oști având mulți ostași credincioși și iscusiti, mai presus de toată meșteșugirea Mulalilor, întru o împărăție roabă și și împilată. Apoi a supus împărăția lui Mogol, a îndatorat pe Indieni cu dări grele, mai ales că a adus de la India mai mult de 600.000.000 de galbeni. Acesta ari fi pierdut împărăția Otomanilor din Asia, de nu ar fi fost omorât de însuși voievozii oștilor sale în anul 1747. Nu atâta sau întărâtat ei pentru multele lui cruzimi și nedreptăți, cât pentru căci cugeta să prefacă religia Perșilor, pentru că el a fost poruncit evreilor, Hristianilor, și turcilor să talmăcească sfințitele lor cărți în limba Persană, și după ce lea văzut a zis cum că nici una din aceste religii nu ia plăcut, ci de îi va da Dumnezeu viață, însuși ar alcătui o nouă religie, mai deplină decât acestea, și și-ar fi săvârșit această socotință de răs de nu sar fi oprit de dese războaie. El a fost trimis și o strălucită solie în Rusia în anul 1741 alcătuită din 12.000 de ostași din care numai 3000 cu cuvânt să împartă cu Rusia bogățiile ce le luase de la Mogol, dar pravățul lui era să ceară de soție pe Elisabeta, care încă nu se suise în scaun, de femeie lui-și, și să se facă Hristian. Foarte semeț sa părut Rusiei o cerere ca aceasta, și nu au primit-o. La început sa arătat atâta de strașnic și drept, încât a osândit pe fiul să fie sugrumat în aceiași casă pe care o stricase (curvise) fiul lui nedreptățind pe unul din cetățeni, și îndată sa făcut, și lăsându-se trupul pe pământ cu ștreangul legat de grumazi, arăta semne de viață, atunci cei ce stau împrejur au voit a-l ajuta, și de sar fi putut l-ar fi înviat.

Aflând de aceasta Nadir, a poruncit ca îndată să fie omorât a doua oară. Această aspră dreptate sau prefăcut pe urmă în strașnică asprime, pentru cel mai mic prepus omorând pe mulți cu nedreptate și nemilostivire. Vezi despre el pe *Leandrul de Santa Cruce* voiaj, în *Persia și în Mesopotamia*. Pe *Otieru* voiaj în *Turcia și Persia*. *Istoria Persană* tălmăcită în Franța de *Iones Politic*. *Istorie de tot anul și cartea numită Cercare despre tulburările Persiei și ale Georgiei scrisă franțuzește*, și pe alții.

***Prigoană în Valahia împotriva drept-slăvitorilor.***

20. În anul 7 al monarhiei lui Mahmut, adică la 1737 oastea Germană oștindu-se, și intrând în Valahia care era stăpânită de Otomani, (spre despărțirea germaniceștii Valahii ce o stăpânise mai înainte Germanii) au mers înainte și la Câmpulung, unde se afla o Mănăstire a drept-slăvitorilor noștri. Iezuiții ca misionari se aflau pe lângă Mareșalul German l-au îndemnat ca să silească pe ai noștri, ori să se lepede de Biserica Răsăriteană, și să se supună celei Latine, ori să le dea lor Mănăstirea aceasta, pentru a putea apoi cu momelile și meșteșugiri să amăgească pe Hristianii cei proști, și să-i ducă la dogmele lor. Auzind acest fel de nelegiuită poruncă a Feldmareșalului, drept slăvitorii monahi sau unit cu fruntașii locului, și s-au înfățișat înaintea lui, unul care știa limba germană, și latină zicând acestea: „Covârșitoara bucurie ce a luat neamul nostru, văzând că sau învrednicit să viețuiască în statul prea strălucitei case Austrieci, de năprasună sa tulburat de supărările cele fără de nădejde ne pricinuiesc, îndatorindu-ne să lăsăm religia cea întru care ne-am născut, ne-am hrănit, și am crescut, și pe care au luat-o strămoșii noștri la începutul întoarcerii lor către Evanghelie. Nu am fi crezut cândva că monarhul Romanilor, în Eparhiile căruia cu slobozenie se politicește (folosi, uzita) religia Lutheranilor și Calvinilor, că ar fi tulburat pe a noastră, care după ființă nu se deosebește de cea Romană, decât că voiește a ține cu scumpătate slujbele pe care le-au ținut Hristianii primelor veacuri, și urăște oarecare lucruri care le-au scornit din nou Arhieriei Romanii în veacurile cele din urmă. A răpi Turcii Bisericele noastre, nu ni se pare lucru de mirare, fiind vrăjmași arătați ai numelui Hristianicesc. Iar aceasta a o face voi, pe care vă avem ca frați, ni se pare foarte amar, și putem zice despre aceasta, ceea ce a zis prorocul împărat David: „De mar fi ocărât vrășmașul meu, aș fi suferit, iar tu omule întocmai la suflet, povățuitorul meu, și cunoscutul meu?” Vedeți Aristocrația Venețienilor



cum ocrotește pe Grecii supușii săi. Aceasta singură se vede că au înțeles desăvârșit meșteșugul de a ocârmi locuri ale grecilor, fiindcă, (precum ne încredințează neguțătorii noștri, care merg la Veneția pentru negoț), nu numai că nu-i supără pentru cele ale religiei lor, ci încă voiește ca și ocârmuitorii cetăților să se conglăsuiască la multe lucruri cu obiceiurile supușilor, și de multe ori se înfățișează împreună cu dâșii la sfințitele slujbe ale Grecilor. Pentru aceasta toată Grecia, roagă necurmat pe cel Prea Înalt, să facă odată milă ca să se afle sub o bine norocită ocârmuire, acum cunoscând din lucru că împărățiile Ciprului, Epir, și Creta, a Moreii în puțini ani a înflorit mai bine viețuind sub leul Venețienilor, decât în îndelungatele veacuri ale ocârmuirii vulturului ai Autocratorilor Romanilor. Noi aceste două Eparhii ale Moldovei și ale Valahiei fără îndoială am stat cele mai bine norocite din cele pe care le-a supus Poarta Otomană, fiindcă suntem singurele care avem Ighemoni de neamul nostru și de religia noastră. Cu toate acestea nu putem talmăci bucuria ce am simțit, văzând acum că Dumnezeiasca Pronie (Providență), ne-a dat în mâinile Cesarului, cunoscând de nemărginită bună norocire că avem Domn al nostru pe un povățuitor ce crede ca și noi Evanghelia, ce cinstește ca și noi Crucea, ce cheamă în ajutor ca și noi sfințitul nume a lui Iisus Hristos. Drept aceea ne rugăm prea strălucite Arhistrateg, adu cu milostivire aceste smerite ale noastre rugăciuni la milostivirea Cesarului. Ca să nu voiască a ierta să se supere întru o pricină ca aceasta atâta de mare ca cea a științei (conștiinței) noii pe care cerul i le-a dat.”

**O** puternică voroavă ca aceasta a monahului, a înduplecat pe Feldmareșal să nu îi silească ci să-i scrie Cesarului Carol 6. Însă Valahii siliți de vicleșugurile Iezuiților, și temându-se nu cumva să-i silească să se lepede de dreapta credință, s-au adunat și s-au întrunit cu Ighemonul Valahiei Constantin Mavrocordat și au gonit pe Germani, nu numai din locul Valahiei ce atunci îl stăpânise, ci și din locul cel l-au fost stăpânit în bătălia trecută.

## CAPITOLUL XI.

## MARIA TEREZA, CAROL 7 ȘI FRANCISC I AUTOCRATORII APUSULUI, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA APUSEANĂ.

### *Maria Tereza Autocrator-a Apusului 1740.*

1. După moartea Autocratorului Carol 6 al Apusului la 1740 neavând moștenitor bărbat, moștenește părinteasca moștenire, Maria Tereza, după lucrătorescul așezământ. Însă văzând ea că multe Eparhii ale părinteștii sale moșteniri și cererile celorlalți împărați ce le-au pornit îndată după moartea lui Carol, avea trebuință de mulți ca să poarte greutatea ocârmuirii, și a luat tovarăș în ocârmuire pe bărbatul său Francis Ștefan. *Se primejduiește să piardă împărăția.* Îndată la începutul monarhiei sale, îi declară război Ducele de Bavaria, Împărații Poloniei, al Spaniei și al Franței, care măcar că au făgăduit să apere lucrătorescul testament a lui Carol 6 și să recunoască pe Maria Tereza de Autocrator-ă, au aflat pricinuri, și nu primeau, cerând parte din moștenire. Iar Frederic împăratul Prusiei fără prigoniri de cuvinte îndată intră în Silezia cu 40.000 de ostași, cerând să ia parte dintrânsa. Maria Tereza văzând dinspre toate părțile câte un înfricoșat vrăjmaș și neputând sta împotriva tuturor, aleargă la Unguri, a căroră cu puțin mai înainte fusese încoronată împărăteasă, având în brațele sale pe fiul său Iosif fiind prunc mic, și în limba Latină zice către toți Magnații Ungariei fiind adunați în Pozoniul: „Părăsită de prietenii mei, izgonită de vrăjmașii mei, războită de cele mai apropiate rudenii ale mele, nu am altă scăpare fără numai pe încredințarea voastră, pe vitejia voastră și pe statornicia mea.” Așa niște cuvinte din gura unei femei, unei împărătese și Autocrator-ă a Ungurilor, ce avea în mâinile sale un prunc sfințit, ca să zic așa, ia pricinuit pe a ei ispravă: „Și toți cu un glas au strigat, Mariamur pro rege nostro, Maria Tereza, să murim pentru împăratul nostru pentru Maria Tereza.”

### *Carol 7 Autocrator Apusului 1742.*

2. Întru acea vreme vrăjmașii au prohorisit, Ducele de Bavaria, a stăpânit Praga, și încununează împărat al Boemiei în 7 Decembrie la 1741 și după puțină vreme este ales împărat al Romanilor și se propovăduiește Autocrator la 1742 cu numele Carol 7. Acesta era fiul lui Maximilian Emanuil al Bavariei, născut la 1697 și și-a luat de femeie una din fiicele Autocratorului Iosif I. Drept aceea murind Autocratorul Carol 6 nu voia să primească lucrătorescul testament, nici să recunoască

pe întâia născută fiica lui Carol 6 de moștenitoare legiuită a tuturor Eparhiilor părintești. Maria Tereza se împotriva acestei alegeri a lui Carol, și cheamă ajutorul aliaților săi, credința acelor împărați ce au fost făgăduit să apere lucrătorescul testament, ci în zadar, pentru aceasta a fost silită să se împace cu unii dintre vrăjmașii săi, dându-le parte din Eparhiile sale, ca să pornească armele sale împotriva lui Carol 7. Ci sau amăgit. Mai ales de împăratul Prusiei care deși luase Silezia de sus și cea de jos, a găsit pricinuire, că de vreme ce Maria Tereza, nu voiește de a recunoaște de Autocrator legiuit pe Carol 7 nu poate a rămâne în pace, pentru aceasta sa unit cu vrăjmașii ei, și sau făcut acele două alianțe înfricoșate, una în Bormatiu, ori în Boms, între Maria Tereza, Anglia, Sardinia, și Olanda, iar cealaltă în Frankfurt între Carol 7 și împărații Franței, Prusiei, Suediei, și Electorul Palatinului. Și măcar că Maria Tereza a fost biruită de oștile Franceze în Fontenon, și de ale împăratului Prusiei în Friedbergiu, cu toate acestea intră triumfător în Frankfurt, și face să fie ales bărbatul său Autocrator în 13 Decembrie 1745 cu numele de Francisc I fiindcă cu puțin mai înainte murise Carol 7. O așa îndrăzneală și bine norocită epihirimă (apucătură) atât a tulburat pe împăratul Prusiei, încât calcă fără zăbavă tratatele aliaților săi, și se unește cu Maria Tereza, și recunoaște de Autocrator pe Francisc I. Îndemnându-se din aceasta ceilalți aliați au lăsat pe împăratul Prusiei și au urmat ei singuri războiul, și în cele din urmă sa făcut pace în toată Europa la 1748.

**3.O** pace ca aceasta se cuvenea să rămână la multă vreme, dar împărații când nu pot să-și săvârșească scopul lor, lesne se pleacă spre pace, făgăduind cu jurământ în numele Sfintei Treimi să păzească tratativele și învoielile păcii, iar când află bun prilej cu toate că nu au pricină să pornească război, găsesc nenumărate pricini, jură dimpotrivă că sunt siliți, și că nu calcă tocmelile, și pornesc război nedrept, precum împăratul Prusiei după o pace de puțină vreme, pornește război asupra Germanilor în anul 1756. Acest fel de război nedrept a îndemnat pe toată Europa împotriva lui, mai ales pe Ruși și pe Francezi, de 2 ori au intrat ostașii Austrieci în Berolin și l-au prădat fără a putea să le stea împotriva împăratul Prusiei, care se cuvenea a se birui de istov, mai ales după slăvita biruință a oștilor Austriece la Hotemiț, de nu ar fi avut în ascuns ajutorul lui Petru 3 al Rusiei, care prodânduși (trădându-și) neamul și pe mătușa Elisabeta, înștiința (pe craiul Prusac) de toate datele oștilor rusești ce erau în Germania. Însă după câteva împleticiri

de război sau împăcat la 1763 spre pomenirea biruinței de la Hotemiț, Maria Tereza a alcătuit ceata de călărime numită a Mariei Tereza, în care sunt primiți toți care au făcut vreo minunată viteză, fie de orice religie ar fi fost.

### ***Moartea lui Francisc I.***

**4.**Trecând 2 ani de la încheierea păcii, sau săvârșit Francisc I Autocratorul de apoplexie la Ispruc. Acesta sa născut în Nansi anul 1710 de Leopold I Ducele de Lorena, și Bar, și la 1736 cu învoielile ce sa făcut în Viena, au lăsat Eparhiile sale lui Stanislav Leskinski, care sa făcut împărat al Poloniei, prin ajutorul lui Carol 12 al Suediei, însă cu tocmeală după moartea sa să treacă acelea la împărăția Galiei. Din pricina acestei lăsări sa făcut Duce al Etruriei, pe care o avea împăratul Sileziei, ce apoi sa făcut împărat al Spaniei. Iar la 1738 a luat de femeie pe Maria Tereza, viu fiind Carol 6 tatăl ei, după a căruia moarte se cuvenea să ia Autocratoria, de nu sar fi împotrivit ceilalți împărați și Electori pentru frică, și nu ar fi ales cu nedreptate pe Carol 7 Ducele și Electorul Bavariei. Făcându-se însă prefacerea împăratului Prusiei, și murind Carol 7 luat Autocratoria cu armele la 1745 pe care a cârmuit-o vreme de 20 de ani împreună cu Autocratorisa, ori să zic mai bine a purtat titlul de Autocrator, pentru că toată stăpânirea era în mâinile Autocratorisii. Acesta după moartea sa a lăsat 11 copii 4 băieți și 7 fete. ***Caracterul lui.*** A fost om pașnic, liniștit, mare-încuviințat și bogat, cu toate că erau puține veniturile împărăției, și a ținut atâtea războaie, fiindcă avea mare purtare de grijă pentru neguțătorie, ajutând pe mulți să alcătuiască meșteșuguri, și să afla chipuri de a crește neguțătoria, din care a adunat mulți bani, și apoi îi creștea cu iconomia sa, că deși era mare încuviințat și iubitor de daruri, niciodată cheltuia în zadar la lucruri din care nu nădăjduia câștig și dobândă. În sfârșit în vremea monarhiei sale răsuna Germania, de se vor osebi isprăvile rele ale războaielor.

**5.**După moartea lui Francisc a rămas Maria Tereza singură la ocârmuirea împărăției celei atât de mare, neputând însă singură a purta această greutate, a făcut părtaș al ocârmuirii pe fiul ei cel întâi născut Iosif. A ocârmuit împărăția 40 ani, numărând de la moartea tatălui ei până la alegerea bărbatului său 5 ani, împreună cu bărbatul său 20 ani, și singură ajutată de fiul ei Iosif 15 ani, sa săvârșit cu nemărginită mahniciunea supușilor. ***Caracterul ei.*** Maria Tereza era mare la trup, frumoasă, întreg înțeleaptă, cu bună minte, vitează, milostivă, iubitoare

de a milui, prea bine cinstitoare, împodobită cu toate proterimata acele ale sufletului, și ale trupului, care sunt trebuincioase pentru buna norocire a supușilor, o singură pricină putea să micșoreze slava ei, covârșitoare râvnă a ei pentru catolicism, râvnă care măcar e vrednică de cinste, însă pricinuieste multe sminteli când nu se întrebuițează drept. Fiind învățată de monahii cei din jurul ei, cum că singurul lucru de a câștiga slavă nemuritoare, este de a crește papismul în Eparhiile sale, sa silit cu toate chipurile să o isprăvească, întrebuița orice, daruri, cinstiri, îngroziri, ca să tragă la Catolicism, pe Răsăriteni<sup>12</sup>, Lutherani și Calvini. Un mijloc ca acesta se pare de iertat, de sar fi săvârșit după scopul prea blagocesticeii împărătese, dar a fost nelegiuit și potrivit împărătescului pravăț, pentru căci cu pricina de a trage pe cei ne catolici la catolicie, monahii întrebuițau goana, toiagul, închisoarea, și altele, lipsind pe cei ce nu erau catolici (papistași), de toate mijloacele cele potrivite la împlinirea religiei lor, adică de Biserici, de preoți, etc. Și răul cel mare ce se făcea, era zid nestrăbătut, pentru a nu ajunge rugămintea celor necăjiți la urechile prea milostiveii împărătese<sup>13</sup>,

---

<sup>12</sup>Dacă Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus a fost dărâmată în noiembrie 1785, celelalte mănăstiri din Țara Oltului, fuseseră dărâmate mai înainte, la ordinul generalului Bucow din 13 iunie 1761, care suna: „Mănăstirile de lemn să fie arse pretutindeni, cele de piatră să se distrugă și să se facă raport Excelenței Sale Generalului atât despre restituirea bisericilor (către uniți) cât și despre demolarea mănăstirilor. Iar dacă cineva sar opune în mod temerar prea înaltei **poruncii regale**, să fie numaidecât pedepsit cu moartea prin spânzurătoare, sau prin tăierea capului ca unii ce disprețuiesc poruncile regești și tulbură pacea și liniștea publică”. (pagina 23) În județul Bistrița preoții uniți au reușit să momească zece români slabi de caracter care să declare, fără nici o împunerică, și să jure că toți românii din județul Bistrița voiau să țină de Biserica unită. Pe baza aceasta, comisia de dezmembrare de la Sibiu a înscris toate cele 47 comune din Bistrița ca unite, dând astfel o cincime din contingentul total al uniației din întreg Ardealul, în zadar a protestat poporul în mod public, împotriva acestei înscrieri, comisia a refuzat să asculte. Populația sa revoltat, dar revolta a fost înecatată în sânge. Împărăteasa l-a felicitat pe Bucow că a întărit această graniță către Moldova, alipind la uniație 4508 familii (pagina 46) Am văzut că mai existau numeroase școli ortodoxe sătești și în anii 1728 și 1723. La 1761 generalul Bucow a aflat în Transilvania 2.858 de preoți ortodocși și 2.719 dascăli ortodocși. Generalul acesta, dărâmând la 1761 numeroase mănăstiri ortodoxe, a suprimat cu aceasta și școlile de preoți din ele. (pagina 191)

<sup>13</sup>Ortodocșii români mureau în toate părțile ca martiri pentru credința lor, fie împușcați sau spânzurați, fie în băți și în temnițe, însăși împărăteasa Maria Tereza trebui să recunoască în rescriptul din 1760 că „mulțimea a fost tratată în acel principat al nostru cu moartea și cu alte mijloace de cruzime pentru religia neunită de rit grec” („Penetravit ad aures nostras plebem in illo principatu nostro Graeci ritus non unitorum causa religionis nece et allis cruentis mediis tractari”. (pagina 42) În raportul către împărăteasa Bucow scrie la 8 septembrie 1761: „La atac s-a distins căpitanul baron Cavallence care a împresurat satul .....Generalul recunoaște la 6 mai 1761, într-un raport către împărăteasă, că niciodată „n-a lucrat așa de tare”: Vă rog să-mi permiteți....(pagina 45) Însuși episcopul catolic Bajtay s-a îngrozit de măsurile generalului, când acesta cu cinism revoltător a declarat că va extermina pe toți români din ținutul Bistriței fiindcă nu voiau să primească uniația. „M-am cutremurat la propunerea Excelenței sale, a d-lui baron Bucow, care voia să detașeze un corp de 2000 de soldați regulați, contra districtului amintit, pentru a-i masacra pe toți, fără a-i distinge pe cei vinovați de cei nevinovați.”

pentru că ei știau că ea ar fi ascultat rugămințile credincioșilor supuși ai ei, și săr mânia asupra celor ce face nelegiuirea, și aceasta se dovedește lesne din niște porunci ale ei, spre a nu se supăra supușii la cele pentru religie mai ales în Ungaria precum se va zice mai pe larg mai jos. Veze despre aceste zise *Hroncile Mariei Tereza de Formazo*, și *Montini, Istoria întâmplării morții lui Carol 6*, pe *Bertinu*, pe *Advocato*, *pomenirile războiului Ungariei de Sascu*, *Istoria războiului anului 1741*, *Istoria cea de tot anul ce se începe la 1730* și pe alții.

#### **Papa Benedict 14.**

6.În acești ani în Roma cel din Bononia Lambertini sa numit Benedict 14 vestit pentru înțelepciunea și politica sa, încât și unul dintre Luther-Calvini zice despre el, că de mulți ani nu a mai șezut un așa înțelept în scaunul Romii. Ci cât de mare era întru înțelepciune, cu atâta de mic era în scaun. Acesta a contenit tulburările și smintelile în Franța pentru testamentul lui Clement 11, a stat papă 18 ani, după ce a scris multe cărți sa săvârșit. Vezi despre el și despre scrierile lui pe *Bertius*, *Hronica gramatica Italiei Tom 3 foaia 497*, *Tâlcuirea gramat. istoriei Italiei Tom 11, foaia 427*, *Near, a Floren. Tom 19. Near. Veneției a anului 1758* și *Jurnalul (imero) anului 1758 Tom 4 foaia 145* pe *Gurnakiul Tom 2 foaia 287* și *Hronologia papilor de Bagdadiu*, etc.

#### **Clement 13.**

7.Clement 13 Venețian Cardinalul Repsonicus și Episcop al Pataviei, bărbat cuvios, îmbunătățit și sfânt, ci cel mai nevrednic decât toți cei ce au fost papi înaintea lui, pentru că toți împărații erau în necurmăte lupte și gâlcevi și cu toate că mulți îl sfătuia că veacul 18 nu este al papilor ci al împăraților, și cum că este foarte cu mirare ca în acest veac papa să facă cererile cele vechi ale papilor pentru stăpânirea lumească a împăraților, el însă totdeauna voia să rămână statornic și viteaz întru cererile sale și să se facă mucenic, care lucru ar fi fost prea de laudă de ar fi fost pentru dogmele credinței, dar pentru lucruri i cereri

---

(pagina 46)      **Românii din satele înglobate episcopiei de Hajdudorog n-au voit să mai intre în Biserici, ci cântau cântări religioase în limba română lângă zidurile de afară ale Bisericilor. S-au pornit persecuții împotriva lor. Preoții și credincioșii ferecați în lanțuri plecau șiruri fără sfârșit să umple temnițele. Li s-au intentat procese de tulburători ai ordinii publice. (pagina 176)      **Uniția s-a impus astfel unei părți din popor prin mii de întemnițați, prin sute de martiri, prin încartiruiți îndelungate de soldați în satele și casele recalcitrante, prin confiscarea vitelor și a tuturor bunurilor lor, prin alungarea lor din satele proprii prin păduri. Peste 300 de schituri ortodoxe au fost arse sau dărâmate de tunurile generalului austriac Bucow. (pagina 206) (Citatele 11 și 12 sunt preluate din cartea: Preot Profesor DUMITRU STĂNILOAE UNIATSIMUL ÎN TRANSILVANIA. București 1973)****

politice, și mai ales nedrepte, a fost o râvnă fără dreaptă judecată. Însăși această râvnă a statului papal la făcut să afurisească (ἀφωρίση) pe Ducele de Parma, pe care îl osândește ca pe un supus, din care pricină a pornit împotriva lui pe toată Europa, și în zadar sa ostenit să ia înapoi cetățile sfințitului scaun, pe care le apucase în stăpânire împărații. Și pentru corona nevredniciei sale, a slobozit și un decret, întru care după ce lauda pe Iezuiții cu mii de laude, îi întărea și îi adevărea, în vreme ce toată Europa striga împotriva lor, goniți mai de prin toate împărățiile. Și arhierind Clement 17 ani plângând în camera sa, în ceasurile ce îi prisosea din sfêzile împăraților, sa săvârșit. Vezi pe *Bertie Istoria de pe tot anul*, și *Hronologia papilor de Bagdadiul*, și *Antepliul* etc.

La anul 1753 a osândit pe un preot german care tipărise o cărticică numită, despre duelul izbânditor cinstei, cu un așezământ ce purta titlul: „Așezământ prin care se osândesc și se opresc, cinci protasuri (proponeri) ajutând împreună cu reaua întrebuintare a duelului, dar se mai adaogă legile cele împotriva duelului, dedate din început cu oarecare noi așezăminte pedepsitoare.”

#### ***Starea Cardinalilor la alegerea lui Clement 14.***

8. Nici odinioară sa găsit Conclavul Cardinalilor în mare necaz și strâmțorare, ca la alegerea papei de după Clement 13 adică Clement 14 Gangleneli. Împăratul Lusitaniei mânios asupra curții Romii, pentru că nu a luat hotărârea ce o dorea împotriva Iezuiților, și arăta semne că-i necăjit și întristat împotriva curții din Roma. Împăratul Franței având stăpânire pe cetatea Avignon, și fiind mânios pentru cum sa purta curtea de la Roma împotriva Ducelui de Parma, se unea cu cel al Spaniei pentru ca să arate în toată vremea mânia sa. Împăratul Poloniei fiind ajutat de ceilalți împărați au pus stăpânire pe Benevent și pe Ponte Corvo, și îngrozea că-și va întinde hotarele mai încolo. Ducele de Parma, pricina tuturor sfêzilor, cerea de la sfântul scaun o dezlegare de cele ce s-au făcut împotriva sa. Aristocrația Venețienilor voia să schimbe și să îndrepte cetele monahilor, fără a da de știre măcar curții de Roma. Polonezii căutau mijloacele pentru ca să micșoreze pronomiile (privilegiile) Nunțiuului, și cu un chip ca acesta să pună zăbală stăpânirii papicești. Însuși supușii Romii cârteau văzând atâtea Eparhii ale Bisericii în mâinile celorlalți stăpânitori. Și coroana tuturor relelor norociri, nemărgintă nebăgare de seamă către religie, împotriva împăraților, a papii și a însuși Dumnezeu.

#### ***Clement 14.***

**9.** Aflându-se Cardinalii într-o strâmtorare ca aceasta în Conclav, fiind de față și Autocratorul Iosif 2, nu știau pe care să aleagă de papă, căci ei voiau să aleagă pe unul bine plăcut împăraților, dar nu vrăjmaș Iezuiților. Și aducându-și aminte de cuvintele Cardinalului Ganganeli ce a zis: „Sfințitul scaun niciodată va lipsi ca un punct (centru) al unirii, ce împărații vor lua de la sfântul scaun câte ei i-au dăruit.” Și de cuvintele, când pentru Ducele de Parma și a Iezuiților, acesta se împotriva Cardinalilor, și însuși lui Clement, au zis către cei ce îl întreba: „Nu îmi comunică nimic (Cardinalii) eu însă știu toate, în zadar se ostenește sfințitul tron, și de nu voiește să cadă din mărirea sa, trebuie numaidecât să se împrietenească cu împărații, ei cu mâinile lor mai mari decât hotarele lor, și puterea lor se întinde dincolo de munții Alpi, și vărsători de foc.” Aducându-și aminte Cardinalii de aceste cuvinte, au socotit pe Ganganelii cel mai vrednic de a se sui în scaunul Romii, după împrejurările de față, și nu sau amăgit în cugetele lor, căci îndată ce sa suit în scaun, a câștigat dragostea tuturor împăraților, nu numai a celor catolici, precum și a Otomanilor. Fiindcă împăratul Franței ia întors cetatea Avignon și Benesion, împăratul de Neapole Ducatul Beneventului și Ponte Corvo, sa împrietenit cu Ducele de Parma dezlegându-l de afurisanie, pe care i-o da-se papa cel de mai înainte. Împăratul Lusitaniei și al Spaniei, sau împrietenit cu folos pentru curtea Romii. Împăratul Angliei sa împrietenit cu fratele său cel mai mic prin mijlocirea papii. Împăratul Borusiei pentru hatârul lui, lucru care nu la făcut pentru cei doi papi de mai înainte, cu toate că îl rugase foarte, au dat voie Catholicilor să zidească din temelie Biserica în Veroli. Cei trei puternici ai Crivățului la împărțirea Poloniei, l-au ales pe el mijlocitor la câte de cuvin bune rânduieli ale Bisericii. Împăratul Tangutul al Chinei fiind idolatru, sa făcut Hristian prin îndemnul lui. Până și însuși Mustafa 3 zicea către solul Venețienilor ce se afla în Constantinopol: „De ar fi fost toții papii voștri ca Ganganeli acesta de acum, Patriarhii Răsăriteni nu ar avea atâta neplăcere de la Biserica Romană. Acesta este un înțelept, a cărui învățătură și faptă buna a lui o cinstesc, și că niciodată nu se va amesteca cu mulțimea celorlalți.” Gangalenii sa născut în anul 1705 în satul Sfântului Arhanghel fiu al unui doftor, sa îmbrăcat în sfânta shimă a sfântului Francisc în Urbin la vârsta de 18 ani. Papa Benedict 14 la ales sftenic al judecătoriei Inchiziției zicând către cei ce stau împrejur: „Pater Ganganeli are ținere de minte covârșitoare și o mai cuprinzătoare învățătură, dar mai ales îmi place



fiindcă este de o mie de ori mai smerit cugetător decât un neînvățat, și atâta de vesel, încât ar zice cineva că nu au viețuit într-o mănăstire.”

### ***Surpă pecetea cea în Cina cea de Taină și pe Iezuiți.***

**10.**Jubirea și cinstea împăraților către Clement 14 trebuia a-l îndemna să păstorească Biserica nu ca papă, ci ca păstor, nu ca împărat, ci ca Arhiepiscop, păzind numai împărăteștile privilegii în locurile cele supuse Romii. Și cu adevărat de a stat altul cineva mai priceput, mai diplomat, și mai cu dreptă judecată Arhiepiscop al Romii, acesta a stătut. A văzut că două lucruri mârșăie și tulbura Europa, pecetea în Cina Domnului, și tagma Iezuiților. Drept aceea îndată a anulat pecetea, cu toate că în parte în aceasta se întemeia stăpânirea papală. Iar ca un bun păstor în parte și drept a cercat pe Iezuiți, au cercetat, a cumpănit cu cumpăna dreptății toate bunătățile, câte a adus această societate neamului omenesc, și relele care le-au pricinuit și le pricinuiău, a ascultat și strigările împăraților și a toată Europa, și sau aflat mult mai grele aceste două, pentru aceea ca un drept judecător, măcar că nevrând a striga: „Piară pomenirea lor, cu pecetea. Domnul și Dumnezeuul nostru...” precum se va zice mai jos pe larg. Aceasta însă a fost puțin, rămânea mare prăpastie în Europa, care trebuia a se umple, școli, Biserici, propovăduire, mărturisire (ori ispoveduire), și multe altele, la toate au întâmpinat o prevăzătoare dreapta judecată a lui Gangliani, și sau plinit locurile cele lipsite<sup>14</sup>. În luna a 6-a după ce sau făcut papă, întorcându-se de la sfântul Ioan Lateran, au căzut de pe cal și sculându-se au zis, nimic, aceasta nu este lovire, ci puțină rușine. Aceasta sa arătat semn rău pentru Iezuiți, fiindcă asemenea cădere sau întâmplat lui Clement 5 când a stricat tagma Teutonilor. A adus în rânduială multe alte neorânduiri ale Bisericii Latine, a împușinat numărul sărbătorilor, a îndreptat vreviarul Romii, adică a oprit să nu mai fie tăiați pruncii la părțile cele născătoare, cu care lucrare lipsea pe cei ce o făcea, pe atâția și atâția de omenire, pe mulți și de viață. Au iertat îndreptarea mănăstirilor și a monahilor micșorând numărul lor și silindu-i să dea seama de venituri la stăpânitorii locurilor unde sar afla, iar în vremea ce se gătea să prăznuiască pe al 18-lea Jubileu greu bolnăvindu-se sau sfârșit, arhierind 5 ani întregi. Zic că să se fi sfârșit de otravă gătită de Iezuiți, dar se clevetesc cu nedreptate. Vezi mai pe larg *Viața lui tipărită la Paris la 1775*.

---

<sup>14</sup> Trebuiau umplute golurile care se făceau prin înlăturarea Iezuiților. N.tr.

### *Starea Bisericii.*

**11.**În vremea împărătesei Maria Tereza era foarte tristă starea ortodocșilor și a Luther-Calvinilor, celor ce locuiau în Ungaria și în Germania, că sufereau prea cumplită goană de la papii catolici, care întrebuițau toate chipurile ca să-i tragă la dogmele Bisericii Latine, pentru că de se aflau într-o cetate sau în vreun sat, mai mulți care **nu erau** catolici, unde nu era din vechile privilegii Bisericești după rânduiala lor nu îi lăsa, nici să zidească Biserică, nici să se roage deosebit într-o casă. Și de cuteza vreun preot să lucreze pe ascuns cele sfinte, îndată era pus la închisoare, precum sau tâmplat la anul 1769 când un preot Răsăritean trimis la Căsmetiu de către Mitropolitul ca să lucreze o sfințenie după o aprobare ce o luase drept slăvitorii de acolo cu 3 ani în urmă, sa întâmplat pe cale să slujească în Szolnoc, unde mulți Hristiani erau lipiți de Dumnezeiasca Liturghie de mai mulți ani, pentru aceasta a fost pus la închisoare, și de nu sar fi milostivit iubitoare de oameni împărăteasa, ar fi rămas preotul în temniță până la moarte pentru că a adus jertfă lui Dumnezeu, precum se vede din porunca trimisă de ea la anul 1769. De cădea vre-o Biserică sau avea trebuință de îndreptare și de renovare, nu cutezau a o înnoi sau a o îndrepta, mai ales la multe locuri nu numai Biserică, ci nici casă de rugăciune aveau pentru a-și aduce rugăciunile lor către cel Prea Înalt, dar nici nu le era iertat a avea cărți Bisericești măcar singuri de sar fi rugat. Căci în câte locuri nu aveau Biserici sau case de rugă, mergeau popii Latini spre cercetarea lor, și după porunca împărătească trebuia să cerceteze pe câți din pruncii lor sunt botezați drept, iar Latinii pândeau ca niște vameși de ar găsi să răpească până și ceaslovașul sau cărțile de rugăciuni cele Bisericești, însărcinându-i cu multe biruri, precum este arătat la poruncile anilor 1731 și 1734. De era vre-o unul **nu** catolic din breasla meșterilor ori a croitorilor, și urma ca breasla să înconjure cu Litanie prin cetate, trebuiau să meargă și cei ce nu erau catolici, și Calvinistul cel ce nu primește (crede) că este înfățișat cu trup real Iisus Hristos în ostie, trebuia să meargă să se închine, să îngenunche și să arate semne exterioare, căci crede ceea ce înăuntrul lui nu crede, aceasta însă apoi sa îndreptat, și cel ce nu voia să meargă la Litanie, ajungea să dea o litră sau două de ceară acelei bresle, precum se vede din porunca anului 1762. De era vreunul **nu** catolic în închisoare, și era osândit la moarte, nu era iertat lui să vadă fața preotului religiei sale, ci se înfățișa popa Latin, și ori cu măguliri ori cu îngroziri se silea să-l aducă la dogmele

Bisericii Latine, călătorind împreună cu el până la locul osândeii, și amar ocărându-l când nu voia a se pleca cererii popii latin, până la anii 1764 și 1766. Prin porunca împărătesei numai Răsăritenii au luat voie să împreună călătorească cu Hristiani până la locul osândirii, în acele cetăți în care aveau permis să săvârșească cele ale religiei lor, popa Latin îl petrecea pe cel osândit până la poarta cetății îndemnându-l să se facă catolic, iar de nu primea, de la poarta cetății până la locul osândeii îl primea preotul Răsăritean. Acestea însă erau nimic, sileau pe cei ce nu erau catolici, mai ales la locurile unde nu le era permisă să lucreze ale religiei lor, să se însoțească întru împărtășire de nuntă, să boteze pe copii lor, să se mărturisească, să se împărtășească și să ia tainele de la popii Latini și nu numai că îi silea, ci le și răpea copii, precum se vede din poruncile cele ce opresc aceste necuviințe ale anilor 1764, 1766 și 1770. Până și Bisericile lor le lua, și și le însușeau, precum sa tâmplat în anul 1747 în Comitatul Sarosien, în ținutul Poluma, în care aveau Lutheranii o Biserică fostă Catolicilor dată din pogoremântul împărătesc, această Biserică cu sila și cu armele răpind-o parohul Latin și cei împreună cu el, au liturghisit, au făcut Litanie, și după rânduiala lor au lăsat Domnescul trup pe masă. Sosind însă praznicul Sfintei Treimi, cei ce **nu** erau catolici aflând aceasta, și neavând unde prăznui au intrat și ei cu săbii și pistoale în Biserică și au prăznuit față fiind și Dumnezeiescul Trup al Latinilor pe masă. Nu au suferit aceasta catolicii, și adunându-se împreună cu ostași au luat iarăși Biserici, precum se vede din porunca împărătească a anului 1747. O goană și o silă ca aceasta cu adevărat a silnicit pe unii să se facă latini fățarnicindu-se, până să aibă vreme lesne să se întoarcă iarăși la maica lor, ci râvnitorii popi văzând căci cu toiagul și **nu** cuvântul ia fost făcut pe aceea catolici, în anul 1749 au răpit o poruncă din mâinile prea milostivei împărătese Maria Tereza, arătându-i, că după ce au ostenit cu atâtea sudori ca să aducă oile cele rătăcite în turma papii, învățându-i și sfătuindu-i cuvântul lui Dumnezeu spre buna cinstire, ele fugeau și se întorceau la eresul lor cel mai dinainte. Drept aceea cu această poruncă se munceau<sup>15</sup> câți după ce sau fost făcut catolici se întorceau iarăși la

---

<sup>15</sup>Pedeapsa pentru apostasie nu era decât în rare cazuri moarte, ci închisoarea, care adeseori se prelungea până la moartea apostatului. La închisoare se acordau și alte mijloace de coerciție fizică. Poporul român din Transilvania a cunoscut pe pielea sa, în masă, ca nicăieri în altă parte a lumii, practica mijloacelor inchiziției. Forurile din Viena habsburgică voiau totuși să-și ascundă ghearele de piscă crudă. Cancelaria Transilvană din Viena propune la 17 Iunie 1771 să se trimită guvernatorului Transilvaniei Ausperger un rescript, prin care să-i ordone să comunice prim-pretorilor să nu-i aresteze

religia lor, iar câți din Răsăriteni în aceste chip se făceau catolici se numeau Uniți și Uniați, din care cei mai mulți fiind vlahi prea neînvățați, sau făcut Apostoli, și propovăduiau Unia, precum se va arăta mai jos.

### **Boemia.**

**12.**În Germania deobște și mai cu osebire în Boemia, măcar că nu erau goniți cei ce nu erau Catolici, fiindcă Răsăriteni se aflau puțini, Luther-Calvini fiind mulți la număr erau apărați de însăși ocârmuitori, și de legile deosebite ale Imperiului, însă se urau și sunt urâți cu covârșire, și ca să se încredințeze cetitorul de adevăr, ajunge să aducem la cunoștință ceea ce sa făcut împotriva oarecărui Răsăritean, care o pomenește un anonim drept-slăvitor întru un răspuns pentru silnicia catolicilor, foia 9 în sub-notă, ca unul ce atunci petrecea în Germani lucru ce se mărturisește din poruncile împărătești și pe mulți din câți sunt vii și țin minte pricina. În anul 1758 „Un Gheorghe Mihail neguțator din Castoria viind trecând prin Praga, pentru ca să vie la iarmarocul neguțătoresc din Lipsca bolnăvindu-se, sa săvârșit. Au alergat dar drept slăvitorii la proestoșii Bisericii catolici care se aflau acolo cerând voie ca să îngroape pe mort, iar nemilostivii aceia și neîndurații nu da voie să îngroape mortul, ci zicea, trebuie să rămână neîngropat, ca un stârv de om schismatic.” Ci abia prin multă rugăminte sau înduplecat a se slobozi să se îngroape, dar cum? La locul cel de osândă spre batjocură.....deci sau îngropat trupul drept-slăvitorului sub spânzurătoare celui ce nu a fost osândit de cei de o credință cu el ce se aflau acolo, care nesuferind rușinea, au alergat plângând la prea puternica împărăteasă, și jeluindu-se de necinstea și ocară ce au pățimit, iar ea cu iubire de oameni a poruncit să fie îngropat trupul în vreo

---

pe cei ce părăsesc unia imediat, ci întâi să le trimită pe cap un preot unit sau catolic din cei mai zeloși și mai dibaci, care timp de 3 săptămâni să-i tot îndemne să revină asupra gândului de a părăsi unia și de abia dacă încercarea aceasta eșuează, să fie arestați, dar nu pe motivul fâțiș că nu vor să fie uniți, ci sub pretextul vreunui delict civil, (*așa procedau comuniștii cu clericii arestați ortodocși n.tr*) în temniță preotul să continue cu lămuririle lui alte 3 săptămâni și de abia în cazul când nici așa nu revin asupra intenției lor să fie lăsați în temniță fără termen. Dar curtea imperială a întârziat până în 1779 să dea un asemenea rescript în acest sens. Iar în acel an dând un asemenea rescript, cancelaria aulică ungară a remonstat împotriva lui, arătând că alte hotărâri anterioare au stabilit că ignorarea religiei părăsite nu scutește de pedeapsa integrală pe un apostat. ....De fapt, românii ortodocși nemaiputând suporta persecuțiile religioase din acel timp, emigrau în țările române cu zecile de mii. Călugărului Sofronie i-au urmat în Muntenia, un număr așa de mare de români, că au populat vreo 50 de sate. La 1773, emigrările luau astfel de proporții, că românii din principate strigau; Toată Transilvania vine la noi! Un raport consular din vremea aceasta arată că 23 de sate din comitatul Bistrița au emigrat în Moldova cu 24.000 de familii. (Pr.Prof. D. Stăniloae, UNIATISMUL DIN TRANSILVANIA pag 51-51) n.tr.

Biserica de a Catholicilor. Porunca ei a ajuns la Praga după 3 zile, deci a fost deschis mormântul și a fost scos împruțitul trup, și iarăși după porunca împărătească a fost îngropat.” Acum întreb ca un filosof, ca un nepătimaș, nu ca un Hristian, de au dreptate cei ce fac unele ca acestea a numi tiran pe Dioclițian, pe Maximilian și pe ceilalți gonaci ai Bisericii, care ca niște buni politici mai înainte cu bine, cu blândețe oprea pe primii Hristiani de la propovăduirea Evangheliei, făgăduindu-le și daruri celor ce se îndupleca, iar în sfârșit întrebuițând chinuri și munci, pentru a nu intra în împărăția lor credință străină. Mi se vede că precum politicii împărați cu dreptate sta împotriva propovăduirii Evangheliei (nu socotească cineva că voi să laud pe acei tirani, ori să defăimez Biserica Latinească, precum mulți dintre ai noștri bârfind o învinovătesc pe ea, nu cu adevărat). Măcar căci ca niște politicieni poate o fi fost de laudă tirania aceia, însă ca niște oameni vorovind firește zic erau tirani. Știu însă cum că sistemul (alcătuirea, adunarea) Bisericii Latinești peste tot, nici odată au iertat unele ca acestea, ci totdeauna lea tăgăduit, și pe cât au putut le-au oprit. Răul izbucnea de la oarecare mădulare ale acestei Biserici, care covârșind cu puterea împotriva împăraților, și având în ajutor hotărârea prostului norod, care poate mai mult decât toți împărații, iertau și făceau aceasta în Eparhiile lor, purtându-se ori de neînvățătură ori de oarba și fără de judecată râvnă. Ci în sfârșit a conținut neînvățătura, și au luat împărații și stăpânitorii în stăpânire țaria lor cea mai dinainte, au pierdut monahii stăpânirea ce o aveau peste inimile norodului, norodul a lepădat nemărginita și nedreapta evlavie ce aveau către monahi, și au văzut toți că a goni cu asprime pe aproapele său, ori a-l sili să cugete despre credință precum cugetă el, nu este un mijloc de a-l îndupleca și a-l aduce la socoteala lui, ci mai ales a-l pleca la cele dimpotrivă, cum căci credința potrivnicului este greșită și nu are drept temeieri, și cu chipul acesta îl face să se depărteze. Pentru aceasta de câte ori sa pus în lucrare unirea **Bisericilor**, niciodată nu a luat bun sfârșit. Pentru că este lesne a se conglăsuiri Arhieriei și monahii ori într-un chip ori în altul, dar cum să poată prostul catholic să primească de frate pe un Răsăritean, pe care îl socotește shismatic, de eretic și vrednic de focul cel veșnic. Cum prostul Răsăritean să primească pe catholic când mai bine sar face turc, decât a se conglăsuiri la cea mai mică pricină cu Latinul, de nu ar fi ura aceasta asupra neamului, poate că sar afla chip de îndreptare. Acum se vede după buna voința lui Dumnezeu să se fi răcit, să se fi micșorat, dar încă

nu au ajuns la treapta ceea ce se dorește. Însă Răsăriteanul, înțeleg cel prost, nu-l primește pe Latin ca pe un Hristian, pe care îl numește stropit și **nu** botezat (adică afundat), încă Latinul nu face vrednic Raiului pe Răsăritean, pe care îl vede că defăimează văpaia purgatorului (focul curățitor). Ci să ne întoarcem la ceea ce ne stă înaintea.

### ***Prusia Frederic 2***

**13.**La împărăția Prusiei după Frederic 1 a moștenit tronul fiul său Frederic 2 în anul 1740, eroul Crivățului noul Solomon, ale cărui isprăvi sunt vrednice a se descrie mai pe larg, pentru că totodată era povățuitor al oștilor sale, Ministru al împărăției sale, puitor de lege al norodului său, judecător al supușilor săi, prieten al înțelepților și al procopsiților, făcător de bine și împreună ajutor tuturor celor ce se îndeletniceau la învățătură, fiindcă era filosof nu ficum. A făcut feluri de războaie cu rușii, cu suedezii, cu polonii, cu germanii și cu galii, de multe ori a triumfat, și putea să se numească întâiul Polemah al acestui veac, de si-ar fi păzit fâgăduințele și cuvântul său, pe care de multe ori la călcat, mai ales tratativele cele încheiate în Westfalia între el și Maria Tereza, unindu-se el cu Francezii împotriva ei, contra jurămintelor date. El a întrebuițat chip nou de a bate război, căci în loc de a arăta mai înainte pricinile ce îl îndemneau a aduce armele sale împotriva cuiva, după vechiul obicei, el mai intra cu oștile în locul acela unde voia să bată război, și apoi propovăduia pricinile care l-au îndemnat la aceasta. Când împăratul Poloniei a fost făcut alianță cu împăratul Germaniei împotriva căruia el se lupta, îi vestește război, zicându-i: „Câți se unesc cu cei ce eu îi lupt sunt mie vrăjmași, împăratul Poloniei a făcut alianță ajutând Mariei Tereza, drept aceea este mie vrăjmaș și îi vestesc și pornesc cu oștile împotriva lui.” Ci cu cât era de deșănțat să pornească împotriva vrăjmașilor, alt atâta era blând, cu dreaptă judecată și, milostiv și politicos cu vrăjmașii când biruia. Și la 1745 Desileu al Poloniei ce rămăsese înăuntru a poruncit să deschidă dughenele, care de frică lea fost închis, la prânz a ospătat pe toți solii care se aflau acolo, și a poruncit să se înfățișeze la teatru dramă muzicală Italienească, așa încât părea a fi un triambu, și nu biruința Dresdei. Acesta atâta și-a iscusit oștile încât cu dreptate poate zice cineva că ostașii lui au stătut învățători tuturor Europeanilor în meșteșugul ostășesc. Ajunge să povestim numai o strategemă ostășească de a lui, cu care a câștigat și biruință și laudă mare. La anul 1757 aflându-se cu oastea sa la Roshav aproape de Dresda, de năprasună fuge seara de acolo unde era tăbărât, și se duce spre

partea Merțburgului. Austriecii împreună cu aliații lor Francezii, socotind că fugă de frică, a doua zi îl gonesc, și îl găsesc tăbărit în câmp, sub un munte, sau bucurat că l-au aflat încă dormind, și se găteau să-l prăpădească, dar de năprasună sa auzit un huiet de tun, și îndată cad corturile și se vede toată oastea sa în rânduială de război. Acest lucru neașteptat a produs atâta frică și tulburare în oastea Austriacă, încât măcar că multe ceasuri a luptat cu vitejie, au fost biruiți și mulți dintre ei robiți. În toată împărăția Prusiei se cultiva Protestantismul, încât permite la toate neamurile să întrebuințeze religia lor, mai ales catolicii au luat voie să zidească în Berlin Biserica. Vezi pentru el mai pe larg la *Istoria politică de fiecare an, Enciclopedia imerologhion (încercare de învățare a scrierii de toată ziua), la Viața lui Frederic 2, și pe alții.*

#### **Suedia.**

**14.**În împărăția Suediei după moartea lui Frederic 1 sa făcut împărat Adolf Frederic 2 al lui Olsein Avtin episcopul de Luvekis încoronându-se la 1757 în vremea căruia sa făcut lege în toată împărăția Suediei să se întrebuințeze noul Calendar Gregorian, căci până atunci, alții întrebuințau calendarul Gregorian alții Iulian. Vezi despre el pe *Bertiul, Istoria cea de fiecare an, pe Advocatul Istoria Crivățului, Enciclopedia imerologhion etc.*

#### **Dania.**

**15.**După Hristianul 6 au împărățit Frederic 5 în anul 1746 împărat vrednic pentru stilul lui cel politic, și pentru învățătura lui filosofică. Acesta și-a primejduit viața la anul 1750 în Ostrovul Amah, unde a mers să vadă testarea unei arme aruncătoare de foc, inventată atunci, care într-un minut lucra de 20 de ori, la prima probă sa plinit, dar în vremea când se gătea pentru a doua cercare, sa aprins praful cel gătit pentru acea armă, și a aruncat foc și în praful ce era aproape și a ars pe mulți, și pe mulți ia vătămat. Împăratul fiind aproape ia ars perii capului, și de la tăria văpăii au rămas multe semne pe fața lui și pe mâini, asemenea hainele lui în multe locuri sau spart, iar el într-o așa primejdie nu se temea, ci îl mângâia pe inventatorul armei, și ia rânduie vreme să facă din nou altă cercare altei arme din nou inventate. Vezi pe *Lacombiul Istoria Crivățului, Istoria de pe toți anii, Enciclopedia Imerologhion, și pe alții.*

#### **Polonia.**

**16.**În Polonia după moartea lui August 2 a luat împărăția fiul său August 3 cu ajutorul Rusiei și al Germaniei, acesta a lăsat Autocrazia

Germaniei în anul 1745 iar murind fără veste în anul 1763 August, au fost siliți Polonezii să alegă împărat pe acela ce l-au propus Rusia, adică pe Stanislav Poniatoski, tânăr împodobit cu multe daruri. Polonii fiind ajutați de Franța, Germania și Turcia voia să aleagă cu slobozenie pe care ar fi voit ei, dar siliți de gâlcevile cele dintre dâșii, și de lupte și de oștile Rusești și Prusace ce erau în apropierea Varșoviei, au ales pe Ipostsifiul Rusiei. În vremea acestui împărat Polonia sa făcut priveriște de jertfire și râu de sânge, nu din pricina lui, ci din râvna fără socoteală de a nu ierta celor ce nu erau Catolici slobozenie în religia lor, drept aceea după ce sau ucis între ei jumătate din Polonia, sa rupt și împărăția în patru părți, o parte a stăpânit-o Rusia, a doua a răpit-o Frederic al Prusiei, a treia sa dat împăratului Germaniei, și a patra a rămas la împăratul Poloniei. Și iată Polonia care pentru poziția locului, pentru bogăția ei, pentru bărbăția locuitorilor ei, era și putea a fi împărăteasa Europei, sa făcut supusă robilor ei. Acestea le-au pricinuit oarba râvnă, care cu prilej de religie întrebunțează tirania. Starea în Polonia a celor ce nu era Catolici vezi-o mai jos.

### ***Galia (Franța).***

**17.**Galia ori Franța, era ocârmuită în anii aceștia de Ludovic 15 și 16 în vremea acestora Biserica din Franța se tulbura cu prigonirile și sfezile, a celor ce primeau și care nu primeau așezământul lui Clement, goane și primejdii se făcea în toată ziua celor ce nu o primea, încât au ajuns de au lipsit pe Hristiani de Dumnezeieștile Taine până și la ceasul cel din urmă al vieții, și mulți mureau fără împărtășirea Tainelor, până ce împăratul a fost silit să rânduiască cu asprime a nu mai cuteza cineva, să zică măcar un cuvânt despre acel așezământ, ori de bine ori de rău. Hughenoții au suferit mare prigoană în vremea lui Ludovic 15 fiindcă sa auzit un cuvânt cum că în Linguadoha are să li să dea voie cu libertate să-și facă cele ale religiei lor, pentru aceasta împăratul a dat poruncă împotriva lor și ia oprit să nu mai facă la arătare cele ale religiei lor, dar nici în ascuns nici prin casele lor. Acest împărat a izgonit pe Iezuiți din toată Franța, la acesta sa împotrivit papa Clement 13, cu o pecete a sa și cu trei scrisori rugătoare, întărind această eterie (societate), precum sa zis mai sus, ci na fost ascultat. Mai ales Parlamentul din Provence au ars aceste două scrisori dogmatice în public prin mâna călăului ale acestui mare arhieru al Romii Clement 13 la anul 1764. Acest împărat Ludovic 15 a fost rănit în anul 1757 de un nebun și demonizat numit Toma Robert Damians, însă nu de moarte. Vezi *Istoria cea de ani*,



*Enciclopedia Politică. Mercur. pe Milotie în Stihile Istoriei Franței Tom 2 etc.*

### **Anglia.**

**18.**În Anglia după George 2 ce murise în anul 1760 a împărățit George 3 în vremea căroră Biserica Angliei avea liniște, fiindcă englezii totdeauna se îndeletniceau cu oștiri, mai ales în America, în care a Pierdut Eparhiile cele mai bine-norocite pe care le stăpânea.

### **Lusitania. (Portgalia).**

**19.**Iar în Lusitania a împărățit Ioan 5 care ocârmuia împărăția de 44 de ani, ci în anii cei mai din urmă era stăpânit de o slăbănogire la toate mădularele trupului, a căzut în nemărginită întristare, și viețuia mai mult ca unul bisericesc iar nu ca un politic, toată ziua în Biserică, și niciodată în camera politică, cu totul în evlavie și sfințenie, lăsa senatorilor ocârmuirea împărăției sale, până ce sa săvârșit în anul 1750.

**Fidelisimus.** Acest împărat a luat de la papa Benedict 14 titulatura de a se numi în viitor: Împăratul Lusitaniei, **Fidelissimus**, prea credinciosul, precum ceilalți împărați au titlul lor. După Ioan a împărățit Iosif I Emanuel, care îndată sa silit să îndrepte împărăția care scăpătase, a gonit pe Iezuiți din toate Eparhiile sale, și a stat pricina stricării cu desăvârșire a Iezuiților. Și fiindcă prevedeau Iezuiții că acesta nu numai că îi va izgoni din împărăția sa, ci și de peste tot pământul, sau nevoit să-l omoare la 1758 dar sa vădit neomeneasca lor intenție, și îndată au fost izgoniți din împărăția lui, fiind omorâți începătorii, mai ales vestitul Gavriil Melagrida Iezuitul, despre care se va zice mai jos, Vezi pe *Bertiul la Istoria anilor, Enciclopedia Imerologhion la anul 1758 Tom 1 partea 3 foaia 152, și Tom 2 partea 1 foaia 161 și partea 2 foaia 159 și partea 3 foaia 155.* Sau ispitit acesta-ș împotriva acestuia-ș împărat dar în zadar. După Emanuel a luat împărăția fiica sa Maria care luând de bărbat pe Don Petru, l-a luat împreună ajutor și l-a vestit împărat și sa sfârșit la anul 1786.

### **Auto da fe în Lisabona.**

**20.**În vremea împărăției lui Ioan sa făcut în Lisabona obișnuita slujbă a sfințitei cercetări,<sup>16</sup> pe care ei o numesc Auto da fe, adică lucrare a credinței. Despre aceasta au vestit mai dinainte cu 15 zile toate Bisericile prin sunetul clopotelor, iar sosind ziua, care sa tîmplat a fi Duminică 8 octombrie sa dat semnalul la toate Bisericile, și a urmat

---

<sup>16</sup> Anchetă săvârșită de Inchiziție. N.tr.

Litania în acest chip. În ceasul 6 al zilei, adică mai înainte de a se face ziuă, au început Litania cea mare, mergând înainte Dominicanii, având pe cap steagul Sfântului Dominic, întâiul slujitor și începătorul acestui Județ, în urmă venea steagul (praporul) și Crucea sfântului Județ, sub care mergeau cei osândiți după măsura păcatelor lor, în față mergând cei mai puțin greșiți. Fiecare dintre acești nenorociți mergeau însoțiți de către doi slujitori ai Inchiziției, care se numesc Algazil, slujbă vrednică pentru disidemonia (reaua credința) lor, încât cei ce mergeau împreună, ori petreceau pe cei osândiți, sunt cei mai întâi ai împărăției, mai ales se fălesc pentru aceasta, și o au la mare cinste. În această rânduială a început Litania înconjurând mai întâi curtea Palatului Arhiinchizitorului (întâiul cercetător) înaintea împăratului, împărătesei și a toată curtea împărătească, care înadins erau adunați acolo, și trecând prin toate ulițele au ajuns la Biserica Sfântului Dominic, care de sus până jos era îmbrăcată cu roșu strălucit. Înaintea Sfințitei mese era înadins un Amfiteatru pentru cei osândiți și împreună călătorii lor. Dea dreapta acestei mese era un Amvon împodobit cu mare cuviință, și la stânga scaun mare încuviințat pentru împărat. După ce fiecare și-a luat locul cel rânduit lui, unul din Dominicanii sa suit în Amvon, au spus cuvânt laudând pe Inchizitori și îndemnând pe cei osândiți să folosească spre bine milostivirea care o arată către ei sfințita Inchiziție, îndată lepădându-se cu curăție de toate eresurile și nelegiuirile de care au fost osândiți că sunt vinovați, apoi întorcându-se către cei osândiți la moarte, i-au îndemnat să se folosească de vremea scurtă care le-a rămas, ca să facă o adevărată mărturisire a păcatelor lor. După ce sa sfârșit cuvântul, un preot oarecare, năimit pentru aceasta de sfințita cercetare, sa suit în același Amvon ca să citească osândirea fiecăruia din cei care nu erau osândiți la moarte care erau 62 încât a ținut această grețosă cetire până la ceasul 10 al serii. Și fiindcă nenorociții aceștia dezvânați de caznele ce au pățimit de mulți ani în temniță și din osteneala Litanie, nu puteau suferi atâta postire, le da din vreme în vreme puțină pâine, poame uscate și apă câtă voiau. După cetire, întâiul șezător al Sfințitei cercetări, îmbrăcat cu sfințitele veșminte, având în mâini tipicul și ajutorat de 6 preoți îmbrăcați, care aveau câte un toiag mic, lovea încet pe cap, sau peste coastele osândiților, făcând obișnuitele rugăciuni ale Bisericii, ce se face dezlegând de afurisanie. După aceasta alt preot sa suit în Amvon ca să citească osândirea celor hotărâți pentru foc, aceștia erau 3 vii și 2 morți, ale căroră oase le aveau dezgropate și închise în două sicrie mici,

și le purta la Litanie, cu chipurile lor făcute de macava și îmbrăcate precum ceilalți osândiți. Aceștia din urmă, erau vinovați precum zice osândirea, de vrăjitorie și fermecătorie, și averile lor care nu erau puține, spre câștigare Inchizitorilor, erau osândiți la ardere pe rug, care cu adevărat nu trebuia a le pricinui mult rău. Ceilalți trei erau mai vrednici de lacrimi, pentru că pogorau din familiile cele ce în Portugalia și Spania se numeau **noi** Hristiani (adică care se pogoară din evrei și din saracini, căci câți se pogoară din Hristiani vechi se numesc vechi Hristiani) care nici pentru convertirea cu sila a strămoșilor lor, nu au putut scăpa de necinstea și ura la care au fost supuși mai înainte cu 200 de ani și mai mult în părțile acelea, unde bogățiile lor se arată totdeauna pricină de a fi vinovați în fața Inchiziției. Aceștia trei au fost osândiți la ardere pe rug, ca unii ce au căzut de două ori în acest păcat, unul, precum zice hotărârea pentru că a măturat casa sa îndărăt și a aruncat măturăturile în unghiul ușii, celălalt pentru că în ziua Sâmbetei sa împodobit și sa îmbrăcat strălucit, și a ars făclii aprinse Vineri seara, și al treilea pentru că a ținut postul împărătesei Estera, și na voit să mănânce porcină, nici iepure și pește fără solzi, și altele asemenea obișnuite între evrei. Pentru a se curăți de aceste fărădelegi acești nenorociți erau osândiți să fie arși de vii, au fost predați călăului, aduși la câmpul care se numește Camp d'Allix, unde urma să fie executați. Viind dar la târg întovărășiți de o ceată mare de ostași, de preoți și de mulțime de norod, călăul a pus pe fiecare din ei să șadă pe câte un poloboc plin de păcură, în mijlocul focului, unde era să-i ardă, și au fost legați cu lanțuri de fier atârdate de spânzurătoare. Atunci preoții sau apropiat către dânșii în deosebi sfătuindu-i să moară în religia Latină, cu înfricoșări că de nu vor voi, vor fi arși de vii, iar de se vor pleca la sfaturile lor, îi va sugruma mai înainte de a fi arși. Călăul după ce a luat răspunsul preoților, oh Dumnezeuule Atotputernice! Și mult răbdător-ule! Dar ce cruzime este aceasta? Este faptă de tiran, ori de oameni? Au luat .....i... nu-i cu putință să sfârșesc ....îmi tremură mâna ..... au pus focul și ia ars pe ei, și spre mulțumire au slavo-cuvântat (după a lor socoteală) pe Dumnezeu către care aducea înainte această jertfă, ca o bine primită Lui, (ori mai bine zis potrivnicului lui Dumnezeu). Ceilalți 44 de osândiți bărbați și 18 femei au călătorit iarăși împreună cu Litania la temnița sfințitei cercetări, de unde după puține zile au fost scoși ca să-și ia pedeapsa la care erau osândiți, pedeapsă care cea mai ușoară este, și pentru cei ce s-au dezvinovățit, este confiscarea averilor lor, și

aceasta pentru osteneala sfințiților cercetători, osteneala zic, care au făcut-o a cerceta și cumpăni cele zise împotriva nevinovaților.

### ***Cutremur mare în Lisabona.***

**21.** Iar în vremea împăratului Emanuel sa tâmplat prea înfricoșatul cutremur la 1755 care a năruit nu numai Lisabona, ci a pustiit și a pierdut mai pe toată Lusitania, în ziua Tuturor Sfinților, adică în cea dintâi a lui noiembrie după calendarul nou sa auzit huietul cel dintâi, și a ținut 5 minute întregi, și până la 11 decembrie în fiecare zi, și mai în fie ce ceas se clătina pământul. Biserici numai ce au căzut sau înmormântat 10.000 de suflete. ***Incendiu.*** Dar ce a fost această către pojarul care a început îndată și a ținut 10 zile, și a ars cu desăvârșire trei pătrare ale cetății. Mulți nelegiuți și fără omenie în loc de a ajuta de ar fi putut, aprindeau mai mult pojarul, mai ales Evrei, care fugând din legăturile Inchiziției, în tulburarea vremii, aceasta voiau a izbândi împotriva nemilostivilor fratori cu mai multă nemilostivire și cruzime. Numai paguba cetății Lisabona sa prețuit la 250.000.000 de florini, afară de moartea miilor de oameni. A suferit Lisabona această nenorocire în 1531. Toată împărăția Lusitaniei era ca o pustietate. Spania a păgubit mult, și sa înfricoșat toată Europa, mai ales pentru puhoaietele râurilor, multe Eparhii ale Franței, Olandei, Fladrei, Germaniei și ale Italiei au suferit mari pagube, până și Africa, și America nu a rămas nepăgubită, atât de strașnic a fost acest cutremur. Stricarea Lisabonei a pricinuit pagubă mare în toată Europa, pentru că în această cetate era mare bogăție fiind aici punct neguțătoresc a toată lumea, oameni, mărfuri, și bogății de prin toate neamurile. Îndată ceilalți împărați mai ales al Spaniei și al Angliei au trimis bani, hrană sinistraților din Lisabona împlinind lipsa lor. *Vezi Istoria Politică pe Bertie Polit. Mercurie, etc.*

### ***Altă Auto da fe.***

**22.** În urma unei tragedii vrednică de plâns ca aceasta, Fratorii Lisabonei judecând căci cutremurul acesta a fost Dumnezeiască Judecată, nu au găsit un mijloc mai potrivit să oprească mânia lui Dumnezeu, decât a pro-aduce o jertfă, adică o Auto da fe în anul 1758 aprilie 16. Cu adevărat nu a fost atât de crudă însă au fost osândiți 3 preoți ca unii ce nu ar fi fost înfrânați, 5 sau 6 ca vrăjitori, și de două nunți, o trei zecime de bărbați, femei și copii, ca și cum ar fi ținut obiceiurile Iudeilor, un pustnic, care ca să-i învețe pe evrei credința Hristiană, a stricat fetele și fecioarele lor. *Vezi Enciclopedia*

*Imerologhion anul 1758 Tom 7 partea 2 foaia 149, Politic. Mercurie,* și pe alții. În vremea împăratului Emanuel au fost și alt Auo da fe, cu mare pregătire, minunată mare cuviință, alta mai aleasă nu a mai fost cândva. Toți judecătorii și slujitorii împărăției au fost chemați, și sau aflat față, iar împăratul și cei ai casei împărătești nu au voit a se afla împreună. Osândiții erau 54 la număr, dintre care la 3 au fost arse numai Imaginile lor, unul singur a ars de viu, adică vestitul Malagrida, pentru că zice acuzarea cea împotriva lui, a scris în temniță cărți eretice, prorocii și descoperiri mincinoase, Vezi despre aceasta mai jos, a mai fost ars și Xageriul Iezuitul pentru cartea cea împotriva Sfințitei cercetări. Acesta a scris o carte foarte batjocoritoare împotriva Sfințitei cercetări, și temându-se nu cumva să fie prins și să fie ars, a fugit, sa lepădat și sa făcut Calvin, însă nu a scăpat de pedeapsă, pentru că Inchiziția și-a izbândit arzându-i chipul (poza) lui. Vezi mai pe larg Anecdotele ori Teoriile despre (a se ști) pentru ce a fost ars Oliver în limba franceză. Între ceilalți osândiși au fost un Franciscan ca proroc mincinos, un Dominica ca următor lui Molinu. Vezi Politic. Mercur. și alții În vremea împăratului Emanuel au luat sfârșit pricinile între Lusitania și sfântul scaun din Roma prin papa Clement 15 în anul 1770.

### ***Spania.***

**23.**În Spania împăratul Filip 5 lăsând împărăția fiului său Ludovic 1 în anul 1742 sa depărtat ca să se liniștească, dar murind Ludovic, sa suit iarăși în scaun până la 1746 când sa săvârșit, și atunci a moștenit fiul său Ferdinand 6, după acesta împărăția Spaniei sa nimerit lui Carol împăratul Siciliei. În vremea acestui împărat au contenit și pricinile între Spania și Roma. La 1756 sa arătat și în Madrid un Auto da fe, **1.** Un învățător pârât de muierea sa ca vrăjitor, după ce a rămas multă vreme în temniță și dovedindu-i-se nevinovăția, nu numai că a fost slobozit, ci și împreună cu Inchizitorii mergea cu Litania, spre semn de dezvinovățirea avea stâlpare în mână, dar în locul lui a fost osândită muierea sa, și doi martori mincinoși, **2** Unul din Galia an fost trimis în surghiun pentru că nebunește a zis că este farmazon. **3.** Un Italian a fost închis pe viață pentru că era farmazon. **4.** Unul din Lusitania după ce a fost bătut cu biciul a fost osândit la închisoare pe viață ca unul ce ținea obiceiurile evreiești. Vezi pe *Bertiu, Enciclopedia Imerologhion anului 1756 Tom 7 partea 3 foaia 130, Istoria Anească etc.*

### ***Italia.***

**24.**În Italia a împărătit la Neapole Carol, în vremea căruia sa făcut îndreptare pricinilor Romii și Neapole despre judecătoria monarhiei în Sicilia, pe care papii voiau să o strice și sa rânduit ca în cetatea Neapole să se alcătuiască nouă judecătorie, alcătuită din 4 fețe, două bisericesti și două norodești ( fețe mirenești). Cei doi bisericesti să fie aleși totdeauna de papa, însă să fie locuitori ai împărăției, și născuți în una din amândouă Siciliile, iar ceilalți doi norodnici, să fie aleși de împăratul. Papa a dat îndată împăratului de Neapole voie să adune dajdie pe tot anul de la cei Bisericești ai amândurora împărățiilor, până la sută patru. Ci la 1747 puțin a lipsit de a se ridica o mare rebeliune din această pricină din Neapole. Arhierii Romii cu mult mai înainte se nevoiau să întărească în Neapole judecătoria Sfințitei cercetări, precum este în Spania, dar nu au putut niciodată, fiindcă norodul totdeauna făcea revoluție, mai ales în Neapole sau alcătuit și judecătorie ce se zice a sfințitei cercetări, care nu avea altă datorie, decât privegheau ca nu cumva întâi șezătorii Romii să așeze Județul Inchiziției cu amăgire și înșelăciune. Pentru aceasta pricinile Bisericești erau judecate de Arhiepiscop. La 1747 Arhiepiscopul a osândit un preot ca vinovat de vrăjitorie și necredință, ci întru o parte la casa de rugăciune a Arhiepiscopului, precum se obișnuiește și în alte locuri, unde nu este judecătoria a sfintei cercetări. Doi alți preoți închiși pentru asemenea vinovații, au dat jaloabă la județul cel împotriva sfințitei cercetări, jeluindu-se căci chipul cu care numitul preot a făcut tăgăduirea a fost nelegiuit, și se nevoiau să așeze judecătoria Inchiziției. Atunci judecătoria a cerut lucrările asupra cărora sau făcut această judecată, dar nu le-au luat, pentru aceasta pricina a fost arătată împăratului, care a hotărât că de vreme ce sau făcut împotriva legilor împăratului și a așezămintelor Arhierilor Romii, a celor mai înainte de alcătuirea Inchiziției, hotărârea Arhiepiscopului să fie anulată, care căuta să alcătuiască trei lucruri: **1.** Ca episcopii să judece pe cei vinovați împotriva credinței, nu ca episcopi ci ca epitropi ai sfântului scaun. **2.** Să judece prost, fără rânduială din pravilă, cercetând numai adevărul pricinii, fără tulburare. **3.** Că hotărârile să fie închise, adică să nu fie vădiți numele, și cuvintele martorilor. Împăratul a mai rânduit ca pricinile cele despre credință să se judece, după așezămintele ce au dedat despre aceasta, și acei doi preoți, pe unul la trimis la Arhiepiscopul de Capua, ca mădular al Eparhiei lui, iar celălalt a poruncit să rămână în Neapole, și să fie judecat după legile împărătești

și după așezămintele sale. A anulat încă și acelea care se cuveneau vechilor și noilor judecării la cele pentru credință, ale aceleiași judecării. A ridicat Notarii, pecetea Inchiziției și toate semnele judecării acesteia, care se aflau la Arhiepiscopie, cum și scrierea de deasupra pietrei ce era deasupra porții, sfințită cercetare și multe altele. Este de mirat însă norodul din Neapole ce a stat atât de potrivit să nu se întărească această judecatorie și care au făcut revoluție și în vremea lui Ferdinand Catolicul, și a Autocratorului Carol 5 și acum atâta sa tulburat pentru aceasta. Mare minune zic, a se vădi meșteșugul curții Romane într-o alcătui această judecatorie, este iarăși de mirare zic, să nu vadă (acel norod) semene atât de arătate ale acestei judecării, pe care le-au stins împăratul acesta Carol. Fiindcă și Carol a trecut la împărăția Spaniei în urma lui a luat împărăția în Neapole fiul lui. Vezi *Istoria cea de fiecare an*, etc.

### ***Cruzimea Catholicilor împotriva Hristianilor în Italia.***

**25.** Drept-slăvitorii Răsăriteni care petreceau în locurile sfântului scaun pentru neguțatorie și învățătură, dacă nu au suferit pe față goană a primi papismul, însă se goneau pe ascuns și cu meșteșug, în ce chip sa tâmplat în vremea împărătesei Maria Tereza, și a papei Clemet 13 în Ancona și Bononia. La anul 1758 trecea oarecare neguțator drept slăvitor prin Ancona, ca să meargă la iarmaroc, acolo unul dintre ei numit Antonel de patrie Makoniat, lovit de apoplexie, sa săvârșit. Înștiințându-se despre aceasta drept slăvitorii ce se aflau acolo, au venit la casa văduvei în care murise omul căutând să îngroape trupul, și neaflându-l, atunci au întrebat pe femeie, unde și de cine a fost îngropat? Iar ea le-a spus, că noaptea au venit oamenii stăpânirii, au pus trupul într-un sicriu de lemn, și umplându-l cu pietre, l-au aruncat în Mare, pentru că a fost schismatic și **nu** catolic. Iar la anul 1762 un Dimitrie Peloponezul, învăța meșteșugul doftoricesc în Bononia, și bolnăvinduse nu a primit să se facă catolic. Pentru aceasta din porunca stăpânitorilor de acolo a fost aruncat într-o groapă afară din cetate. Vezi răspunsul oarecărui drept slăvitor despre silnicia Catholicilor foaia 8 în sub însemnări.

### ***Goană împotriva catholicilor la Răsărit.***

**26.** La răsărit catholicii nu puțină goană au pățimit în vremea împărătesei Maria Tereza, că în anul 1755 și 1757 sa pornit în Pekiul Persiei goană înfricoșată împotriva lor, mulți au fost omorâți, alții întemnițați, mai ales lui Petru Sanz episcopul Mavrikasrinis i sa tăiat

capul în public, și mulți Misionari au murit. Însă nu a ținut multă vreme această goană. Vezi Near. Scrisoarea Florenței Tom 16 foaia 168 și Tom 18 foaia 76 încă și cei ce erau catolici în Kafa, fiindcă un tâlhar de mare francez prăda multe corăbii Turcești, aceștia au pățimit multe rele, au fost izgoniți, bătuți, Otomanii au călcat Biserica lor, le-au răpit sfințitele vase, și sfințele Ostii, și alte rele le-au pricinuit. Vezi *Enciclopedia Imerologhion a anului 1757 Tom 4 foaia 143*. Asemenea în Adrianopoli la 1760 Sultan Mustafa a poruncit să li se risipească Bisericile, cu toată apărarea și ajutorul Franței.

### ***Întâmplare în Italia.***

27. În anul 1755 în Italia a fost o întâmplare de mirare și greu de crezut. Întru un codru din Munții Alpi în satul Bergemolet în stăpânirea Svițerilor era un loc de același nume, locul fiind înconjurat de mulți munți neroditori și îmbrăcați cu mulți omeți, în 19 martie au căzut așa mari grămezi de omăt, încât a lătit tot locul, 3 femei împreună cu un copil mic fugind de primejdie, pentru a se proteja au alergat sub un staul de dobitoace, dar puțin în urmă a căzut atâta omăt, încât în parte a risipit staulul, a astupat ieșirea, și femeile au rămas înăuntru, unde vreme de 3 zile și 3 nopți sau hrănit cu 15 castane ce aveau la ele, cu omăt și cu laptele unei vaci care se aflase acolo, însă copilul a murit, ele au rămas 36 zile, când ca o minune sau izbăvit mai moarte de foame și de frig. Erau în acest fel de stare încât nu puteau să vadă lumina, ci au fost silite câte puțin să li se arate lumina. La începutul acestui veac la 1706 în Eparhia Trebiziu în partea Vasanolui și a Castelfragki, au început a se vedea oarecare focuri rătăcite care ieșeau din inima pământului, ca văpăi de culori și mărimi diferite, târându-se pe pământ noaptea aprindeau paie și ce găsea mai mărunț, apoi au aprins și casele, și se făceau mari văpăi, aceasta sa tâmplat la 1717 și 1724 în osebite vremi, iarăși în 1754 cetim că sa întâmplat aceiași la Paliniul. Vezi *near. iponinmtis epistimon Istori. Tom 2 foaia 476 și Tom 3 foaia 38 near. Floren. Tom 20 foaia 491 și Veneția tij 1754 foaia 160 și pe Ludovic craiul.*

## **CAPITOLUL XII.**



# ECATERINA I, ANA IVANOVNA, IOAN 3 ȘI ELISABETA AUTOCRATORII RUSIEI

## *Ecaterina I Țarina Rusiei.*

**1.** Petru cel Mare mai înainte de a hotărî pe moștenitorul său, a voit mai întâi să ispitească plecarea (intenția) supușilor săi, pentru aceasta a vestit o scrisoare, în care arăta cât era de îndatorat el și toată împărăția sa sfaturilor femeii sale Ecaterina, a dovedit cu pilde obiceiul de a se încorona împărătese, și în sfârșit a arătat alegerea ce făcuse și cât dorește ca neamul să primească și să adeverească această alegere. Toată împărăția au arătat mare bucurie de o înștiințare ca aceasta, drept aceea la 18 Mai 1742 Ecaterina a fost încoronată împărăteasă autocrată. După moartea lui Petru toți cu un glas au întărit alegerea lui, și cu bucurie și prăznuire au ridicat pe Ecaterina pe tronul împărătesc.

## *Caracterul Ecaterinei.*

**2.** Ecaterina sa născut în satul Riga din Estonia, aproape de iezerul Vorstueri, din născători smeriți, de tânără a rămas orfană, de aceea până la 14 ani a fost hrănită din milostenia preotului satului, și în urmă de pastorul din Marienburg. Fără eugenie, fără noblețe, fără altă proterimata<sup>17</sup> a norocului, firea a ascuns-o, ca să zic așa, în cea mai întunecată stare de oameni, însă în lipsa unor acest fel de vrednicii stricătoare, Ecaterina a luat adevăratele vrednicii ale firii, adică o inimă nobilă, frumusețe, minte ageră, și un suflet viteaz și puternic. Fiind Ecaterina întru o stare ca aceasta un sergent temnicer al temniței din Marienburg a cerut-o de femeie lui, și în ziua în care era să fie nunta a dispărut mirele și sa făcut nevăzut, nici a fost cu puțință a se afla de a fost ucis, ori robit de vrăjmași, fiindcă atunci era împresurată cetatea Marienburgului. Feldmareșalul Baur a luat-o pe Ecaterina spre slujbă, văzând-o în această casă Principele Mentzicof a îndrăgit-o, a cerut-o și a luat-o în slujba sa. Întru o zi oarecare a văzut-o marele Petru și a rămas uimit de frumusețea ei, încât a ales-o de ibovnică lui, apoi petrecând împreună cu ea și cunoscând-o mai bine, a luat-o de soție și tovarăș al împărăției, și a rânduit-o moștenitoare a împărăției.

## *Isprăvile ei și moartea.*

**3.** După ce a luat-o de soție (legal), o avea totdeauna cu sine în călătoriile sale, și la războaie, mai ales la războiul împotriva

---

<sup>17</sup> Vrednicii și isprăvi

Otomanilor, la care cu înțelepciunea și agerimea ei a mântuit pe Petru și oastea în bătălia de la Poltava. Iar când a împărățit singură a ocârmuit împărăția cu înțelepciune și bărbăție, a urmat planurile și ostenele marelui Petru, și punea în lucrare noile lui prefaceri, mai ales se vedea cum că duhul lui Petru via încă în lucrările Ecaterinei. Sa silit purtând grijă pentru educarea lui Petru Alexievici, singurului din cei născuți din țari, la proclamat mare Duce al Rusiei și moștenitor al ei, și sa săvârșit la 17 Mai 1727 împărățind 4 ani În diata sa a rânduit după socoteala marelui Petru, ca după moartea lui Petru Alexievici 2 de va muri fără moștenitor să treacă împărăția la una din fiicele marelui Petru, adică la Ana Petrovna Ducesă de Olstein, iar în lipsa acesteia la o altă fiică a acestuia-și Petru, adică Elisabeta, au pus la cale sfatul care trebuia să epitropească în vremea lui Petru 2 până va veni la vârsta legiuită. A zidit Academia pe care o alcătuiseră marele Petru și na ajuns să o săvârșească, a pricinuit Rușilor și alte bunătăți, arătându-se vrednic moștean al marelui Petru.

#### ***Petru 2 Autocratorul Rusiei 1727.***

4.Și fiind pus împărat Petru 2 fiind sub epitropia sfetnicilor rânduiți de Ecaterina, și și-a ales de femeie lui pe fiica lui Alexie Grigorievici Dulguruc credinciosul sfetnic, sau făcut logodna, ci până a nu se săvârși nunta a murit Petru în 30 Ianuarie 1730.

#### ***Ana Ivanovna Autocrator Rusiei.***

5.După moartea lui Petru Alexievici 2 rușii au păzit diata Ecaterinei și voința marelui Petru, ce au voit să înalțe în scaun pe o altă femeie, nădăjduind ei căci cu un chip ca acesta vor nădăjdui ei să ocârmuiască împărăția mai bine, pentru aceasta au propovăduit că Petru 2 a ales (după cum aveau obicei rușii) pe Ana Ivanovna Ducesa Curlandei a 2-a născută a lui Ioan fratele lui Petru. Deci i-au propus scaunul, cu făgăduința însă de a iscăli următoarele acte, și a atârna de înaltul sfat, din care cei mai mulți erau din familia Dulgurucu.

I.Ana nu va împărăți decât prin rânduielile unui înalt sfat.

II.Că nu va declara război, ori va încheia pace singură.

III.Că nu va pune vreo dare nouă, nici va dărui vreo boierie.

IV.Cum că nu va pedepsi pe vreun nobil, fără a fi dovedită pe deplin vinovăția lui.

V.Cum că nu va înstrăina nici va confisca averile cuiva.

VI.Că să nu aibă voie a rândui (prin testament) moșiile împărăției, sau a le înstrăina.

VII. Că să nu se poată mărita, nici să aleagă moștenitor, fără știrea și voia înaltului sfat.

Ana fiind diplomată, a iscălit atunci toate aceste acte, dar văzând că are o stăpânire îngrădită, a făcut un meșteșug ca Senatul să-i trimită pe unul ca din partea Senatului, și să zică așa: Că trimisul vine din partea tuturor nobililor, ca să-i dovedească că a fost amăgită de înaltul Sfat, căci Rusia totdeauna a fost ocârmuită de stăpânitori și nu de Sfat, toți nobilii o roagă să ia împărăteasa frâiele ocârmuirii, și că aceasta a fost socotița a tot neamul, care lucru îl dorea și casa Măriei sale să împărătească până la sfârșitul veacurilor. Atunci Ana sa prefăcut că nu știe nimic, și întreabă și cum? Nu este cu socotița a tot neamul ceea ce am iscălit? Și auzind că nu, poruncește să i se aducă înscrisul, și îl citește în auz, la fiecare întreba este cu socotița neamului? Și auzind la toate că nu, au strigat, apoi acestea nu sunt de nevoie, și a rupt înscrisul zicând: Fiindcă împărăția Rusiei nu a fost cârmuită cândva decât de o singură persoană, voiește să aibă și ea aceleași privilegii pe care le avea strămoșii săi, și că se suie în scaun nu precum zicea marele sfat prin alegere, ci prin moștenire, și câți vor cuteza a sta împotriva, ca niște vânzători se vor pedepsi. Toți au rămas fără de glas auzind aceste cuvine de la Ana, atunci ea a adaos, căci cu toate că are în mâini toată stăpânirea, nu va lipsi însă a lipsi cu toată dulceața, blândețea, nici va avea ceva mai prețios în inima ei, decât buna norocire a noroadelor sale, ce va întrebuința totdeauna sfaturile Sfatului, care este alcătuit de persoane, atât iscusite și bune, și că asprimea o va întrebuința numai la vreme de nevoie. După se a împărățit, cu bună norocire 10 ani de la 1730 până la 1740 compogorârea aceasta a Anei a stat pricină și sau întâmplat prefacere, și a luat Elisabeta scaunul.

### *Characterul ei.*

**6.** Era Ana blândă și milostivitoare (compătitoare), nu iubea a întrebuința asprimea, avea însă meteahna stăpânitorilor neputincioși, adică a lăsa să se facă răul în numele său, fără de a avea îndrăzneală de a-l opri. Era fantasioasă, pornită, nehotărâtă atât la pricini mici, cât și la mari. Ocârmuia cu blândețe, iubind a ajuta și a face bine, îi lipsea însă dreapta cumpănire de a face binele și cu potrivire acela cel făcea. Era stăpânită de o damă a Palatului său, și toate pricinile împărăției atârnau de damă. Iar slujbașii împărăției nici nu erau întrebuințați, nici ascultați. În scurt nu avea nici o înclinare de cele trebuincioase la ocârmuirea unei așa mari împărății în vreme de tulburare. Mai ales în vremea împărăției

sale, stăpânindu-se de unul din cei mai mari, sau făcut multe rele, căci acela fiind un om izbânditor și crud, totdeauna întrebuița rău puterea ce o lua de la dânsa, mulțime au fost omorâți, surghiuniți în Siberia, și din cei din mai bun neam, fără ca ea să aibă vreo știință, numărul celor surghiuniți trece peste 20.000. Cu toate acestea afară de această meteahnă, împărăția o ocârmuia cu bărbăție și cu înțelepciune. Autocratorul Germaniei Carol 7 ia cerut prieteșugul, și alianța ei, și împărăția ei era respectată și evlavisită de tot Crivățul. Aceasta a întărit în scaunul Poloniei pe August 3 Electorul Saxoniei, fiul celui din urmă împărat al Polonezilor și alatul Rușilor. A liniștit revolta Tătarilor din Daghestan și din Crâm și a luat înapoi toate cetățile pe care ei le răpiseră, a zidit curtea sa cea împărătească către Marea Caspică, a stat cu vitejie împotriva Otomanilor, care voiau să stăpânească Azovul. La 1732 în vremea împărăției sale au ajuns la Petrograd o solie alcătuită din trei soli, din China, mai ales prima solie a fost trimisă de stăpânitorii Europei, fiindcă chinezii veneau și mai înainte la ocârmuitoarea Siberiei, pentru ca să îndrepte pricinile neguțătoriei Tobloscului. *Vezi Lacomb. Adoc. de ani de la 1730 până la 1760 Istoria întâmplărilor războiului împotriva Otomanilor și a Tătarilor, de Ana Ivanovici în anul 1733 și pe alții.*

#### ***Creșterea credinței Hristiani.***

**7.**În vremea țarinei Ana, sinodul din Rusia a purtat multă grijă pentru întoarcerea neamurilor la Hristianeasca credință, au trimis mulți oameni înțelepți și îmbunătățiți la neamurile barbare, din cataloagele cele trimise de acești bărbați despre cei ce iau convertit la Hristianism se vede următoarele: Mahomedani, Morduini, Tohbashini, toherenisiani și Vorahi, 200.058 și 300.057 adică 141.844 bărbați și copii, și 116.513 femei și fecioare, și aceasta în puțini ani, de la 1740 până la 1747. *Vezi noua Bibliotecă Germană Tom 4 partea i foaia 209 și near. Gram. a Florenței Tom 9 foaia 128.*

#### ***Mincino-Petru.***

**8.**În anul 1738 în luna Noiembrie fiul unui țăran din Ucraina sa vestit pe sine țarevici, adică fiu al lui Petru I ce a murit în 1718 și sa arătat la 3 ostași, care l-au propovăduit în sat și toți i sau închinat. Preotul Bisericii a bătut clopotele, a liturghisit pentru mincino-împărat, adunându-se toți câți se aflau în sat. Lucrul ar fi mers înainte de nu ar fi lat înștiințare din vreme unul din generalii dimprejur, care a trimis câțiva soldați au prins pe mincinosul și l-au dus la Petrograd, unde sa

hotărât ca el să se înțepe de viu în Ucraina, iar cei 3 ostași și preotul să fie omorâți, pe săteni ia iertat, iar satul l-au oborât la pământ și pe săteni ia împrăștiat pe aiurea. Vezi pe *Mantein Tom 1 foaia 365*.

### ***Ivan 3 Autocratorul Rusiei.***

**9.**După moartea Anei, Ducele de Ernestos ca episcop al tânărului Ivan ocărnuia împărăția, și cu toate căci chivernisea cu dreptate și înțelepciune, rușii au făcut complot și l-au izgonit pe Duce, și au propovăduit purtătoare de grijă a împărăției pe maica tânărului Autocrator, cu toate că ei nu se odihnea, ci voiau să plinească așezămintele marelui Petru, pentru aceasta sau unit în 5 decembrie la 1741 au închinat scaunul Elisabetei Petrovna fiica marelui Petru. Aceasta primește prosfora Palatului, și pun pe Ivan și pe maica lui sub pază, și îndată se proclamă autocratoră a tuturor Rușilor, și după puține zile se încoronează la Moscova cu același chip cu care sa încoronat Ecaterina I.

### ***Elisabeta Petrovna Țarină a Rusiei 1741.***

**10.**Îndată ce sa suit în scaun Elisabeta, a întărit sfatul pe care îl alcătuisese Ana, și a întors Senatului puterea ce o avea în vremea marelui Petru. Acest Senat mai înainte avea stăpânirea de a osândi la moarte, iar Elisabeta fiindcă voia să făgăduiască că nu va omorî pe nimeni în vremea împărăției sale, a păzit pentru sineși voia de a întări sau de a strica hotărârea senatului cea de moarte. A căutat să întărească neamul, pentru că slăbise de nestatorniciile ce urmase, a depărtat de la conducere pe toți străinii și a rânduit la toate localnici. A chemat în Rusia pe Carol Petru Ulrik a lui Holstein Gottorp, fiul surorii sale Anei Petrovna nepot al împărătesei Ulrika sora lui Carol 12 împăratului Suediei. Atunci rămăsese scaunul Suediei vădov, pentru aceasta toate Eparhiile au ales pe acest tânăr împărat al lor. Ci Elisabeta care îl rânduisese moștenitor al ei nu l-au lăsat, ci la îndemnat de sa făcut drept-slăvitor Hristian, sa numit Petru Petrovici, la proclamat mare Duce și a fost numit diadoh cu titlul de Înălțime Autocrată la 1745. Această iubire a lui Elisabeta către el sa răsplătit cu mare nemulțumire, pentru că la bătăliile ce le purta Elisabet cu împăratul Prusiei, de multe ori o a produsit (trădat). Că fiind prieten foarte cu Frederic 3 a amăgit pe unul din sfetnicii tainici ai Elisabetei, care înainte de a scrie vreo scrisoare sau vreo poruncă către comandantii oștilor rusești din Germania, mai întâi o arăta lui Petru, și el îndată înștiința pe Frederic, încât oastea rusească nu putea pune în lucrare cea mai mică stratagemă, și să nu știe el mai înainte. În loc să

iubească pe mătușa sa, o ura, și după ce a făcut să moară Condoti doftorul ei, zic că a otrăvit-o, însă nu este dovedită zicerea. Și împărățind Elisabeta 20 de ani, sa săvârșit la 1761 dobândind slavă veșnică pentru înțelepciunea sa, bărbăția sa, și statornicia ce a arătat în vreme de pace, cum și în vreme de oștire. Elisabeta a săvârșit la 1752 canalul la fost început de marele Petru și Ecaterina 1 la fost părăsit, iar Ana iarăși îl începuse, începe acest canal din Limanul lui Kronstadt și merge până la cea parte la o aruncătură de tun în ostrov, și mergerea acestui canal este atât de larg încât încap 50 de corăbii de linie. Vezi despre acestea pe *Lacomb* pe *Advocatul în Hronologica adunare a nord. itor.=revol. a împăr. Rusiei Istoria de ani 1730-1760 Istoria întâmplărilor în oștirea împotriva Otomanilor și a Tătarilor de Ana Ivanovna la 1733 și pe Manstin.*

## CAPITOLUL XIII.

### DESPRE MONAHICEȘTILE CETE DE NOU ISCODITE ÎN APUS.

#### *Clerici ai Patimilor.*

**1.**În anii aceștia, în vremea lui Benedict 14 papa Romii sau făcut două cete, una numită Congregația adică adunarea de clerici desculți ai patimii lui Iisus Hristos. Monahii acestei cete zic că fâgăduiesc în Apostoliile (trimiterile) lor, și întru învățăturile lor, evlavia cea către Patimile Domnului nostru Iisus Hristos. Vezi Imerologhion general al anului 1746 Tom 1 foaia 299.

**2.**Iar ceata Serbiților, adică a slugilor lui Iisus, sau alcătuit pentru o pricină ca aceasta, precum arată *Labat în călătoria din Spania și Italia Tom 2 foaia 35* „Intrând, zice în barcă, (în anul 1706) care trebuia să mă ducă la Genova, am găsit-o plină de toate ordinele Bisericești, Capucini, Franciscani, Maimici, Iezuiți, Preoți, Brettonao, Crasopatori vestiți, care mergeau să se adune la boieriile Bisericești, un Augustinian, era încă și un ascet (nevoitor), 5 preoți spanioli oprți și caterisiți, care mergeau la Roma să ceară iertare păcatelor lor, 4 sau 5 Iudei, și doi mofluji, care se duceau pentru Liborna, scăparea acestor feluri de oameni. Aceasta a fost compania ce am avut, nu am văzut

cândva o adunare ca aceasta. Nu știu de se aseamăna aceasta cu corabia lui Noe. În mijlocul acestei minunate tovărășii, am văzut pe un bisericesc, care precum mia spus, mergea la Roma să ia binecuvântare să întemeieze o ceată, care avea să viețuiască cea mai aspră viață Apostolească. Avea o rasă vânătă cu mare pervaz, mai ca cea a Iezuiților, cu o manta de aceiași culoare căptușită cu alb, o psapeluță neagră fără găitan, și fără papuci (adică încălțări), pungă nu avea, nici desagi, nici buzunar în vreo parte a rasei lui, și prin urmare nici bani. Își punea tipicul său în sân, și lăsa la pronia purtării de grijă a lui Dumnezeu hrana și cele de nevoie călătoriei sale. Nu am putut să înțeleg cândva din care parte de loc era omul acesta apostolesc, totdeauna o ascundea aceasta, mia spus însă că merge la Roma să ia voie a alcătui o ceată de împreună-adunare de preoți, care se cuvine a petrece viața sărăcăcioasă a Apostolilor, să învețe pretutindeni, să ajute preoților parohi care ar voi să-î întrebuințeze, să nu primească pe vreun Bisericesc, ori de vor fi siliți cândva să primească pe vreunul, să părăsească averile sale și să se hrănească din osteneala mâinilor sale. Pentru aceasta una din condiții era să nu se primească în acest ordin dacă nu știe vreun meșteșug. Cât despre culoare și forma îmbrăcăminteii lui, mia spus că avea multe cuvinte cu dreptate și fără de împotrivire că aceasta era îmbrăcămintea Apostolilor (poate că pentru aceasta și episcopii diadohii Apostolilor poartă îmbrăcămintea de culoare vânătă). Socotea că petrecând în acest fel, ori să zic precum a zis el, această înnoire a vieții Apostolilor sar răspândi îndată în toată lumea Hristianilor, și cu acest chip nu ar mai fi muștrați cei Bisericești pentru bogățiile lor și pentru viața lor cea cu desfătare. Eu mai înainte i-am spus cum că el ar fi fenixul cetei, și nu ar fi vrednic de tânguire, de ar scăpa din mâinile Iezuiților, după ce ar fi făgăduit și ar fi adevărat, a nu socoti un lucru ca acesta.” Prorocia aceasta a lui Labati trebuie să fi ieșit adevărată, fiindcă de la 1706 până la 1746 nu sa auzit cuvânt despre o ceată ca aceasta, când era arhiepiscop Benedict 14 care iubea să sporească catalogul sfinților și să întărească și să mai înmulțească pe cei trândavi. Omul acesta Apostolesc, ori careva ucenic al său, au trimis la Roma pe trei din ceata lor în anul 1747 și de acolo atunci sa întărit ceata slugilor lui Dumnezeu. *Imerologhionul obștesc al anului 1746 Tom 9 foaia 477.*

## CAPITOLUL XIV.

### DESPRE ERETICII ERRNHUȚI ȘI LINIȘTIȚI.

#### *Erreticii Errnhuți.*

**1.**Errnhuții ori frații Moravi, erau o rămășiță a Husiților, care fiind biruiți în Boemia la 1434 sau risipit încoace și încolo, făcând adunările lor prin pustietăți, prin peșteri și aiurea. Apoi împăratul Boemiei Poderbrah le-a dat cetatea Lința unde sau strâns și făceau adunările lor și rânduielele cele sfințite în satul dinaintea cetății Cunbald, se numeau între ei frați și surori ai unirii. Aveau atunci 4 episcopi, unul în Polonia mare, unul în Boemia, și doi în Moravia, care după rânduială erau asemenea, având sin-episcopi, propovăduitori, diaconi și următori. Adunările lor se împărțeau în 4 (stăpâniri): **1.** De cei ce se catehizau, care ori sau născut între dânșii, ori sau lipit către dânșii, depărtându-se de Biserica Latină. **2.** De cei în bună stare care se cuminecau cu Tainele Dumnezeieștii Euharistii. **3.** De cei ce dorind deplinătatea se sârguiau să o dobândească prin lepădarea de lume. **4.** De cei ce au pricinuit vreo sminteală, și pentru aceasta au fost izgoniți de la împărțășire, și se întorceau după ce sau pocăit. Când sau arătat Luther, o parte din ei sau unit cu el, ci fiindcă la războiul din Samalcuda, nu au dat ajutorul pe care l-a cerut de la dânșii împăratul, Ferdinand, ia izgonit, și o parte sau dus în Polonia, în Transilvania, în Suikia, și pe aiurea unindu-se cu Lutheranii și cu Zwinglienii, însă mulți au rămas în Moravia, dar au fost izgoniți de monarhi, pentru aceea purtându-se aici și acolo, înconjura rămânând într-un loc, câtă vreme îi lăsa localnicii, și de acolo iarăși mergeau aiurea. Iar când Hristianul David ia slobozit din Moravia și ia adus în Lustania, ia primit Nicolae Comis Aloisiul a lui Zinzerdof și sau numit Zinzerdofiani și Errnhuti, adică straja Domnului. Acest Zinzerdof era teolog mic dar politic mare, au voit a-i uni, și le-a făcut coșcoluri adică adunări în anul 1725 adăogând multe dogme eretice vrednice de laudă, pe lângă cele ale vechilor Errnhutoni. Sa dus în Norvegia, în Dania și în Rusia, dar și de acolo fiind izgonit, Zinzerdof a adunat pe mulți, ia dus în America în anul 1742 și cu slobozenie le-a zidit coșcoluri în părțile stăpânite de Anglia, unde se află și astăzi, și numai acolo, ci și aici în Europa, însă după moartea lui Zinzerdof care a fost la 1760 sau împutinat.



### ***Eresurile lor despre Sfânta Treime.***

**2.**Multe sunt actele eresurilor lor, din care o să arăt puține. La taina Sfintei Treimi, învață că e o singură față în Dumnezeire ori în Treime, și acesta este Mântuitorul. După socoteala lor, Mântuitorul înfățișează nu numai toată Dumnezeirea, ci este încă și se zice Părinte, Fiul și Duhul Sfânt, ori precum zic ei, Bărbat, Soție, și Fiu și după Zinzerdof Părinte, Maică și Om. Mântuitorul întru un chip înfățișează, și este cu adevărat om, ori bărbat în Dumnezeire, poartă numirile Părinte și Mântuitorul, întru cât înfățișează și este cu adevărat Maică, poartă numirea de Duhul Sfânt, femeia, soție lui Dumnezeu Părintelui și maică, și se socotește să se fi făcut la Facere, făcând că toate fapăturile iese din sânul său, și în sfârșit întrucât Mântuitorul poartă numirea de Fiul lui Dumnezeu, ori de Hristos, nu este alta afară de firea omeneasca a lui Hristos, ori Hristos om. Drept aceea după bârfirea lor, Mântuitorul este singura față care este în Dumnezeire, socotintă în trei osebite chipuri de estimi, trei treimi, precum bârfea Serbet, trei descoperiri osebite, trei osebite tropologii (ziceri alegorice) ale aceiași ființă, după învățătura lui Spinoza celui fără Dumnezeu. Când se teorizează după chipul al doilea, ca soție lui Dumnezeu Părintelui, ei îl caracteriza cu rana coastei, care după dânșii este semnul haractirsitoriu al neamului femeiesc la Dumnezeire, și dau precum se arată la Părintele, la făcătorul, un semn defenitoriu de neamul bărbătesc, cu care se caracterizează ei. Pentru aceasta Duhul cel Sfânt se pornește din singur Părintele, precum Eva a pornit din Adam. Precum adormind Adam a ieșit din coasta lui Eva așa și Părintele făcătorul dormind Dumnezeiește a ieșit Maica ori Duhul cel Sfânt din el, și toate fapăturile celelalte și totul tot. Așijderea au ieșit și sufletele tuturor oamenilor întru aceiași vreme în chipul unul glonț, care în urmă sa împărțit în unimi ori atomi. Când a adormit Mântuitorul pe Cruce, atunci toate sufletele Errnhuților au ieșit osebit din rana coastei Lui, și în toată vremea când se face cineva Errnhut, se naște din coasta rării Mântuitorului.

### ***Despre nuntă.***

**3.**Nu sunt mai puțin ciudate câte bârfesc ei și despre taina Nunții. Zic că totul tot este o singură ființă, în chip că Mântuitorul face toate cele ce le fac oamenii. El naște copii, și că bărbații nu sunt altceva decât epitropi ai lui, în loc de bărbat, în loc de Hristos. În cuvinte scurte, câte fac Errnhuții, le face Mântuitorul. Pentru aceasta ei învață cum că întâi sufletele oamenilor sunt de neam femeiesc, și că Mântuitorul este

bărbatul tuturor acestora, frații și surorile sunt de asemenea mirese ale lui Iisus Hristos, și când se vor plini toate, Mântuitorul se va cununa cu aceste suflete fără osebite. **2.** Fiecare om nu este bărbatul adevărat al femeii sale, ci este în locul lui Hristos, și pe femeie o are ca spre păstrare. **3.** Femeile poartă în trupul lor închipuirea răni coastei Mântuitorului, și pentru aceasta se cuvine să avem la ele evlavie. **4.** Mântuitorul întrucât este ori ca bărbat, ajută lucrător și trupește la naștere și cu un chip ca acesta blagoslovește însoțirea. **5.** Sângele răni tăierii împrejur a Mântuitorului se amestecă cu sămânța, și se nasc pruncii. **6.** Lucrarea nașterii este însă o taină asemenea cu împărțășirea, și are aceiași putere. Însă câte femei măritate se adună la adunările pe care ei le numesc Adunări Xenoporești ori Pelegrinești, ori de se vor mărita după ce vor intra în aceste adunări, se cuvine a se împreuna cu bărbații înaintea celor mai bătrâni din bărbați și din femei.

#### ***Bunele lor rânduiești.***

**4.**Încât către buna rânduială bisericească, în locul Psalmilor obișnuiți ai lui David, ei au alții ai lor, în locul Duminicii serbează Sâmbăta. Au alcătuit alte praznice cu alte nume, precum praznicul tăierii împrejur, după ei se zice praznicul omenirii, Dumnezeieștii arătări (adică Botezul Domnului), ei îl numesc praznicul celor din neamuri, în 7 Ianuarie,<sup>18</sup> prăznuiesc praznicul tinerilor copilași, în 10 Ianuarie praznicul Sfintei Treimi, 17 Ianuarie pomenesc Pronia. În locul Întâmpinării prăznuiesc întâiul praznic al văduvelor, în 17 Februarie pomenesc praznicul pomenirii credinței copiilor, în 15 Martie serbează pomenirea Liturghiei fraților, în 18 Liturghia pomenirii surorilor. În locul Bunei Vestiri serbează pe pomenirea alcătuirii tuturor cetelor, mai cu osebita a tinerilor, și când se apropie să se împărțășească merg cete, cete, adică ceată de bărbați, ceată de femei, ceată de bătrâni, când ceată de tineri, când ceata bătrânilor însurați, când a femeilor măritate, și de aici înainte asemenea. Pe lângă acestea primesc Botezul cunoscându-l pe de nevoie pentru a doua naștere duhovnicească, primesc Cina ce de Taină ca și catolicii, osebindu-se însă la aceasta că socotesc că puterea tainelor atârână de vrednicia liturghisitorului, după Wiklif și Hus.

#### ***Cine a scris împotriva acestora.***

**5.**Împotriva acestora a scris Rodiul *Cheia Errnhușilor*, *Baungrateniul Luări aminte teologice*, *Benerul Starea Errnhușilor*,

---

<sup>18</sup> De sfântul Ioan Botezătorul.

*Wiclif despre învățătura și buna rânduială a lui Zizendorf, Tenedie Cercare despre principiile religiei fraților Moravi. Vezi și pe Bertiul, pe Moshemiul Imerologhion general al veacului acestuia Tom 7 foia 22 arătare sinoptică și adevărată de începutul și învățătura Ernhuților, și luări aminte despre dogmele, obiceiurile etc. Errnhuților, și pe alții.*

### ***Liniștitorii.***

**6.**Liniștitorii la Apuseni, și-au luat începutul din auzul (rea întrebuintarea) Teologiei tainice, ei se asemănau cu liniștitorii veacului 4 și cu Beguardii veacului 13. Începătorul acestor noi liniștitori este vestitul Molinos, și sa dat acest fel de nume ucenicilor lui Molinos, fiindcă după învățătura lui în rugăciunea liniștii se află deplinătatea cea covârșitoare, adică întru o mincinoasă gândire, fără de vreo lucrare sau theorie<sup>19</sup> (privire). După acești eretici scopul acestui eres era a înălța pe om la prea covârșitoarea săvârșire. Pentru a ajunge cineva la starea aceasta, nu este alt mijloc, decât un fel de rugăciune, pe care ei o numesc gândire. Această rugăciune pentru a fi desăvârșită, zic că omul trebuie să lepede de la sine toate lucrările acelea, care îndeobște se numesc trebuitoare spre a încălzi și a crește evlavia, precum este deasa lucrare a dragostei către Dumnezeu, teoriile, mulțumirile și celelalte. După socoteala lor lucrările cele ca acestea sunt zadarnice, mai ales păgubitoare prea covârșitoarei depliniri. Sufletul cel ce sa dat odată lui Dumnezeu, cu o lăsare iubitoare, nu se cuvine a mai purta grijă de ceva, acesta iubește pe Dumnezeu pentru sine, fără a aștepta la răsplătirile lumești și veșnice, netemându-se de sfânta nedeosebire (nepăsare) metaforicește hotarul păcii, iubita liniște, este nuntă duhovnicească. Sufletul fiind întru o stare ca aceasta, este cu adevărat îndumnezeit, aceasta, zic ei, își pierde sîntimea ce o avea mai înainte, formându-se din nou în Dumnezeiasca estime, cu un chip ca acesta este sorbit în ființa Dumnezeiască, unde nu poate a-l afla nici o făptură. O tălmăcire întunecată ca aceasta a stării acesteia a sufletului, este cu anevoie de înțeles nu numai nouă, ci și însăși acestor liniștitori.

### ***Liniștitorii carii.***

**7.**După Molinos care a fost osândit în Roma, Iosif Bencarela prezbiter în Brixii învăța și propovăduia această învățătură în adunări ascunse, ci a fost vădit la 1710 a fost silit să-și tăgăduiască în public eresul său, și a fost osândit la închisoare pe viață. Aceste eres nebunesc

---

<sup>19</sup> Contemplare.

de la Italia sa adus la Franța de oarecare Malabaru, care a dat o carte numită, Practică lesnicioasă spre a înălța sufletul către gândire. Pe urmă această rea credință a fost crescută de Doamna Guinon, care a scris două cărți, una numită, Metodă scurtă și lesnicioasă de a se ruga, și cealaltă Cântarea cântărilor tâlcuire după noima cele tainice. Această Guinon cu o evlavie exterioară, poate că și adevărată la ea, ceva greșită către dreapta înțelegere a Bisericii, a dobândit pe mulți, mai ales pe vestitul Fenelon, și socoteala ei a pricinuit atâta tulburare în Franța, încât sa dat singură să fie cercetată de înțeleptul Bossuet, către care a adus toate scrierile sale, tipărite și netipărite. Cercetându-le pe acelea Bossuet găsește un scrisă de însăși mâna ei, în care zicea, cum că ea era plină de dar, și era câteodată cu atâta deplinătate și belșug, încât o supăra, mai ales zicea că în una din zile această deplinătate a adus-o mai la moarte, și aceasta era peste puterile sale, încât o făcea să crape, și o doană aflându-se față, au voit să-i dezlege îmbrăcămintea, dar așa în grabă nu a apucat, unde să nu se deschidă trupul ei din amândouă părțile. Darul acesta măcar deși revărsa, nu se pierdea fiindcă de darul acesta se împărtășeau și cei ce ședeau în jurul ei, însă nu deopotrivă, fiindcă unii aveau dreptul de a se împărtăși de mai mult, și zicea că numai doi din cei ce stau lângă dânsa au luat darul acesta, dimpreună cu duhovnicul ei.

### ***Osândirea liniștitilor.***

**8.** Bossuet a înțeles că Guenon era o disedemonă, și avea mintea rătăcită ci fiindcă liniștitorii sporeau, sa făcut o adunare întru care era de față Bossuet, episcopul Noalie de Shaloni, apoi Cardinalul Tronsonie proestosul general al Sfântului Sulpicie, și Fenelon, și la 1694 au iscălit 34 de acte despre învățătura tainicilor. Acest Bossuet a scos și o învățătură către turma sa, întru care arăta temelia liniștitilor, care se află întru o necurmată și peste tot lucrare, adică, cum că după socoteala lor, când cineva sa dat lui Dumnezeu, lucrarea este totdeauna de a nu se chema înapoi, și nu este nevoie să se înnoiască. De unde reiese că liniștitorii leapădă multe lucrări trebuitoare bunei cinstiri, și anume poruncite de Dumnezeu, lucrările credinței cele cuprinse în simbolul Apostolilor, toate cererile, până și Dumnezeiasca rugăciune, cugetarea ori citirea, mulțumirile, și alte asemenea lucrări, pe care le poruncește Scriptura, și se află în cărțile tuturor sfinților, Părinți. A face omul, zic ei, osebit de învățătura aceasta, este asemenea ca și cum ar face mârșavul câștig, și ca un nevrednic de prea covârșirea deplinătate.

Osândirea cea de acest fel a liniștitorilor, ia îndemnat pe ei a scrie pentru a se apăra, zicând că Dumnezeu cu sfaturile (ori voințe) și hotărârile sale veșnice, a pus în rânduială pe toate făpturile, pentru aceasta când noi cerem ceva de la Dumnezeu prin rugăciune, este asemenea ca și cum i-am cere altceva, osebit de ceea ce a hotărât Dumnezeu mai înainte de veacuri, dar nu procopsea până când Fenelon, care a fost silit a iscălit articolele cele împotriva liniștitorilor, a început arătat a-i apăra. Atunci au început toți a osândi pe Fenelon ca pe un eretic, iar el pentru a se dezvinovăți a dat la lumină cartea numită: Arătare a socotinței Sfinților Părinți despre viața ezoterică (viața cea dinăuntru sufletului), care în loc de a-l dezvinovăți, mai mult îl osândește, fiindcă se arăta un răspuns dat de liniștitori. Bossuet a scris împotriva lui, și sa aprins un război scriitoricesc între cei doi mai înțelepți bărbați ai Franței, până ce sa arătat pricina la Roma, și a fost osândită socoteala lui Fenelon. Vezi despre acestea pe *Bertie, Bossuet, Filipioxie ori Filippo în anaforaua cea de preierghie a liniștitorilor*, pe *Racine Tom 13 num 19 foaia 144* și pe alții.

## CAPITOLUL XV.

### DESPRE OARECARE APUSENI CARE AU SCRIS ȘI ÎNVĂȚAT GREȘIT ÎN VEACUL ACESTA.

**1.**La sfârșitul veacului trecut, și la începutul acestui veac, mulți nebuni au bârfit scriind în scrierile lor socotințe eretice, dintre care cei mai mulți au fost din eteria Iezuiților, dintru care sunt aceștia de mai jos:

**2.**Un Iezuit a dat în tipar, în limba Olandeză, Catehism al primei împărtășiri, care a fost osândit la 1703 în Roma și de soborul de la Ultragiect la 1763 în care carte începe așa:

**I.**Întrebare: Ce este pocăința?

**Răspuns:** Baia sângelui celui scump a lui Hristos spre spălarea tuturor petelor păcatelor, încât poate a zice cineva pentru câți sau spovedit și-au spălat podoabele lor, și au nălbit podoabele în sângele Mielului.

**II.**Întrebare: Este lucru greu a se face taina pocăinței?

**Răspuns:** Nu, pentru că îndată ce își va mărturisi relele sufletului nostru, îndată se și vindecă.

**III.Întrebare:** Dacă vreun chirurg ori doftor ar putea vindeca rănila și bolile numai cu teoria, sau numai auzind ei spunerea bolnavului, nu ar fi socotit doftor aspru?

**Răspuns:** Nu, cu adevărat, căci acest fel de doctor este și duhovnicul.

**IV.Nedeplinita zdrobire a inimii este durere a păcatului, pentru pângărațiunea păcatului, pentru frica gheenei, pentru înstrăinarea de la slavă. Mai ales chiar pentru frica muncilor, ca de la o lepădare de la cele bune, de la cinste, sau starea bolilor și a morții celei fără de vreme. Întrucât păcătoșii se trimit de dreptul Dumnezeu și iutele Judecător, sau se tem de El. Deplinita zdrobire a inimii, dovedește pe desăvârșita iertare a păcatelor și ne întoarce la darul și la iubirea lui Dumnezeu. Iar nedeplinita zdrobire nu are destulă putere la aceasta, fără de taina mărturisirii.**

**V:Nimeni nu păcătuiește mai mult decât cunoaște și înțelege răutatea păcatului.**

### ***Cabrespini Iezuitul***

**3.Cabesprinii Iezuitul în Codic. Diktat. Colegiului Rutininsiu la anul 1722 zice: Luarea aminte (ori pândirea legii firești) poate fi fără putere la cel îndreptat, drept aceea nu păcătuiește de o va călca pe ea. Cea mai mare se dovedește: se poate răpi vreun prunc botezat de barbari, și când va ajunge la vremea de a vorbi, poate să nu știe cu descoperire legea firească, și să facă împotriva legii acesteia, pentru că atunci îi este cu neputință a lua aminte lege. Mai de crezut (ar fi zice) a nu fi omul totdeauna dator să lucreze pentru un sfârșit cinstit.**

### ***Busembaum.***

**4.Busembaum Iezuitul, zice, cu adevărat, că nebiruita neștiință, cum și firescul drept, și despre starea căderii, iartă păcatul dacă nu-i de moarte, așa învață de obște urmașii lui Moga. Vezi *teologia morală Adaos de Caludie Lacroa Iezuitul Tom 1 foaia 104 tipărit în Colonia la 1757.* Acesta la aceiași parte zice: de obște se învață cum că nu poate cineva cu nebiruire (poate fără a-i dovedi altcineva) să nu știe pe Dumnezeu, cel puțin pentru mult. Iar de vom socoti cum căci cu nebiruire nu știe cineva pe adevăratul și sigurul Dumnezeu, nu păcătuiește în formă împotriva lui Dumnezeu, păgânul cel ce slujește idolilor. Zic încă că dacă i sar da unui om cu desăvârșire o neștiință**

nevindecată de Dumnezeu, omul acela nu păcătuiește teologic, ci mai mult filosofic. Când lucrăm faptele după cea mai de pe urmă păcătuire a științei (ori a cugetului), suntem încredințați că această lucrare este legiuită, adică nu est păcat *Tom 1 scrierea 1*. Este necuviincios să zicem, că intenția de a minți, poate chiar vorovind, să ceară dar de la Dumnezeu, aceasta după întâmplare, dacă minciuna sar arăta negreșit ca lucru bun și îndatoritor, împotrivă zic. Aceasta precum mai sus *Tom 1 foaia 4*.

Fără păcat poate să urmeze cineva o socotință mai de crezut, fie și de credință străină, și mai puțin singură (adică unde să se vadă că e mai puțin departe de felul păcatului decât cealaltă), lăsând pe ce mai de crezare, și mai sigură a sa, lepădând încă toată ocară și primejdia aproapelui, ajunge ca socotința ce o alege să fie de crezut. *Tom 1 foaia 11*.

Se caută din care apucături se dovedește că este iertat a urma cineva o crezare socotință lăsând pe cea mai de crezare?

Se răspunde, mai întâi îndemnându-se (acela) pe sfinte canoane și pe Pontifi (papi), și al doilea din obștească împreună socotință dascălilor, încă și din toate scrierile eteriei lui Iisus. Tot acest *Tom 1 foaia 34*.

Spre apărarea vieții și a mădularelor trupului, este cu putință și unui bine-cinstitor fiu și supus să se apere de va cere trebuința, omorând pe tatăl său, ori pe povățuitorul, ori pe stăpânitorul. Însă dacă moartea aceluia nu a păgubit multe rele, precum oștire și celelalte. *Tom 1 foaia 295 num. 98*.

Dreptatea firii iartă ca să o gonești pe silă, și să apuci mai înainte de potrivnicul ce cu nelegiuire caută să-ți ia viața, ori mijloacele acelea ce-ți sunt de nevoie a petrece o viață cinstită, precum bunătățile lumești, cinstea, rușinea, mădularele tale, și să-l omor. Aceasta însă se iartă când se face cu scop de a te apăra pe sineți, și cu temere de pedepsitoarea ocârmuire. *Tom 1 foaia 295 num 98*. Dacă cineva îți va afecta cinstea, și nu poți să o aperi în alt chip, și iarăși să o dobândești, decât înnegrind vestea și ipolipsis al aceluia ce o a înnegrît pe a ta, poți legiuit să o faci, de este adevărat ceea ce ai să zici, și să o faci atâta, cât este de nevoie pentru a păzi vestea și ipolipsis al tău. *Teolog Hrist. Cartea 3 Eghir 6 cap 2 distg. 2 și num. 6*.

***Nicolae Mazota.***

5. Nicolaus Mazota Iezuit, bârfea zicând: nebiruita neștiință este putincioasă, care se aduce ca și către adevăruri, de la însăși principiile legii firești, fără mijlocire, dar care nu sunt atâta de curate împreună următoare..... a omorî pe judecătorul de la care atârnă cu adevărat nelegiuita judecată, *Teol. Naticescă Tom 1 Eghir 1 foaia 27, Acestaș Mazota Tom 1 Eghir 1. 92 foaia 27* tipărit în Veneția. Când lucrăm faptele după cea mai de pe urmă povățuire a științei, suntem încredințați că lucrarea aceasta este legiuită, adică nu este păcat. *Acestaș Tomi Eghir despre a vorovi drept 1.9. 1. Cap 1 foaia 4.* Și să nu zici mai întâi că legea lui Dumnezeu este canonul (dreptarul) cel mai întâi, pentru că aceea nu se povățuiește decât prin povățuirea științei. Uneori sau făcut împotriva oare căror legi și cu toate acestea este după buna rânduială, adică a se propune prin nebiruita greșita știință ca și conglăsuitoare acestor legi. *Acestaș la cap 11 foia 5.* Este slobod a face împotriva celei ce cu nebiruită greșită știință și așa învață dascălii obștește împotriva lui Luther, a lui Ianseniu, Sinih, și altor dascăli. Drept aceea nu păcătuiește cel ce spune minciuni pentru jărei. Cel ce malakizește cu nebiruire (poate în loc de nedovedite ori încredințare) socotind că este nelegiuită faptă. Cel ce grăbește moartea cuiva ce se află în nevoințele morții, socotind că în acest chip liberează pe bolnav de trudele trupești ce suferă. *Acestaș foaia 32.* Nu păcătuiește cel ce face după socotința cea mai presus de crezut, cât către slobozenia lucrării lăsând pe cea mai de crezare și mai singură. Așa de obște învață dascălii mai mul de 200. La Teril, Gomp, și Lacroa ..... Împotriva a orecărora puțin mai vechi și mai aspre (învățători) înceredințătoare. *Tot acesta la cap 4 foaia 55* Dacă ocârmuitorul este nedrept, năvălitor, și trebuitor împăratului, atât încât de la moartea lui să se nască războaie, nedreptățitul nu e dator a aștepta moartea (aceluia) pentru binele obștesc, numai pentru buna cinstire, și nu pentru dreptate. Iar pe ceilalți pe, pe stăpân și pe rudeni este iertat a-i omorî. *Același Tom 2 Eghir 4 zăbava 2 cap 1 foai 329-330.* De este de un galben, mai ales și de un ac, fără de care cel nedreptățit nu poate să vieze, poate omorî pe fur. *Tot la acesta Tij.*

#### **Sirmondus.**

6. Sirmondus, zice că un om care n-a făcut în toată vremea vieții sale nici o faptă de iubire de către Dumnezeu, iarăși nu se muncește, deși sar uni cu socotința lui Toma de a tăgădui, de unde se înțelege că suntem datori a iubi pe Dumnezeu, nu ar face nimic, pentru că Hristos cu sângele Său cel de mult preț ne-a slobozit din datoria de a iubi pe



Dumnezeu. Că Dumnezeu nu poruncește să-L iubim, se mulțumește numai cu supunerea noastră, la poruncile cele date de Dânsul, întru atâta nu ne poruncește decât să nu-L urâm.

### **Casnedi.**

**7.** Carol Antonius Casnedi Iezuitul, bârfea în cărțulia cea despre Faptele Hristianicești, cum că toată minciuna, hula, uciderea de părinte și alte mari nelegiuiri sunt fapte vrednice de potrivită răsplătire, că fără cale cum că va să zică Iisus în Judecata ce va să fie cuiva, intră tu, pe care Părintele Meu cel veșnic te-a binecuvântat, mai înainte de a fi lumea, pentru că ai mințit, ai hulit, ai preacurvit, și ai spurcat sângele în sângele nevinovaților, socotind că Eu îți porunceam să faci aceasta. Că o socotință poate fi de crezare, măcar de ar și fi împotriva Sfintei Scripturi, așezămintelor lui papa, și a dogmelor Soboarelor, deși ar fi fost osândită. Că un om ca să facă bune ca un Hristian și să nu păcătuiască, nu are trebuință de adevăr. Cum că omul nu este îndatorat a iubi pe Dumnezeu ca pe cel mai din urmă sfârșit al său, în toată vremea vieții sale, nici la începutul ei, nici în drumul ei, nici la sfârșitul ei. Cum că pentru ca să nu fim de o socoteală cu Calvin, se cuvine să zicem, cum că nu poate cineva a păcătui fără știrea răutății, cândva cu bună socotință, *Învingere de voroavă Teologică Hristiană 8 împărați, 2 Tip. a Lisabonei, la 1711*. Cum că fiecare poate merge la Rai, și a se mântui în orice religie, pentru căci nici cunoștința despre religia Hristiană, nici credința în tainele ei, sunt de nevoie pentru mântuire. *Tom 1 foaia 401 num 75*. Cum că duhovnicul se cuvine să ierte pe cei ce se pocăiesc, aduc spre mărturia vieții lor o socotință de crezare, măcar că Duhovnicul îl socotește că ar fi pe cale Iadului. *Tom 2 foaia 252, 329, 569*.

### **Taverna.**

**8.** Ioan Botezătorul Taverna în Sinopsis al teologiei practice, *Eghirid 3 cap 6 foaia 141 Protasul 3*, zice de vreme ce vreme ce păcatul de moarte este un mare rău, pentru care se ocărăște Dumnezeu încât să se strice iubirea lui, și se face omul vrednic de gheena veșnică, nu se cuvine să zicem cum căci cade întru aceasta, de nu desăvârșit ar fi de bună voie, de nu va fi întreagă depărtare întru răutatea sa.

### **Arodecinul.**

**9.** Richard Arodecinul Iezuitul. Pentru un păcat de moarte, întreaga socotință și greutatea a răutății, fiindcă păcatul de moarte pricinuieste stricarea iubirii Dumnezeiești și pe veșnica muncă, fără

cuvânt lucru ar fi să creadă cineva, că omul este supus unei acest fel de lucru ar fi să creadă cineva, că omul este supus unui acest fel de muncă deplină, fără de o plină și desăvârșită socotință. Teolog. *Trim. Generaln. Tom 2 partea 2 Eghir 1 cap. 1 foaia 80 Tipărit la Polonia la 1744.*

### ***Stotz Iezuitul.***

**10.**Matei Stotz Iezuitul. A se face cineva părtaș păcatului orice fel de iertat, ori de moarte, nu e destul să aibă cunoștință după deprinderea faptei răului, adică a ajunge numai să fie cunoscut cândva (de pildă ieri sau cu câteva zile mai înainte) că fapta aceasta a fost rea, ce trebuie să socotiți să fie de față, și mai ales atunci când lucrarea cea de greșală a voi se face, ori începe a se face. Și mai ales nu poate cineva a zice, că păcătuiește în acel minut, când nu are de față pe socotiți moralului, măcar deși puțin mai înainte se afla. Drept aceea pe păcat îl iartă nesocotiți ceea ce e față a faptei răului, Sib. pocăința *Cartea 10 partea 5 cap 1 num 13 foaia 342 tip. Bamberghii la 1756.* Este iertat a urma socotiți altora și de crezare fiind împotriva ceii mai de crezare, măcar deși rămâne în aceasta, *Cartea 1 cap: 3 foaia 112.* Asemenea și tainica Liturghisire este iertat a urma celor mai puțin de crezământ (vrednicie), lăsând pe cele mai vrednice de crezământ. *Tij num 118.*

### ***Erbert.***

**11.**Către sfârșitul veacului trecut Eduard Erbert a alăctuit un nou eres în Anglia, al celor ce-și zic Rationalistana, adică a celor socotitori (logistici) sciind întru o cărticică despre religia neamurilor (păgânurilor), să nuc creadă cineva nici un lucru ce nu e conglăsuire cu fireasca cuvântărie (logicon), ori potrivit, nu numai ci și potrivit și lesne de înțeles.

### ***Cliricos.***

**12.**Un Cliricu cunoscut între cei învățați pentru multele sale scrieri, care sa săvârșit la 1736 nu era numai următor al Arminianilor și Pelagianilor, ci a scris multe împotriva fericitului Augustin, și ca să lepede vechile predanisiri și ca să-și întărească păgâneasca sa dogmă, că nu este de nevoie spre mântuire a crede cineva Dumnezeirea lui Hristos, a scris Istoria primelor veacuri.

### ***Hasartie.***

**13.**Cornelius Hasartie Iezuit, zice în Catehismul său: Nu este cu putință să vătămăm pe Dumnezeu în adevăr, când cu curăție și desăvârșire socotim a fi mare răul ce se face (de noi). *Tom 2 foaia 456.*

### ***Vichentie Fillutzios.***

**14.**Vichentie Fillutzios Iezuit în întrebările morale *Tom 2 Eghir. 21 cap: 4 despre știință sau cuget tipărit la Lugdun l 1633* zice: Canonul faptei omenești este știința că Dumnezeuiasca și fireasca privește privește faptele noastre întrucât slobod, iar fapt este slobodă când vine întru o privește cunoscătoare, pentru aceasta nici se învinovățește de greșală o faptă ce este împotriva fireștii legi Dumnezeiești, fără numai încât se cunoaște de noi că este așa. *Acestaș*. Cel ce știe meșteșugul de a amăgi pe aproapele și cu chip a huli pe însuși Dumnezeu, nu va păcătui hulind pe Dumnezeu și amăgind pe aproapele. Păcatul este a nu ști cineva un meșteșug ca acesta. A adevări cineva un lucru că este adevărat, precum este adevărat că Iisus Hristos este înființat de față în Euharistie, este asemenea precum că Evanghelia este adevărată, acesta nu este botezul, că și pentru un galben poate cineva să omoare un fur.

***Beon.***

**15.**Beon Iezuitul în cartea numită *Lățirea teologiei*, au zis: Nefricoasa știință despre ceva fără iertare, iartă păcatul. Metehnicoasa faptă este ca răul, ori păcatul. Drept aceia la învinovățitoarele lucrări se află două feluri de vicleșuguri, una materialnică, iar alta formală, cea dintâi este neconglăsuirea ori punerea împotrivă a unei fapte cu puterea cuvântătoare, cea de a doua este jeluirea neconglăsuirii celei de acest fel ori a sfielii. Această jeluire, adică ceea ce face pe Dumnezeu să prepue pe o faptă păcătoasă (ori de greșală), se întemeiază pe trei, pe fireasca slughenie, pe slobozenia prin care se face fapta, și a treia pe înțelegerea vicleșugului, care trebuie întotdeauna să întovărășească pe faptă. Drept aceea după înțelegerea lui Beon, de vom pune zicerea păcatului filosofic, în loc de materialnic, și păcat teologic în loc de păcat formalicesc, se încheie a fi aceiași socotință a păcatului filosofic și teologic.

***Lemoen.***

**16.**Lemoen Iezuitul *Cartea 2 cap 1 citir 7 num 3 despre știință (ori cuget) tipărit la 1712* zice: Că povățuirea științei este negreșită, după voie, mă unesc, iar după lucrare (ori lucrătorește) zic dimpotrivă. Drept aceea omul face cinstitoarește când urmează ceea ce îl sfătuiește știința ca o faptă cinstită, cu toate că nu este o astfel de faptă. Acestaș, legea firească, învață a minți, ci a se supune științei, care din nebiruita necunoștință poate să învețe a minți.

***Muzcas.***

**17.**Nicolae Muzcas Iezuit în cartea cea *Despre legi Cartea 2 cuvânt 1. & 1. Num. 14 foaia 324 tipărit la Viena la 1751*, zice: Nimic este păcat, ceea ce nu este după datorie în știință, și aceasta cunoscând. Iar în *Cartea I-a cea după fapte omenești, foaia 366 tipărit la Viena la 1757* zice: Dacă despre moraluri sunt două socotințe vrednice de crezare, cineva nu este dator a urma pe cea mai de crezare și mai sigură, pentru aceasta este cu puțință cândva a face după cea mai puțin de crezare și mai puțin sigură.

**Isaac Briun**

**18.**Isaac Briun zice în teologia sa: A urma cineva științei când cu nebiruire este amăgită, nu este numai iertat, ci și se cuvine.

**Lavmon.**

**19.**Pavlus Lavmon Iezuit în *Itic. Teolog Cartea 1 Egheir 4. Despre legi cap 13 num 16* zice: Clericii nu sunt datori (ori supuși) legilor politicești dea dreptul, ori după scumpătate prin virtutea acestor legi, ori stăpânirii politice legiuitoare, pentru că după dreptate sunt aleși (dintre cei lumești).

**Iacob Grețeros.**

**20.**Iacob Grețeros Iezuitul în cărțile sale zice *Tom 1 cartea 1 cugetări foaia 477 tipărit la Ratisboni la 1736*. Câte pomenește Apostolul de însușiri, se cuvine celor de sub stăpânitorii lumești, iar nu celor ce nu sunt supuși, și clerici nu se cuvine a fi atârnați, fiindcă nu sunt supuși Judecătoriei politicești. Și la *foaia 468*: pentru a supune Ighemonii pe clerici ca și către cele bune, și datoriile lor, nu se poate face fără numai cu paguba sufletului, pentru aceasta și Ighemonii cei ce apucă și fac aceasta, păcătuiesc, și clerul păcătuiește ca un vânzător al libertății Bisericii, și al dajdiei care de la Dumnezeu avea clerul scuteală. În *Tomul 11 al apărării Iezuiților* zice: Nu suntem atât de fricoși și de speriați, încât să ne rușinăm de fața lumii, căci Arhiereul Romii poate de ar cere trebuința să sloboade din jurământul supunerii pe catolicii cei supuși, dacă stăpânitorii îi ocârmuiește tiranic, și deșădăcinează adevărata religie, și să adăogăm, că de s-ar face de marele Arhiereu, ar fi lucru sfânt.

**Tamburinus.**

**21.**Tamburinus zice: Precum este lucru adevărat de se cuvine a iubi pe aproapele, așa mi se pare a fi adevărat, că nu este datorie de a-l iubi cu o faptă de bună voie, care înadins să privească la dânsul. Precum este mult numărul celor aleși, și adevărat calea lată duce la viață este

lată, și mulți o află, se înțelege că nu avem datorie să iubim pe aproapele. Păcat de iertare este numai de a cleveti cineva și a încărca cu pări mincinoase și grele pentru a micșora ori a strica cinstea celui care rău ne greșește, măcar deși ar zice adevărul. Zicerile Scripturii poate să le întrebuițeze cineva după lege pentru a opri pe câini de a lătra, a conțeni curgerea sângelui, a tămădui boli, și a face alte asemenea lucrări de mirare. Cum că dacă un vrăjitor nu va face cât știe să facă cu diavolul, ca să slujească celui ce ia plătit, trebuie să întoarcă prețul, iar de va lucra în adevăr din partea sa, poate în neștiință să-și ia prețul, că fiecare are voie a se apăra cu armele acelea cu care e este luptat. Oamenii nu aveau trebuință de a le descoperi Dumnezeu măririle Sale și tainele Sale, căci nu va mărturisi cu nici o mărturie vrednică de credință, nu sar dovedi cum căci credința, care se câștigă prin singură cugetarea fapturilor, nu e destul pentru ca cineva să se mântuiască, și atunci necredincioșii nu sunt îndatorați să creadă cu slobozenie luminat ori nu luminat tainele, ca pe cea a Sfintei Treimi și a înomenirii Mântuitorului. *Alcătuirea a lui Decal. Cartea 2.*

### ***Bail***

**22.**Bail cel mai primejdios scriitor al veacului trecut, care nu numai pe Lexiconul său manehiește, ci și în cartea cea în 4 Tomuri despre cometa arătată la 1680 au voit să dovedească cum că religia nu ajută la bunele moraluri, ori necredința în moraluri. El era chiar Calvinist și sa făcut papistaș pentru 15 sau 18 luni, apoi aflând aceasta fratele lui, l-a făcut să înțeleagă căci cu sofism la făcut a părăsi Calvinismul, ne mai ascultând de sinkiliotul său cel Bisericesc, pentru aceasta el singur a hotărât cum căci Calvinismul, are mai multă putere de crezământ, cu toate că scrierile lui arată că urma lui Piron. Deci a fugit din patria sa, și sa dus la Geneva, la Ruen, la Pris, și la sfârșit la Rotterdam, unde a locuit, și sa sfârșit. Între dogmele sale greșite, zicea și aceasta, cum că nu este vreun eretic, fiindcă nu știm ce este eresul, și Arie, și ceilalți eretici, pot fi Ortodocși ca și către Dumnezeu, pentru zisa Scripturii care îl citesc, poate că le dă o înțelegere, și se simt ei că această înțelegere este adevărată. Drept aceea, după a lor socoteală, sa aflat adevărul, și după urmare pentru pricini de ale religiei nimeni nu este judecător. El credea că nici un zis al Scripturii arată cu dovadă negreșirea Bisericii, nici primește vreo judecătorie negreșită. Leapădă darul lucrării ca pe un de ajuns a lucra o logic cuvântătoarea adevărită, drept aceea, după socoteala lui, nici o adevărită nu este vrednică de

credință. Oboară Calvinismul din temelie, zicând: cum că Biserica cea din început nu este într-o glăsuire cu Calvinistii. Cum că dacă prin a noastră cercetare nu vom dobândi vreo desăvârșită încredințare a adevărului unei dogme, nu suntem îndatorați la nimic fără voia noastră. Co-pogorâre a noastră este a crede noi hotărârile Soboarelor Bisericii, și nu datorie. Consistoriul Calvinilor în Rotterdam la poftit să tăgăduiască și să strice câte a scris și câte au zis. A făgăduit aceasta Bail în tipărirea a doua a scrierilor sale, dar a scris mai rău. *Vezi Bail în mic-ori anatomia scrierilor lui, tipărit la 1737. Împotriva acestuia au scris Zuriu, Obrușel, și Renardotiul.*

## CAPITOLUL XVI.

### BĂRBAȚII ELINI CARE AU STRĂLUCIT ÎN ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI PROCOPSEALĂ ÎN VEACUL TRECUT CĂTRE SFÂRȘIT, ȘI PE LA ÎNCEPUTUL VEACULUI 18.

#### *Dimitrie Cantemir.*

**1.** Dimitrie Cantemir Ighemon (Domnul) Moldovei, bărbat știutor al limbilor elină, latină, arabă, și rusă, procopsit în filosofie,, în meșteșugul politic și în Istorie. A scris Creșterea și descreșterea curții Otomane, carte aleasă, talmăcită în mai multe limbi, a scris și Descrierea Moldovei.

#### *Antioh Cantemir.*

**2.** Antioh Cantemir fiul Domnului Moldovei Dimitrie Cantemir, care pentru multele sale vrednicii sa cinstit de Rusia cu osebite titlaturi și boierii, mai ales a fost trimis ca sol în Anglia și Galia unde sa și săvârșit. Știutor de limba elină, ilirică, spaniolă, și engleză, care le vorbea cu libertate, iscusit fiind, și așa slobod vorovea cea proastă rusă, latină, italiană, și franceză, încât cel ce îl auzea nu pricepea din care neam era, procopsit în adâncime la meșteșugul politic, filosofic, și matematicii, istoric, și pinticesc, mai ales vârful și începătorul politicii la ruși, mădular al Academiei din Petersburg. De nu l-ar fi răpit moartea cea fără de vreme la 30 de ani, ar fi ajuns la o stare de înțelepciune și de învățatură, încât ar fi covârșit pe toți înțelepții vremii sale. A scris multe și osebite cărți în limba rusă, dintre care următoarele: Simfonia

(conglăsuirea) Psalmilor, faceri ce cuprind basme, cântări, și facere numită Petris spre lauda marelui Petru, aceasta însă a rămas nesăvârșită, carte despre meșteșugul analitic, teorii despre tonisirea glasului, Anaforaua către împărăteasa Elisabeta a Rusiei despre osebitele pricini ale stăpânirilor Europei. A tălmăcit și în limba rusă despre mulțimea lumilor lui Fontanel cu sub-însemnări, Istoria lui Iustin, Epistolele lui Horațiu din Latină în stihuri, Cântările lui Anacreon asemenea în stihuri, Viețile voievozilor oștilor cele scrise de Nepotus, Scara lui Kēbitos, Epistole Persane, pe Epictet, Dialoguri Italiene ale înțeleptului Algaroti pentru lumină. Începuse un lexicon ruso-francez, dar nu la săvârșit, avea de gând și începuse Istoria Rusiei, pentru care adunase multe manuscrise, dar au rămas nedate la lumină. În scrierea vieții lui se citesc două lucruri, din care unul arată buna așezare a inimii lui, și cealaltă buna cinstire de Dumnezeu, și ortodoxia lui. Cea dintâi a fost că sa hotărât, și iscălise Senatul împărăției să se deschidă război, după ce sa încheiat sfatul, și au ieșit miniștrii, au mers la teatru, atunci Cantemir au zis: „Eu nu înțeleg cum poate cineva a merge la preumblare, și a se bucura puțină vreme, după ce au iscălit omorârea a 100.000 de oameni.” Iar cel de al doilea este, că apropiindu-se sfârșitul vieții sale au cerut de la Arhiepiscopul Parisului un Antimis, ori o sfântă masă pentru casa de rugăciune, ori capela cea din nou făcută la palatul său din Paris. Nu au voit Arhiepiscopul să-i dea, decât de va făgădui să liturghisească un preot al Bisericii Latine. Drept slăvitorul Cantemir văzându-și moartea aproape, sa mulțumit a se călca o lege a bunei rânduieli Bisericești, decât să primească o fără cuvânt ca aceasta a Arhiepiscopului, adică a poruncit Părintelui său duhovnicesc să facă Liturghia fără Antimis, și după ce sa împărtășit cu Preacuratele Taine, după puțin și-a dat duhul. Vezi Viața lui Antioh Cantemir tipărită în Londra la 1750.

### ***Alexandru Nicolae Mavrocordat.***

**3.**Alexandru Nicolae Mavrocordat (poate că mai drept este fiu al lui Nicolae) Ighemon a toată Ungro-Vlahia, bărbat înțelept, cu mare agerime de minte, și prea născătoare minte, și adâncindu-se la cele mai dinăuntru ale filosofiei după *Procopie*, știutor de limba elină, latină, franceză și italiană întru atâta, că cel ce îl auzea vorovind Latinește, ar fi socotit că este din aceeași patrie cu Cicero, și de o vreme cu cei ce înfloreau în veacul cel de aur, ales și la limba arabă și persană. A scris cartea cea despre cuviință cunoscută tuturor. Mai înainte de a lua

Domnia a scris și cartea Filoteu Parerga, pentru care Abatele Bignonius bibliotecarul împăratului Franței zice într-o Epistolă a sa de la anul 1720 către Marchizul de Bonak solul francez din Constantinopol, de la care a primit o descriere a acestei cărți: „Rămân îndatorat Excelenței voastre, pentru manuscrisul numit Filoteiu Parerga, ce era împreună cu scrisoarea voastră, care acum are un loc de cinste între manuscrisele Bibliotecii împărătești, la care am adus-o ca pe un dar, aceasta este o carte sfătuitoare și frumoasă, autorul arată mare minte și mare iscusință în citirea cărților cele bune ale deosebitelor limbi. Vorovirea lui este împodobită, cuprinsul scrierii este viu, și chipurile deosebitelor neamuri, ale cărora chipuri le întrebuițează sunt pe asemenea, și se apropie mult de cel firesc.” A scris încă în Latină creșterea și scăparea Autocratoriei Otomane, despre Vechiul și Noul Testament, Istoria evreilor, și multe altele care arată multa învățătură și amărunțimea bărbatului, în toate felurile de învățături, și ales în alcătuirea Anateorie (cercetarea) Arheologiei celei sfințite și acei nehotărâtoare. Vezi despre acesta pe *Procopie Moshopolitul, Imerologhion celor procopsiți ai Italiei Tom 33 Partea 1 foaia 511 și Biblioteca germană Tom 3 foaia 264.*

***Hrisant Notara.***

**4.**Hrisant Notara din Peloponez Patriarh al Ierusalimului, nepot lui Dositei procatohului său, știutor al limbilor elină și latină, învățat în teologie și matematică, Ierokirix iscusit al Dumnezeieștii Scripturi, și al Părinților Bisericii, întâi ucenic al dascălilor din Constantinopol, apoi și a celor din Italia, au înconjurat mai toată Europa. A scris în limba de obște grecească o carte introducătoare de Geografie, și despre cinurile Bisericii Răsăritene. Vezi pe *Procopie și Lekbien.*

***Calinic al Iracliei.***

**5.**Calinic al Iracliei din Ostrovul Naxia al Cicladelor (adică a celor în chip de cerc) Mitropolit al Iracliei, bărbat ales și mult învățat, știutor de limba elinească,, procopsit în filosofia elinească și în sfințita teologie, a fost școlarizat în Constantinopol mai înainte de a se face Arhiereu, mai ales a fost propovăduit și Patriarh, ci sa săvârșit de apoplexie până a lua scaunul. Vezi pe *Procopie și pe Lekbien.*

***Atanasie al Adrianopolii.***

**6.**Atanasie din Adrianopoli Mitropolit de Adrianopolii, după aceasta Patriarh al Constantinopolului, știutor de limba elină și iscusit



în urmare și rânduiala Bisericească. Vezi pe *Procopie pe Lekbien* și pe *Alex. Eladie despre starea Bisericii grecilor*.

***Grigore Sotir.***

**7.**Grigore Sotir Ateneul, Mitropolit Ganu și Horas, bărbat știutor al limbilor elină, latină și italiană, procopsit în învățătura cea dinafară și în cea Bisericească Hristiană. Vezi pe *Procopie* și pe *Lekbien*.

***Neofit Notaras.***

**8.**Neofit Notaras Peloponesiul al Sfântului Mormânt, și frate al fericitului Kir Hrisant Patriarhul Ierusalimului, bărbat strălucit în buna cinstire de Dumnezeu, *după Procopie*, și bunătatea chipului, cu bună socotință, mult învățat, filosof, teolog, matematician, iscusit în Dumnezeiasca Scriptură. *Procopie*.

***Dimitrie Iulianos.***

**9.**Dimitrie Iulianos Bizantinean, pogorându-se din părinți nobili, mare logofăt al Bisericii Mari din Constantinopol, bărbat cu bună socotință, mult învățat, știutor de limba elenă și Latină. *Procopie*.

***Spantonis Bizantiu.***

**10.**Spantios Bizantiul mare Hartofilax al Sfintei Biserici celei Mari din Constantinopol, bărbat cu dreaptă socotință, știutor de limba elenă, procopsit în filosofia cea dinafară, și în sfințita noastră teologie, iscusit în urmarea și rânduiala Bisericească, a stat și învățător în școala din Constantinopol. *Procopie*.

***Iacob Manas***

**11.**Iacob Manas Argios, mare între filosofi ai Sfintei Biserici celei Mari din Constantinopol, bărbat înțelept și prea învățat, împodobit cu fapta și cu teoria filosof peripatetic, și teolog prea iscusit, a școlarizat în școala din Constantinopol și al filosofie și teologie. *Procopie*.

***Nicolae Comnino Papadopol.***

**12.**Nicolae Comnino Papadopol din Ostrovul Creta Iereu, bărbat prea înțelept și prea învățat, filosof, retor, pravelist și teolog, iscusit la elină, latină, italiană și al Istoria Bisericească. A fost elev la școala nobililor din Iustinianopol unde scriind oarecare despre prigonirile dintre episcopii greci și latini, sa făcut cunoscut tuturor înțelepților, și a fost chemat la Patavion, unde a luat scaunul cel întâi din ale învățătorilor celor ce învăța legile Bisericești. Acesta intrând în ceata Iezuiților, sau căit, și a aruncat rasa, lepădându-se de 2 ori, mai întâi de Biserica Răsăriteană sa unit cu cea Latină, și al doilea părăsind ceata Iezuiților. Pentru care Fakiolatis bărbat mult cucernic zice, și

încuviințat, la bătrânețe singur lui slujindu-și, ce cu bună blagocestie și evlavie. Iar Fabrikie zice despre el, după Alatie nu am văzut pe nici unul din greci, să cerceteze mai cu silință, și să dezvelească mai multe manuscrise ale Greciei celei noi, decât acesta. Cu toate acestea a scris în Latină Istoria Gimnaziului din Patavia, și topice progândiri, întru care se fălește că este Hristian ortodox Răsăritean, apărând coliva și bărbile Răsăritenilor după acestea, însă pornindu-se cu asprime împotriva că Prea Sfântului Duh purcede din singur Părintele, pe care o numește eres și scornire a Fotinianilor. Drept aceea la toate dinafară se vede Răsăritean, adică după rasă și camilafcă (iartă-mi-se că zic așa), iar după cele dinăuntru adică dogme, întemeindu-se pe laudele a osebiților scriitori, mai ales ale lui Procopie al nostru. Eu socoteam pe bărbatul acesta de multă laudă, dar cetind din întâmplare acum de curând gândirile lui cele tainice, cele scrise pe o jumătate de coală către Meletie Tipaldu, m-am răcit, pentru că m-am văzut așa, precum zice *Fabrikie*, cercetând mai toate scrierile noilor elini ce împreună cu un mic teolog, știutor de legile Bisericești, însă neîntrebuințând deslușirea, (ori dreapta judecată), strecurând țânțarul elinilor, și înghițând cămila latinilor. Și aceasta ce este de mirare dacă pentru a se arăta greco-apusean, a urmat pilda atâtor altora, care vor ca și cu o bineplăcută epihirimă (apucătură) împotriva Răsăritenilor, să-și dovedească papistășia lor. Vezi despre el pe *Procopie*, pe *Fakiolan* în *efimeridele Gimnaziului din Patavia Partea 3 foaia 84*, pe *Rodotan* *Cartea 3 despre începutul și creșterea socotinței Răsăritene în Italia cap 7 lucrarea 4. Near. Fluor. Tom 1 foia 294.*

***Dimitrie Notara.***

**13.**Dimitrie Notara Peloponisiu Iatrofilosof, bărbat cu dreaptă socotință, știutor de limba elină, latină și italiană, ucenic al înțelepților celor din Roma, apoi și a celor din Patavia. A stătut prim doftor lui Alexandru Mavrocordat Voievodul. *Procopie.*

***Anastasio Iereu.***

**14.**Anastasio Iereu din Ioanina, bărbat cu dreaptă socotință și mult învățat, știutor de limba elină și latină, filosof Aristotelic, teolog și matematician, Ierokirix al Sfintei Biserici din Constantinopol. A predat la școala din Ioanina. A con-scris o carte retorică și adunare în scurt a retoricii.

***Toma Catanin.***

**15.**Toma Catanin Cretan, bărbat prea înțelept învățat, știutor de limba Latină, Elină, filosof, retor, teolog și matematic. A stat învățator al filosofiei în Patavia și pentru bătrânețe sa lăsat și sa dus în Veneția, unde sa săvârșit la anul 1725. Vezi pe Procopie și pe Fakkiolati.

***Ioan Halkeis.***

**16.**Ioan Halkeis (arămar) Iereu Moshopolitan, bărbat înțelept și mult învățat, știutor de elină, latină și italiană, filosof Aristotelic, teolog și Ierokirix vestit. A stat învățator în Flanginian frontisiris de Veneția. *Procopie.*

***Antonie Catifor.***

**17.**Antonie Catifor preot Zakintiu, bărbat ales și mult învățat, știa elină, latină, și italiană procopsit la filosofie Aristotelică, și la cele mai noi, iscusit în teologie și Dumnezeieștile Scripturi și Ierokirix. A stat învățator la școala Falangianian. A dat lumii gramatica elinească și meșteșugul poeticesc, a scris în Italiană Viața lui Petru cel Mare, a tălmăcit din italiană Vechiul și Noul Testament. *Procopie.*

***Gheorghe Patusas***

**18.**Gheorghe Patusas preot Ateneu, bărbat ales și procopsit la filosofia cea dinafară și la sfințita teologie, iscusit în Dumnezeiasca Scriptură, știutor de limba elină, latină și italiană. A stat învățator în școala Falangiană. *Procopie.*

***Antonie Stratigos***

**19.**Antonie Stratigos din Kerkira, bărbat ales, procopsit în filosofia cea dinafară și în sfințita teologie, știutor de limba elină, italiană și latină. A stat învățator în Cotuniana școală din Patavia, a tălmăcit din elină în italiană pe Ecabin a lui Euripid. Vezi pe *Procopie*, pe *Fakiolati* și *Nearaoa Veneției 17333 foaia 266.*

***Macarie Ierodiacon.***

**20.**Macarie Ierodiacon din Ostrovul Patmos, bărbat împodobit cu buna cinstire de Dumnezeu și cu cuvioșia vieții, mult învățat și știutor de elină, latină, procopsit la filosofia cea dinafară și în sfințita teologie, care părăsind tulburările vieții sa liniștit în vestita Mănăstire a Patimii, întru citirea și cugetarea Dumnezeieștilor Scripturi și ale cărților Sfinților Părinți, unde a adunat și școală, și sa săvârșit arătând mulți ucenici la 1737. A scris retorică elinească ajutătoare sfințiți propovăduitorilor, care sa tipărit. Povățuire despre sintaxa gramaticală, osebite tâlcuiri și sholii de feluri de cuvinte ale ritorilor elini, și Părinții

Bisericii. A scris și multe cuvinte în limba poporului, dintre care este și sfințita trâmbiță.

***Metodie Antrakitis.***

**21.**Metodie Antrakis Ieromonah din Ioanina, bărbat înțelept și mult învățat, filosof, teolog și matematic prea bun, știa limba elină, latină, și italiană, iscusit în Dumnezeiasca Scriptură și Ierokirix, a ascultat pe înțelepții din Italia petrecând acolo mulți ani. Acesta a fost osândit de Sinod, că a fost primit eresul lui Molinu și a conșcris despre acest eres cartea sa și a Patriarhilor Ieremia și Hrisant la 1723 slobozindu-se și carte Patriarhală ca să fie arse cărțile lui oriunde sar afla manuscrisele lui care cuprindeau acest eres din nou arătat. A scris în limba elenă a poporului cartea numită Păstorul oilor cuvântătoare, a tălmăcit din latină calea matematicii, pe care apoi Arhiprezbiterul și dascălul din Ioanina Mpalanos a lui Vasilopol ucenicul lui o au adaos și a îmbogățit-o. *Procopie.*

***Mitrofan Grigoras.***

**22.**Mitrofan Grigoras Dodoneu Ieromonah, bărbat ales știutor de limbă elină, procopsit la filosofie și în sfințita învățatură, poetic și Ierokirix, a scris epistole și laude tabacului, epigramata (scrierea asupra) și prosomii (podobii) la mulți sfinți și feluri de stihuri și Teotokariu (Canoanele Născătoarei de Dumnezeu pe 8 glasuri). *Procopie.*

***Anastasiu Gordiu.***

**23.**Anastasiu Gordiu Ieromonah din Acarnania, bărbat ales, și mult învățat, știutor de limba elină, latină, procopsit în filosofie și teologie, a ascultat de la înțelepții din Italia. A scris și o cărțuție și încheiere din lucrări, ce adică este împărăția lui Mahomed, și cine este Antihrist, în care și câteva capitole despre papa și împotriva latinilor. A scris și Viața lui Teofil Coridaleului, după Fotie la cele cetite tâlcuiri acromaticești (adică de a le asculta cu auzul fără a le ceti), epigramata și epistole, ca și tălmăcire a părții a treia gramaticii lui Teodor, tipărite la Lipsca. Vezi pe *Procopie.*

***Anastasiu de Nausa.***

**24.**Anastasiu din Nausa din părțile Macedoniei, bărbat înțelept și mult învățat, filosof, teolog și retor ales, știa limbile elină, latină, ebraică, și rusă, a călătorit mai prin toată Europa, a fost mădular al Academiei împărătești din Berlin, și unul dintre cei ai Sinodului Rusiei celui întărit de marele Petru. *Procopie.*

### ***Ioan din Tesalonic.***

**25.**Ioan din Tesalonic, bărbat ales, știa limba elină, latină, procopsit la filosofia cea din afară și teologia sfințită, a stat întâiul dascăl la școala din Tesalonic. *Procopie.*

### ***Gheorghe din Trapezunt.***

**26.**Gheorghe din Trapezunt, bărbat lăudat, procopsit în filosofie și sfințita teologie, știa limba elină, învățător la școala Domnească din București, unde preda akromaticalele lui Aristotel. Acesta a fost pricinuit în Viena de au luat drept slăvitorii voie de a avea o casă de rugăciune, adică capelă, a scris multe cuvinte praznicale la Nașterea lui Hristos și al Învierii, și canoane și tropare la sfinți, și slujbă la Sfântul Haralambie, și stihuri karkinicești, și de alte măsuri, și epistolii. Și pentru câștigarea voii de a avea casa de rugăciune au făcut puține stihuri karkinicești, care tălmăcite sună așa:

„Acela ce se sârguiește foarte pentru Biserica lui Dumnezeu, acum pe minte departe de neînvățatură o au gonit, pentru ca adesea să gonească boala săracilor, adică sărăcia, făcând pe minte strălucită, nebolnavă, puternică. O Hristoase Mântuitorule Împărate! Domnești, adică sunt bogate cele ce dă, miluiește acest Domnitor. Deci adapă, adică înmulțește îndoita viața lui pe scaunul lui.”

### ***Agapie Itakisiu***

**27.**Agapie Itakisiu Ieromonah, bărbat împodobit cu buna cinstirea de Dumnezeu și curăția vieții, neîmpărțășit de lume și de cele veselitoare ale lumii, știutor de limba elină, procopsit în învățătura din afară și în sfințita teologie, prea iscusit în Dumnezeiasca Scriptură și în învățăturile Părinților, propovăduitor al Evangheliei. *Procopie.*

### ***Filotei Parginos.***

**28.**Filotei Parginos Ieromonah, prieten și deopotrivă la nevoie cu Agapie. *Procopie.*

### ***Grigore din Tesalonic.***

**29.**Grigore din Tesalonic, bărbat ales, filosof, teolog, și Ierokirix. *Procopie.*

### ***Neofit al Filadelfiei***

**30.**Neofit Mitropolitul Filadelfiei bărbat înțelept și mult învățat, știutor de limba elină, latină, și italiană, procopsit în teologie și filosofie, retor și Ierokirix ales. A înconjurat umblând mai prin toată Europa, aflându-se în Oxonion Anglia, a grăit un cuvânt în teatrul Aheldonianesc în fața multor înțelepți și procopsiți. Acesta venind în

Franța sa înfățișat înaintea lui Ludovic 14 spre închinăciune, și a arătat un așa frumos grai în limba Italiană, încât sa mirat împăratul, și multe haruri ia făcut. Vezi pe *Alexandru Eladiul* și pe *Lecbien*.

***Gheorghe Policalas.***

**31.**Gheorghe Policalas din Kefalonia Iatrofilosof, ucenic al înțelepților din Patavia, știa limba elină, latină, italiană și rusă, pe care Petru cel Mare al Rusiei la trimis la Dimitrie Cantemir pentru războiul ce urma împotriva lui Ahmet, a fost doftor la Ecaterina 1 a Rusiei.

***Atanasie Sciadas.***

**32.**Atanasie Sciadas din Kefalonia știutor al limbilor elină, latină, italiană și rusă, a stat în Moscova învățător de limba elină, și întâi auditor al călărimii. A călătorit prin Italia, Germania, Rusia și Dania, unde a avut cinstea de a se înfățișa înaintea lui Petru cel Mare, de către care a fost mult cinstit. A tipărit în Veneția scrierea de neamul moralul și isprăvile marelui Petru, ori să zic mai adevărat, l-ea tălmăcit din Italiană, cu adăogiri și îndreptări, ca unul ce a fost însuși văzător al lucrărilor, și multe a auzit de la marele Petru, și de la cei mai mari ai lui, către care avea mare îndrăzneală. A scris și elinească paleografie, care însă nu sa dat la tipar. Vezi *biblioteca Germană*.

***Atanasie Contodis.***

**33.**Atanasie Contodis Arhimadrit știutor de limba elină și rusă. Dascăl de elină în Moscova care după porunca împărătească la 1726 a posleduit tălmăcirea Sfintei Scripturi în Rusește. Vezi *biblioteca Germană Tom 11*.

***Mihail Shendos.***

**34.**Mihail Shendos Iatrofilosof, ucenic al înțelepților din Italia, știutor de limba elină, latină, italiană și rusă, procopsit la filosofie, teologie, istorie, mai ales cea de la început, au dat în tipar la Petersburg o cărticică în limba latină despre cetatea Tomis, locul unde a fost izgonit Ovidiu, cu care a arătat mare înțelepciune și istoria celor de la început. Vezi *Biblioteca Germană Tom 19*.

***Damian Paraschevas.***

**35.**Damian Paraschevas din Sinope, doftor de filosofie (ori Iatrofilosof) știa limbile elină, latină, italiană și rusă, procopsit în filosofie și în sfințita teologie. A călătorit mai prin toată Europa, a fost doftor la bolnița marinarilor în Ștefanopoli ori Kronstadt. A scris în limba Latină apărarea sistemului filosofic a lui Bolfie pentru cunoștința omenească, pentru slobozenie de a socoti și a voi, pentru începutul firii

înlegiuitoarește, pentru lume, și estimea lui Dumnezeu. Greșelile doftorești, etc. Vezi *Biblioteca Germană Tom 15. 18.*

***Jacob Pilarinul.***

**36.**Jacob Pilarinul din Ostrovul Kefalonia, bărbat știutor al limbilor elină, latină, italiană și rusă, ucenic al înțelepților din Italia și Patavia învățator de legi și Iatrofilosof. A umblat prin toată Elada, Germania, Moscova, a stat doftor al marelui Petru Autocratorul Rusiei, al lui Cantacuzino, și a lui Șerban Domnitorilor Valahiei, și consul în Smirin al Aristocrației Venețienilor, sa săvârșit de hidoprică în Patavia. A scris Latinește, nou și singur meșteșug de hultuit vărsatul, și italienește doctorat apărât, a lăsat manuscrise descrierea călătoriilor sale. Vezi pe *Nikeron Tom 15. Imerologhion al celor procopsiți ai Italiei Tom 31 foaia 332* și pe *Agricola.*

***Zosim Perastianul.***

**37.**Zosim Perastianul din Ostrovul Kefalonia, știa limbile elină, latină, italiană, ucenic al înțelepților din Patavia, procopsit în filosofie și sfințita teologie. A scris o carte în latină numită zăbavă despre Hristos că a prăznuit mai înainte Pasha (paștele) și în pâine dospită. Vezi *biblioteca Italiană Tom 7.*

***Panaghiotis Sinopeis.***

**38.**Panaghiotis Sinopeis, ucenic al dascălilor din Constantinopol și în București a învățat logica de la vrednicul de cinstire Trapezuntean, care venind în Veneția ca să meargă la Lipsca pentru învățatură, a fost amăgit de Tipald al Filadelfiei și sa făcut catolic, încă a fost hirotonit și preot de el, și sa făcut paroh al Sfântului Gheorghe, și după moartea lui Tipald, sa făcut pricinuitor pomenirii papii Clement 11, pentru aceasta a fost lepădat de drept-slăvitorii de acolo, carii de silă l-au primit, și sa dus la Verona, și în Brixia a Italiei, și a fost pus dascăl de elină, îndeletnicind-u-se totodată să tragă la catolicism pe puținii drept slăvitorii ce petreceau acolo, între care sa tâmplat și o femeie drept slăvitoare, ce petrecea acolo, despre care, Barzain cel ce a scris viața acestuia la capitol 15 zice așa: „Rugat fiind (Panaghioti) de un fiu care avea maică greacă și prea bătrână, să vină să o învețe și să o tragă din shismă (dezbinare) au mers acolo, ci fără folos, lăsându-se de adevăra cu aceste graiuri: Ce? Să cred pe papa că este Dumnezeu pe pământ?” Panaghiotis aceasta avea puțină știință de limba Latină, italiană, și franceză, știa pe Homer mai pe de rost. A adunat toate zicerile Scripturii și ale Părinților, care i se părea mai potrivită adăogirii și din

Fiul, voind să dea în tipar o carte cu acest fel de scriere: „Singur Născătorul al singurului Unuia Născut Fiu Părinte. Și Unule al Unuia lumină strălucitoare a luminii, și singur numai al singurului Dumnezeu Sfântul Duh, al Domnului, Domn, chiar estime. O Treime Unime Sfântă! Mântuiește-mă pe cel ce te teologhisesc.” Dar nu sa arătat la lumină cartea. Se păzesc însă Epistolele elinești ale acestuia către oarecare prieteni. Vezi despre el la *Viața lui scrisă de Barzani ucenicul său, alcătuită Barbaro-elino-talicască, pe Lamie Procops. Trife. Tom 9 foaia 10 în sub însemnări, pract. Lipsiei an 1723 noiembrie foaia 484* unde îl judecă pentru pricina lui luare aminte la îndreptarea tipăritului *Etimologicon în Veneția* vezi și *Istoria celor procopsiți ai Italiei Tom 14 cap 8.*

***Gheorghe Ruisis.***

**39.**Gheorghe Ruisis din Siatisti a Macedoniei, Iatrofilosof știa limbile elină, latină și italiană, a fost ucenic al înțelepților din Patavia. A publicat în Latină catalog de epistații din Patavia.

***Asanos Lascaris.***

**40.**Asanos Lascaris Tesalonicean, Iatrofilosof știutor de limba elină, latină, și italiană ucenic al înțelepților din Patavia.

***Partenie Cațulis.***

**41.**Partenie Cațulis Iereu din Ioanina, bărbat înțelept și procopsit în teologie și iscusit în Sfânta Scriptură, a scris o carte numită Apoftegmatarion (adică cuprinzătoare de ziceri înțelepte), care sa tipărit în Veneția la 1778 și autorul sa săvârșit la 1730.

***Stavros Mulaimis.***

**42.**Stavros Mulaimis Iatrofilosof, știutor de limba elină, latină, și italiană, a fost ascultător (ucenic) al înțelepților din Patavia, a con-scris un manual despre cele otrăvitoare, sa săvârșit la 1730.

***Alexie Țeșis***

**43.**Alexie Țeșis din Ioanina, care se numea spân, bărbat știutor de limba elină, procopsit în filosofie, gramatic și poetic prea bun. Au scris gramatică pinticească prea deplinită, nu a fost dată în tipar, sa săvârșit la 1736.

***Nicolae Stigis***

**44.**Nicolae Stigis din Ioanina, știutor de limba elină, procopsit în filosofie și în sfințita teologie ales întru citirea Dumnezeieștii Scripturi și a cărților Sfinților Părinți și gramatic prea bun, sa săvârșit la 1750.

***Fragicos Scufos.***



**45.**Frangicos Scufos din Zakint, bărbat înțelept și procopsit în Filosofie și teologie, ritor prea bun, știutor de limba elină, latină, și italiană, a scris retorică pe voroava proastă.

***Nicolae Bulgarul***

**46.**Nicolae Bulgarul Protopapas al Kerkirei, bărbat înțelept și procopsit în filosofie și în teologie, iscusit la urmarea și rânduiala Bisericii, știutor de limba elină, latină, și italiană, a scris Tâlcuirea Sfintei Dumnezeieștii Liturghii.

***Vichentie Damodo.***

**47.**Vichentie Damodo din Ostrovul Kefalonia, bărbat înțelept și mult învățat, procopsit în filosofie și sfințita teologie, ales în citirea Dumnezeieștilor Scripturi, și retor prea bun, a scris teologia dogmatică, retorică etc.

***Evghenie Etolos***

**48.**Evghenie Etolos din Agrafe, bărbat înțelept și procopsit în teologie și filosofie, a scris Viața Patriarhului Kiril Lukaris, și urmare de slujbă a lui ca a unui sfânt.

***Iacob Cipriu.***

**49.**Iacob Cipriu a stat protosinghel al Mitropoliei de Larisa, știutor de limba elină, bărbat înțelept și procopsit în filosofie și teologie, în meșteșugul gramatical, pe care Gordie în una din epistolele sale îl numește gramatic, a scris în elină Cuvinte de laudă Înaintemergătorului Ioan.

***Nectarie Tarpu.***

**50.**Nectarie Tarpu din Moshopoli țara Macedoniei, bărbat înțelept și procopsit și îmbunătățit cu fapta, a scris capete teologice, care se zic ale Sfântului Atanasie, și o carte ce se cheamă Nistis (credință), tipărită în Veneția.

***Anastasio Vasilopol***

**51.**Anastasio Vasilopol în filosofie și teologie, retor și Ierokirix prea bun în Târnovo, a scris Obștească con-adunare a deprinderii logice, a mutat și retorica cea cu alb îmbrăcată.

***Anastasio Popas.***

**52.**Anastasio Popas, Ioanit, a stat dascăl în Seras, bărbat înțelept și procopsit în filosofie, teologie și în meșteșugul Gramaticii, știutor de limba elină, a scris gramatică, morală, filosofie și fosforon (purtător de lumină) sa tipărit la Viena, a conseris încă o carte numită Crinii

Dodekakrunis (izvor cu 12 curgeri), cartea prea bună pentru Ierokirixi, ce stă nefiind dată la tipar.

***Mplanos Vasilopulos***

**53.**Mplanos Vasilopulos (poate fiu alulie) din Ioanina, bărbat înțelept și mult învățat, filosof, teolog și matematician prea bun, ucenic al lui Metodie Atrakitului din urmă, pe a căruia cale matematică a crescut-o, a împodobit-o și a tipărit-o. A scris și alte cărți când a sta învățator la școala Ioaniților, care nu sunt tipărite.

***Constantin al Trikii***

**54.**Constantin al Trikii episcop, bărbat cuvios, bine cinstitor de Dumnezeu, știutor de limba elină, procopsit la filosofie și în sfințita teologie, ales la citirea Dumnezeieștilor Scripturi, prea dulce la epistolele sale, mulți socotesc să fie lucrarea a sa tâlcuirea Evangheliilor cea a lui Teofilact al Bulgariei.

***Criteas Eclisiarhul.***

**55.**Criteas mare Eclisiarh, și dascăl Sfintei Biserici din Constantinopol, bărbat înțelept, retor, prea frumos grăitor diorta lui Aristotel, prolegomena lui Corderiu la Areopagitul, sunt păstrate nedate la tipar, cugetări, epistole și cuvinte praznicale, ale acestuia.

***Alexandru din Târnovo.***

**56.**Alexandru din Târnovo bărbat înțelept și procopsit și filosofie și sfințita teologie, a stat dascăl în București.

***Constantin (ori Antonie) Stratigos.***

**57.**Constantin (ori Antonie) Critean, din născători nobili, învățator de dreptul firesc la Patavia, prea bun învățator de legi, știutor de limba elină, latină și taliană, a dat la vedere cuvinte la începutul predării învățăturilor. *Vezi Nearalile Florenței Tom 1 foaia 155.*

## **CAPITOLUL XVII.**

### **BĂRBAȚII PROCOPSIȚI AI PAUSULUI DIN ACEST VEAC.**

***Gulielmu Derhamiu.***

**1.**Gulielmu Derhamiu englez, dascăl de teologie, fizician și matematician ales. A scris teologie firească, ori dovadă despre estime și însușirea lui Dumnezeu (adică osebirile Lui) din fături, și teologie

astronomică ori dovadă a estimei, și osebirile lui Dumnezeu din cercetarea și scrierea împrejur a cerurilor. *Vezi Biblioteca Britanică.*

***Iosif Lambert.***

**2.**Iosif Lambert, din Paris, Ierokirix vestit, bărbat prea îmbogățit nu numai de o adâncă cetire și cugetare a Scripturii și a Părinților, ci și de multe fapte bune, iubitor de adevăr și bine cinstitor, ci și de multe fapte bune, iubitor de adevăr și bine cinstitor de Dumnezeu, blând, întreg-înțelept, înfrânat, iubitor de îndurare, milostiv și smerit. A dat la lumină și o carte Evanghelică, adică învățături pentru tot anul. *Vezi pe Morerie la adăogirea anului 1735 și pe Nikeron Tom 40.*

***Ioan Clera.***

**3.**Ioan Clera născut în Geneva, știutor de limba elină, latină etc, procopsit în filosofie și teologie, propovăduitor vestit. A scris mulțime de cărți, pe primul loc, Biblioteca generală și istorică în 25 Tomuri. Bibliotecă aleasă în șirul primelor 27 Tomuri, și bibliotecă veche și nouă în șirul celorlalte 28 de Tomuri, Tâlcuiri la Scriptură, manual despre greu a crede, etc. *Vezi pe Nikeron Tom 40.*

***Ioan Albert.***

**4.**Ioan Albert Fabriciu născut în Lipsca, bărbat știutor de limba elină, latină etc, învățător de bună limbuție, de filosofie în Hamburg, filosof și teolog, istoric vestit despre cele vechi. Nu sa aflat om, care în scurtă vreme a vieții sale să scrie atâtea cărți și cu atâta dreaptă judecată, câte a scris acesta, ce țin locul 1 Biblioteca elinească în 14 Tomuri, care cuprinde pe scriitorii vechi și noi elini, păgâni, și Hristiani, carte foarte folositoare, pentru că ia cineva din ea nu numai o scumpătătită știință pentru cărțile cele date în tipar, pentru cele ce încă nu sau tipărit ce au scris aici, și se păstrează prin Biblioteci, ori și sau pierdut. Asemenea și Biblioteca Latinească, la care însă nu a întrebuițat silință și osteneală cât la cea elinească. *Vezi Viața și catalogul con-scriitorilor lui la Erm. Samuil Reimarul și pe Nikeron Tom 40.*

***Ioan Petru Gilbert.***

**5.**Ioan Petru Gilbert, teolog și canonic vestit, a dat în tipar datoriile Hristianului, care sunt cuprinse în Psalmul 118 în limba Franceză, Sfaturi canonice pentru taine, predanie sau Istoria Bisericii despre taina nunții, și cea latină Nomocanon. *Vezi pe Nikeron Tom 40.*

***Ioan Somieru***

**6.**Ioan Claudiu Somieru francez, dascăl de legi și teolog, știutor de limba elină, și latină iscusit în cetirea sfintei Scripturi, a soboarelor,

a Părinților și a Istoriei Bisericești. Ierokirix ales, care a stat și Arhiepiscop cu titlul de al Cesareii. A scris în franceză Istoria religiei, etc. Vezi pe *Nikeron Tom 40*.

***Ioan Nikeron.***

**7.**Ioan Petru Nikeron cleric galez, procopsit în filosofie și în sfințita teologie. A scris multe, între scrierile lui primul loc îl are cartea care cuprinde povestirile cele vrednice de pomenit pentru Istoria bărbaților celor slăviți. Acesta a scris 39 Tomuri în 10 ani, și apoi alții au adaos șirul. Vezi *siroa (șirul) lui Nikeron Tom 40*.

***Lukezinis***

**8.**Lukezinis italian, bărbat prea îmbunătățit, prea sfințit, prea înțelept, știutor de limba elină și italiană teolog ales, a scris Istoria vremii sale. Vezi *Florenț. Tom 6 foaia 261 al Nearalilor Florenței*.

***Adolfos al Sfântului Gheorghe.***

**9.**Adolfos al Sfântului Gheorghe episcop de Iksarinu bărbat înțelept știutor a 12 limbi adică: elină, latină, haldeiască, ebraică, siriană, arabă, italiană, franceză, spaniolă, boemă, și ungurească. A fost sfetnic de taină a lui Carol 6 Autocratorul și Ierokirix vestit. A scris despre venirea lui Mesia etc. Vezi *Nearaua Florenței Tom 3 foaia 15 și izbândirea siliții Ungariei foaia 128*.

***Ludovic Muratoris.***

**10.**Ludovic Antonius Muratoris proestos al unei Biserici din Modenh, știutor a limbilor elină, latină, italiană și franceză, procopsit în filosofie, teologie și Istorie. Între cărțile lui locul întâi, adunarea autorilor (istoricilor) de lucrări Italienești până la 1749 în 12 Tomuri despre credința Hristiană. Filosofie naticească, care sa tălmăcit și pre prost și sa tipărit în Veneția, despre adevărata evlavie, și alte multe. Vezi *Istoria celor procopsiți ai Italiei până la Tom 2 cartea 3 cap 5 & 2. Foaia 541. Pe Lamie la pomenirea Italienilor celor procopsiți ai acestui veac Tom 1 Pinacotiki dem. 2 Nearalele Florenței Tom 11 foaia 1000 și 722, 745, 758, 1779. Pe Dupin Tom 19, foaia 335 la viața lui vezi-o scrisă de nepotul său.*

***Apostol Zinos.***

**11.**Apostol Zinos părinții lui din Creta de neam nobil sa născut în Veneția, știutor de limba elină, latină, italiană, franceză, poet, istoric și filosof, a scris multe, dar cele ce i-au dobândit laudă mare între cei învățați a fost Imerologhion celor procopsiți ai Italiei, a fost și poet Autocratorului Carol 6. Vezi despre el *Istoria celor procopsiți ai Italiei*

*Tom 3 cartea 3 cap 5, & 1 foaia 682. Pe Fevronie Nearalele Florenței Tom 12.*

***Antonie Sandinis***

**12.**Antonie Sandinis Italian învățător de Istorie Bisericească în Patavia, și bibliotecar, procopsit și om cu bun moral. A scris multe, ci fără judecată. A dat la vedere o istorie Apostolească, Istoria Sfintei Familii, Viețile Arhierilor noii Rome, și 20 de prigoniri istorice la aceste vieți. Vezi *Istoria Italianilor procopsiți Tom 3 Cartea 3 cap: 5. & foia 713. Nearalele celor învățați ai Italiei Tom 12 foaia 316. 335.*

***Antonie Patronu***

**13.**Antonie Patronu din Neapole din eteria lui Iisus, știutor de limba elină, latină, ebraică, italiană și franceză procopsit în filosofie și teologie. A scos la lumină tâlcuiri la cei 12 proroci mai mici. Vezi *Istoria bărbaților procopsiți ai Italiei Tom 6 cartea 3 cap: 5 & (idem) 7. Foaia 725.*

***Alexandru cetățean din Florența.***

**14.**Alexandru cetățean din Florența, cleric la școlilor bine cinstitoare, știutor de limba elină, latină, filosofie, teolog nu prost, au dat în tipar multe scrieri (cărți) de filosofie, cale de filosofie, cale de teologie, cuvinte prăznuitoare, etc. A tălmăcit și a îmbogățit cu sub însemnări și a tipărit tâlcuirile lui Eustatie cele din Iliada și Homer. Încă a scris și un martirologhion. Vezi *Istoria Italianilor procopsiți Tom 6 cartea 3 cap:5 & foaia 733. Pe Florentie, Viețile Italianilor zecimea 1 și Neara Florenței Tom 13 foaia 560 și 576.*

***Iacob Eliser.***

**15.**Iacob Eliser din Luther-Calvini din Prusia, știutor de limba elină, latină, germană, dascăl de teologie, a scris sfinte luări aminte la Noul Testament, și o nouă scriere împrejur a elinilor Hristiani celor ce se aflau în Turcia. Vezi *Biblioteca Germană biblioteca nouă Tom 11 partea 1 foaia 367.*

***Racine (Bonaventura)***

**16.**Eutihie ori Bonaventura Racine Iereu gal, a scris o dezvelire și învățătură despre încrezământ și temere, și o scurtă adunare de Istorie Bisericească a celor 17 veacuri, pentru care a suferit multe goane, pentru căci cu slobozenie atingea curtea Romii, și mai ales pe Iezuiți.

***Daniil Conțina.***

**17.**Daniil Conțina teolog și predicator vestit, între scrierile lui cele mai importante sunt, teologia și dogmatica Hristiană, Iticească în limba

latină, și sfătuire către duhovnici și către cei ce se pocăiesc, despre religia ce sa descoperit împotriva Ateilor (nedeiștilor) și a Deiștilor, Materistilor și Adiaforilor , adică celor ce nu fac nici o deosebire la cele zise, cum am zice nu bagă în seamă nici una. Vezi *catalogul conscriitorilor, povestirilor celor vrednice de pomenire ale Istoriei Italienilor procopsiți Tom 7 partea 6 foaia 80 și viața lui, scrisă de Fusin.*

### **Anghel Colageras**

**18.**Anghel Colageras din născători nobili trăgându-se din Ostrovul Kerkira, dar născut în Patavia. Între scrierile sale mai importante Adunarea facerilor Epistomonicești.

### **Iosif Augustin Ursinus.**

**19.**Iosif Augustin Ursinus Cardinal din Florența, teolog și istoric vestit, a scris împotriva drept-slăvitorilor noștri despre chemarea Sfântului Duh la Liturghiile grecilor Răsăriteni, feluri de învățături teologice în cuvinte logotribe. O carte în care zice cum că nu se poate schimba hotărârea papii, când hotărăște și dezleagă vreo logotribi. Despre stăpânirea papilor asupra soboarelor și a canoanelor lor, despre negreșirea și stăpânirea Arhiereului Romii peste Soboarele Ecumenice, prin care se silește să dovedească cum că papa nu este supus Soboarelor ecumenice, ci canoanele Soboarelor sunt supuse papilor. Lucru de mirare a se afla și în veacul acesta apărători a unor socotițe mincinoase ca acestea, dovedite mai înainte de acest fel, ci el poate pentru el a avut dreptate, căci poate căci cu aceasta a căpătat capela de Cardinal. Vezi pe *Fevronie zecimea 1 Neara Florenței Tom 22, și Neara Veneției an 1751 foia 408.*

### **Iacob Fakiolatul**

**20.**Iacob Fakiolatul italian, dascăl de topire și de metafizică în Patavia, bărbat adânc cunoscător de limba latină și elină. A scris multe despre meșteșugul vorovirii și faptele gimnaziului din Patavia și multe altele. Vezi pe *Fevronie zecimea 3 și pe Komnino Papadopol în Istoria Patavianului Gimnazion Tom 1. Pinakotiki zăc. 6 Povestirile cele vrednice de pomenit, ale Istoriei bărbaților procopsiți ai Europei Tom 1 foia 541.*

### **Lavrentie Bertiul.**

**21.**Ioan Lavrentie Bertiul ori Berti, italian, din ceata Augustinilor, știutor de limba elină și evreiască, procopsit în filosofie și teologie, a scris despre bunele rânduieli teologice, despre sa împotriva lui Ianseniu,

Istoria Bisericească până la 1760. Vezi despre el pe *Fevronie zăc. 5* și pe *Mașukeli Tom 2 partea 2 foaia 1044*.

***Jacob Kavali***

**22.**Jacob Cavali din Verona, unul dintre slujitorii împăratului Portugaliei, și foarte iubit de Clement 14. A scris la anul 1730 o carte numită adevărata credință în Triambu (adică biruitoare) în tălmăcirea Tainei neasemănatei Sfintei Treimi, era foarte bun și în limba latină, elină, ebraică, și haldeiască, a lăsat manuscrise Pandecte, (cuprinzătoare de toate) ale Scripturii în 80 de Tomuri, în care se tălmăcesc toate zicerile, toate noimele și tălmăcirile Sfintei Scripturi și armonia și conglăsuirea sfințitelor tâlcuiri. Vezi *Hronicile celor procopsiți ai Italiei Tom 3 foaia 501* și *Neara Veneției anul 1759 foaia 34*.

***Ioan Arketi.***

**23.**Ioan Arketi italian din ceata Carmeliților, filosof, teolog și predicator sfințit, a scris multe în latină, dintre care și Despre Biserica (adunarea cea chemată) a lui Hristos, cea revărsată pretutindeni în toată lumea, , despre minuni etc. Vexi pe *Mașukeli Tom 8 Partea 2 foaia 904*.

***Petru Toma.***

**24.**Petru Toma italian de la Sfânta Varvara din ceata Carmeliților, bărbat înțelept, știutor de limba elină, latină, evreiască, filosof și teolog, procopsit la Istoria Bisericească, și întru cetirea Sfinților Părinți, a scris despre începutul Arhieriei Romii, împotriva înțeleptului Bosuet, dezvelire judecătorească a con-scripturilor vechilor Părinți, Istoria Bisericească a veacurilor celor cincă de mai dinainte, etc. Vezi pe *Mașukeli Tom 2 partea 1 foaia 240*.

***Ioan Iacob Cuand.***

**25.**Ioan Iacob Cunad, dintre Evangheliștii din Borusia, bărbat înțelept și mult învățat, știutor de limba elină, latină, ebraică italiană, franceză, engleză, și germană, teolog vestit, sfetnic de taină al împăratului Borusiei în pricinile Bisericești, și întâiul învățător de teologie al Academiei din Regiomont. Iscusit întru știința vechimii, mai ales al celei Iudaice, a scris multe, catalogul de cele ce a văzut în *Pinakotiki a lui Brukker zecimea a zecea*.

***Kraft.***

**26.**Gulielm Frederic Kraft german dintre evangheliști, teolog și filosof vestit, a scris multe, mai toate în germană, vezi-le la *catalogul Pinakotiki zecimea a zecea*.

***Ioan Lamiul.***

**27.**Ioan Lamiul italian, învățător la Istoria Bisericească, bărbat înțelept și procopsit, în filosofie și teologie, știutor al limbilor elină, latină, italiană, și franceză. A scris multe, cele mai importante sunt: Despre dreapta credință a Părinților celor din Niceia adunați la Soborul I ecumenic, împotriva clerului care îi învinovăteau ca și cum ar crede în trei Dumnezei, o carte aleasă despre procopseala și învățătura Apostolilor, cele vrednice de pomenire ale Italienilor acestui veac, veseliile celor procopsiți, ori adunarea facerilor celor din vechi care nu sa dat la tipar, în care carte sunt cuvinte ale lui Glikla la nedumeririle Dumnezeieștii Scripturi, epistole de multe feluri ale lui Marguniu și viața sa, tălmăcirea lui Nichita al Iracliei la Epistola cea către Corinteni 12, întrebări ale Cardinalului Lorenei, și răspunsuri către acestea ale elinilor împotriva celor ce au făcut nouă scrisori, cartea cea pentru pocăință a lui Malaxu, epistolele lui Dionisie Catilianului și ale altora către Margunie, epistolele lui Antonie Eparhului și a lui Arsenie Mitropolitul Monemvasiei,, descriere a Muntelui Aton, Viața lui Ieremia 2 Patriarhul Constantinopolului, epistolele lui Teofilact al Bulgariei, ale lui Gavriil Seinron, și ale altor bărbați, etc. *Vezi Near. Florenței Tom 18. 19 și 20.*

***Iacob Betașis.***

**28.**Iacob Betașis din Pratu înțelept și procopsit, a scris despre Indictul drept al Paștilor, despre nevoie de a se îndrepta epacta, ori prin noul calendar, și despre Hristos că a prăznuit cele mai de pe urmă Paști ale Sale cu Iudeii, și despre adevăratul an al întrupării și al patimilor. *Vezi Istoria Italienilor procopsiți Tom 14 Cartea 2 cap: 6 & 2 foaia 359 rămasele pomeniri despre Istoria celor procopsiți ai Italiei Tom 6 Partea 6 foaia 35 pe Mațukeli Tom 2 Partea 2 foaia 1088.*

***Andrei Andreușul***

**29.**Andrei Ieronim Andreușul, italian din tagma Iezuiților teolog și filosof prea bun, a scris despre credință, nădejde și dragoste, despre pocăință etc. *Vezi pe Mațukeli Tom 1 Partea 2 foaia 722 și Near Grammat. Italiei.*

***Laura Vasi***

**31.**Laura Vasi din Bononia, femeie vestită întru învățatură și procopseală, știa limba elină, latină și nu proastă filosoafă, trebnicind a fi dascăliță de filosofie în Academia Bononiei. *Vezi pe Mațukeli Tom 2 Partea 1 foaia 528, pe Buheru în Pinakotiki zecimea 4 și Biblioteca Italiană Tom 16 foaia 814.*



***Maria Gaetana Agnisi.***

**32.**Maria Gaetana Agnisi din Mediolan, femeie vestită întru sârguință și învățătură, iscusită la elină, latină, italiană, franceză și germană, și la matematică nu era mai prejos de nimeni, întru atât, încât a stat dascăliță de matematică, în Academia Bononiei, a scris și multe cărți de matematică. Vezi despre ea pe *Mațukeli Tom 1 Partea 1 foaia 198.*

***Augustin Calmet.***

**33.**Augustin Calmet, bărbat înțelept și procopsit, a scris tâlcuiri la sfânta Scriptură, urmări de voroviri, Hronologie și aduceri aminte ale sfințitei vechimi.

***Guidos Grandis.***

**34.**Guidos Grandis Abate, din tagma Cammalduleților, matematic vestit, teolog și istoric iscusit. Vezi pe *Bertie și pe Fevronie zecimea 5.*

## CAPITOLUL XVIII.

### ARDUINU, VERRUERIU NOII PELAGHIENI, ȘI CEIALȚI CARE SLĂVEAU GREȘIT

***Arduinu.***

**1.**Arduinu din eteria lui Iisus (Iezuit), bărbat după descrierea unui înțelept: „Prea ciudat, surpător al vechimii, înfierbântându-se înțelepțește, scintenescu, copil după a crede lesne, tânăr după îndrăzneală, și bătrând după ieșirea din minte.” A dat în tipar tâlcuire la Noul Testament, în care sunt multe socotințe greșite și eretice. *Verueriul* Și după dânsul Verueriul din aceiași eterie, a tipărit în limba galilor Istoria lui Dumnezeu, fiind întru toate asemenea lui Arduinu. Pentru aceasta vom arăta amândouă învățăturile întru una, și mai vârtos despre nevoia (ce urma) de religia Hristiană.

***Eresurile lor. 1.*** Că nu este nevoie (numaidecât) de religia Hristiană. Că toți acei mai înainte de Hristos sau îndreptat prin legea firească și sau mântuit, pentru aceasta religia este înființată nu în credința cea în Hristos, ci în credința cea întru unul Dumnezeu Făcătorul, răsplătitor și izbânditor. Această religie firească încă se

păzește de către cei cărora nu li sa propovăduit din destul Evanghelia, și fiecare poate a îmbrățișa pe oricare voiește, adică pe cea firească, ori pe cea Hristiană. Religia Hristiană nu are altă datorie, fără numai a aduce oarecare în desăvârșire. Aceasta dă o dreptate mai aleasă și o slavă mai deplină, întru atâta, că cel mai mic dintre Hristiani este mai mare decât Patriarhii, decât Moise și decât Prorocii, și decât însuși Ioan Botezătorul, cu toate că între cei născuți din femei nu sa sculat altul mai mare decât el. Iar religia firească, este de ajuns spre adevărata dreptate, și spre adevărata fericire. **2. Despre apucăturile adevărului religiei Hristiane:** Întâi cum că prorociile nu sunt apucături (epihirimata) și dovezi ale credinței Hristiane, fiindcă Patriarhii, Moise, și Prorocii neștiind taina Treimii și a întrupării, nu putea să proorocească pe Mesia, ca pururi vecuitor Fiul al lui Dumnezeu venind să mântuiască neamul omenesc, și câte se văd în Scriptură ca și cum prorocind Zămislirea, Nașterea Viața, Moartea, Învierea, Înălțarea lui Hristos au altă înțelegere. Al doilea, că minunile lui Iisus Hristos nu arată pe Dumnezeirea Lui, fiindcă lea săvârșit nu cu a Sa putere, ci prin rugăciune și cerere, și numai după înțelegere se zicea aceasta Iisus Hristos făcător de minuni. Al treilea, cum că Învierea nu este temelie adevărată a religiei noastre, fiindcă Apostolii neadeveriți vedea după neadeverirea lui Petru, care nu a fost martor însuși văzător. Al patrulea, toate dăruirile Apostolilor ale întâilor Părinți ai Bisericii precum: „Cuvânt de înțelepciune, darul tămăduirilor, săvârșire de minuni, deslușire de duhuri, soiuri de limbi, întindere de învățături,” nu sunt prin lucrarea Sfântului Duh, ci după firească rânduială, soiuri de limbi, de pildă, nu este alta decât o sămânță de a învăța literele evreiești, iar prorocia nu este alta decât o voroavă întinsă încă odată către norod, ori este cântând ei Domnului. Al cincilea, că Apostoli nu au învățat pe neamuri, pentru că nici au ieșit Apostolii din Palestina, ci numai Pavel a propovăduit Evanghelia, fără de știrea acelorlalți Apostoli. Drept aceea după socoteala acestora, se vede că Pavel a învățat pe noroade a sa osebită religie afară de acea a Apostolilor. Al șaselea cum că evreii nu au pățimit atâtea rele, pentru că au răstignit pe Fiul lui Dumnezeu, ci numai pentru că sau depărtat de legea Mozaică, și au slujit dumnezeilor străini. **3. Despre caracterele Bisericii:** Cum că Biserica, una sfântă, catolicească și Apostolească fiindcă omul se mântuiește cu singur legea firească, ori în ce fel de împărțășire se află, ori eretică, ori shismatică, mahomedană, ori idolo-slujire. Nu este Apostolească, pentru că Hristos,

nu au voit a se alcătui Biserica neamurilor, fără numai după plinirea pieirii cetății Ierusalimului, când Apostolii (după socoteala acestora) erau morți de unde nu puteau să alcătuiască pe a neamurilor Biserica.

**4. Despre canonul credinței.** Cum că nu avem dovadă tare a tainelor și dogmelor noastre. Între cele nenumărate, zice Verurie, unde neam învățat de la Biserici, și credem, se face rar pomenire de învățătura lui Hristos către norod de față, și aceasta nu arătată cu adevărat, nu deplinită, ci încâlcită, și cam ascunsă, nu din rânduire, nicidecum, decât din întâmplare scurtă, și mai o arătare tâlhărească, Iar Arduinu zice: cum că întâiul obiect al Scripturii să fie neadevărat, și plăsmuit pe la veacul 9 sau 11. Asemenea și canoanele Părinților și ale soboarelor ecumenice să fie plăsmuite (de alții) și mincinoșite.

**5. Despre Treime:** Cum că taina Sfintei Treimi și a întrupării, nu sar fi descoperit, ori să fie cunoscută vreunuia din cei mai înainte de Hristos. Întru Dumnezeu este o singură față, care atunci întâi a fost Tată, când în vreme a făcut pe Fiul, iar făcând, și unind cu sineși pe omenirea lui Iisus Hristos, nu este nașterea pururi vecuitoare, nu este pururi vecuitor Fiul lui Dumnezeu, ci numai fiu făcut în vreme, și acest fiu este omenirea lui Hristos, căruia numai se cuvine chiar, și dea dreptul chemarea Fiu a lui Dumnezeu. Împreună cu Eunomie ei zic, este cu neputință ca Tatăl să grăiască Fiului, împreună cu Arie, că alta este cuvântul, și alta este Fiul lui Dumnezeu. Nu este cuvântul decât hotărârea din veac luată în Dumnezeiasca minte, a produce oarecare omenire, adică om spre al utetisi. Altă nu este Sfântul Duh, decât virtute și tărie Dumnezeiască, ori daruri duhovnicești, pe care Dumnezeu dă oamenilor, o Duhu zidit. Când vorovește Scriptura, despre Sfântul Duh, ca obraz, zic, cum că de chip vorovește și pentru prosonie, (facere de chip). Drept aceia zicerea: „În numele Tatălui (după a lor) și a Fiului, și a Sfântului Duh, se înțelege așa: „În numele unuia adevăratului Dumnezeu, după unirea firii teorindu-se (socotindu-se), care în vreme sa făcut Părinte a lui Iisus Hristos, și al omenirii lui Iisus Hristos, pe care singur adevăratul Dumnezeu, o au făcut întru sineși Fiu în vreme , și al Sfântului Duh, care, fiindcă numele lui se pune în urma numelui omenirii lui Hristos, nu se poate a fi decât Duh zidit.

**6. Despre păcatul strămoșesc.** (1. Cum că omul nu a fost zidit nevinovat, nu a căzut nu sa îndreptat, nu sa înnoit, omul a ieșit din mâna Făcătorului (măcar deși îmbogățit cu o izbândire mai presus de firească) supus relelor norocirilor noastre și bolilor noastre, neînvățaturii, poftii, durerii, patimilor, și însuși morții. De nu

ar fi păcătuit l-ar fi izbăvit Dumnezeu de la sila morții firești, și pofta lui sau făcut neînfrânată. Se nasc cele mai din urmă ticăloșii, dar nu rău norociți, pentru că rău norocit, pentru că rău norocit nu este cineva fără numai din a sale greșeli, și poate să fie ticălos, și străin, ca strănepot lui Adam, și aceasta este păcatul strămoșesc. De om fi răi, aceasta se naște pentru că aducem împreună firii omenești relele care le-am luat în mitră.

(2. Prin un om a intrat păcatul în lume, și prin păcat moartea, și așa, întru toți oamenii moartea a străbătut, pentru că toți au păcătuit. Pavel către Romani 5; 12. Iar aceștia la această zicere zic, că Pavel, nu vorovește pentru păcatul strămoșesc, nici pentru moartea cea obștească și neapărată a toată firea, care este plata păcatului, ce pentru păcatele de acum, pentru care se fac oamenii vinovați după pilda lui Adam, morților celor ciudate, precum, de potop, de arderea Sodomiților, și celelalte ce le trimite Dumnezeu spre pedepsirea nelegiuirilor și spre buna rânduiala oamenilor. Și această zicere a lui Pavel: „Toți oamenii întru Adam vor muri” după socoteala lor însemnează, nu că toți oamenii vor muri pentru că au greșit întru Adam, ce că mor pentru Adam că a greșit.

(3. Cum că toate relele câte pătimește omul, al cărui sfârșit este moartea, ce se zic de Apostol, plățile păcatului, acestea zic că sânt unite cu firea omenească, și așezarea firească a omului.

(4. Că Botezul nu este de trebuință pentru iertarea păcatului strămoșesc, ci numai pentru ca să trecem din viața cea puțin deplinită, este după socoteala lor, de nevoie taina aceasta, ca să fim primiți în Biserica lui Mesia, și nu ca să intrăm în împărăția cerurilor.

**7. Despre întrupare:** Cum că Iisus Hristos nu este Dumnezeu, Fiu al lui Dumnezeu, trimis de Părintele, fiindcă Părintele nu poate a trimite pe Fiul în Dumnezeiești ....Cum căci cuvântul cel în Hristos, nu este socotit ca Dumnezeu, ori ca a doua față a Treimii, ci ca un huiet deșert și proastă estimate de cuvânt, iar Hristos nu este cuvânt ori fiu al lui Dumnezeu, căci împărtășirea unirii însușirii personale ca aceștia este cu neputință a fi, ci însăși omenirea lui Hristos este fața, și a doua din fețele Dumnezeiești, adică față Dumnezeiască de stare mai josită și neutralnică, ca cea prea strâns unită cu Dumnezeu, ori înfățișând pe Dumnezeu. În chip că Hristos este om simplu (ori sade om), cuvânt dar lipsit de însușirile cunoscătoare feței Dumnezeiești, și de înființătoreștile însușiri, de Fiu a lui Dumnezeu, ce nu pururi vecuitor, ci în vreme făcut fiu a lui Dumnezeu. Înaintea patimii era Dumnezeu, în moartea cea de trei zile nu era, după înviere iarăși a început a fi. Nu a avut naștere pururi vecuitoare din Dumnezeu, ci

vremelnică zămislirea în mitra Fecioarei, nici Fecioara Născătoare de Dumnezeu, nefiind pururi vecuitoare, nu putea să o zidească pe lume, mai ales nici să lucreze pe întruparea lui, poartă nume de Dumnezeu, dar Dumnezeu făcut .... Mai înainte de întruparea sa nu era decât supus, înainte hotărât ca să se facă fiu a lui Dumnezeu. Nu este nemărginit, Dumnezeiască cunoștință nu are, ci o cunoștință oarecare făcută revărsată în el, și atâta îngrădită, încât nu ia fost cunoscută ziua aceea și ceasul judecării cei nouă a Ierusalimului și pierderii lui cei desăvârșite. Nu este făcător, nu sa făcu nimic prin el, dar lumea, și veacurile, (ori după ei) sinagoga și Arhiera Iudeilor sau făcut pentru el, și pentru Teoria lui. Nu are stăpânire de a lucra de la sine minunile, ci le dobândește de la Dumnezeu cu rugăciunea, nu sfințește sufletele cu a sa lucrare, ci numai pentru harul vredniciilor sale, și în sfârșit Hristos nu are lucrare Dumnezeiască pentru aceasta nici Dumnezeiască, este sade om. Că Iisus Hristos după înțelegerea aceasta nu este viața veșnică, că au arătat nouă calea care duce pe noi la viața veșnică. Căci cuvântul este asemenea chiar cu Tatăl, Eu și Tatăl una Suntem, aceasta o zice (bârfesc ei) numai pentru conglăsuirea voci ce este între Părintele Său, și între sineș, și când zice Apostolilor săi: „Iar când va veni Mângâietorul Duhul adevărului, care purcede de la Părintele, pe care eu voi trimite vouă de la Tatăl, acela va mărturisi de mine.” Și aceasta înseamnă (zic ei) Când Duhul cel deșertător, care învață tot adevărul, dar ales, care se pornește moralicește de la mine, ca om, și firește de la Părintele meu, va mărturisi de mine, se cuprinde din Tatăl precum zice Sfântul Iacob: „că toată darea cea buna desăvârșită, de sus este, pogorând de la tine Părintele luminilor.”

**8. Despre izbăvire, ei învață: (1. Că izbăvirea nu folosește la nimic, pentru că oamenii se pot mântui prin legea firească, fără de credința în Hristos. (2. Nici folosește, pentru că isprava religiei nu este ca să-i facă pe oameni drepti, ci numai pentru ca să alcătuiască una mai deplinită, și mai vrednică pentru Dumnezeu, și mai nobilă slujire, adăogând la fireasca religie, credința adevărilor descoperite, fără de vreo nevoie, ci numai pentru mare cuviința a slujirii, și pentru săvârșirea Dumnezeieștilor lucrări. 3. Cum că Hristos nu a murit pentru cei ce au viețuit mai înainte de El, ci ca să ajute pe cei ce vin după dânsul, ca să se mântuiască. (4. Cum că zicerea că Hristos dezbrăcând pe începătoriile și domniile iau vădit de față iau arătat pe ei biruiți întru sineși. Coloseni 2; 15. Nu înseamnă că a biruit puterea diavolului, ci pe lumешtile adunări, și pe domnii păgânilor, pe a**

căroră stăpânire răpind-o Hristos, sau îmbrăcate pe sine. **9. Despre darul, rodul izbăvirii:** (1. Cum că nu avem trebuință de dar, că se mântuiește omul precum se mântuia și cei mai dinainte de Hristos fără de ajutorul lui Mesia, numai prin legea firească, adică de însăși firea religiei, a așezării, a credinței, a nădejzii, a dragostei, a duhului, întru care se cuprind și toate virtuțile (faptele bune). (2. Învață cu Pelaghie, că darul este înființat numai întru învățatură, și în pilde, în privirea minunilor, în învățături, în sfătuirile lui Dumnezeu, în lumina ceea ce strălucește, în minți, întru mișcările cele launtrice, care ajută binele și cheamă binele. (3. Cum că darul nu lucrează, nici are tărie în om, mai ales tot darul este o jucărie a stăpânirii de sine (ce o are omul). Nici este Dumnezeu atât de puternic încât să miște voințele oamenilor, ca să aducă pe stăpânirea de sine, spre a iubi omul ceea ce voiește Dumnezeu, fără de a o atinge. Înțelepciunea lui Dumnezeu nici nu dă o cale spre a mântui pe aceea, care măcar tare ajutându-se, prețuiesc mai mult pe a lor piele. Cu toate că Dumnezeu a întrebuițat toată silința, ca să aducă pe Faraon la cunoștința adevărului, iar Faraon totdeauna își împietrea inima împotriva lui Dumnezeu, ceea ce în zadar se nevoia, și Iisus a lăsat pe Iuda după ce a încercat în deșert să-l tragă la Sine. (4. Nu se dă nici un dar fără plată fiindcă după socotința lor, harul (ori darul) fără vrednicie nu se dă. Drept aceea de va prevedea Dumnezeu în oarecarele, vredniciile sale, atunci este dator a da darul, și nu mai este fără plată. **10. Despre moral.** Iertând ei păcatele cele din neștiință dezleagă pe om de toate legăturile legii. După socotința lor nu este alt păcat fără numai ce se face împotriva științei, altă faptă bună (ori virtute) nu este fără numai cea cercată de știință, de este, sau de nu este rânduită după lege .... Minciuna nu este păcat, de câte ori cel amăgit poate să prepue pe cel ca la amăgit.

### ***Osândirea acestui eres.***

**3.Învățătura** cea de acest fel a acestor doi Iezuiți a lui Arduinu și a lui Verueriu a fost osândită la 1759 și 1762 de teologii Parisului și de mulți episcopi ai Galiei, de Arhiepiscopul Migați al Vienei, care întru o învățatură pastorală, numește cartea lui Verueriu: lucru păgânesc, și cu totul prea rău. Încă și de soborul adunat la 1763 în Utragecut, precum se va zice mai jos. Vezi pe *Moreri Lex. Istor. Și pe Dupun Tom 19 foaia 104.*

### ***Pihoni.***

**4.**Întru acest veac alt Iezuit Pihoniu, a dat în tipar o carte numită Duhul lui Iisus Hristos și al Bisericii, întru care scrie multe greșeli despre pocăință, împărtășire, și mai întâi.

(1.**Pocăința** fiind rânduită ca o negreșită potrivire a vredniciilor lui Iisus Hristos pe Cruce, să nu pui piedică cu vreun păcat de moarte. Taina aceasta din singură tăria sa va lucra un dar biruitor asupra poftelor celor fără cuviință.

**Teofil.** Oare este ca botezul ce lucrează la prunci și dă lor darul, fără de altă povățuire din partea pruncului?

**Dascălul;** așa.

(2.**Vedem** cu lucrul pe mulți vânați de feluri și grele patimi cu deasa împărtășire atât de sau întors către Domnul, ori și de nu sau arătat cândva ori puțin să păcătuiască în viața lor.

(3.**Biserica** de pururi au crezut, și încă crede căci cu deasa primire a păcătoșilor, adică cu iertarea deasă a fărădelegilor lor, se vor îndrepta de greșelile lor, și se vor sfinți.

(4.**Teofil.** Oare nu ar fi mai cuviincios și mai potrivit să aștepte cineva până a se întări în bine, și a nu mai păcătui de moarte, și să dobândească toate faptele bune mai înainte de împărtășire, de a se împărtăși încă fiind neputincios, bolnav, și a mai cădea.

(5.**Dascălul;** Aceasta este ca și cum ai zice, nu se cuvine mai bine a lăsa cineva pe un bolnav fără hrană, când sa sculat din pat, și a început a se îndrepta. Voiești dar să îndreptezi pe păcătos, și după pocăința lui să-l faci să rămână în dar, și în fapta bună? Fă-l să se împărtășească des.

(6.**Deasa** împărtășire (de trei ori în săptămână de pildă) întărește în bine pe păcătoși, afundați fiind în tot felul de păcate.

(7.**Cei** mai mulți din păcătoși rămân în greșelile lor, din pricina unei nebunești deznădăjduiri, că nu pot a se face sfinți. Își nălucesc cum că sfințenia pentru ei este neputincioasă, și așa se amăgesc. Această taină vrednică de cinste, le va da o putere covârșitoare, și o deplinită lesnire spre îndreptare, de sar găti să o primească.

(8.**Deasa** împărtășire este mijlocul cel mai tare și mai grabnic al întoarcerii și al sfințirii, și cea zăbala cea mai puternică a greșelilor și a rele deprinderi.

(9.**Îndată** ce Dumnezeu este înăuntru în inima ta (prin împărtășire), va înțelege pe iubirea de sineți, și va strica desăvârșit pe împărăția ei, rânind-o în vremea fiecărei împărtășiri.

(10. Singură nevoia și neapărata așezare ca să se împărtășească cineva cu vrednicia (cea cuvenită) lui Iisus Hristos, este ferirea de tot păcatul de moarte..... acesta este un adevăr drept slăvitor.

(11. Teofil; Sfântul Francisc Sales rânduia că a se împărtăși cineva des, ales în fiecare a opta zi, trebuie a fi slobod de tot păcatul de moarte, încă și de toată pofta spre păcat de iertare.

Dascălul; Iisus Hristos, nici Biserica nu rânduiește aceasta, Sfântul acesta nu orânduiește ..... ci sfătuiește ... Pofta aceasta este o voie hotărâtă a stăruii întru greșelile sale.

Teofil; Nu trebuie a fi cineva mai sfânt ca să se împărtășească des, mai ales în toate zilele, decât a se împărtăși odată?

Dascălul; Și pentru una și pentru alta trebuie a fi cineva în starea darului. Aceasta este însuși sfințenia cea poruncită, dar pentru sfătuita vrednicie, trebuie a face cineva să crească.

(12. Să nu nădăjduim pentru cei mai mulți Hristiani. Vorovind moralicește nu este alt mijloc de mântuire, fără numai deasa și prea deasa împărtășire.

(13. A învăța cineva, și a face să intre în lucrare deasa împărtășire, este întocmai, ca și cum ar învăța și ar pune în lucrare toată pe toată religia. Noi preoții și Păstorii nu suntem decât de a liturghisi tainele.

(14. Deci poruncită este (deasa împărtășanie) ca un mijloc moral trebuit de mântuire, ca mijlocul cel mai lucrător spre mântuire.

(15. Mai înainte de a te împărtăși în fiecare zi, Sfântul Pavel ne sfătuiește, cercetează-te să fii slobod de păcat de moarte..... Și de nu ești, curățește-te pe sineți în grabă prin mărturisire, ca să nu lipsești din împărtășirea cea de toate zilele.

(16. Rânduiești (zice Teofil)) pentru toți o sfințenie după poruncă, o sfințenie pe care toți o pot avea, căci cine ar voi a se împărtăși urând pe Dumnezeu.

### ***Osândirea eresului.***

5. Aceste protasuri lea osândit Sobroul din Utragektu, din care se vede că Pihonie învață, cum că taina pocăinței să nu fi trebuind, decât o proastă mărturisire a greșelilor, fără îndreptarea moralurilor, fără nădejde de îndreptare, fără de întoarcere curată și din inimă, fără de hotărârea de a începe o viață nouă. Lăsarea (iertarea) păcatelor se înființează toată în oarecare așezare după deprindere și fără rod, care deosebește numai pe a nu urî pe Dumnezeu, și nu pre iubirea de sine ceea ce împărățește în inimă, care măcar că pe cei ce mincinos sau



îndreptat îi aruncă în tot felul de nelegiuiri, și nu suferă a se întări în bine, îi oprește însă de a se apropia iar la împărtășire. Singură această mincinoasă sfințenie se vede a fi trebuitoare lui Pionie, ca toți cei ce iau lăsarea păcatelor de la preot, să se împărtășească cu vrednicie din Sfințita Euharistie. Și ce e mai rău, pentru a se împărtăși cineva nu numai odată, ci des și în toate zilele, pentru aceasta cheamă pe toți Hristianii în toate zilele la deasa împărtășanie, iar mai vârtos o socotește aceasta ca o poruncă neapărat. Încă mai mult voiește, că este poruncă a lui Hristos și a Bisericii a nu se lepăda cineva de împărtășirea cea de toate zilele, măcar de ar și avea poftă de vreun păcat din cele de iertare, (adică de cele mai mici, și nu de moarte). Și că această împărtășire de toate zilele este mijlocul de mântuire potrivit neputinței omenești, ca o pocăință mai desăvârșită, și ca un ce cuprinde pe toată religia.

**6.** Această învățătură care se nevoiește a o învăța ca pe o învățătură a Bisericii, anatematisind și dând lui satana pe cei ce nu o primesc, a fost osândită de Arhiepiscopii: de Agatupol, de Paris, de Turon, de Veneția de Rouen, de Arhiepiscopul Auxerii, de Soeson, al Europei și de o adunare de 27 episcopi ai Galiei. Vezi mai pe larg *Imerologhion obștesc Tom 13 foaia 164 Practicalele Soborului din Utargiektu*, etc.

## **ISTORIA BISERICIASCĂ**

**a lui  
MELETIE**

**Mitropolitul Atenei**

**Tălmăcită din vechea elineasca limbă în cea simplă, și îmbogățită  
cu multe trebuințe și de nevoie sub însemnări, și cu scumpătățite  
tabule, de**

**Gheorghe Bendoti din Zachint.**

**Iar acum tălmăcită în limba românească de smeritul**

**VENIAMIN COSTACHI**

**MITROPOLITUL MOLDOVEI**

**Tomul IV.**

**Partea II-a.**

**IAȘI .**

**În tipografia Sfintei Mitropolii  
1843.**

**ISTORIA BISERICEASCĂ**

**CARTEA XVIII.**

**VEACUL 18.**

**CAPITOLUL XIX**

**DESPRE ERESUL LUI MALAGRIDA**

**1.**Nu sa osândit Malagrida ca vinovat împotriva împărăției precum au scris unii, ci sa osândit numai ca un stricat la minte, semănând descoperiri de răs. Vinovățiile mincinoaselor prorocii și ale amăgirii, pentru care a fost osândit și care se află în două cărți, una Latinește numită: Manual despre viața și stăpânirea lui Antihrist, iar cealaltă în Portugheză (numită) Viața Sfintei Ana alcătuită prin ajutorul Fecioarei Maria și a Sfântului Fiului ei.

**2.**Zice în Viața Sfintei Ana: Sfânta Ana sa sfințit în sânul maicii sale, precum prea fericita Maria în sânul Sfintei Ana, pronomion (fiind) dat numai acestor două. Când plângea Sfânta Ana în sânul maicii sale au auzit, a cunoscut, au iubit, au slujit lui Dumnezeu, ca îngerii în cer, pentru ca să nu râvnească vreuna din cele trei Dumnezeiești fețe pentru procinstirea ei către una din ele, a făgăduit sărăcie către veșnicul Părinte, supunere către veșnicul Fiu și întregă înțelepciune către Duhul Sfânt.

**3.**Sfânta Ana a fost făptura cea mai curată a mâinilor lui Dumnezeu, și este curată ca ziua. Nu a păcătuit întru Adam, au luat însă bărbat ca să se păzească mai bine întru întreaga înțelepciune și Fecioară. Iisus Hristos nu a putut să afle cuvinte destule pentru a ne tălmăci darurile sale ce au dăruit ei. Un singur suspin al Sfintei Ana, au avut atâta tărie, încât să adune ciudate văpăi în însăși inima lui Dumnezeu.

**4.**Sfânta Ana când locuia în Ierusalim au așezat o casă de scăpare pentru 63 de curve, una din ele numită Marta, cumpăra pește, și îl vindea iarăși în cetate. Unele din ele se măritau numai ca să se spună poruncii lui Dumnezeu, care mai înainte de veacuri pro-hotărâse pe aceste fericite fecioare, spre mai înaltă sfințenie decât cea a Apostolilor și a tuturor ucenicilor lui Hristos. Sfântul Lin diadoh Sfântului Petru sau născut dintru una din acestea fecioare, alta una sa măritat cu Nicodim și alta cu Matei, și alta cu Iosif din Arimatia.

**5.**Cum că prea fericita Fecioara la povățuit să scrie această învățătură de mai jos. Sufletele care nu privesc la o descoperită deplinătate și care se îngrădesc întru supunerea poruncilor, nu se supără de cugetările vătămătoare ce doresc să audă taine Dumnezeiești, și toate lucrurile cele ascunse de la facerea lumii. Dumnezeu și Maica sa primesc greutatea de a le cerca, și atunci diavolii se depărtează pentru totdeauna de la ele. Însă nu sunt slobode de cele mai înfricoșate năvăliri, se sperie de groaznice năluciri a diavolilor, închipuiri de înverșunări se înfățișează neîncetat în duhul lor, mii de capcane și de

curse, mai nescăpate le pun înaintea lor, ca să cadă în ele, aceștia însă ce ispitesc nu sunt cu adevărat diavoli, dimpotrivă sunt Îngerii carii locul cel întâi în cer și de mare cinste au o slujire ca aceasta.

**6.**Cum că Născătoarea de Dumnezeu în sânul Maicii sale au proadus aceste cuvinte curate: „Bucură-te iubita mea Maică, că ai aflat har înaintea Domnului, ai zămislit și vei naște fiică, și va fi numele ei Maria. Duhul lui Dumnezeu va umbri peste ea, și o va acoperi cu umbrarul său și va zămisli întru ea și dintru dânsa pe Fiul Celui Prea Înalt, pe izbăvitorul norodului său.”

**7.**Prea fericita Fecioară, urmează el zicând, au primit să mai arate, cum că pentru aceste minunate cuvinte, au serbat în rai 8 zile necurmat. Acesta-ș aiurea zice cu jurământ, că Dumnezeu au zis lui să nu se stânjenească spre a înălța pe Sfânta Fecioară până la covârșire și mai încolo, și că poate fără frică a-i da toate însușirile care caracterizează pe estimea cea prea covârșitoare și pe Dumnezeirea sa, afară de nemărginire, de veșnicie, de pururi vecuire și atotputernicie.

**8.**Mai zice că trupul lui Hristos sau formăluit dintru o picătură de sânge ieșită din inima Fecioarei, această picătură dezvelindu-se câte puțin până să primească un suflet, au luat toate creșterile care se cuvin unui trup bine organizat, dar Dumnezeirea și înfățișarea Cuvântului sa unit în acea picătură mai înainte de a se pogori ea în sânul prea fericitei Fecioare. Dumnezeieștile trei fețe au luat multe sfătuiri ca în ce chip să ocrotească pe Sfânta Ana. Multă vreme se neunea în glas despre aceasta și rămânea socotințele despărțite.

**9.**Sfânta Ana (adaogă bârfind) a avut o soră numită Sfânta Baptistina, aceasta mia spus că prea fericita Fecioară era încă rudeniile sale, când au venit Îngerul Gavriil să-i vestească cum că va fi maică lui Dumnezeu, cum că la o vestirea ca acesta sa smerit adânc și sa rugat veșnicului Părinte, ca să mijlocească pentru ea către Sfântul Duh ca să o lase întru întunericul, stării sale; zicând însă Îngerul, că nu va putea să lepede o cinste ca aceasta ce i se aducea înainte, au leșinat și temându-se Îngerul a ridicat-o cu evlavie și a rugat-o să primească această vrednicie. Gătise în ceruri un mare ospăț, care atunci sa început când Sfânta Fecioară sa înduplecat, după întruparea Dumnezeiescului Cuvânt Maria, au luat de bărbat pe Iosif.

**10.**Sfânta cetate pe care o au văzut iubitul Evanghelist și despre care zice așa: „Am văzut sfânta cetatea Ierusalimul cel nou pogorându-se de la Dumnezeu din cer gătită ca o mireasă, împodobită pentru

bărbatul său”, nu trebuie (zice ereticul) a se socoti decât ca o netrebnică baligă, analoghisindu-se cu sufletul sfintei Ana.

**11.**Zicea încă cum că veșnicul Părinte, Fiul și Sfântul Duh i-au vorovit cu glas curat și deslușit zicându-i, că Dumnezeiasca fire se împarte în fețele cele ce alcătuiesc pe Sfânta Treime. Cum că Adam nu a fost decât un rău norocit, și că totdeauna ar fi fost neputincios, neînvățat, netrebnic rob, deși nu ar fi păcătuit cândva de moarte.

**12.**Acestea sunt din Viața Sfintei Ana, care arată că era stricat de minte, iar în cea despre Antihrist se găsesc acestea de mai jos, când i-au poruncit Fecioara să scrie această carte i-au zis, tu ești Ioan după celălalt Ioan, ci mai curat și mai adânc. De vom înțelege (zice el) bine Scriptura trebuie să vedem trei Antihriști, adică pe tatăl, pe fiul și pe nepotul, fiindcă este cu neputință unul să supună și să piardă lumea, pentru aceasta este mai firesc lucru să creadă cineva că Antihristul va începe împărăția, cel de al doilea o va întinde, și cel de al treilea va pricinui neorânduiei și pieire, pentru aceasta acesta va avea de tată pe un monah, și maică o monahie se va naște în Mediolan Italia la anul 1920 și va lua de muiere pe un din zeițele iadului, numită Persefona, singur numele Maria, fără a fi întovărașit cu vrednicia lucrurilor celor bune, fiindcă au făcut pe mântuirea oarecărora făpturi, maica acestui Antihrist, care se va numi Maria, se va mântui din pricina numelui acesta și pentru sfințita ceată al căruia mădular este. Iezuiții vor fi cei ce vor pune o nouă temelie a împărăției lui Iisus Hristos rânduite, și vor descoperi mii de neamuri de mult număr. Cel mai nefolositor și nedeplinit om Bisericesc, totdeauna covârșește în vrednicie pe cel mai înfocat și deplinit norodnic (mirean).

**13.**Înainte sfințiților cercetători ai Inchiziției, au mărturisit că însuși Dumnezeu l-a ales de sol al său, Apostol, și proroc, cum că Maria cu bună voința lui Iisus Hristos și a toată Sfânta Treime, l-a propovăduit Fiul al său, și pentru ca să-l ușureze de munca focului celui curgător, din înălțime i sa rânduit să zică de 40 de ori în șir paternalele sale (poate metaniile), și că aceasta îl făcea de multe ori a nu dormi, decât 2 ceasuri în zi, întru care se vedea firește a fi cu neputință, pentru aceasta zice că însuși Dumnezeu ia zis cum că viața lui era o necurmată minune, și lucrul atotputerniciei Sale .... Cum că Fecioara Maria îi da în fiecare zi iertare păcatelor, care putea a le face cu aceste cuvinte: „Domnul nostru Iisus Hristos Fiul meu să-ți ierte ție, și eu cu stăpânire a lui iert ție toate nelegiuirile tale și muncile, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului

Duh.” Cum că Sfânta Fecioară îi făgăduise să apere și să ocrotească Eteria Iezuiților, zicându-i, vom fi vrăjmași vrăjmașilor lor. Și că aflându-se el în închisoare, diavolul l-au ispitit cu chip de muiere și la îndemnat să sămânțască înlăuntrul său, cu voia lui Dumnezeu, începutul isprăvilor acelor firești, care se întâmplă în asemenea împrejurări, întru care însuși simțirile sunt de voie, și care se îndreptează spre a săvârși pângărâciunea, că însuși începuturile (când era de 72 de ani) îi pricinuiseră dintâi multă osteneală, temându-se nu cumva să fie la mijloc diavolul, dar i sa descoperit din înălțime, pentru că mișcările lui nu veneau din fireasca ispravă a unei tulburări nu de voie, prin care mai ales sau fost făcut atât de sfânt, cât și cu rugăciuni.

**14.**Aflându-se atunci în închisoare când era anchetată pricina lui, au arătat că a făcut multe minuni. Am vindecat, zice, cu acesta-ș mijloc m-am singuripsit multe moștenirii și clironomii la multe familii. Unul între ceilalți a făgăduit să-mi dea 600 de milarise pentru panaghia Apostolilor, de la zisa Panaghie au dobândit pe doritul clinorom, apoi acest clironom aflându-se în primejdie de moarte, pentru că nu a fost plătită desăvârșit arătata cătine, au năzuit aceiași persoană la rugăciunile mele, și a fost slobozit copilul de primejdie. Un judecător bătrân dorea să aibă un copil, au venit să mă găsească, și am făcut de la luat în 9 luni, dar grăitorii de rău vor zice că este al altuia.

**15.**Către sfârșitul hotărârii urma a se face asupra lui, zice că au auzit clopot înfricoșat de tunuri pentru moartea unui Voievod obștesc, el a socotit că a murit împăratul. Drept aceea au cerut să i se înfățișeze judecătorii lui, și zicea că Dumnezeu i-au poruncit să arate că nu este fățarnic, precum ziceau vrăjmașii lui, pentru că moartea împăratului i sau arătat dintru înălțime, și au văzut cu mintea sa vedenie despre muncirile la care era osândit sufletul împăratului, și despre muștrările ce i se făceau în cealaltă lume, pentru că a gonit și a făcut necazuri monahilor din tagma sa.

## CAPITOLUL XX.

### DESPRE ALȚI ERETICI PELAGHIENI DIN ETERIA LUI IISUS

*Lesie.*

1.În cartea 2 cap: 9 îndoiala 8 stih 47 Lesie zice: Este de crezut că cineva poate săucidă pe cel ce se gătește cu mărturie mincinoasă să mintă judecătoria, când cu acest chip i se primejduiește viața, ori cinstea și averile sale. De va fi lovit un preot când face Ierurgie pe Sfânta Masă, poate să lase Ierurgia, adică slujirea cea cu sfințenie și să jertfească pe vrăjmașul, și apoi să-și urmeze Ierurgia. Manual despre dreptate și drepturi. La îndoirea numărului 12 foaia 77 iartă uciderea și pentru cea mai mică ocară. Și la îndoirea 12 numărul 8 zice de va fugi furul și-l va goni în urmă, și îl va ajunge, păgubașul poate să-l lovească atâta până își va plini mulțumirea, și dacă în mânia sa nu ar putea a-și măsura hotarele măsurări, ajunge să nu își îndrepteze loviturile pentru izbândire ci pentru a-și dobândi cinstea sa necinstită, și atunci nicicum pătimește. Însă de se va cleveti cineva înaintea stăpânitorului și a celor mai mari, și nu poate scăpa de o necinste ca aceasta, poate să-l omoare pe pârș. Ca o carte să fie numită Sfântă Scriptură, nu este nevoie ca toate cele zise să fie povățuite de Sfântul Duh, nu este de nevoie toate adevărurile, socotințele să fi fost dea dreptul insuflate scriitorului prin Duhul lui Dumnezeu, și nici o carte, ca cea 2 Macabei scrisă din mintea ageră omenească, poate a se face Scriptură Sfântă, de mărturisește Duhul Sfânt și apoi nu cuprinde ceva mincinos. La Sfânta Scriptură cea Veche, Iisus Hristos, și Domnul Dumnezeu în voroava lor au întrebuințat ziceri cu anevoie înțelese, și strâmtorări de minte.

### ***Escobar.***

2.Iezuitul Escobar slăvea (credea) cum că scopul nu este numaidecât trebuitor spre slava, slujirea, și cinstea lui Dumnezeu. Cum că omul negreșit poate să nu știe datoria legii firești, pentru acesta nu poate să mintă, săucidă, să fure, să preacurvească, etc. și încă omul poate să nu știe că trebuie să iubească, să slujească, și să cinstească pe Dumnezeu, să evlavisească pe sfinți, să facă bine tuturor. Acela ce din acest fel de neștiință va ucide pe tatăl său, pe împăratul său, ori de ar prea curvi, ori de ar săvârși vreun păcat de moarte, și ar lucra tot felul de necurăție, ori și din fireasca neîntocmire (acsaria) .... Încă a avea omul acest fel de necunoștință de lege firească, de estimea unei mai presus de toate ființă, de datoria de a face binele, și a nu face răul, este un deosebit dar și milă a Domnului Dumnezeu, căci cel ce acest fel nu cunoaște Dumnezeiasca și fireasca lege se află într-o bine norocită neputință de a păcătui. Drept aceea nedeistul, mult deistul, și neînfrânatul neștiutor, trebuie și se află în mai bună stare de a se mântui,

decât Hristianul bun, pentru ca toți aceștia se află în bine norocită neputință de a păcătui, și păcătuiesc făcând numai păcat teologic. Cel ce va omori pe oarecine fiind nevoit, cunoscând că face răul, necrezând că răul acesta este mic, nu păcătuiește de moarte, ci de iertat. Cel ce știe și cunoaște că făcând ceva, precum a omori pe cineva este păcat de moarte, poruncind altuia să-l omoare, nu păcătuiește, nesocotind că și altul a porunci (aceasta) este păcat.

Cel ce socotea, că face un lucru vrednic de iubit, măcar că de sine e prea rău, el făcându-l, cu dreptate îl face. Drept aceea junghierea ce de voie este o faptă Hristianicească și vrednică de răsplătire, și urâciunea cea de voie împotriva lui Dumnezeu, ca o nu de voie, este vrednică de răsplătire. Că socotița cea mult mai proastă și mai compogârătoare către cel păcătos este cea mai bună, mai adevărată, mai singură, și mai lesne de făcut. Că strângerile ori sfielile minții, amăgitoarele ziceri, fără nici un păcat, de câte ori spânzură cinstea noastră, ori folosul nostru, ori de vom să ne veselim luând în răs pe cineva. Că sunt iertate în adunări, în neguțătorie, și în județuri, religiei și tainei pocăinței îi sunt potrivite acestea. Că a amăgi cineva cu un chip ca acesta pe aproapele său, și să-l scoată din adevăr, precum iarăși cu chipul acesta a huli pe Dumnezeu, este faptă bună. Că nu este cineva îndatorat, nici prin Dumnezeiasca stăpânire nici pentru vreun drept să facă metanie (poate în genunchere) în lumea aceasta, și este de crezut că păcătoșii pot să lepede metaniile, cu care îi însărcinează deși pentru mai mari păcate, pentru că nu este, decât prin sfătuire, și pentru că este drept să dobândească iertarea. Ajunge numai să urască păcatul său în vreme. Cum că cel ce știe meșteșugul de a amăgi pe aproapele, și cu chip a huli pe Dumnezeu, ori amăgind pe aproapele, păcatul stă întru a nu ști cineva un meșteșug ca acesta.

### ***Machiaveli.***

**3.** Machiaveli pentru folos și câștig omul poate săvârși moartea cuiva. Când este de folos la stăpânirea trupului nostru, la cinstea noastră și la averile noastre, poate cineva să mintă, și pentru ca să-l dobândească să întrebuințeze îndoielile de minte, care să ascundă adevărul lucrurilor ca și către cele trecute, și care să se poată tălmăci în chipul de sar vedea mai potrivit pentru viitorime. De sar întâmpla vreunui cinstit adevăr, să ascunzi adevărul, de pildă ca să păzești sănătatea ta, averile tale, pe sine-ți, oricâte se cuvin ție, precum încă de este ție de folos să tăgăduiești de însuși adevărul. Către ce-l ce cu nedreptate îl caută, nu păcătuiește



careva tăgăduind adevărul. Acesta-ș înțelege și când jură cineva cu îndoială tot pentru aceste pricini. Vezi scrierile lui *Machiaveli Tom 3 manual 14 Logotr. 1 întâmpinarea 4 nr. 4.*

***Antonie Cazanis***

**4.**Cum că putea a face omul neatârnat păcatul lui Adam suspus neștiinței și poftii, tuturor ticăloșiilor vieții aceștia, și sfârșitului care este moartea. Drept aceea moartea și ticăloșiile au venit omului nu din păcat, ci din firea omenească. Logotrăbi (înfingere în cuvinte) despre așezarea curatei firi sunt: 1. (Poate căutarea 1) cum că păcatul strămoșesc, nu este nimic altceva decât lipsirea Dumnezeiescului dar și de dreptate, și nu începutul trupeștii pofta este pricina păcatului, nici începutul morții, foaia 283. Tot acestea slăvea și Maldonatul.

***Sarux.***

**5.**Iezuitul Sarux zicea, cum că se dezleagă lesne starea împotriva a celor ce zic că Hristianul nu este îndatorat totdeauna a face ca un Hristian. De unde poate zice cineva asemenea, cum că omul nu este îndatorat a face totdeauna ca omul, fiindcă osebirea este că Hristianul nu poartă totdeauna și pretutindeni fața Hristianului, și dimpotrivă omul fața omului. Omul nu este Hristian decât din norocire, dar este om după înființare.

***Muniero Puzio.***

**6.**Aceștia le slăveau amândouă cum că păcătoșii depliniți și întregi nu au nici o știință de răutate, în faptele acelea ce se împărtășesc mai mult de dobitoc decât de om nu păcătuiesc, pentru că fără de slobozenie, nu este păcat, trebuie a cunoaște binele și răul în pricina ce i se poruncește.

***Grifetios***

**7.**În anul Hristianicesc luna Ianuarie foia 50 Iezuitul Grifetios zice acestea: Cum că cel ce se slăvește, întru Domnul se slăvește.... Și cu adevărat ce avem și ce putem avea care să nu fie un dar al lui Dumnezeu, hărăzire a firii, a norocului? Toate de la Dânsul, și prin urmare toate se cuvine ale da la Dânsul ..... Însăși faptele bune ale noastre sunt după ceea ce sunt dăruiri ale lui Dumnezeu.... Că darul sa dat tuturor, și nu are lucrarea sa, fără numai când noi vom primi să fim ai Lui credincioși, și nu are lucrare de nu va afla în noi inimă blândă. Când au zis Iisus Hristos: „Veniți către Minte toți,” nu deosebește pe cineva. Deci toți au darul cel trebuitor pentru ca să caute pe Mântuitorul ... Darul Mântuitorului sau arătat tuturor oamenilor, și aceasta trebuie să se

simgefsească încredințarea noastră, lepădând înțelegerile cele deznădăjduitoare, care hotărăsc pe nemărginita iubire a lui Iisus Hristos întru un mic număr de oameni aleși ..... Ajută-mi (zice Grifetie) și voi urma Ție, adică dă-mi puterea, și eu o voi lua.... (În altă rugăciune zicea) De îmi vei da Tu pe ajutorul darului Tău, voi putea să stăpânesc și patimile acelea, la care robesc. În luna Decembrie foaia 336 și Iunie foaia 148 zice: Încredințați-vă voi oricare ați fi drepti și păcătoși, Domnul Dumnezeu că întinde mâna, uniți-vă cu el, și veți fi biruitori; Norocul vostru va atârna de încredințarea voastră. Viețuiți cu chip ca să vă faceți vrednici spre a pune Îngerii în păzire, în locurile cele de slavă, unde vor pune pe cei aleși ai lui Dumnezeu..... Vorovește Doamne, și de sunt blând la glasul Tău, mă voi vindeca de bolile mele. Martie foaia 397 zice, Dumnezeu nu lucrează în sufletele noastre, cu puterea ceea tare ce lucrează în trupurile noastre.

### ***Pirotie.***

**8.**Pirotie Iezuitul învață, că preotul să ierte pe cel ce se căiește, măcar și de ar prepune că iar se va întoarce la păcat; și când cel ce se căiește ar judeca că poate să mai cadă iarăși în păcatul său, iarăși este în stare să ia iertarea, destul este să urască păcatul său în vremea iertării. Tot acesta zice: Când păcătoșii pliniți cei în toate desăvârșit, nu simt împungere a conștiinței când hulesc, și se dedau la toată înverșunarea și pângărirea, de nu au nici o cunoștință de răul ce îl fac, eu zic împreună cu toți teologii, cum că nu păcătuiesc în acele fapte, care mai mult sunt de dobitoc, decât de cunoștință înțeleptească, pentru că acolo unde nu este slobozenie nu este păcat, trebuie a cunoaște binele și răul lucrului propus.

### ***Sirmondiul.***

**9.**În manualul despre fapta bună (ori virtutea), împărțirea 1 cap: 2 Iezuitul Sirmondiul învață că: Dumnezeu nu ne învață să-L iubim, cât să nu îl urâm, și că oamenii nu sunt îndatorați a-L iubi la început, nici în lungimea vieții lor cea morală și cuvântătoare.

### ***Purkerul.***

**10.**Religia Hristiană zice Onoratul în punerea teologică la 1683 Ianuarie nu se arată adevărată, nu este arătat că să se afle vreo religie adevărată. Iar Purkerul zice că religia Hristiană este arătat că se crede, dar nu arătat să se creadă, pentru aceasta zicem că nu se află arătat în lumea o religie adevărată mai presus de fire. Numitul Onoratus zice încă, nu este arătat cum că prorociile prorocilor sau scris prin

Dumnezeiasca insuflare, căci, ce îmi vei răspunde, de îmi voi tăgădui, că prorociile lor sunt adevărate prorocii, îți dovedesc cum că au fost numai încheieri de socotințe.

### ***Adec.***

**11.**Nu numai ura și râvna aprind pe suflet spre grele vinovății, dar patima de multe ori îndeamnă pe sfinți să vorovească foarte departe de adevăr, o slăbiciune ca aceasta însă nu este atâta învinovățitoare, sau vinovată, încât să nu o sufere Dumnezeu sfinților con scriitori, pe care îi povățuiește Sfântul Duh. Vezi pierz. calt. cap 7 foaia 174 și 209 a deslușirilor lui Lobaniu și Dueu. Zice încă, cum că Ilie pe ale cărui fapte bune și slavă Duhul cel Sfânt ni le-au scris împrejur în atâtea ziceri mare încuviințate, era om iute și neînduplecat. Cum că Sfântul Pavel în care cea către Romani au dat arme lui Calvin să-și apere eresul lui, și să războiască pe Sfânta Biserică.

### ***Gurnemin.***

**12.**Nu este adevărat că Evanghelia este Sfânta Scriptură, nici că să fie Evanghelia aceea ce Iisus Hristos au învățat pe Apostolii săi, aceasta nu este nicidecum act de credință. Evanghelia pe care a propovăduit-o Iisus Hristos poate a suferit prefaceri și schimbări în decursul a 17 veacuri. Cine a zis oare că nu sa stricat Evanghelia, și este însăși aceea pe care a învățat-o Iisus Hristos, și a rămas totdeauna curată și întreagă cu toate prefacerile ce sau întâmplat? Cine poate a dovedi (de pildă) că Evanghelia Sfântului Matei este adevărată Sfântă Scriptură? .... Trebuie cineva să aibă pe cea dintâi închipuită de dânsul scrisă în ebraică, și să se alătore cu cea tălmăcită, și unde este aceea întâi închipuită? Trebuie dar cineva să socotească cum că nu este act de credință, cum că ar fi Evanghelia adevărată Scriptură. Vezi *Near. Bisericești a anului 1730 Iulie 9.*

### ***Lamie.***

**13.**Iezuitul Lamie zice: Cum că nu stă împotriva Cuvântului Dumnezeiesc ca să greșească sau chiar să zică lucru mincinos, pentru firea ce o au luat de la Cuvânt, precum Cuvântului nu i sau împotrivit de a lua o fire pătimitoare cu care sau muncit, sa batjocorit și au murit, și precum Cuvântului nu iau fost împotrivă de a greși și a minți însăși firii. Că Dumnezeiescul Cuvânt putea să ia o fire care să fie nebună, sau că este a se face nebună, după ce a luat-o. Și nu este îndoială că Dumnezeiescul cuvânt a putu să ia o fire primitoare de greșeli. Căci Cuvântul putea să ia fire omenească greșitoarească, putea să ia și

păcatele cele greșitoarești care le-a găsit la dânsa. Drept aceea după un chip ca acesta putea să moară pentru păcatele omenirii, Despărțirea 2 nr. 42 cuvânt 6 Despărțirea 5 nr 137. Că Iisus Hristos după pricina aceasta putea fi supus vremelnicei pedepse vrednică de păcat, dar nu cei veșnice. Logotr. 24 despărțirea 2 nr 56, 57.

#### ***Riginaldu.***

**14.**Riginaldu zicea: De ași întâlni pe oarecine ducându-se la judecătorie, ca să pârască mincinos, pentru care pâră aș fi osândit la moarte, și nu este pentru mine scăpare, nici nu am vreun alt chip ca să fug, legiuit pot să-l omor, ca pe unul ce cu nedreptate a năvălit împotriva vieții mele, pentru că ce deosebire este pierzându-și viața de mâinile lui, ori de mâinile călăului. Tot acestea le zice și Tanerul Iezuitul în Manualul 3 despărțirea 4. 9. 8. Nr 33 și Tom 2 desp. 4. 9. 8. Nr 78 zice: Poate cineva să omoare pe un fur, și pentru un galben sau și mai puțin.

#### ***Erro.***

**15.**Erro zice: Cum că este slobod a omorî pe cineva pe cel ce îl necinstește, însă după două chipuri, mai întâi să sfătuim pe clevetitor ca să se lase de aceasta, și al doilea să nu-l omorâm arătat, de nu va asculta, ci pe ascuns, ca să fugim de sminteală. Acesta-și iartă pierderea femeilor celor ce au în pântece, întrebând de este slobod? Răspunde: De nu este încă însuflețit pruncul, și acesta sar afla în primejdie de moarte, poate singură să ia o lucrează, cu feluri de băuturi care să lucreze ca pruncul rupându-se să se deșerteze: iar de ar fi însuflețit, atunci să ia doftorii, ca să se vindece, fără a gândi de vatămă ori de nu vatămă pe prunc. Acesta învăța și uciderea împăraților.

#### ***Lotieru.***

**16.**Lotieru învăța zicând că: Fiind iertat a omorî cineva pe unul ce cu nedreptate năvălește asupra sa, și este iertată aceasta, atât celor Bisericești cât și monahilor, și oare cărui altuia. Acesta să se înțeleagă și pentru oarecare proestos care ne-ar supăra ori ne-ar întinde curse, din aceasta urmează că duelul (monomahia) este iertată. Când cineva nu poate scăpa de primejdie, și nici este datorie a fugi cineva, când fuga îi pricinuieste supărare și pagubă cinstei sale, și este mai de crezut să omoare cineva pe un nevinovat, când folosește să-și scape viața. De este iertat stăpânitorilor să facă bătălie, măcar nebătându-se de altul, pentru ca să-și ție păzite Eparhiile lor, pentru ce să nu fie asemenea iertat după pravilă și celor particulari și proști, să omoare pe acela ce l-ar pălmui, de nu va fugi îndată, ori căutându-se nu va cere iertare?

### ***Decastilul.***

**17.**Decastilul zice în manualul Despre dreptate și despre drepturi, cartea 2 cap 10 Logotr 17 nr 404. Clevetirea când se întrebuițează împotriva unui clevetitor, măcar și mincinoasă, nicidecum este păcat de moarte, nici este potrivnică dreptății și dragostei. De o socotință cu acesta era Ganis duhovnicul Autocratorului. Pater Arrigul învățătorul acestora, și Permalozas predicatorul Autocratorului și împăratului Italiei.

### ***Sansheziul.***

**18.**Sansheziul în zecimi cartea 2 cap 2 nr. 6 zice că: Un necredincios poate a se încredința cum că religia lui este de crezut, și întru o întâmplare ca aceasta bună crezarea sa îl iartă la Dumnezeu, și dacă religia Hristiană i se va arăta mai de crezare decât cea mincinoasă ce o ține, nu are datorie pentru aceasta a o îmbrățișa și a o urma, decât în vremea morții, atunci numai se poate face Hristian.

### ***Estrix.***

**19.**Estrix dascălul vestit al Lobaniului la învățăturile teologice foaia 20 zice: **1.** Un necredincios, care nu crede pentru că își are mintea pro-prinsă de o socotință mai puțin vrednică de crezare, nu este necredincios. **2.** Sfătuiesc pe cel ce ar fi întrebat despre credință de către cei ce nu au stăpânire peste norod, să mărturisească cu slobozenie credința sa, ca un lucru ce este slăvit pentru Dumnezeu și pentru credința sa. Iar de va tăcea nu osândesc tăcerea lui cea de acest fel. **3.** Cineva poate înțelepțește să lepede pe cunoștința sa ce mai presus de firească, ce acum sau dat la pricinile credinței. **4.** Această însuși cunoștință cea mai presus de firească a credinței să înființeze prin cunoștința cea numai de crezut a Dumnezeieștii descoperiri, și stânjenire de au grăit cu adevărat Dumnezeu. **5.** Nu este cineva vinovat, de întreg păcatul, dacă știința sa nu îl mustră că fapta sa este păcat. Aceste acturi le-au osândit papa Inocențiu 11.

### ***Vascuetiul.***

**20.**În Tom 2 cuvânt 107 cap 3 Vascuetiul bârfește zicând că: Orice fel de împreună plecare cu fapta va da voința, poate a nu fi păcat de moarte. Când adică, acest fel de con-plecare nu se naște din vreo socotință ori îndoială, ori din vreo disedemonie, ori din vreo de față înțelegere a răutății moralicești, a faptei și a primejdiei, ce putea să întâmpine, fără de această socotință se socotește firească, și după urmare pentru orice voiește cineva, măcar că de multă vreme a stăpânit

această con-plecare, nu este vinovat de păcat greu. Căci cu toate că voia lui Dumnezeu este Atotputernică și se întinde într-o nemărginită înțelepciune, nu se vede că Dumnezeu poate, sau că știe să miște cu slobozenie voința noastră. Logotr. 99 foaia 743 tipărit la 1609 zice că: Păcatul strămoșesc nu este alta decât lipsirea Dumnezeiescului dar și de dreptate, și nu începutul poftei trupești pricina păcatului, nici începutul morții. Cu socotința lui se conglăsuia Suaretiul, zisul mai sus Sanshesiul, Lessie, Lamas, Tanerul, Fillușiul, Cardinalul Lugo, Arriagas, Obiedul, Pallau, Salas, Utardul, Tarilos, Estrix, de Rodos, Comptois, Escobar, toți din eteria lui Iisus.

### ***Zanniul***

**21.Zanniul** zice: pentru a păcătuți cineva și a se face vinovat înaintea lui Dumnezeu, trebuie să știe că ceea ce are să facă nu este legiuit, ori măcar să se îndoiască, să se teamă, adică să judece, că o faptă ca aceasta place lui Dumnezeu, că o oprește, cu toate acestea urmează a o face.

### ***Fragolinul.***

**22.Fragolinul** zice: Cum că toate scrierile pe care noi le numim scrieri ale Sfinților Părinți, nu sunt ale lor, pentru că toate au fost meșteșugite de un cârd de necinstitori de Dumnezeu ai veacului 13. A urma cineva învățăturile Sfinților Părinți cu ochii închiși, mai ales și a se lăuda și a se slăvi cu ele, întrebându-le ca de povățuitori adevărat și singur, arată un eres (alegere) zadarnic și slăvit de biruință. Că Sfântul Pavel cu râul cel repede al duhului său, a netrebnicit pe legea Mozaică, pentru ca să înalțe pe cea a lui Iisus Hristos.

### ***Senapa.***

**23.Senapa** zice: Meșteșugul furării, și de a huli pe Dumnezeu, este faptă bună (virtute). Aceste virtuți sunt oprite numai după întâmplare și nu de la sine. Nici este vreo îndoială cum că meșteșugurile cele de acest fel să nu fie virtuți ale minții, pentru că dau canoane și porunci potrivnice, ca să ajungă (cei ce le fac) la pravăturile<sup>20</sup> lor cu adevărate de siguranțe.

**24.Cine** voiește să afle învățături de a nu iubi (pe Dumnezeu și pe aproapele), a nu se ruga lui Dumnezeu, a nu-L cinsti, a nu se supăra să asculte sfintele slujbe în sărbători, a nu da milostenie săracilor, să omoare și să vrăjmășuiască cu slobozenie viața aproapelui, să

---

<sup>20</sup> Scop, a ținti. N.tr.

plăsmuiască cleветiri după plăcerea sa, ca fără grijă să zidească grăiri de rău, și să fără frică și cu slobozenie să fure, ca să nu întoarcă cele ce a furat, ca să nu dea satisfacție cinstei și numelui celui bun al aproapelui său, a nu crede cândva fără să calce porunca Bisericească, a face tot felul de fapte de rușine, a nu se mărturisi și a nu se împărtăși, le va afla la autorii de mai sus. Dintre 2000 de autori Iezuiți din începutul eteriei lor până la anul 1675 și între alții 1000 care mai târziu au scris în urma acestora, care de tot sunt 3000, nu se află 100 care să nu fi atins dogma, și nu au stricat moralul, și să nu fi tulburat sfânta bună rânduială. În adunările osebitelor scrieri după povestirea lui Iobenu să dovedește că în vreme de 148 de ani, adică de la 1562 până la 1710 nu sa aflat careva dintre cei mai vestiți Iezuiți, care să nu fi învățat din ana în an revolte împotriva stăpânilor, învățând uciderea împăraților și a domnilor.

## **CAPITOLUL XXI.**

### **DESPRE SHISMA (RUPEREA) CEA DIN UTRECHT, ȘI DESPRE SOBORUL ADUNAT ÎN EL.**

#### ***Pricina shismei.***

**1.**Iezuiții infiltrându-se în Biserica din Olanda în anul 1592 totdeauna unelteau să stăpânească și să deposeze (să lipsească) pe Bisericile de acolo de păstori ei legiuți, vrând ei să facă acolo Apostole, ori după numirea lor Misionere, și ziceau: cum că după ce sa făcut prefacerea religiei în Olanda, când mai mult de două treimi au îmbrățișat schimbarea lui Luther și a lui Calvin, au pierdut vechile sale drepturi, nici nu mai puteau să aibă Arhiepiscopi, Episcopi, nici Ierarhie Bisericească mai ales că Episcopul de Utrecht nu era hirotonit cu titlul de Utrecht, ce schimbat și străin, precum Sevastopol. Însă nu au putut așa isprăvi scopul lor fiindcă Arhieriei Romi, care știau că acest titlul neadevărat ce îl lua pentru frica celor ce stăpâneau, nu vătămă nicicum drepturile lor, le-a arătat cum că puteau totdeauna să-și ia adevăratul lor titlu, când întâmplarea vremii va ierta, și iau cinstit cu rangul de Episcop Apostolic.

#### ***Uneltiri ale Iezuiților.***

**2.**Iezuiții, care când își nălucea să isprăvească ceva, nu se deznădăjduia, până ce nu o puneau în lucrare, au tăcut până la începutul veacului de față, când sa suit pe scaunul Romii sprijinitorul lor Clement 11. Atunci au arătat lui cum că Bisericele Olandei nu au loc în Ierarhia Bisericească, ci sunt Misione, și că Arhiepiscopii locului sunt epitropi Apostolești. Cum că episcopul și clerul Olandei se pleacă către dogmele lui Ianseniu, Rigorismu, Riherism, mai ales Neerkaseliul Arhiepiscopul de Utrecht are titlul de episcop al Castoriei, nici vrea să recunoască că papa nu greșește, pentru aceasta sau nevoit, și au dat pecetea (decret) la 1702 prin care au făcut argos (nelucrător) pe Coddeu Arhiepiscopul de atunci care purta titlul de Sevastopol, îl cheamă la Roma să dea răspuns la pârile cele ascunse, și afară de judecata politicească, unde au fost arătate învinuirile ce i se aduceau, și ai celorlalți ai clerului, despre Vaianism, Iansenism, și Rigorism. Dar fiindcă sau părut a fi cu greu lucrul acesta, au meșteșugit și au tras la Roma pe Coddeu în persoană cu prilejul jubileului 1700. Acolo a răspuns, sa devinovățit, și cu feluri de prilejuri neadevărate l-au ținut mulți ani, până ce au găsit ei bună vreme să lucreze cele ale peceții, care afară de argita Arhiepiscopului Coddeu, au întărit, așezând pe unul numit Teodor Kokkiu, ca epitrop, și muștra pe Capitolul din Utrecht că-i nesupus, și totodată și afurisit, de nu sar supune acestei peceți.

**3.**Capitolul care voia să-și apere drepturile de ași alege pe Arhiepiscopi, și a nu atârna de voința trecătoare a curții de la Roma, a socotit că de se va supune peceții, ar fi fost ca și cum ar fi dat înapoi drepturi lui papa, ori stăpânirea de a sui și a pogorî pe Arhiepiscopi, și pe episcopi fără pricină, decât după pofta lui. Mai ales că în pecete zice papa Clement: „Sau socotit de mine (ori după pecete) de noi și de scaunul Apostolic, cu osebită, după bună voința a noastră și a sfântului scaun.” Mestecând stăpânirea scaunului Apostolic, cu osebită stăpânire a Arhiepiscopului Romii celui după vremi, și că ceilalți episcopi să nu fie, decât epitropi ai lui papa, și că de el atârna. Și mai mult a socotit cum că nedrept lucru și necinste este a se face argos<sup>21</sup> un Arhiepiscop al unei mari Eparhii, capul Bisericii unui neam întreg, care sunt cuprinse în tratatele germanice, fără cercetare, fără judecată canonică, fără vinovăție, numai cu o pecete a lui papa trimisă nu la Biserică ci la un prost, pe care îl rânduia în locul aceluia.

---

<sup>21</sup> nelucrător



### ***Capitolul Tragiectul nu primește pecetea.***

**4.**Niște socotințe ca acestea a îndemnat pe Capitol nu sa supus peceții, nici au voit să-l recunoască pe Kokkiul, ci a urmat recunoscând Arhiepiscop legiuit pe Coddeul. Între acestea la anul 1710 moare Coddeul, și cu mult mai înainte sa dat vestea în norod de dogma Inchiziției Romii, de a fi lipsit Coddeul de hotărârile hirotoniei, și de îngropare după moartea sa, ca unul ce a murit fără pocăință, și că nu sa fost supus Apostoleștilor dogme și legiuii. Încearcă Capitoliul de Utrecht să oprească această shismă, și să aleagă nou Arhiepiscop, ci în decursul a 20 de ani nu a fost ascultat de papa, pentru aceasta în sfârșit sa hotărât și singur și-a ales Arhiepiscopul său. Iar Benedict 13 care era atunci papă la Roma, declară alegerea nelegiuită, și afurisește pe toți acei ce s-ar împărtăși cu el, și cu osebitele mădulare ale lui Capitol, și aceasta numai pentru căci Capitolul își însușea puterea de a ași alege Arhiepiscop și pe alți Bisericești, o stăpânire pe care curtea Romii ziceau că au pierdut-o în urmă cu o sută de ani. Arhiepiscopii și Capitolul au chemat hotărârea primului Sobor ecumenic ce urma a se face. Shisma însă sporea. Drept aceea ocârmuitorii Olandei au poruncit lui Capitol să urmeze obiceiul a alege Arhiepiscop fără nici o înștiințare a curții de la Roma, și pe Iezuiți ca cei ce au pricinuit shisma ia izgonit cu legiuire în anul 1708 care apoi a fost întărită în 1720, 1721, 1730, și la 1759. Vezi despre shisma (dezbinarea) aceasta pe Saboldon, sfințita Batavian, pe Ugkiul în Istoria Bisericească Utrecht, Istoria despre pricinile din Utrecht, prin adunarea mărturiilor despre Biserici și clerici a Eparhiilor Unite etc.

## **SOBORUL 2 UTRECHT**

**5.**Un Arhiepiscop din Utrecht, pe care curtea Romii îi nimea shismatici, care se nimea Petru Ioan în anul 1763 a adunat sobor local în Utrecht, trebuincios în acele vremi, precum însuși zice în a sa Epistolă circulară: „Întru care vremi credința pretutindenii scade, sfințitele dogme ale credinței și ale buneii cinstiri se vrăjmășesc, eresurile cele de multe ori osândite de înnoiesc, bunele moraluri se strică, canoanele buneii rânduieli Bisericești ori nu se știu, ori nu se pun în lucrare.” Mai ales cea mai mare pricină era ca să arate papii că nu

sunt shismatici, nici este potrivnică învățătura lor credinței catolice. Acest sobor a dat multe la lumină, care pe scurt le însemnăm.

## PARTEA I.

**6.**Partea întâia a practicelelor (lucrărilor) ale acestui sobor cuprinde *trei legiuri*.

### LEGIUIREA 1.

*Cum că cele lucrate în acest Sinod să nu pricinuiască pagubă cuiva*

**7.**De vreme ce omul vrăjmaș, acum cu mult mai înainte a semănat neghinele în aceste Biserici între frați, și mulți se sârguiesc întru a purta grijă de credincioși, și fiind stăpâniți de mincinoase apucături de minte nu ne primesc pe noi, și fiindcă nu ne deznădăjduim, căci cu apărarea și ajutorul Atotputernicului și mult înduratului Dumnezeu în sfârșit, toți cu o gură cinstim pe Dumnezeu, și nefiind întru noi dezbinări, facem știut, cum căci câte se vor lucra, și se vor rândui în acest Sobor, osebindu-se oarecare, de vor fi, între numiții frați ce nu se conglăsuiesc (sau a se uni) cu noi, și toate rânduielile pe care le păzită Biserica încă de la începutul ei până astăzi. Și pe cât se cuvine nouă ne vom sili cu rugăciunile noastre, cu îndemnările noastre, și tot chipul de iubire și de bună socotință, ca în grabă să se tâmple, dorind noi toți ca și cu toată inima să zice: „Iată acum ce este bun și cei veselitor, fără decât a locui frații împreună.”

### LEGIUIREA 2.

*Clerul să se adune mai des.*

Fiindcă din porunca Domnului nostru Iisus Hristos, și din obișnuința Bisericească, totdeauna în Biserici se cuvine a rândui după sfaturile și ajutorul păstorilor unora către alții, în vreme ce așteptăm cu toată dorința pe adunarea Bisericii romano catolice, ca să dezlădăcineze spinii și ciulinii eresurilor, rătăcirile și shismele, să îndrepte covârșirile, pe cele sluite să le înfrumusețeze, și să aducă via Domnului în a da

roade din belșug, ca să nu fie ceva mai mult, ori îndoială de credință, ori despărțire în dragoste, și ca Dumnezeu să înnoiască iarăși tinerețea Bisericii Sale, ca pe tinerețea vulturului: Hotărâm ca și clerul nostru să se adune des, spre analiza moralului, spre întocmirea covârșirilor, spre învoirea prigoanirilor, și fiecare adunare să se rânduiască, precum o cere vremea și iubirea de bine a stăpânitorilor în fiecare al treilea an.

1. Credința, fără de care cu neputință este a plăcea lui Dumnezeu, este începutul mântuirii, de care ca de o temelie atarnă viața duhovnicească, și religia noastră, după urmarea părinților și a sfințitelor soboare, care totdeauna obișnuiau a propune mărturisirea credinței, pe care o întrebuintează sfânta Apostolească Biserică romano-catolică, pentru aceasta am judecat cu dreptul să o arătăm după zicerile cum se citește în toate Bisericile.

### **1. Atunci sa cetit crezul, cu adaosul.**

2. Ci fiindcă nu este destul pentru Hristos și pentru liturghisitorii Bisericii, să înfățișeze cuvânt credincios, și mângâiere în sănătoasa învățătură, se cuvine încă să lepede spurcatele kenotomii (din nou scorniri), și pe cei ce se împotrivesc să-i mustre, pentru aceasta noi am socotit că trebuie, să urâm și să dăm anatema toate eresurile cele osândite de sfintele canoane, și sfântul sobor cel de la Trident, precum totdeauna le-am urât și le-am dat anatema. Și fiindcă legiurile credinței, ale acestui sobor mai de pe urmă (adunat în zilele prea sfântului nostru domn Pius 4). Papa propuse în pecetea cea dată la tipar în anul 1564 în Roma, și mărturisirea credinței după obiceiul ce acum înflorește în toată Biserica să se propună la toți cei dintre catolici, ca și pentru această credință să se adauge toate cinstirile, și scaunele episcopale câte sunt în Biserica, și cele de afară să se cheme înapoi. Drept aceea și acum am hotărât cu curăție să ne lipim către această credință catolicească, precum totdeauna fără curmare suntem uniți.

3. Și fiindcă suntem datori elinilor și barbarilor, înțelepților și celor fără de minte, nu am judecat a fi nepotrivit de a face osebită mărturisire, adică învățătura cea dată de vestitul Bossuet, și aceasta să o propunem atât înaintea fraților celor mărturișiți, și a celor despărțiți de Biserica catolică, cât și a celor ce împreună viețuiesc întru această unire, care nu se rușinează a o deda răstălmăcită învățătura noastră cu aspre și mincinoase închipuiri.

### **2. Pentru multele pricini venim la aceasta.**

**I.**Ca cei ce nu sunt catolici să cunoască din întreaga cercare a veacului, cum că cel mai evlavios episcop nu a măsurat tainele Bisericii catolice, nici a conglăsui toate după pofta fiecăruia, ci cu curăție și întregime să fi dat cele ce de la stăpânirea cea prea înaltă (sau dat) și sau întărit, și toți romano-catolicii sunt îndatorați să lucreze și să păzească. Și să cunoască de blândețea și mărturia învățăturilor lor, că nedrept lucru este a se da socotințele celor ce în deosebi (lea avut) unii întregi tovarășii, și cu un chip ca acesta la toată frățimea romano-catolică, cele câte se învață în deosebi de către niște duhuri, măcar deși sunt multe la număr. Însă este arătat că toate acelea, mai cu câte cei ce nu-s catolici mult se deosebesc de noi, și câte obișnuiesc a pune împotriva la dascălii cei îndeosebi ai catoliceii cuminecații, și nici de noi se primesc, nici de cei cu totul romano-catolici, iar mai vârtos câți între catolici strălucesc cu râvna, cu învățătura, cu buna cinstire, covârșitoarea slobozenie a oamenilor celor stricați la minte, care aduce pagubă sufletelor, care în toate zilele se vede crescând, să le urască ca pe niște învățături ale demonilor, pe care Sfinții Apostoli au spus de mai înainte ca au să se scoale.

**II.**Ca toți să ia aminte, și mai ales unii din catolici, care ne prepun de neadevărați în credința noastră, căci cine din oameni știe pe ale omului, fără numai duhul omului care este întru el.

### ***3. Despre credința catolică.***

De vreme ce după sfaturile Sfântului Petru, trebuie totdeauna să fim gata, să dăm răspuns celor ce ne întreabă de nădejdea ce este întru noi, și fiindcă după sfântul Ieronim, și după mulți Sfinți Părinți la cele ale credinței nu este iertat să sufere clevetirile mai ales preoții. Acea arătare a învățaturii noastre, pe care totdeauna am predat-o, și acum am socotit să o înnoim, mai ales despre prigonirile între catolici. Au făcut-o aceasta mulți înainte de noi, mai cu osebire slăvitul Coddellul, când ca din numele său și al clerului său au adus la Cardinalii din Roma arătare și răspunsuri Bisericești, întru care numai câteva protasuri, nouă necunoscute, pe care de obște și fără rânduială le numesc acești potrivnici a fi sub prepus, și au putut a le muștra. Și mai în urmă au făcut aceasta toți Arhiepiscopii de Utrecht împreună cu clerul lor, unde au făcut arătat în multe scrieri. Aceasta a făcut-o însăși Capitolul Utrecht la anul 1744 când a adus înaintea lui Benedict 14 arătarea învățaturii etc. care cetindu-se înaintea lui (precum am aflat de la martori străini) i-au plăcut. Mai pe urmă pe această arătare între

celelalte o am ales, întru care nimic nu este întru care voievozii lui Israil cei mai tari și mai credincioși, adică episcopii cei mai vestiți și Teologii Bisericii, ca pe un din început zălog al credinței și al învățaturii l-au ales nouă. Care în osebite vremi sau adus înaintea Arhierilor Romii a lui Alexandru 7 și 8 a lui Inocențiu 11 și 12, a lui Benedict 13 și 14 și toți fără îndoială le-au întărit.

Către această arătare ne lipim, nu atâta pentru ca să aruncăm de asupra-ne clevetirile potrivnicilor noștri, cât ca să nu dă altora slava noastră, legăm mărturie iscălim legea pentru cei fără rânduială ai Domnului, și ne unim cu cei ai Domnului, care zic ca oarecând prorocul: „Cu mână tare m-au învățat pe mine, ca să nu mă rățesc în calea unor oameni, avându-și mintea stricată.”

## **ANAFORA 2.**

### **Despre shisma grecilor.**

#### ***Legiuirea 2.***

**8.**Legiuirea 2 sfântul sobor face arătat cum că: 1. Biserica cea întemeiată de Hristos este una sfântă, catolicească, și Apostolească, care nu poate să cadă nici din iubire, nici să se abată de la drept slăvitoarea credință. 2. Alt lucru este shisma, și altul eresul, pentru aceasta mărturisirea adevăratei și drept slăvitoarei credință să nu fie centron (punctul) a cumenicației celei dinafară între mădularele acestei Biserici catolicești. Ce centron (punctul) însuși să fie scaunul lui Petru, cel așezat de însăși Petru în Roma, de unde a luat început Ieraticasca unire. 4. Cum că nu se cuvine a se rupe unirea nici cu o dreaptă nevoie (se cuvine a fi) cu această catedră, ori cu Bisericile cele ce sunt lipite către dânsa. 5. Drept aceea Grecii Hristiani care au rupt această unire, și încă rămân în această rupere, ori de mărturisesc adevărata și drept slăvitoarea credință, ori de nu, sunt cu adevărat shismatici pentru aceasta sfântul sobor osândește protasurile de jos cele arătate lui.

***Osândirea protasurilor.*** 1. După două osebite chipuri putem a socoti shisma (ruperea, ori dezbinarea), sau ca rupere cu Biserica cea peste tot (adică generalnică), sau ca rupere în Biserică. Osebirea I. Osebire de centrul cel ce unește pe toate mădularele în Biserica catolică, centrul acesta este Ierarhia, credința, și mărturisirea credinței acestei Biserici, judecătoria ei, și cumenicația tainelor ei.... O acest fel de shismă (rupere) înstrăinează de la Biserică și de la foloasele ei pe cei ce

o fac, aceasta este ceea ce se zice chiar shismă (rupere). Cea a **II**-a shismă putem a o socoti ca făcută cu parte de Biserică, fără a ieși cineva din Biserică, adică fără a se despărți de credință, nici de Ierarhia acestei Biserici, fără a înceta de a se împărtăși de toate tainele ei, și a cunoaște judecătoria ei. O shismă ca aceasta cu toate că putea a fi mai rău, nu desparte însă de Biserică pe cei ce se despart de un mădular al ei, socotind (pe acel mădular) prihănit la o pricină grea, și până ce rămân alipiți către centrul Bisericii, după chipul tălmăcit, trebuie a se socoti mădular al Bisericii catolice. 2. Îndată ce este unul eretic, este și shismatic, fiindcă părăsește centrul unirii care este credința etc. Și cel ce nu părăsesc acest centru, nu este shismatic. Aceste două protemii sunt nedespărțite, și una nu poate fi fără alta. 3. Nu poate cineva a zice, că mădularul ce se osebește într-o stare împrejur ca aceasta (precum cea a grecilor) de mădularul acela, pe care îl socotește vinovat, că se desparte cu adevărat de Biserică, pentru că nu se desparte de acest mădular pentru altă pricină, fără numai pentru a păzi întregi adevărurile, pe care le socotește că sunt luptate (sau războite) de acesta. 4. Episcopii Romii au fost singurii care au pus prihănirea între amândouă Bisericile, și singurii care au pus împiedicări nesuferite unirii celei desăvârșite, care se cuvenea să împărățească între ei. 5. Voi arăta cu cele mai strălucite dovezi că Biserica grecilor nu a făcut niciodată vreo lucrare care să închipuie și să săvârșească shisma (ruperea), pe care Arhieriei Romii, și Episcopii o au prins între amândouă Bisericile Latină și Greacă. 6. Toate Soboarele la care nu sa aflat împreună Biserica Grecilor și nu a luat parte, nu se cuvine a fi socotite soboare ecumenice ale Bisericii. 7. Înțeleg de sobor ecumenic, **nu** un sobor general al Bisericii Latinești, ce o adunare ori sobor general a toată Biserica, și la care sobor să fie unite toate Bisericile cele catolicești ale lumii prin ținătorul de loc, ori în alt chip. Acest fel este Biserica grecilor, pe care Roma a lepădat-o de la împărtășirea sa, cu mincinoase pricinuri. 8. Aflu că dacă grecii sunt cu adevărat shismatici, urmările sun cu covârșire necăjicoase Bisericii cea peste tot cuprinzătoare. Nu voi afla vreo conglăsuire la multe soboare Ecumenice pentru multe vajnice acturi. Cele întâi anume și curat nu sau primit, precum de pildă, covârșirea episcopilor Romii în Biserică de a fi mai presus decât ceilalți episcopi, ceea și celelalte soboare, pe care noi le numim ecumenice, anume și curat au hotărât.

Aceste protasuri (proponeri) le osândește sfântul sobor ca mincinoase, clevetitoare, soboarelor ecumenice: Sfântul scaun Apostolic și Arhierilor de frunte ocărătoare, și ajutătoare shismei, greșite și eretice încât ele întăresc centrul cumenicației cei din afară a Bisericii, pe mărturisirea adevăratei și drept slăvitoare credințe, lepădând (de a numi centru) pe catedra lui Petru.

### **ANAFORA 3.**

#### **Despre întâietatea vârfulnicului arhieriu.**

##### ***Legiuirea 3.***

**9.**Spre osândirea propunerilor de mai jos face arătare sfântul sobor

1. Că Apostolul Petru au luat protia (întâietatea) între ceilalți Apostoli de la Iisus Hristos, ca să se vadă o Biserică a lui Hristos, și o catedră.
2. Că Sfântul Petru întru care mai cu osebite strălucește protia Apostolilor cu atâta slăvire, pentru Apostolească protia aceasta purta fața Bisericii peste tot înțelegându-se (adică a toată).
3. Că episcopul Romii, ca diadoh a lui Petru după Dumnezeuiasca dreptate să se bucure de aceiași întâietate între ceilalți episcopi.
4. Că protia episcopului Romii ca a diadohului lui Petru, nu este numai protie de cinste, ci și de stăpânire Bisericească și putere.
5. Că Arhieriu Romii ca diadoh al lui Petru, să fie cu Dumnezeuiască dreptate cap văzut și liturgic al Bisericii cei de Hristos întemeiată pentru aceasta, și cap nevăzut și de viață făcător al însuși lui Hristos. Pe pământ întâiul episcop, căruia i sa dat să poarte grijă de toată Biserica. Pentru aceasta soborul osândește protasurile cele arătate lui-și.

##### ***Osândirea acestor protasuri.***

**I.**Nu poate cineva dovedi cu Sfânta Scriptură, cum că Iisus Hristos ar fi dat întâietatea lui Petru, nu se poate dovedi aceasta nici din cele 7 sinoade ecumenice (a toată lumea) cele primite peste tot cuprinzătoare a Bisericii grecilor și a latinilor. Primele ziceri ale Noului Testament care se aduc spre dovada protiei și a covârșirii episcopului Romii asupra altor episcopi, nu se pot potrivi numai Sfântului Petru. Pe toate aceste ziceri le-au luat și le-au tălmăcit Părinții, până și cei mai lipsiți de protie întru o înțelegere desăvârșit osebită. De unde urmează că nu pot să întărească un act de credință, adică o hotărâre adevărată, neclintită, și ne-împotrivită, cum că Sfântul Petru a luat Dumnezeuiască dreptate de protie și covârșire, între ceilalți Apostoli, și după urmare că

Episcopul Romii l-au moștenit în pronomiile lui. Adică, să fie din Dumnezeiasca dreptate cel întâi și mai presus decât ceilalți episcopi. Nu poate a se dovedi cu întărire din Sfânta Scriptură, că Iisus Hristos să fi dat protia și covârșirea Sfântului Petru, nici că Sfântul acesta să fi fost împodobit cu aceste pronomii ori și în ce fel de chip ar fi. **Adevărat** dar că din Scriptură nu se dovedește că Sfântul Petru a luat cândva protie și covârșire peste ceilalți Apostoli, și dimpotrivă, că se poate dovedi din aceiași Sfântă Scriptură, că nici odinioară au stătu împodobit cu aceste pronomii. **II.** Nu avem nici o dovadă întărită, că Sfântul Petru să fi învățat pe Romani, ori că ar fi stat în Roma, mai asemenea cu adevărul că episcopii Romii să fie diadohi ai lui Pavel, decât ai lui Petru. **III.** Din veacul 5, până la 7, episcopul Romii nu a lăsat ceva, spre a ace cunoscută și primită pretenția protiei întâietății, de toate mădularele Bisericii, ci a dobândit dreptul să cu feluri de meșteșugiri și cu stăpânirea Autocratorilor, a-și supune mulți Mitropoliți, mai ales în Iliria. **IV.** Episcopul Romii nu are protia de la Dumnezeu, nu a luat-o decât, căci era episcop întâii cetății a Autocratoriei Romii. Protia sa este numai de a avea dreptul cinstii, adică el să ia primul aceleași drepturi pe care asemenea deplin le iau și ceilalți episcopi. **V.** Episcopul Romii este un episcop în parte ca și un altul, și nu are nici un cuvânt de drept, nici covârșire, nici de la Dumnezeu, nici de la Biserică mai presus de ceilalți episcopi. **VI.** Urmează din acestea ce sau zis pentru episcopul Romii că protia covârșirii asupra celorlalți episcopi să fie o basnă și căci canoanele care îngrădesc stăpânirea celorlalți episcopi, îngrădesc asemenea și pe a lui, și că după aceleași canoane, trebuie să-și îngrădească poruncile și pecețile sale, legiurile și celelalte în hotarele ocârmuirii sale, și a nu se apuca să-și lucreze stăpânirea asupra fraților săi episcopi, nici în Bisericile cele în parte (osebite). **VII.** Urmează că protia de care să nu fie protie de dicsologie (adică să nu fie o stăpânire în adevăratul sens al cuvântului) ci numai o protie de cinste.... Urmează că toată stăpânirea și puterea ce are acum asupra episcopilor, asupra Bisericilor celor în parte (și asupra Bisericii cele peste tot cuprinzătoare), este o nelegiuită rătăcire. **VIII.** Să încheiem: 1. Că Părinții nu credeau că episcopul Romii ar fi avut protia de la Dumnezeu. 2. Că și cu numele protion, nu au socotit alta, decât un prost pronomion (privilegiu) de cinste, ca nu l-au dat, decât numai în socoteala și cinstea Romii, precum au dat același pronomion de cinste și episcopului de Constantinopol, pentru această pricină, adică pentru că în



Constantinopolul era de asemenea scaunul Autocratorului, cetate care împărătea peste cetăți, de unde urmează o de nevoie încheiere, că dacă din nenorocire Roma și Constantinopolul ar pieri, ori de sar stăpâni de vreun eres, mai mult nu ar mai fi episcop în Biserică căruia să i se dea cinstea întâietății, după vechile așezăminte. **VIII.** Pe aceste propuneri le osândește sfântul sobor ca mincinoase, shismatice, potrivnice cuvântului lui Dumnezeu, și predaniei celei tari a învățaturii, greșite și eretice, fiindcă ele învață să Sfântul Petru și diadohii lui, nu au luat de la Domnul nostru Iisus Hristos dreptul cinstii și al stăpânirii Bisericești.

#### **ANAFORA 4.**

**Despre mărturia părinților că este vrednică ce crezut, și despre stăpânirea Bisericii cei semănat pe alocuri.**

##### ***Legiuirea 4.***

**9.**Spre osândirea propunerilor de mai jos sau dat a 4-a legiuire, sfântul sobor face cunoscut: 1. **Despre sfinții Părinți** că sunt vrednici de crezare, trebuie să credem cum că toți sfinții învățatori (cei cercați în Biserică), ori și cei mai mulți din ei, toți împreună, arătat, des, cu stăruință, și cu un sfat oarecare au propus ca să luăm, să ținem, și să predanisim, și însăși acesta să avem ca un nestânjenit, adevărat, și întărit. 2. **Biserica Catolicească** este negreșită întru toate câte trupul păstorilor propune să credem despre credință și moraluri, ori cu chip învățătoresc și sfătuitoare, ori cu judecata și hotărârea. 3. **Nu** numai că Biserica este negreșită întru toate trupul Părinților, împreștiați fiind propun să credem despre credință și moraluri, cât și în cele propuse de dânșii când sunt adunați la soborul ecumenic. Pentru aceasta sfântul sobor osândește propunerile cele arătate lui.

##### ***Osândirea protasurilor (propunerilor).***

**I.**Când toți Părinții împreună (mulți Părinți ori un număr mare de Părinți), apără ori întăresc, cum că Sfântul Petru este cel dintâi de la Dumnezeu, cu toate că o mărturie ca aceasta este vrednică de cinstire, nu sar cuveni însă să încheiem hotărârea cum că toate aceste mărturii unite formăluiesc un articol de credință, adică o hotărâre dogmatică ieșită de la judecătoria Bisericii cei peste tot cuprinzătoare, de care hotărâre trebuia să ne lipim sub pedeapsă de muncă veșnică, pentru că

Biserica nu glăsuiește fără numai când este împreună adunată, și aceasta se întâmplă după ce sau sfătuit nu numai cunoștința Părinților cea de un suflet, ce numai după ce sa cercetat zice Sfântul Sobor 5 ecumenic, de conglăsuiește socoteala cea propusă cu Scriptura și cu hotărârile soboarelor ecumenice celor ce mai înainte. **Dar** Biserica împreună adunată nu a făcut cândva ceva asemenea pentru protia și covârșirea Sfântului Petru și a diadohilor lui. Deci nu se poate da ca act de credință, despre care să nu fie iertat cuiva a se îndoi, socotința care propovăduiește cum că Sfântul Petru și diadohii lui, să fie de la Dumnezeu, și Bisericește cei mai întâi și mai presus de ceilalți episcopi.

**II.**Și mai mult, când o socotință oprește, încă sar afla în toată Biserica cea împrăștiată, multe veacuri fără zicere împotriva, nu urmează că socotința aceea de acest fel să fie o hotărâre a Bisericii cei peste tot, că Biserica cea din părți, nu face hotărâre dogmatică, ci face a se deplini aceea ce au făcut fiind adunată împreună, căci ea nu face hotărâre, fără numai o adunare împreună a unui sobor ecumenic.

Pe aceste propuneri le osândește Sfântul Sobor, ca pe niște cutezătoare, mincinoase, ocărătoare, împotriva Sfinților Părinți, greșite, încă și eretice de se vor lua întru o înțelegere ca aceasta să nu dobândească stăpânire nemincinoasă când este numai o parte de Biserică în a judeca și a hotărî dogme nestrămutate despre credință și buna rânduială.

## ANAFORA 5

### Despre mărturisirea de credință a lui Pius 5.

#### *Legiuirea 5.*

**9.**Legiuirea 5 sfântul sobor înnoiește lipirea sa către mărturisirea credinței lui papa Pius 4 cea făcută la 2. al rânduirii trei a părții 1 pentru aceasta osândește protasurile aduse la el.

#### *Protasurile.*

**I.**Mărturisirea credinței lui Pius 4 și celelalte pentru care mă jeluiesc, sunt atât mai mult vinovate, fiindcă sunt pline nu numai de necinste de Dumnezeu, ci sunt încă stricătoare, călcare obșteștilor rânduieli ale Bisericii.

**II.**Mărturisirea credinței lui Pius 4 sa făcut împotriva rânduielilor ale celor mai sfințite soboare, și afară de aceasta are pe cele simțite nelegiuiri.

**III.** Arăt anume pecetea anului 1564 Noiembrie 29 prin care Pius 4 rânduiește la toți păstorii să ceară de la o mulțime de oameni de toată starea și rânduiala, iar mai cu deosebire cu privire la cei ce doresc câștigarea dregătoriilor celor mari ai Bisericii, pe mărturisirea credinței pe care el a făcut-o și și au băgat-o în această pecete, și să-i facă să jure cu cel mai înfricoșat jurământ, nu numai căci cred dogmele, învățătura, etc ale Bisericii catolice, ci că cred desăvârșit fără îndoială, fără vreo sprijinire, fără strâmtorare, și fără vreo oprire.

**IV.** Încă mai mult. Că Arhiepiscopul acesta, mai viclean și mai ager la minte fiind decât cei mai înainte de el, au aflat taina și mijlocul, cu socoteala ca și cum a unei mărturisiri a credinței, să ia de la toată lumea, fără de oarecare împotrivire, jurământul încredințării. Drept aceea acest sfânt sobor osândește aceste protasuri ca niște mincinoase, pricinuitoare de sminteală, ajutătoare rătăcirii, clevetitoare și ocărătoare asupra întâilor arhieriei și a însăși Bisericii.

## **ANAFORA 6.**

### **Despre covârșirea Episcopilor.**

#### ***Legiuirea a 6-a.***

**9.** Acest sfânt sobor face după învățătura rânduită de sfântul și sfântul sobor cel adunat în Trident:

**I.** Că în Biserica catolică este o Ierarhie rânduită de Dumnezeu, care se înființează de episcopi, de prezbiteri și slujitori.

**II.** Cum că Episcopii sunt mai presus de Prezbiteri, și stăpânirea aceea pe care ei o au de a întări și hirotoni, să nu le fie obștească cu Prezbiterii. Pentru aceasta osândește sfântul sobor propunerile ce sau adus înaintea lui.

#### ***Protasurile (proponerile)***

**1.** Am zis la multe părți, că episcopii au fost din rânduirea Dumnezeiască ..... dar adevărul cere de la mine să mă îndreptez despre aceasta.

**2.** Iisus Hristos întărind Ieratia (preoția)..... nu au pus, cum că au întărit vreo deosebire între aceea ce iau cinstit cu această vrednicie, în chip că Episcopii, adică Patriarhii, întâi șezătorii, Arhiepiscopii, Episcopii și proștii Ierei, au toți fiecare plinirea Ierosirii (preoției) în întregime, și în chip deosebit.

3. Iereul acela, ori mai bine mulțimea Iereilor care sau pus în capul clerului a tuturor ocârmuirilor, întrebuițând rău cinstitoarea vrednicie, la care sau înălțat, ei socotesc a fi pentru hatârul lor mai pe deasupra fraților (a Iereilor celor proști) care le sunt asemenea pentru fie ce, după Dumnezeiasca rânduială.

4. Iisus Hristos anume a oprit, a nu fi între păstorii Bisericii Sale vreo covârșire.

Pentru aceasta sfântul sobor osândește aceste protasuri, ca niște mincinoase, ocărătoare împotriva vredniciei Episcopale, greșite și eretice, fiindcă răstoarnă di temelie Ierarhia cea de la Hristos întărită.

## **ANAFORA 7.**

### **Despre scrisorile con-pogorătoare, de afurisanie și de dare.**

#### ***Legiuirea 7.***

11. Această anafora soborul a luat-o din altă carte scrisă în Franceză, scrisoarea circulară trimisă și vestire către toți păstorii Bisericii Olandei, atât în cuprinsul Arhiepiscopiei Utrecht, cât și celei din Harlem, și a episcopiei Deventer. Drept aceea după ce Soborul arată două legiuri ale soborului Trident, osândește pe acestea de mai jos:

#### ***Protasurile.***

**I.** Răspund că predaniile Apostolicele cele nescrise, pe care le primește sfântul Augustin cu alți Sfinți Părinți, nu privesc la învățătură, ci numai la moral, obiceiuri și alte lucruri neutralnice.

**II.** Sfântul Augustin .... credea că toate adevărurile care se cuvin nouă să le credem, sunt cuprinse atât în Vechiul Testament, cât și în Evangheliile și în Faptele Apostolilor ..... poate, Domnilor, că propucatele socotițe care sau născut împreună cu noi și sau întărit, nu citirea teologilor noștri, vă va opri a simți toată tăria silogismelor aceluia, orișicât ar fi de neînfricat, și veți urma a crede, că sfântul Augustin întărește sau adeverează învățătura teologilor noștri și pe a soborului din Trident, care învață și rânduiește să credem sub pedeapsă de anatemă, că amândouă felurile Cuvântului lui Dumnezeu despre învățătură, că deopotrivă sunt canon de credință, și întocmai vrednic de cinstire, unul adică înscris, iar altul nescris. Dar iată Domnilor, din ce să ieșiți din amăgire, și din ce să vă încredințați, că nu este lucru mai

potrivnic învățaturii Sfântului Augustin, afară decât învățătura ce soborul din Trident și teologii noștri, ne învață învățatură de credință.

**III.**Toată predania conglăsuită cu Scriptura, din aceasta este înscrisă în Scriptură.

**IV.**Dar îmi veți zice, soborul din Trident învață, că adevărurile care trebuie să le credem nu se cuprind toate în Sfânta Scriptură, cum că au trecut din mână în mână de la Hristos până la noi, care nu sunt scrise în aceste sfinte cărți. Cum că aceste adevăruri nescrise au aceiași putere, care o au și cele înscrise, și trebuie să le credem și pe unele și pe altele cu aceiași cinstire sub pedeapsă de anatemă. Multe avem a spune la această întâmpinare, ci cu toate acestea iată un scurt răspuns, care singur e destul să slăvească hotărâtor, pe toate dogmele cele nouă ale credinței pe care o au făcut soborul cel din Trident, cu pricină că ar fi din predania Apostolilor, întâi, și al doilea, soborul acesta nu poate a fi ecumenic.

**V.**Legiuirile și dogmele (acestui sobor) nu trebuie a ne sili, mai ales de vom găsi o învățatură care nu a învățat-o nici Iisus Hristos, nici Apostolii, și care este cu totul potrivnică învățaturii Părinților celor mai slăviți. Acest fel este leguirea predaniei care se propovăduiește cu nelegiuitul nume, numit cuvânt nescris a lui Dumnezeu.

**VI.**O mărturisire a credinței, nu se cuvine a cuprinde, fără numai adevărurile credinței (prin descoperire) ca să fie cuprinsă în Scriptură întocmai (cata grama).

**VII.**Toată învățătura din predanie care nu este scrisă în cărți, nu se poate numi predanie Evanghelică sau Apostolică.

Pe aceste protasuri sfântul sobor le osândește ca mincinoase, pricinuitoare de sminteală, pârâtoare, cutezătoare, negustoase urechilor bine cinstitoare, ocărătoare împotriva sfântului ecumenicului sobor din Trident, pe care îl pâra că a plăsmuit dogme nouă, și că au propus ca pe o credință a Bisericii, niște basne necunoscute la toată vechimea, potrivnice mărturiilor Sfinților Părinți cei de o socotință, și statornici învățaturii Bisericii, și în sfârșit ca pe cele eretice, întrucât cu slobozenie leapădă tăria, adică puterea cuvântului celui nescris a lui Dumnezeu, și învață ele, să nu credem nimic altceva pentru credință, decât câte sunt cuprinse în kata gramma în Sfânta Scriptură.

## Despre dogmele lui Arduinu și Verruieru.

### *Legiuirea 8-a.*

**12.**Spre osândirea dogmelor greșite a lui Arduinu și a lui Verruieru celor din tagma lui Iisus (despre care vezi mai jos) soborul a dat 8 legiuri care cuprind:

**I.**Întru unul și adevăratul Dumnezeu sunt trei fețe de aceeași ființă și împreună pururi vecuitoare, Tată, Fiu, și Duh Sfânt, care este Taina Sfintei Treimi căreia se cuvine să slujim.

**II.**Fiul lui Dumnezeu este Cuvântul Părintelui cel împreună pururi vecuitor, și acesta Cuvântul Fiul lui Dumnezeu să fie o proastă hotărâre din veac zămislit în Dumnezeiasca minte, ca să nască pe Fiul în vreme, nici Duhul Sfânt să fie Dumnezeiască putere și tărie, și daruri duhovnicești ce se dau oamenilor, ce Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt trei fețe, cu adevărat, și între ele osebite în lucrare, nu în firi, ci în însușiri (Grigore Nisis), nu cu singură numirea ci cu adevărata tuturor convenita ipostasis ori estime.

**III.**Pururi vecuitor Părinte că naște pururi vecuitor pe Fiul de o ființă cu El, și Duhul Sfânt de o ființă cu Părintele și cu Fiul, purcegând din amândoi<sup>22</sup> ca dintru un început și singură suflare, drept aceea Dumnezeirea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh cu nemestecarea fețelor, și ființa nedespărțită este una, slava întocmai și marea cuviință pururi vecuitoare.

**IV.**Fiul lui Dumnezeu, a doua față în Treime, că au luat trup și suflet în sânul cel sfânt al Fecioarei Maria, împreună lucrând Sfântul Duh, și după ce au luat trupul acesta, este Dumnezeu împreună și om Domnul nostru Iisus Hristos, pururi vecuiește adică, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, lumină din lumină, iar om în vreme, că cu negrăita unirea întru una și aceeași față, care este fața Fiului celui pururi vecuitor și de o ființă cu Dumnezeu, au unit ipostasurile pe firea cea Dumnezeiască și pe cea omenească.

**V.**Că Domnul nostru Iisus Hristos nu este om simplu (sade), nici om din singur adevăratul Dumnezeu, fiu de Dumnezeu, și Dumnezeu făcut în vreme de o ființă cu Tatăl prin care (și nu pentru care, ori cu a căruia teorie) privire) toate sau făcut, care având fire de Dumnezeu, și asemănare desăvârșită cu Tatăl împreună, sa deșertat pe Sine luând chip

---

<sup>22</sup> După dogma papistașilor n.tr.

și formă de rob (Filipeni 2;7) ca să ne izbăvească pe noi de toată nelegiuirea, și să-și curățească lui-și norod primit, următor de fapte bune (Timotei 2;14).

**VI.**Că omenirea lui Hristos se ocârmuiește cu tărie, și se îndreaptă de cuvânt întru toate, și având Hristos, Fiul lui Dumnezeu aceiași fire cu Tatăl și Duhul Sfânt, are aceiași pururi vecuire, aceiași nemărginită cunoștință, aceiași atotputernicie, aceiași lucrare, în chip că, atunci când făcea minuni, le făcea cu puterea Sa, și nu le lua numai cu rugăciunea și cu cererea Sa. Când revarsă darul, nu îl revarsă ca o pricină morală, și vrednică de plată, ci încă și ca firească pricină lucrătorească.

**VII.**Toți strănepoții lui Adam au păcătuit întru el, și oamenii prin păcatul acela strămoșesc se lipsesc nu numai de sfințenie și dreptate, dar încă făcând și împreună ajutând și cu cel adevărat și însușit se zice păcat (Efeseni 2;3) Fii ai urgiei și ai izbândirii. De unde sa pricinuit jugul cel greu, cel pus asupra fiilor lui Adam (Ecclesiastul 40;1) adică neștiința, pofta durerile, bolile, și însăși moartea, care nu sunt numai pedepse și cazne, ci prea arătat și mucenicii pentru păcatul strămoșesc.

**VIII.**Iisus Hristos dintru ale Sale, și din cele îndatorate, a făcut îndestulare (canonul) cu Patimile Sale, cu moartea Sa, cu adevărul și prea cu prisosință, atât pentru păcatul strămoșesc, câte și pentru cele adăogate de fii lui Adam, care fiindcă sunt patimi și dureri ale însuși lui Dumnezeu celui ce sa întrupat, sunt și de nemărginită cinste, și vrednicie. Și acest Dumnezeu întrupat este Izbăvitor, nu numai al celor ce sau născut după întruparea Lui, ci a și a celor de mai înainte. Întru un cuvânt, și-a vărsat sângele Lui cel de mult preț pentru toți oamenii.

**IX.**Omul nu sa îndreptat cândva nici prin legea firească, nici prin cea Mozaică, nici poate a se îndrepta, ci numai prin credința cea în Hristos, singurul mijlocitor între Dumnezeu și între oameni, prin a cărui sânge și vrednicie toți dreptii Vechiului Testament și a celui Nou, au luat iertare de păcatelor pe adevărata înfiere, și darul cel de nevoie spre a plini poruncile Dumnezeiești.

**X.**Cum că darul acesta este de neapărată nevoie, ori pentru a începe omul binele, ori pentru a spori, și a rămâne până la sfârșit întru dreptate, este cu totul în dar, nici se dobândește cu vrednicia omenească. Și însuși darul acesta se înființează nu numai prin sfaturi și pilde, ori îndemnuri dinăuntru și dinafară, ci și întru insuflarea dragostei care fiind cunoscută, dragoste sfântă lucrăm. „Căci Dumnezeu este Cel ce întru voi le lucrează și „pe a vrea” și pe „a lucra”. Pentru bună voirea

Sa.” (Filipeni 2;13) Asemenea pro hotărârea Sfinților de a fi în slavă, a căreia providență este mare, pildă pro hotărârea a însuși lui Hristos Iisus începătorul nostru, că este cu totul în dar și mai înainte de pro vederea cea vrednică. Învățătură prea adevărată, pe care Sfinții Părinți mărturisesc că se cuvine Bisericii Catolice.

**XI.**Că se află o lege veșnică și neschimbată, care este însăși Dumnezeiasca voie, ce poruncește a se ține și a urma fireasca rânduială, și oprește de a se tulbura, pe care Dumnezeu o a însemnat în inimile oamenilor cu semn neșters. Orice se face cu slobozenie împotriva acestui canon nestrămutat al moralurilor, ori din necuviință, ori din neluarea aminte, și uitare, ori prin știință (sau cuget) greșită, este supus păcatului. În sfârșit pofta cea din păcat, și care pleacă către păcat (măcar că nu este păcat dacă știința nu-l primește) și toate mișcările poftii de sine sunt rele și tulburate. Drept aceea toată petrecerea Hristianească stă întru aceasta, întru a dezrădăcina noi pofta din suflet și să ne silim din toată inima să plinim porunca dragostei, prin care suntem datori a iubi pe Dumnezeu din toată inima, din toate puterile și arătăm către însuși Dumnezeu, toate faptele noastre, ca și către cel din urmă sfârșit.

**XII.**Cum că al credinței este cuvântul lui Dumnezeu cel descoperit și scris în Sfintele Scripturi, ori prin necurmata predanie până ajunge la noi, al cărui descoperit Dumnezeiesc Cuvânt nemincinoasa tâlcuire, și păzitor nestruciat este, sfânta Biserică catolică și Apostolică.

## ANAFORA 9.

### *Legiuirea 9-a.*

**13.**Întru această Anafora (arătare) sfântul sobor a osândit dogmele Iezuitului Pihonie, și cele cuprinse în catastihul Olandez al întâii cuminecații, despre care vezi mai jos.

**I.**Că mai înainte de a se primi cei ce au venit în vârstă de 18 ani la cuminecați Tainelor, nu numai să fie știutori de primele Taine ale religiei Hristianice, care sunt cuprinse în sfântul simbol Apostolic, ci încă să fie depărtați de poftele lumești, și mai ales de acele păcate, care întru o clipă omoară pe suflet, și îl gonesc de la Biserica lui Dumnezeu.

**II.**Tăria pocăinței totdeauna a stătut trebuitoare oamenilor în toată vremea ca să dobândească darul și dreptatea, al căreia început este întristarea cea după Dumnezeu, care lucrează pe pocăință spre statornică mântuire.



**III.** Se împotrivesc învățăturilor Sfinților Părinți și canoanelor bunei cinstiri (blagocestiei) cei ce socotește că pot a le ierta păcătoșii câți se stăpânesc de iubirea de sine, și cărora li este fi destul numai să nu fi urât pe Dumnezeu, ori cei ce urăsc și se îngreșează de păcat pentru singura frică muncilor vremelnice, ori pentru singură frica gheenei, și nu pentru iubirea dreptății.

**IV.** De la cei veniți în vârstă, ca să se împărtășească cu vrednicie Tainelor Botezului și al Pocăinței, afară de cele ale credinței, și ale nădejzii, se cer fapte, și frica, prin care cu folos se zdrobesc la inimă, și cel mai puțin începutul iubirii lui Dumnezeu mai presus de toate, prin care se iubește Dumnezeu ca izvorul a toată dreptatea.

**V.** Aceste înainte mergătoare așezări le dobândește îndreptarea (adică din rău în bun) cu luarea tainei, sau câteodată cu făgăduința sa? Această îndreptare stă nu numai la iertarea păcatelor, ci în sfințenia și înnoirea omului celui înăuntru, celui făcut după Dumnezeu întru dreptatea și sfințenia adevărului.

**VI.** Măcar că dreptatea este faptă care se poate și lepăda, însă nu este statornică, întru atâta cât să se piardă, și să se câștige, ce este statornică și întărită. Că „Noi, cei ce am murit păcatului, cum vom mai trăi în el? Oare nu știți că toți care în Hristos ne-am Botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Așadar, prin botez ne-am îngropat cu El în moarte, și pentru ca, așa cum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot astfel și noi să umblăm întru înnoirea vieții.”. (*Romani 6:2,3,4*)

**VII.** Iar și sfințenia aceasta adevărată și nu neadevărată, agonisită și nu pierdută, că trebuie pregătire și așezare sufletească, se cere ca să se împărtășească cineva de Dumnezeiasca Euharistie. Că Sfintele se cuvine a se da numai Sfinților, și cu atât mai mult este încredințat Hristianul de sfințenia și Dumnezeirea acestor Dumnezeiești Taine, atât mai cu silință trebuie a se păzi, fără evlavie și sfințenie a nu se apropia la împărtășirea Tainelor.

**VIII.** Deci dar fie omul în stare de dreptate, ca să se facă părtaș Sfințitei Euharistii, fie mai sfânt ca mai adesea să se împărtășească, fie mai sfânt ca în fiecare zi să se apropie la Sfințita Masă. Acest canon l-au învățat atâția sfinți Părinți ai primelor veacuri, cât și învățătorii cei mai din urmă.

**IX.** Iar pentru Părinți duhovnicești, nu e destul mărturisorului a cunoaște la cel ce se pocăiește încetare a faptelor celor de afară a le

păcatului, ce să se ceară încă celui ce se pocăiește să aibă o adevărată, tare și statornică bunăvoință de a nu mai păcătui, și aceasta dovedită (cu lucrul), nu numai cu semne de îndoială, adică a lacrimilor, a fângăduințelor, a mărturisirii grabnice și cu curăție a păcatelor, ce cu începutul unii nouă petreceri, și a oarecărora lucrări înainte mergătoare, care uneori sunt de nevoie spre vindecarea bolilor.

**X.**Duhovnicul mai înainte de a ierta pe cel ce se căiește, să aibă oarecare adevărată morală, ca: alegere statornică de a nu păcătui, încetarea cu totul de a păcătui, și începutul petrecerii celei noi, vinu din iubirea dreptății.

**XI.**Prin cercare este arătat, că păcătoșii nu obișnuiesc, mai ales cei îngreuiți de sarcina unei rele obișnuințe, ca să treacă de năprasnă, ce câte puțin, și cu multe ostenele de la iubirea cea ce îi stăpânește a fapturii, la iubirea ceea ce mai înainte i-au stăpânit a lui Dumnezeu, și la prefacerea inimii și a vieții, pentru aceasta duhovnicul nu poate să aibă cu lesnire această adevărată morală, de nu i-au fost cunoscută mai înainte, în urmă după destulă lungime de vreme curăția iubirii celui ce se pocăiește prin roade vrednice ale pocăinței.

Sau osândit de Sobor protasurile sus zise.

## ANAFORA 10.

### *Legiuirea 10-a.*

**14.**Soborul a dat această a 10-a legiuire împotriva dogmei Pelaghienilor celor mai noi, cuprinde:

**I.**Legea cea veșnică ce este tipărită firește în inimile tuturor nu este cu puțință a nu o ști, fără numai prin orbirea și stricarea inimii. Pentru aceasta acest fel de necunoștință la cei ce au venit întrebându-i cuvântarea, nu este cândva chiar deplină și desăvârșit nebiruită, nici compătimizește de păcat. Pentru aceasta Prorocul Împăratul cu lacrimi zicea: „Păcatele tinereții mele și ale neștiinței mele nu le pomeni Doamne.” *Psalm 24;7*. Felul acestor nelegiuiri, de nu l-ar fi certat Dumnezeu cel drept, nu ar fi cerut omul cel drept a i se certa.

**II.**Deci dacă neștiința legii firești nu deosebește de păcat cu mult mai mult nu iartă simpla neluarea aminte, ori nesocotința răului păcatului. Drept aceea, orice nepotrivit firii cuvântătoare, și dreptului cuvântător se află la unul ce a ajuns la vârstă și hotărăște făcând, unul

ca acela ori nu știe pe Dumnezeu, ori întru faptă nu gândește despre Dumnezeu că este, dar aceasta în formă de păcat și ocară către Dumnezeu, și nu prost precum zic aceștia filosofic păcat.

**III.**Cugetul, adică știința cea mincinoasă și greșită, ori cât vrei necuvântătoare, nu iartă cândva de păcat, când se împotrivesc legii cei veșnice, că este cale părută omului dreaptă și nouă, și îl aduce la moarte. (*Pilde 5;4*) Pentru aceasta ori rău de socotești pe binele, ce poate îl faci, ori bine pe răul ce îl faci, amândouă sunt păcate.

**IV.**De vreme ce nu se poate a fi adevărată, dreaptă și negreșită slavă (ori socotință), dacă este depărtată de adevăr, măcar deși de oameni se propovăduiește vrednică de cinstire, că „și dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă.” (*Matei 15;14*) pentru aceasta mult trebuie a se păzi cineva nu cumva slava ori socoteala cea mincinoasă, potrivnică legii firești, ci se vede a fi vrednică de crezare, se va schimba în negreșită și pusă în lucrare, adică la alegerea socotințelor, să nu se procitească cea mai puțin negreșită decât cea mai negreșită, cea mai puțin mai de crezare decât cea mai vrednică de crezare: „că legea lui Dumnezeu e adevărul” (*Psalmul 118*) nu obiceiul, nu înduplecarea, nu slava (ori socoteala) dascălilor.

Apoi Soborul osândește socotelile lor cele greșite pentru buna rânduială.

## **ANAFORA 11.**

### **Împotriva dogmelor greșite despre supunerea către înaintea stăpâtori.**

#### ***Legiuirea 11-a.***

**I.**Tot sufletul supună-se stăpânilor covârșitoare, aceasta se poruncește și Iereilor și monahilor, nu numai norodnicilor (*Hrisos. vorovirea 23 către Rom.*)

**II.**Numai acolo nu biruiește legea supunerii, unde poruncile stăpânilor se luptă împotriva poruncilor lui Dumnezeu, la care întâmplare nu defaimă pe stăpânire, ci aleg mai bine a sluji celui mai mare.

**III.**Nevoie este a ne supune stăpânilor noștri, nu numai celor buni și blânzi, ci și celor îndărătnici. (*I Petru 2;18*) nu numai pentru mânie, ci și pentru conștiință (*Romani 13;5*)

**IV.**Toți, nimeni osebindu-se, ori Apostol de ar fi, ori Evanghelist, ori alt cineva (*Hrisost. Idem*) sunt datori a da dajdia, cu plinirea cu frica, cu rușinea. (*Romani 13;7*) și supunerea.

**V.**Se cuvine a ne ruga pentru împărați și pentru toți care sunt întru covârșire, ca să petrecem viață pașnică și liniștită, întru toată buna cinstire și cucernicie. (*I Timotei 2;2*).

**VI.**Stăpânitorii au luat stăpânirea de la singur Dumnezeu fără mijlocire. Nici o altă stăpânire pământească, fie și duhovnicească, nu poate dea dreptul ori lăturiș să lipsească pe stăpânitorul de stăpânire, ori să dezlege pe supușii lui de taina supunerii, pentru orice fel de prilej și pricină.

**VII.**Câți calcă legile omenești și Dumnezeiești sunt vrednici de tot blestemul, și drepturile cele sfântite ale Măririi celei a doua, nu se tem a-și pune mâna spre a ucide pe unșii Domnului, al cărora sânge va fi asupra capului lor (2 Împărați 14-16) și nu numai cei ce face această necuvioasă nelegiuire, ci și cei ce o poruncesc, și cei ce înduplecă, ori învață că în oarecare împrejurări este legiuită. Apoi osândește protasurile și îndată.

#### ***Legiuirea 12-a.***

Acest Sfânt Sobor împreună adunat în numele Dumnezeului nostru Iisus Hristos cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos, aducându-și aminte de sfatul Apostolilor: măcar pe sine-și chemând..... blestemat este (*I Corinteni 2;6*) și iarăși „Dacă vine cineva la voi și nu aduce învățătura aceasta, să nu-l primiți..” (*2 Ioan 10-11*) judecă pe cei ce în viitorime (care nu dea Dumnezeu) mincinoșind Cuvântul lui Dumnezeu, în pizmă ar apăra toate, ori câteva din greșelile sau eresurile cele osândite de sobor, să fie nevrednici de taine, până ce curățindu-se de dospitura cea veche a greșelilor, (poate) după dogma noastră vor putea a jertfi, și a se veseli nu în dospitura răutății și a vicleșugului, ce în azimele curăției și ale adevărului (*I Corinteni 3;8*).

Partea a treia a practicalilor sinodului acestuia cuprinde 8 acturi: 1. Despre buna rânduială. 2. Despre Botez în IV capete. 3. Despre Unger în II capitole. 4. Despre Taina Euharistiei în II capitole. 5. Despre Liturghie în IV capitole. 6. Despre pocăință. 7. Despre Maslu în III capitole. 8. Despre Ierosini (preoție) în II capitole. 9. Despre nuntă în IV capitole în capitolul II primește la legiuită nuntă între catolici și ne catolici, și aduce spre mărturie pecetea lui Benedict 14 din anul 1741.

Un sobor ca acesta în loc de a fi întărit de Clement 13 cel ce atunci era papă, l-au tras spre a-l surpa cu o pecete, al căreia începutul zice: Huc Aneg, etc. întru care îi osândește ca pe unii ce au îndrăznit, eretici fiind, a se aduna împreună de sobor, numai oamenii cu totul stricați și cutezătorii fii ai fărădelegii....care umblă întru a lor nelegiurii....vicleni însă și necinstitori, ale căroră gură mănâncă pe viclenie....case de mânie....bărbați neostenitori....orbi....nesupuși judecății Bisericii...pentru iubirea mândrei, zice, rămânând întru împietrirea socotinței. Iar pe ceilalți ai soborului Prezbiteri și alții, îi numește bărbați ai răzvrătirii episcopilor aduși la împărțirea nelegiurii, gloată de revoltați, care sunteți (zice) în veninul amărăciunii și în vinovăția fărădelegii. Pe sobor ca nelegiuit și adunat afară de canoane, îl numește neîntărit și nelegiuit, oarecare adunare ascunsă și spurcată de Bisericești adunați împreună, afară de Biserică....nevrednică și rea lucrare, apucătură semeată și otrăvitoare, mai ales urâtă meșteșugire, care sa adunat ca să amăgească și să rățăcească pe cei proști și care nu iau aminte la sine, ca să tragă la pieire toate oile din turma Domnului. Iar lucrările acestui sobor le numește shismatice, neîntărite, ne puternice, și nelucrătoare. Legiuirile și canoanele osândite ca unele ce cuprind protasuri de apărare nelegiuitei shisme, mincinoase, clevetitoare și făcătoare de sminteală, stricătoare ale Ierarhiei Bisericești și ocărătoare împotriva scaunului Apostolic. Pentru aceasta citirea și întrebuițare practicelelor acestora și a canoanelor, sunt în de obște sunt oprire pentru toți. Și către sfârșitul peceții acesteia Clement sfătuiește pe cei credincioși, ca să nu se împărțasească împreună cu aceștia mai ales la cele duhovnicești, ca omeni afurisiți, nici să apere cineva ori pe acest sobor, ori lucrările și canoanele lui, și pe ei însuși. Spre răspuns, cei din Belgia, aduc o scrisoare sinodală în numele tuturor Bisericilor din Belgia, în care sa iscălit Arhiepiscopul, doi episcopi și alți 14 Bisericești, și au dovedit lui Clement că nu sunt nici shismatici, nici afară de Biserica Latină. Ci Clement care se lupta mai cu toți împărații și nu-i păsa măcar că toată Europa de iar fi lepădat jugul, nimic sau tulburat, și dacă un Arhiepiscop, și doi episcopi cu clerul lor sar despărți în adevăr de sfântul scaun. Vezi pe scriitorii de sus.

## CAPITOLUL XXII.

### MUSTAFA 3, AHMET 4 ȘI SELIM AUTOCRATORII ȘI DESPRE CELE FĂCUTE DE EI ÎN BISERICA DE RĂSĂRIT.

#### *Mustafa Autocrator.*

1. Murind Osman, sa făcut Autocrator fiul lui Ahmet, Mustafa 3 om blând, iubitor de oameni și blajin, și de sa arătat cândva aspru, totdeauna sa căit, pentru că după moralul Otomanilor era silit să fie astfel, și de sălbătăcia cea ca de fiară a norodului. Era iconom și bun ocârmuitor al împărăției, a dat lege împotriva îmbrăcăminteii cea de mult preț, rânduind felul îmbrăcăminteii după neam, și după starea fiecărui om. A făcut multe oștiri însă păgubitoare, încât era mâhnit și și-a vătămat sănătatea, și bolnăvindu-se sa săvârșit la 1774 Ianuarie 10 viețuind 65 ani din care a împăărțit 16 ani 2 luni și 27 zile.

#### *Ahmet Autocrator.*

2. După Mustafa, a luat scaunul fratele său Abdul Amid 4. fără tulburare și gâlceavă, în locul lui Selim fiului lui Mustafa pentru că era minor. Îndată ce sa suit în scaun, fiind om lucrător și iubind oștirea, sa dedat întru totul a învia puterea stăpânirii Otomane, buna rânduială în oști, ci rănile împărăției erau mari și primejdioase, și a fost silit după ce a făcut câte a putut, ca să îndrepte cele stricate de Mustafa, cu daruri și cu făgăduințe, ca să scoale pe tătari, a ajuns să piardă tot Crâmul.

#### *Patriarhi ai Constantinopolului.*

3. În vremea acestor împărați, au stat Patriarhi în Constantinopol Samuil 1 din al Derkilor, cu voia și socotința tuturor celor ce se aflau în Constantinopol a Arhierilor, încă și a boierilor, și a norodului. Acesta singur după Paisie a întrecut pe toți cu înțelepciunea și cu priceperea, și cu cinstirea de Dumnezeu. Acesta a plătit și ale sale noi cheltuieli când sa făcut Patriarh, nu a cerut de la vreunul din Arhierii nici mult nici puțin, precum cereau cei mai înainte de el, nici osânda pe cineva fără judecată și sobor. În vremea acestui Patriarh, sa împărțit pecetea cea Patriarhală în 4 bucăți, ca să nu facă Patriarhul după plăcerea sa arzuri spre gonirea unora, și sau împărțit în patru, o parte a ținut-o însuși, iar celelalte trei s-au dat la întâilor stăpânitori proestoși din Arhierii ce se aflau față, cu carte sinodală. Acesta mai bine și cu dreptate era mai osebit decât ceilalți nu numai pentru priceperea politicească, ci și

împodobit cu toată învățătura, și cea din afară obștească, și cu sfințita teologie, iscusit în istorie și politică, precum arată scrisorile cele lucrate de el. Însă nefăcând ceea ce plăcea Arhierilor și altora, la 4 Noiembrie 1768 a fost ridicat din scaun și în locul lui cu alegerea și socotința tuturor sa suit în scaun Meletie.

***Meletie din Larisa Patriarh.***

**4.** Meletie al Larisei, bărbat înțelept, diplomat însă după plăcerea tuturor. Acesta fără pricină a fost clevetit că-i iscoadă (cearșit), este oborât din scaun, și a fost închis 10 zile. Dar sa făcut ancheta și sa aflat nevinovat, a fost surghiunit în Ostrovul Tisbul după ce a stat Patriarh 5 luni și 4 zile.

***Teodosie al Tesalonicului Patriarh.***

**5.** După izgonirea lui Meletie, cu socotința Arhierilor și a boierilor sa suit în scaun Teodosie din Tesalonic la 9 aprilie și îndrepta scaunul Patriarhal cu cuvioșie, și cu mulțumire tuturor, pentru că ocârmuia iconomicește.

***Meletie, Samuil 2, Sofronie.***

După Teodosie al luat scaunul Samuil a 2-a oară, și după 13 luni și 4 zile, a fost scos din scaun și se face Sofronie din Patriarh al Ierusalimului, care arăta numai că iubea a fi Patriarh în Constantinopol iar de celelalte nu purta grijă. Acesta după 6 ani sa săvârșit.

***Gavriil, Procopie, Neofit.***

Apoi în locul lui în anul 1780 sa făcut Gavriil 3 din Paleon Patron (vechile Patre), după care Procopie al Smirnei, și Neofit.

***Patriarhii Antiohiei Filimon, Daniil Hiotul.***

**6.** După Silvestru scaunul Antiohiei la luat Filimon de Halep, aflându-se în Constantinopol, și după dânsul Daniil Hiotul.

***Patriarhii Ierusalimului Efrem, Sofronie, Avraamie, Antim.***

**7.** După Partenie la 1766 Decembrie 12 se face Efrem, după el Sofronie al Ptolemaidei la 25 Decembrie 1774, apoi se suie în scaunul de Patriarh Avramie la 1775 cel din al Cesareea Palestina, apoi Antim.

***Patriarhii Alexandriei Ciprian, Gherasim.***

**8.** După Matei se face Patriarh Ciprian Cipriul și diacon prin mijlocirea lui Matei, și după acesta Gherasim cel mai înainte Metron la 1763.

**9.** În vremea monarhiei lui Mahmut 3 la 1766 fratorii Latinilor cei din Hio, Iezuiții, Capucinii și alții, întrebuințau atâtea meșteșugiri și vicleșuguri, spre a trage pe drept slăvitorii Hristiani la dogmele Bisericii

Latine, încât pe mulți au amăgit. Pentru a opri să nu mai crească un rău ca acesta, Patriarhul vremii Samuil, a fost silit să ceară ajutorul împărăției, și a luat poruncă asupra Latinilor din Hio, și a închis Bisericile lor. La începutul domniei lui Mustafa, Armenii câți se unesc cu Biserica Latină, au luat poruncă a nu se îndesi la Bisericile Latinilor, nici să se adune împreună cu popii lor.

## **CAPITOLUL XXIII.**

### **IOSIF 2 ȘI LEOPOLD 2 AUTOCRATORII, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR.**

#### **Iosif 2 Autocrator 1780.**

**1.**După moartea lui Maria Tereza a luat scaunul singur de sine fiul ei Iosif 2 care sa născut la 1741, din Francisc 1 monarh și Maria Tereza, sa născut în vremea în care toată Europa se îndeletnicea să-l lipsească de împărăție, neprimind iscălitura lui Carol 6, abia ajunsese la vârsta de 6 luni, maica sa ținându-l în brațele sale, sa înfățișat la adunarea Magnaților Unguri cu Iosif la piept zicând: „Părăsită de prietenii mei, gonită de cele mai apropiate rude ale mele, nu am altă nădejde de mântuire decât în încrezământul vostru, bărbăția voastră, și statornicia mea. În mâinile voastre dau pe fiica și fiul împăraților voștri, care de la voi așteaptă mântuirea lor.” Este cunoscută vitejia care au arătat-o atunci Ungurii, apărând cu sângele lor pe Maria Tereza.

**2.**După ce sa împăcat Maria Tereza, și sa mărit fiul ei, sa dat cu totul purtării de grijă lui Iosif, educație vrednică de Autocrator. De atunci arăta Iosif oarecare înfocare, o agerime de minte, și o gătire, încât de multe ori a trebuit a se astâmpăra cu aspre chipuri, îndată ce a ajuns la 20 de ani sa însoțit prin nuntă cu o prințesa de Parma, însă după puțină vreme a rămas văduv, și atunci sa dat la învățătură, mai ales la cele politice și la ostășești, știind că Austria are mulți vrăjmași. Cu toate acestea a fost ales Iosif împărat al Romanilor, și întorcându-se de la Frankfurt au umblat prin toată Ungaria, cercetând cele vrednice de socotit. În această călătorie a văzut pe fiica lui Carol 7 Autocratorul, o a cerut-o de soție, ci în grabă a văduvit și de aceasta fără de moștenitor. Iar săvârșindu-se Francisc I părintele său, Maria Tereza nu a putut să-l



propovăduiască îndată diadoh (moștenitor), l-a propovăduit împreună ocârmuitor.

### ***Starea împărăției.***

**3.** Îndată ce Iosif a luat parte la ocârmuire politică, a cercetat cu scumpătate toate părțile ocârmuirii, și au suspinat din adâncul inimii, văzând neorânduiala în care se afla toată împărăția. Visteria era nu numai deșartă, ci era și cu datorii, oastea împrăștiată și lenevită, religia schimbată în disidemonie, judecătoriile un labirint de întuneric, de neînvățătură, și nedreptate, negoțul în ceasul morții, buna cuviință și podoaba cetățenilor părăsită, siguranța călătorilor primejdioasă, străine împărăției, altele cu pricinile de negoț, și altele cu pricină de evlavie, păgubea pe supușii lui de bogăția lor. Lucrarea pământului lenevită, prea mare împrăștiare a norodului prin sate și orașe, înstrăinarea celor mai iscusiți supuși din pricina religiei covârșitoare. În sfârșit nu era mădular al ocârmuirii politice, care să nu fie în stare rea. Unde să ajungă mai întâi, sau ce să îndrepte la început? Și oare câtă libertate avea ca să întrebuițeze asprimea acolo unde trebuia? Socotea că dacă în cetatea care împărăția era atâtea neorânduială, atâtea abuzuri, câte vor fi în celelalte Eparhii? Drept aceea a hotărât să voiajeze în toată împărăția sa, pentru ca să vadă unde este trebuință de îndreptare. Deci au călătorit nu numai împrejurul împărăției sale, ci și prin Italia, Rusia, și Galia, adunând totdeauna învățături pentru împărăția sa.

**4.** Până când a viețuit stăpânitoarea maica sa nu avea slobozenie a pune în lucrare cele câte pregătise, mai ales pentru abuzurile celor Bisericești, atât pentru con-pogormânt împărătesei mama lui cât și pentru că stăpânirea lui era oarecum îngădită în cele politice.

**Îndreptările neorânduielilor.** Iar după ce sa săvârșit maica sa la 18 Noiembrie 1780 îndată a început a pune în lucrare cele pregătite, și în trei lucrări a rânduit îndreptările sale: 1. Iconomia visteriei. 2. Îndreptarea religiei, din disedemonie și din abuzurile celor Bisericești, și oastea, și în sfârșit, 3. de a se arăta ca un bun împărat. O singură meteahnă putea cineva să afle la Iosif, grăbirea sa de a-și isprăvi scopul său, meteahnă pe care el singur o cunoștea, precum se vede din poruncile sale, ce le da pentru oborârea altora pe care le dăduse mai înainte. Însă un împărat care vede răul, are dreptul de a-l îndrepta și putere de a-l săvârși, lesne se poate amăgi le cele dinăuntru, dar nu și la scopul său cel bun. Cu adevărat se cuvenea Iosif să pregătească duhurile spre a primi atâtea prefaceri, să arate relele ce vin din relele întrebuițări

(abuzuri), și folosul ce se face dintr-o înțeleaptă ocârmuire. Socotea însă că rănilile împărăției sunt atâta de învechite, încât ar fi cu neputință a se vindeca cu lungimea vremii, ci trebuia un doftor înțelept, care să nu asculte răcnitele bolnavului, taie mădularul cel putred, ca să vindece tot trupul, ori trebuia să lase împărăția în acea stare în care a aflat-o.

### ***Trudnica administrare îi vatămă sănătatea.***

**5.** Despre altă parte știa că are să pricinuiască răcnete și tulburări, numai împotriva lui, dar împărăției bine. Avea înaintea ochilor săi pilda lui Petru al Rusiei. Câte strigări, câte tulburări nu a pricinuit între ruși, reformele lui Petru. Acela ce își închina barba sa, câte nu a zis când a fost silit să o radă? Tagma preoțească câte n-au făcut când a lipsit-o de vrednicia Patriarhală? Oastea câtă frică nu a pricinuit și însuși lui Petru, când a stricat pe streliți? Unii tiran, alții neîndurat, și alții ateu (fără Dumnezeu ori deist) îl propovăduiau. Din câte prefaceri a adus în împărăția sa, una nu a nimerit țelul său, adică îndreptarea Austriei Flandre. Nu este lucru vrednic de mirare că a ridicat atâtea pronomii ale Flandrei, a strica atâtea Mănăstiri, a micșora numărul monahilor, nu a pricinuit altceva decât strigări. Iar când a atins sistemul învățământului, Flandra sa făcut sus și jos. Știa Iosif că cei câți se îndeletnicesc în teologia scolastică, trebuie să fi adăpați de socotințele buneii rânduieli Bisericești pe care o hrănește Roma, și că trebuie să fi având putere scolastica gâlcevire, din care se naște eresul și goana celorlalte religii, și în sfârșit tulburarea supușilor. De aceea poruncește ca în viitorime iubitorii de teologie să nu se învețe prin școlile cele în deosebi ale Eparhiei, ci prin gimnaziile cele de obște pe care lea înființat. Aceasta a fost singura pricină a nesupunerii locuitorilor din Flandra. De ar fi trimis de la început câteva oști, iar fi supus, și ar fi întărit legile sale. Nădăjduind însă că oamenii vor cunoaște scopul lui ca folositor, sau lăsat la început de a întrebuița măsuri aspre. Această neascultare a Flandrei și molătatea sa, a stat pricina cea mai mare a morții lui, precum se va zice mai jos.

**6.** Multa osteneală, umblarea cea de mulți ani din loc în loc, ia pricinuit sănătății nu puțină pagubă. Când sa întors de la Herson, unde a mers la încoronarea Ecaterinei a 2-a, își simțea trupul îngreuiat de rea pătimire, și cu toate acestea a voit să rămână alături de oaste în Ungaria împotriva Otomanilor. Văzduhul Banatului vătămător la sănătate, privegherea, dorul de a întâmpina peste tot locul, multa căldură și arșița, neliniștea ziua și noaptea, și atâtea alte rele pătimiri, atâta ia slăbit

trupul, încât nu putea suferi, ci a fost silit în al doilea an și nu a ieșit la oaste, ci a rămas în Viena fiind tiranizat de niște friguri, de care când era stăpânit când era slobod. În noaptea de 2 și 3 aprilie anul 1789 atâta a slăbit, încât după ce a scuipat mult sânge, a rămas pe jumătate mai mort, însă sa slobozit din această primejdie, și poate sar fi vindecat de ar fi încetat de a se îndeletnici cu treburile împărăției, dar îndată ce frigurile îi da puțină odihnă, îndată cerceta starea treburilor. De multe ori zăcea pe așternut și citea înștiințările ce veneau de la oști, dicta la secretari osebite scrisori către mai marii oștilor, și abia sfârșea, și îndată începea consfătuiri pentru pricini politice etc. încât zece zile cât a trăit le-a petrecut când în așternut, când stând în picioare, când în dureri, când liniștit, ci totdeauna lucrând, totdeauna ostenind până ce atâta sa slăbănogit, încât a rămas numai piele și oase. **Moartea lui.** Și și-a plinit calea vieții sale la 9 Februarie anul 1790 viețuind 49 de ani.

### ***Iosif prea Hristianicesc.***

7. Se zice că adevăratul Hristian cel ce crede drept adevărata religie Hristiană și fuge de disidemonie, care este naștere a omeneshii fandasii. Acest fel au fost Iosif 2. Starea Bisericii și a Ieratiei, era atâta căzută când au împărățit Iosif, încât a avut trebuință de prea tari mijloace ca să o aducă la starea ei cea de mai înainte. Temelia cea mai întâi a credinței Hristiane este dragostea nu numai de către credinciosul cel de aceiași socotințe, ci și de obște către tot omul. În Eparhiile Germaniei se află mai toate religiile, iar ceea ce are întâietatea este cea catolică, ale căreia mădulări a pus în lucrare toate chipurile ca să tragă la sine pe celelalte mădulări ale celorlalte religii, aceasta însă pricinuia pagubă și vătămare împărăției, pentru că cei ce pentru iubirea câștigului își lăsau religia și se lipeau de cea catolică, hrăneau încă atâtea și atâtea socotințe, care alcătuia o nouă religie mestecată din catolicism, și din a lor. Iar câți erau întăriți în dogma lor, și se lepădau de a se uni cu cea catolică, erau siliți să se ducă unde găseau slobod a-și face rugăciunile lor. Lucru vrednic de lacrimi era împărăției a se lipsi de buni cetățeni, numai pentru că nu aveau unde să-și săvârșească religia lor. **Iartă supușilor de obște libertatea religiei lor.** Iosif a dat voie fiecărei religii să aibă slobozenie, însă fără să pricinuiască vreo pagubă celei catolice. Și la început ca să scape de strigarea ale atâtor disidemonii, au dat o voie oarecum slăvită, fiindcă a permis necatolicilor un singur proshinitarion (mic paraclis), apoi o mică Biserică, în urmă Biserică îngădită și în sfârșit Biserică din temelie. Oarecare predicatori fără a

avea dreapta judecată, din Amvon muștra religia celor necatolici, aceasta Iosif cu asprime a oprit, poruncind ca, de câte ori predicatorul este silit de a vorovi despre vreo altă religie, să se poarte cu respect, și totdeauna să întrebuințeze cuvinte drepte spre îndreptarea necatolicilor. O socoteală greșită a oarecărora catolici era că celor ce nu erau catolici nu pe permiteau să aibă cărți de cult pentru rugăciuni, pentru aceasta Iosif lea permis să-și aducă cărți din alte locuri, și a dat libertate să și le tipărească întru împărăția sa. În sfârșit Iosif cu acest chip a unit pe supușii săi, încât a încetat în parte vrăjmășia aceea și ura, care pentru disidemonie (rea credință) purta o religie împotriva celeilalte. De pildă călugărițele ce se numește ale Doroteii, când pentru prima dată cu poruncă împărătească în Viena Evangheliștii au deschis Biserică pentru religia lor, au uitat să pregătească un tetrapod, pe care predicatorul lor voia să citească rugăciunile, episcopul Bisericii trimite îndată la Egumena Mănăstirii fiind în preajmă, care cu bucurie lea trimis un tetrapod. Auzind Cardinalul sau tulburat și a scris egumenei muștrări și blesteme, ca și cum ar fi spurcat vasele Domnului. Judecătoria însă nu numai că a muștrat pe Cardinal, poruncindu-i a nu se amesteca acolo unde nu i se cuvine, ci au și lăudat dragostea egumenei.

#### ***Micșorează numărul sărbătorilor.***

**8.** Mare disidemonie era în norod din pricina sărbătorilor celor multe, în care nu numai țărani și meșterii nu lucra și obștea se păgubea, ci și norodul afla bună vreme spre a se da la desfrânări, la beții și la a face nenumărate rele, cu prilejul sărbătorii. Pentru aceasta Iosif a micșorat numărul lor, a lăsat numai Duminicile, sărbătorile împărătești de obște și oarecare localnice pe alocuri, iar în cele pe care lea oprit a rânduit ca Hristianul după ce va asculta Dumnezeiasca Liturghie, să se întoarcă la lucrarea mâinilor sale ca în zilele de rând.

#### ***Micșorează numărul Mănăstirilor.***

**9.** Altă disidemonie a norodului era covârșitoarea creștere a Mănăstirilor, la începutul Bisericii, câți purtau de grijă Bisericilor, nu numai că petreceau împreună cu credincioșii, ci umblau din loc în loc întărind pe credincioși, și învățând pe cei necredincioși. Iar după vremi oarecare bătrâni, voind să lase grijile lumești, sau depărtat de lume, și viețuiau deosebi prin pustietăți. O acest fel de viață după un veac sau arătat bine plăcută, și a fost urmată de mulți, încât pustia sa făcut locuită, pentru aceasta au fost siliți să așeze obște împrejurul unei Biserici unde se adunau toți să asculte Dumnezeiasca Liturghie, și iarăși se ducea

fiecare la chilia sa, fără măcar să vorovească unul cu altul. Însă numărul acestor pustnici creștea din zi în zi. Și pentru că mulți se depărtau nu atât pentru a se îndeletnici în Dumnezeiasca cugetare, ci pentru a fugi de ceva neplăcut ce cerca în lume, și îndată ce se liniștea puțin, iarăși se deștepta întru el patimile acelea de care se tiraniza și fiind în lume. Drept aceea obștimea acelor vechi trebuia a se tulbura pentru aceasta: legi, rânduieli și celelalte. Cu toate acestea la Răsărit nu prea sau adaos numărul acestor pustnici. **Adăogirea monahilor.** Iar la Apus atâta sau adaos, încât nu se găsea pustiu care să-i încapă, și au venit să monahisească (să ducă viață singuratecă) și prin cetăți. Atunci vestea, lauda, și orațiile viețuirii monahicești atrăgea pe mulți, de altă parte, disidemonia, cum căci cu un chip ca acesta omul își mântuiește sufletul, ia atras pe foarte mulți, încă și viața lenevoasă și nelucrătoare a monahilor a mai ajutat la aceasta, și au puhoiat toate peste toată Europa. Iată dar o tagmă numeroasă de oameni, care trebuia să aibă bogății și avuții, și pentru a se hrăni, și multe cheltuieli pentru Biserici, și pentru Mănăstiri împărătești, și de unde ieșeau acestea toate? Două mijloace întrebuinta, unul legiuit, și celălalt nelegiuit. Oricine intra întru o Mănăstire, trebuia să aducă și o sumă de bani, ori vreo moșie, la aceasta aveau dreptate monahii, pentru că atâta mulțime nu ar fi avut pâinea cea de toate zilele, iar celălalt mijloc era mărturisirea ori spovedania. Că disidemonii socoteau că mărturisindu-și păcatele la un monah, lua mai multă plată, pentru aceasta toți alergau la aceștia, mici și mari bărbați și muieri, atunci monahii canonul cel mare ce îl da, era ori să dea milostenie, și nu la săraci și bolnavi, ci la frații Mănăstirii, cu cuvânt că nu au de unde agonisi, căci aveau trebuință de atâtea cheltuieli, și pentru că roagă iertarea păcatelor acelu credincios. Și iată începutul al atâtor afierosiri, al atâtor visterii, care se îngropau în Mănăstiri. De avea vreun bogat fiu unul născut, ei arătau tatălui că avându-l în lume se va strica desăvârșit, de nu-l va afierosi lui Dumnezeu în vreo Mănăstire. Înțeleagă fiecare că moștenirea tânărului aceluia, era parte a Mănăstirii în care acela se tunde. La începutul credinței Hristianicești, fiind puțini credincioși, aveau trebuință de femei pentru lucrarea iconomicescul chip al Hristianilor, pentru cercetarea bolnavilor etc. după ce sau înmulțit Hristianii, și acestea la Răsărit au lipsit, și au rămas puține văduve oarecare preotese, ori bătrâne, care nu se duceau la pustie, nici se închideau întru un loc, ci umbla, precum și în ziua de astăzi umblă cercetând pe bolnavi, pe cei închiși, și pe cei săraci, etc. Însă la Apus

nu rămâne cumpăna întreagă, trebuia să fie întocmai numărul călugăriților cu numărul călugărilor, dar iată că sunt atâtea Mănăstiri de femei câte și de bărbați.

### ***Stricarea multor Mănăstiri de bărbați și de femei.***

**10.** Autocratorul Iosif ca un iubitor de oameni și ca Hristian, a făcut o socoteală ca aceasta, în Europa se află 10.000.000. de monahi și de monahe, din care jumătate tineri, sănătoși, și de alcătuire bărbată, a patra parte pot fi bătrâni și neputincioși, și cealaltă pătrime vrednici de toată lucrarea, de ar fi aceștia și lume, nu numai creștea mulțimea norodului, dar și buna norocire a împăraților. Pentru ce atâta tinere fecioare, însă cu atâtea bogății într-un loc unde nu se făcea alta decât să cânte un ceas litanie, ori să se adune într-o parte și să primească pe rudele lor, prieteni, ibovnici și să bârfească toată ziua? Drept ce pierdea norodul acesta? Pentru aceasta a socotit cu cale și cu dreptate să micșoreze numărul mare, mai mult de 200.000 de tinere au ieșit din Mănăstiri, și la cele rămase le-a rânduit câte un mano-lucru pentru folosul obștii, și să cheltuiască vremea ca niște călugărițe. Pentru aceasta călugărițele unei Mănăstiri trebuia să toarcă, altele să împletească, să coacă, etc. Altele să crească și să învețe copile, și altele să cerceteze pe bolnavi. Iar pentru monahi a poruncit ca vreme de 10 ani să nu călugărească pe nimeni, atâtea și atâtea Mănăstiri, metohuri ale marilor Mănăstiri, le-a ridicat și le-a unit împreună, încât să micșorat numărul de bărbați și de femei peste 300.000 a risipit Mănăstirile și Bisericiile și a zidit case, mai ales în grădinile cele desfătate ale Mănăstirilor, au zidit prea frumoase palate, a deschis drumuri și a împodobit cetățile.

### ***Bunătățile pricinuite din stricarea Mănăstirilor.***

**11.** În aceste Mănăstiri a găsit bogății nenumărate, peste 200.000.000 fiorini, care nu ia luat împărătești, ci din aceștia și din venitul tuturor Mănăstirilor, a fondat să se facă o casă numită casa religiei, care să aibă grijă să plătească câte se cuvin religiei. Mai înainte multe Mănăstiri aveau nenumărate venituri, și la altele lipsea și cele de nevoie, mai înainte un episcop avea întreit decât avea altul, și acum fiecare monah are aceiași cheltuială, fiecare episcop are venit întocmai, iar prisosul intră în casa religiei, și din acestea se hrănesc săracii, se țin bolnițe (spitale), școli, se împodobesc Bisericiile cu bună cuviință, etc.

### ***Buna rânduială a Bisericii.***

**12.** Monahii pentru ca să adune bogății, nu numai că împodobeau Bisericile peste măsură, ci și statui, și cu altare ale multor sfinți, fiecare din aceia avea un deosebit dar, pentru aceasta norodul alerga la Biserici, puțini pentru a lua vreun har de la un sfânt, însă cei mai mulți pentru ca să vadă adunarea, ceremonia, pe tinere, și ca să fure, și alții ca să plătească. Când intra cineva într-o Biserică, nu știa unde să se întoarcă mai întâi, pentru că într-un altar începea Liturghia, la altul cetea Apostolul, altul Evanghelia, în alta se trăgea clopoțelul pentru prefacerea ființei (sfințirea Tainelor), și între atâtea Liturghii așteptând Hristianul să audă un dintru început, își întorcea ochii înapoi și încolo, și Dumnezeu știe cu ce socoteală. Nu ajunge aceasta, prin văi, pe la poduri, și prin ulițe aveau statuie a deosebiți sfinți, unde se aduna norodul, nu ca să se roage, ci de preumblare, iar mulți ca să afle îndemânare să fure.

**13.** Iosif a făcut acest fel de îndreptare, unde acum se bucură cineva văzând buna rânduială a Bisericilor, statuile cele de prisos sau ridicat, și de au rămas câteva, sunt numai pentru împodobirea Bisericilor, Liturghia se face numai una la un altar, muzica cea mare a fost oprită de prin Biserici, Litaniile sau tăiat, afară de una, numită Corpus Dominus. Nici mai vede cineva la drumuri atâtea statui, sau prin Biserici atâtea ascunderi, ori afierosiri. Și pentru a se sângui predicatorii cum se cuvine la propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, a dat voie să se tipărească câte o cercetare a fiecărei învățături, cu care chip se defaimă socotințele cele ciudate ale unor neiscușiți dascăli. Pe de altă parte Preoții care cu canoanele îngreuiau pe norod, li sau poruncit să împuțineze petahilul, și mai ales pentru înmormântare să nu ia plată.

***Buna organizare a monahilor și supunerea lor.***

**14.** Era un prea mare abuz împotriva bunei rânduiei Bisericești, preoții și monahii nu erau stăpâniți de proestoșii localnici. Fiecare tagmă de monahi avea ocârmuitorul său, numit General, care totdeauna era din afara împărăției, de cele mai multe ori din Roma, într-o atâta, că averile, veniturile, și ocârmuirea și cea dinăuntru și cea dinafară ale monahilor, era în mâinile curții Romei. Iosif a poruncit ca fiecare tagmă de monahi să fie ocârmuită de un proestos localnic și șezător în cuprinsul împărăției. Ce este mai nedrept și potrivnic și potrivnic unei politice drepte, decât a se trimite înștiințare de moartea unui egumen etc. la Generalul tagmei la Roma, și el să aleagă pe altul, oricare ar voi? Curtea Romii stăpânea pe toată Ieratia și după datoria duhovnicească și

după cea politică, cu o pecete (decret) rânduia într-o străină împărăție câte voia și asupra împărăției, și asupra împăratului. Iosif a poruncit tuturor proestoșilor Bisericești, că în orice vreme vor lua pecete de la curtea Romii, să le înfățișeze la judecătoria rânduită spre aceasta, ca să se cerceteze de are loc, și de se poate propovădui. Cât folos au luat Venetia și Galia din această înțeleaptă obișnuire?

***Iosif confiscă dreptul papii de a alege și de a hotărî.***

**15.** Papa se bucura de un mare pronomion, adică, adică la oare care mari officii Bisericești alegea pe cine voia, din care de multe ori se întâmpla, că pentru depărtarea locului, pentru mijlociri și rugăminți, Papa hotăra persoană nevrednică. Pentru aceasta Iosif a tăiat acest obicei, și singur hotăra pe persoana, a căreia petrecere și vrednicie putea mai lesne să o știe decât papa. A mai poprit și cercetările care se făceau Ipopsifiilor (acelor aleși și hotărâți) cercetări care puteau să învie Iansenismosul și molinismosul. Atunci sau ridicat strigări și glasuri de adevăr, însă Iosif cu înțelepciune a stins sfințitul pojar care putea să se aprindă, mai ales la Brinul din Moravia, rânduind ca la cercetări și la învățături să întrebuințeze numai ziceri de ale Scripturii, și ale predaniei spre întărirea dreptelor dogme, pentru a nu se tulbura socotințele cele din parte ale oarecăroră, cu acturile credinței.

***Gâlceviri cu papa Pius 6.***

**16.** Pentru că sau dat voie drept slăvitorilor Răsăriteni, Lutheranilor, și Calvinilor, încă și Iudeilor, de a-și săvârși cu slobozenie cele ale religiei lor, stricare a atâtoră Mănăstiri, a nu se vorovi prin școli despre aceste două pecete: în Soena Domini și Unigenitus, aceste pecete erau întărirea unor nedrepte privilegii ale sfântului scaun, oprirea de a mai merge la Roma să ia voie a se însoți cei ce se căsătoreau a treia și a patra spiță, erau atâtea pricini care trebuia să tulbure curtea Romii, și pe prea sfințitul papa, pentru aceasta a scris multe către Autocratorul, nu ca un papă (precum scriau oarecând papii, poruncind a se lăsa de acestea, iar de nu să-l afurisească, și că va dezlega pe poporul său de supunerea către împăratul) ci ca un episcop al Romii, rugându-l pe Iosif să mai măsoare noile prefaceri cele împotriva Bisericii catolice, și să nu-l lipsească de atâtea privilegii de care se bucura în atâtea veacuri din bunătatea credincioșilor. Iosif însă a dovedit din canoanele soboarelor cum că el ca împărat, este episcop dinafară, adică, precum papa este episcop la cele ale dogmaticii, așa și el este episcop asupra bunei rânduieli a Bisericii. Pentru aceasta socotește că are voie de la soboare



să îndrepte buna rânduială Bisericească, și să dezrădăcineze abuzurile acelea care neînvățătura credincioșilor, și neîngrijirea (nepăsarea) Episcopilor Romii, au lăsat să intre în turma Hristianilor. Îi aducea încă și pilda Iudeilor care în însuși Roma se bucură de voia ce au a-și săvârși cu slobozenie cele ale religiei lor.

**17.A** înțeles papa că prin scrisori nu putea să dobândească cele ce dorea, și nădăjduia că poate prin împreună vorovirea să poată să o isprăvească. În sfârșit a hotărât să meargă la Autocratorul. Faptă Apostolească, așa este aceasta, adică să meargă episcopul Bisericii să îndrepte ceea ce socotește că are trebuință de îndreptat, dar nu a fost faptă politică, de vreme ce avea de a face cu un Autocrator, care făcea câte nu s-au lenit să facă câte au făcut și alte împărății mult mai înainte a le face, și mai ales că curtea Romii știa foarte bine că cele ce făcea Autocratorul erau drepte. În sfârșit papa a hotărât să facă această călătorie, a venit la Viena, dar nu a dobândit decât cinste, drept aceea după ce în vederea multora a împărtășit pe Autocrator, și a propovăduit din Amvonul Bisericii cum că Iosif este adevărat fiu al Bisericii, și prieten al sfântului scaun, așa sa întors la Roma. Este adevărat însă că multe Mănăstiri pe care Iosif au fost hotărât să le strice, au rămas numai pentru rugămintea papii, și ca să arate împăratul că nu este așa de pizmătareț cum îl propovăduia.

### ***Cu chip iscusit osândește pe farmazoni.***

**18.**Disidemonii cei cei ce se nevoiau să dovedească în orice chip că Iosif nu este Hristian, aștepta să vadă ce chip va întrebuința pe cei ce se numeau farmazoni (francmasoni). Dar înțeleptul Iosif cu o poruncă despre acest lucru și-a arătat socotința, ca și către politică frăția aceasta este o religie ca și celelalte, de se află această frăție, drept aceea și aceasta trebuie a se bucura de slobozenia ei-și, de care se bucură și celelalte, pentru aceasta, în porunca sa zice. „Frăția aceasta ale căreia taine îmi sunt necunoscute, că nici am voit cândva a o cunoaște, nici am avut periegrie<sup>23</sup> despre aceasta, fiindcă crește și se întinde și în orașele (politice) cele mici, poate să ajungă în abuzuri păgubitoare pentru religie, pentru aceasta voi, ca zisa frăție, de la care iese oarecare bine către aproapele și către săraci, să fie sub apărarea împărăției, și ca adunările ei să se facă cu slobozenie, însă cu îndatorire, lojă să nu aibă, decât în Mitropolia fiecărei Eparhii, și ca acei câți vor face adunările

---

<sup>23</sup> Poate apăra cineva ceea ce nu cunoaște? n.tr. („Frăția aceasta ale căreia taine îmi sunt necunoscute...)

acestea ale frăției, trebuie să facă știre judecătorei pentru ziua și ceasul adunării, și să dea izvod la ocârmuitorul Eparhiei, care să cuprindă toate fețele ale acestei frății.”

**19.** Acestea și altele au isprăvit Iosif pentru religie, pe care le tac pentru scurtare, din acestea se vede că nu a fost gonaci al Bisericii, ci gonaci al disidemoniei și al abuzurilor, și că mai ales a curățit credința Hristianilor, și a apropiat-o oarecum la simplitatea ei cea dintâi.

### ***Starea Lehie.***

**20.** Săvârșindu-se August 3 împăratul Lehie, Autocratora Ecaterina a întrebuițat mijloace și toată puterea sa, și a suit în scaunul Lehie pe Stanislav Poniatovski. Această suire a împăratului, și mai ales îndemnarea ce a arătat spre a înceta goana împotriva celor ce nu sunt catolici (precum se va zice mai jos), a stat pricină de a ridicat multe prihăniri și clevetiri împotriva lui Stanislav, și în sfârșit o revoltă atât de înfricoșată, încât norodul și nobilii ca să apere credința lui Hristos, care pentru întâia poruncă și dă pe Duhul păcii, au adus pe lucru că sa pustiit, sau stricat, și sa împărțit împărăția la mâini străine, din pricina confederației. Pentru a înțelege cineva drept ce este confederația, este de trebuință să știe, ce este, și ce a fost Lehia.

### ***Despre nobilii Leși.***

**21.** Aceasta este singură silnicie în toată lumea care cu titlul de aristocrație, au ținut păzind și împărăteasca cinste, și este o închipuire a ocârmuirii gotice, îndreptată și făcută după locuri. Eugeniștii și clerul, totdeauna între ei neuniți la cuvânt, totdeauna sunt uniți de câte ori cere aceasta ca să înfrâneze puterea împărătească, cu închipuire că îndreaptă libertatea lor, de care ei îi lipsesc pe cei de neam mai de jos. Norodul de jos de obște este robit pentru nenorocita ursită a oamenilor, care în tot locul pricinuieste, ca numărul celor mulți să fie supus celor mai puțini, și după un chip, ori după altul. Plugarul seamănă și îmbunătățește pământul, nu pentru sine, ci pentru domniile săi, care stăpânesc nu numai locul și osteneala mâinilor lui, ci și pe însuși trupul lui, pentru că au voit de a-l vinde, și mai înainte putea și să-l omoare ca pe un dobitoc necuvântător. Nobilul nu este dajnic cuiva fără numai lui-și, și de este vinovat a fi judecat pentru pricină învinovățitoare, este trebuință de a se aduna întregul neam. Nu îndrăznește cineva a-l închide, decât după ce îl va osândi judecata, pentru aceasta niciodată nu este torturat. Sunt unii nobili, care slujind pe cei bogați, primesc leafă de lună ca celelalte slugi, și vor mai bine a se supune celor asemenea

lor, decât a se îndeletnici la meșteșuguri, ori în neguțătorie. Robia celor mai mulți supuși, slava deșartă și trândăvia despre cealaltă parte, pricinuieste pe pierderea meșteșugurilor și a științelor, în locul cel aducător de roade, adăpat de cele mai frumoase râuri ale Europei, de unde mult mai înainte puteau prin canale a se uni Arcticul cu Marea Neagră, și a se împreuna negoțul Asiei cu al Europei, de ar fi primit Leșii să lucreze. Puțini sunt meșteri și neguțători în Lehia, Scoțezi, Gali, Germani, și Evrei, care cumpără ieftin și la preț mic produsele, le vând cu atâta aur la nobili. Cine vedea pe un împărat al Lehiei în slava lui cea mare, l-ar fi socotit că este cel mai tare și cel mai neatârnat al Europei, dar însă nu avea nici o asemănare. Lehii fac cu el o învoială, pe care la celelalte împărății o fac împărății cu supușii lor. Când este încoronat împăratul, jură Pakta Conventa, și slobozește pe supușii săi de jurământul supunerii, de câte ori nu va păzi legile aristocrației. Alege toate boierii, și dă toate cinstirile, fiindcă nici boierie, nici cinstire, nu se dă prin moștenire, fără numai moșiile și noblețea. Fiul Palatinului și fiul Împăratului, nu au nici cel mai mic drept la dregătoria părintească. Iar între împărat și aristocrație este acest fel de osebire: Împăratul, după ce a dat o boierie, nu poate să o ia înapoi, iar aristocrația are putere să-l lipsească de împărăție, și să o dea altuia, când nu păzește legile. Nobilii cu toate că sunt cu covârșire râvnitori pentru noblețea lor, adică noblețea de a face răul, de multe ori pe hotărârea sa (unul) o vinde, dar nu-și vinde niciodată socotința care supusul este dator a o avea către stăpânitorul său. Îndată ce îl alege localnic, ori străin. Palatinii temându-se de slava deșartă a lui, și supărarea de a-i fi supuși îi stau împotrivă cu mii de greutăți și uneltiri. Cei mari care de el se fac, și nu se mai desfac, în loc de a i se supune, și de a-l avea ajutor, mai totdeauna i se fac vrăjmași, iar acei câți se află împreună cu el, și poartă grijă de curte, se urăsc de cei asemenea lor, și din aceasta se fac două frații, împărțire neapărată întru o stăpânire unde vor împărat și totodată slobozenie. Câte se cuvin neamului, sunt ocârmuite de adunările neamului, care de obște se numesc Diete, acestea se alcătuiesc de Senat și de mulți nobili. Cei ai senatului și episcopii se numesc Palatini, starea a doua este alcătuită ipopsfii (ori deputații) Dietelor mici ale tuturor Eparhiilor. Mai întâi șade Arhiepiscopul Niesin, și Primas al Lehiei, firescul epitrop al împărăției la vreme de văduvie a scaunului. Cel mai întâi a toată împărăția, după împăratul, și câteodată, fiindcă se întâmplă a fi persoană Bisericească, însă nu totdeauna, socotește să aibă covârșiri împărătești,

pe care adunarea îl privește nu ca împărat, ci de judecător mai ales, și ca unul ce poartă numai numele sfatului Aristocrației. După așezământuri trebuia se face în Lehia și în Lituania, Eparhie pe care Ladislau Iagelo a unit-o cu împărăția la veacul 14 cu numele de marele Ducat al Lituaniei. De cele mai multe ori deputații Eparhiilor cărora li se încredințează mântuirea și siguranța, și buna norocirea patriei, îndeletnicind-u-se numai pentru câștigul lor, hotărăsc pricinile pentru care se trimit, cu săbiile în mână ca vechii sarmați ori sagromați, dintru care se pogoară. Fiecare nobil deputat al unei Eparhii, la Dietă are slobozenie care să zică: Liberuin vero, adică cu sobozenie împotriva zic. Fiecare obștește are voie să strige această zicere: „Împotriva zic,” cu care dezleagă și strică hotărârile și sfaturile care toți împreună le-au făcut, și de se va duce de la Dietă, trebuie să se strice adunarea. Doftoria însă ce o întrebunțează leșii la o întâmplare de acest fel, este mai rea. Rar se întâmplă a nu se împărți în două fatrii, și atunci neunindu-se la glas toată adunarea neamului, fiecare fatrie face osebite adunări, și adunarea neamului trăgând pe cei ce stau împrejur în partea lor, aceea ce va birui ori cea mai multă la număr, ori cea mai puțină la număr, face hotărârea cea desăvârșit. Acest fel de adunări osebite după așezământurile împărăției nelegiuite, legiuite însă din obișnuire, se fac ori împotriva împăratului, ori în numele împăratului. Când încetează prigonirile adunărilor celor osebite, atunci Dieta obștească întărește, sau strică pe cele din parte osebite. Fiecare Dietă poate să schimbe cele câte cea mai dinainte le întărise, precum un împărat are voie a strica nu numai hotărârile cele făcute în vremea sa, ci și cele făcute în vremea împăraților celor mai dinainte de el. În urma unei revoltate adunări ca aceasta, a luat început războiul cel mai de pe urmă în Lehia, care a dus la dezbinarea ei, din pricina disidemoniei și cumplitei goane împotriva celor ce nu erau catolici. Și pentru mai multa înțelegere, descriem dintru început pricina.

## CAPITOLUL XXIV.

### PRIGOANA ÎMPOTRIVA NEUNIȚILOR ÎN LEHIA.

*Micislau 1 împărat al Lehiei.*

**1.**Micislau Ducele al Lehie prin femeia sa Davroica fiica lui Vladislav Ducele Boemiei, primul care a primit credința Hristiană la anul 965 în Lehia. După aceasta întâiul împărat al Lehie a stătut Vladislav Iagelo, ori Iageloniul Ducele Lituniei, care iubind pe Edviga, ori Edvigia fiica lui Ludovic craiul Ungariei și al Lehie, sa făgăduit a se face Hristian, și după moartea sa să se unească Ducatul Lituaniei cu împărăția Lehie. Apoi voiajând cu soția sa prin Lituania a întărit credința Hristianilor între toți supușii. Pe la mijlocul veacului 16 în Lehia a intrat eresul lui Luther prin oarecare tineri care în Witemberg și în Lipsia se adunaseră de Lutheranism, care întorcându-se în patria lor au început a semăna scornirile cele noi ale lui Luther în vremea împărăției lui Sigismund Augustul, după puțină vreme a intrat și eresul lui Calvin, și la anul 1587 Luthero-Calvinii au luat voie prin decret obștesc de a săvârși cele ale religiei lor slobod și fără oprire. Cu vreme au intrat și ruși și greci, și de obște sau numit Disidenți, sau Neuniți, ca unii ce nu se împărtășeau împreună cu Leșii spre a recunoaște pe episcopul Romii, ca Domn al totului.

***Goana împotriva celor ce nu se uneau cu catolicii.***

**2.**Episcopii Lehie, văzând că din zi în zi crește numărul Neuniților și se împuținează numărul oilor lor, au început a-i bântui cu afurisanie, prin care îi lipseau de glasurile pe care le aveau și ei în Dietele Aristocrației. Din acestea sau prilejuit multe neorânduieli, pentru că următorii Bisericii Răsăritene, și Luthero-Calvinii, împotrivindu-se și voind ca după legile Aristocrației să se adune împreună la Diete, și să-și aibă glasurile lor, erau goniți, și erau întristați. Pentru aceasta împăratul Sigismund prin al său decret din anul 1563 Iunie 16 a poruncit ca nimeni să nu fie prigoni sub pretextul de religie, ci să rămână în drepturile lor. Iar de la anul 1568 Dieta din Grondu Lituaniei l-au întărit tot pe acest decret, adăogând încă: ori din cel fel de cumenicație și mărturisire sar tâmpla a fi, să se bucure de drepturile lor fără oprire. Tot această lege a fost întărită și în Dieta Dublinului la anul 1569.

**3.**Săvârșindu-se Sigismud Augustul și fiind proclamat împărat al Lehie Erric 2 împăratul Galiei, a jurat înaintea lui Dumnezeu să păzească totdeauna pronomiile și drepturile lor celor ce nu se unesc cu catolicismul. Acest jurământ l-au făcut și toți moștenitorii lui. Sigismund din neamul lui Gustav Baza, fiul lui Ioan 3 împăratului Svekiei, a fost ales împărat al Lehie, fiindcă se trăgea din neamul lui

Iagelo, și apoi de Sveki sa ridicat la scaunul Svekiei, însă cu făgăduința ca să păzească nestrămutate toate dogmele lui Luther, fiindcă cei mai mulți din Sveki erau Lutherani. El însă fiind catolic voia să introducă în Svekia religia Latinilor, pentru aceasta Svekii l-au pogorât din scaun. Pentru aceasta întorcându-se în Lehia au cerut izbândă împotriva Lutheranilor, ispitindu-se mai întâi să strice sfințita lege ceea ce apăra pe cei ce nu se uneau, nu a putut a început a se sfătui cu Iezuiții ca să întrebuițeze alt meșteșug, o goană aspră și tăcută. Câți erau din seksta Romană lau toate boierii împărăției, fie și nevrednici cei ce le cerea, ajungea să făgăduiască că sunt de religia Romană, îndată lua ceea ce dorea. Dimpotrivă de era grec cel ce cerea, ori altul din cei ce nu se unea, de ar fi fost și vrednic și iscusit de a plini slujba aceea, măcar să fi fost și cea mai mică, nu o lua, întru atâta că noblețea, bogățiile și celelalte daruri personale ale celor ce nu se unea, întru nimic se socoteau.

#### *Urmarea goanei.*

**4.**După moartea acestuia toți câți au împărășit, au jurat acest jurământ. Pronomiile acestea ale celor ce nu se unea nu erau întărite numai de legi osebite ale Aristocrației, și de jurăminte ale împărăților Lehieci, ci erau adevărate la încheierea păcii de la Olbiakin de la 1660 ce sa făcut între sveki și Lehi, de Lehi de Sveki, de Frederic Gullielmu Electorul de Brandenburg și din partea Germaniei, care se adunaseră la învoirea acestei păci. Iar în anul 1686 sau întărit dreptățile și pronomiile acestea în Rusia, când Lehii au cedat Rusiei Smolenskul și Ucraina. Toate aceste puteri întru o unire au luat asupra lor apărarea și ocrotirea pronomiilor celor neuniți ai Lehieci.

**5.**În sfârșit după ce a ieșit din scaunul Lehieci August Electorul Saxoniei, de Carol 12 al Svekiei și de marele Petru iarăși a fost urcat în scaun la 1709. Catolicii au voit să-și izbândească împotriva lui Carol 12 apărătorul neuniților, deci la 1717 la o Dietă, la care se aflau numai cei din cumenicația Romană, a fost propus ca în viitor neuniții să nu facă cele ale religiei lor, fără numai în Bisericile cele zidite, să nu mai zidească altele noi, și alte oarecare. Cuvântul acesta sa părut aspru multor episcopi ai Dietei, dar însă sa legiuit. Dar August împărat fiind înțelept, au înțeles că o lege ca aceasta va porni mare goană și un război pierzător, pentru aceasta la anul 1717 Februarie 3 a slobozit o Diplomă în acest fel: „Iar despre religia celor ce nu se unesc, ca să nu socotească cum că prin capetele cele ce sau mai adaos întru cele de curând legiuite,

averea Bisericii, ori cinstea cea asemenea lor, și pacea lor au primit oarecare pagubă și bântuire, noi facem cunoscut că cele mai adaose în capetele legiuite, nu trebuie să strice cât de puțin, conjuratele și aliatele adunări din anii 1573, 1632, 1648, 1669, 1674 și 1697 nici învitoreștele noastre tratate (**Pasta Conveta**), încât acestea cuprind aceste de folos și ajută celor ce nu se unesc cu religia. Noi păzim pe cei ziși de străină slăvire, întru toate slobozeniile și voile lor cele ce se pomenesc în toate zisele conjurătoreștile și alianțele con-adunări, după însuși ale acelora înțelegere (care înțelegere vază-se și să se țină de către toți cei ce sunt în slujbe, și ofițeri și de judecători. Iar spre încrederea uneia ca aceasta am poruncit, ca să se întărească acestea, însemnate cu mâna noastră, și pecetluite, cu pecetea Împărăției.” – Sau dat în Varșovia în 3 Februarie 1717.

### ***Tulburarea în Turon.***

**6.**Decretul acesta în loc să pricinuiască pace, au aprins gâlceava, pentru că cei ce legiuiseră mai înainte în Dietă împotriva, nu au suferit ca și cu un chip cu acesta să se strice legea (pravila) lor, au început a se împotrivi, de unde sa ridicat dezbinare între Lehi, alții urmând Decretului lui August Craiul, ajutau împreună celor ce nu se uneau, iar alții, mai ales lingușitorii curții Romane, au îmbrățișat legiuirea Dietei, pentru aceasta aflând mulți următori, au început pe față a izgoni pe Neuniți, risipind Bisericile, școlile și spitalele, silindu-i să intre în Bisericile Latinilor, și să-și aducă copii să-i boteze la Latini, și să scape de aceasta, sau îndatorat a plăti dajdie când cineva urma a se boteza, a se împărtăși și a se îngropa.

**7.**În anul 1718 au început a-i goni pe neuniți și din slujbele lor, pe unii ia surghiunit, altora le tăiau capul, și cu nenumărate cazne să-i muncească. Întâmplarea ce a urmat în Turon cetate a împărăției Prusiei la anul 1724 au făcut pe goană obștească. Că pricindu-se în cuvinte oarecare ucenici ai Iezuiților și alții ai Protestanților, sau adunat norodul, și văzând că pricirea sa abătut în ocări și batjocuri, au năvălit împotriva Iezuiților, au intrat în Colegiul lor, au răpit icoanele Sfinților ce se găseau acolo, între care era și icoana Născătoarei de Dumnezeu, pe care norodul a aruncat-o în tină, făcând și alte necuviințe. Iezuiții au alergat îndată cerând izbândire împotriva cetății Turon, care au luat tăindu-se capul mai marelui cetății, și ale oarecărora mai aleși cetățeni, ca unii ce nu au fost destoinic să potolească o revoluție ca aceasta, alții au fost spânzurați, și alții au fost dați focului.

**8.**Alt fel povestește această întâmplare Lacombiul în *Istoria Nordului în Tom 2* unde zice așa: „În cetatea Turon, sa aprins revoltă mare între Protestanți și Iezuiți. Această revoltă a luat începutul de la o Litanie, unde oarecare ucenici ai Iezuiților au voit să îndatorească pe mulți copii ai cetățenilor Protestanți să-i îngenunche. Locuitorii sau unit în osebite trupuri și au făcut tot felul de necuviințe. Norodul cel prost au oborât porțile Colegiului Iezuiților, au prădat și au pustiit mănăstirea și Biserica lor. O pricină ca aceasta care trebuia să aibă mari urmări, pentru osebiții partizanii ai celor ce avea stăpânire ale celor Catolici și Neuniți ale Protestanților, sau arătat la Dieta neamului cea din Varșovia. Au pedepsit pe începătorii acestei revolte, și pe mai marele cetății pentru că nu au luat măsuri împotriva acestei revolte sa osândit să i se taie capul, și sa rânduit ca în viitor o jumătate din judecători să se ia dintre catolici, și cealaltă jumătate dintre cei ce nu se uneau. Și părinții cei din tagma Bernardinilor, și-au luat iarăși Biserica și mănăstirea care o risipise Neuniții.”

#### ***Creșterea prigoanei.***

**9.**De atunci au început nu numai norodnicii a goni pe Neuniți ci și Fratorii, Iezuiții, Dominicanii, și alții din Bisericile și din mănăstirile lor, mai ales în Lituania, întru atâta că Rusia la anul 1729 a scris Craiului, să dea înapoi Bisericile drept slăvitorilor, care le-au fost răpit în Lituania și în toată împărăția. Și la anul 1731 împăratul Breitaniei au vestit lui August, că a voi să silească conștiința oamenilor la ale religiei, se face pricinuitor a-și păgubi împărăția sa de cetățeni buni și folositori, pentru aceea îl îndeamnă pentru folosul lui, să îndrepte pricina. August împăratul îndată au poruncit Primatului Papei și Senatului să facă și să înceteze goana, zicând către Nunțiul Papii, care se împotriva acestei porunci: „Eu mă aflu cu mila lui Dumnezeu spre cercetarea și apărarea supușilor mei, fără osebire, și să-i întăresc în drepturile lor, după legile împărătești.”

**10.**Au încetat puțin goana, dar pe ascuns iarăși erau prigonii Neuniții până la anul 1765. Oarecare Iezuiți, și în urmă Fratorii au hotărât ca pe grecii cei ce locuiau în Miscialbul Lituaniei să-i întoarcă la dogmele Bisericii Romane, dar neputând a-i îndupleca cu bine, au început cu goana, silindu-i să-și aducă copii la Bisericile Latinilor să se boteze, iar aceia împotrividu-se, au fost bântuiți osândiți la moarte, din care unii sau sfârșit cu moarte cumplită, iar alții și-au scăpat viața năzuind la Biserica Latinilor.



**11.** Îmbărbătându-se din aceasta Iezuiții au sporit goana, lipsind de dregătorii pe cei ce locuiau în Lituania, și-i oprea și de la Diete zicând: că de voiesc de a se bucura de privilegiile dăruite lor de împărăție și din faptul că se trag din neam nobil, să se lepede de religia lor, și să se unească cu Latinii. Nobilii Neuniților văzând că nu pot una din două, sau socotit și au chemat spre ajutor jurămintele strămoșilor, jurămintele împăraților, ale izbânditorilor și ale apărătorilor lor, legile patriei lor, și legile tuturor neamurilor, apoi au năzuit într-un glas către Ecaterina a 2-a a Rusiei, la Svekia, Danemarca, și Prusia, cerând mijlocirea lor.

***Rusia, Svekia și Dania îi apără.***

**12.** Nu au pregetat mai ales Autocratora Ecaterina a Rusiei a întrebuința toate chipurile ca să potolească gâlcevile Lehilor, și au fost siliți a întrebuința sila armelor. Despre aceasta sa făcut Dietă în anul 1766 și sa propus pricina aceasta mare a Neuniților. Primas cel și episcop al Cracoviei, ca primul șezător între episcopi, au stătut împotriva tuturor noilor scorniri (neoterismelor), muștrând pe împărat ca fiind călcător de lege pentru că nu păzea jurământul, adică de a păzi totdeauna religia catolică, și de a nu da voie sau slobozenie Neuniților, încât în loc de îndreptare, a urmat goana. Îndată curtea Rusiei a prezentat înaintea Dietei cum că voia împărătesei a fost ca să înceteze goana, și Neuniții să aibă slobozenia religiei, și să se bucure de toate drepturile de care se bucură și Lehii cei slobozi. Puțină mulțumire a aflat cererea ei, pentru aceasta a fost nevoită a-și porni oastea sa, și iată tulburarea, gâlceava, împerecherea stăpâna inimile Lehilor, și sa făcut amestecarea care apoi a împărțit Lehia. Despre o parte tulburările cele dinăuntru, și despre alta frica cea dinafară, făcea pe Leși să facă necuviințe, în loc de a îndrepta ceva. Rusia voia să se liniștească Lehi, și să primească: 1. A înapoia Bisericele Neuniților câte le risipise, a nu-i opri de a zidi și nouă, unde vor, și unde le place, a nu fi supărați la sfințitele slujbe ale religiei lor, atât pentru Taina Liturghiei, cât și pentru Botez, nuntă, îngropare, învățământ, și în sfârșit să aibă toată slobozenia. 2. Dieta să legiuiască în toată împărăția ca în viitor Neuniții să se bucure de slobozenia de a avea Biserici, Preoți, Arhierei, și câte se cuvin Ierarhiei Bisericești, și să fie cu totul slobozi de supunerea la Pastorii Latini. 3. Să nu fie îndatorați cu nici o dare canonică ca mai înainte. 4. Școala Grecească din Movilov să fie netulburată și nesupărată. 5. Ca episcopul și Episcopia Rusiei albe cu toate satele dimprejurul ei să fie ale Răsăritenilor, și Biserica atât cea a

Răsăritenilor, cât și cea a Luther-Calvinilor să fie convenite fiecareia. 6. Ca nici unul din Iereii Răsăritenilor ori Luther-Calvinilor să fie supus judecăților de prin cetăți celor Bisericești, ci numai județului împărătesc. 7. Să nu cuteze cineva a opri nunțile cele între osebitele religii, ci să fie slobode, și copii după religia născătorilor. Solul Prusiei din partea împăratului său au propus cererile de mai jos: 1. Ca Bisericile și învățătoriile pe care le aveau mai înainte Luther-Calvini să le aibă iarăși, să înnoiască pe cele învechite, și să zidească nouă unde vor voi. 2. Ca Luthero-Calvinii și Răsăritenii să-și poată alege pe păstorii lor, pe dascăli, să propovăduiască, să lucreze ale religiei lor toate cu slobozenie, fără a fi supuși vreunii dărilor către enoriile și parohiile Latinilor. 3. Să supere<sup>24</sup> institutele și școlile din Lisa, și din Movilov etc. 4. Ca de obște toți Neuniții să nu fie nicidecum siliți a se judeca în Catolismu, decât în judecătoriile laice împărătești. 5. Să nu silească cineva a îndrepta însoțirile prin nuntă, ci fiecare după voia și credința sa. 6. Legiuirea anului 1716 să strice și să șteargă, și de obște Răsăriteni și Luthero-Calvinii și însuși nobilii Leși să fie de o cinste (adică asemenea) în toate cinurile<sup>25</sup> dările și celelalte ale împărăției. Iar împărații Angliei și ai Daniei au poruncit trimișilor în Varșovia să aducă cărțile lor pecetluite, în care erau cuprinse mai aceleași nemulțumiri ale lor, arătând aceiași osârdie și râvnă ca a Rusiei, și a Prusiei.

### ***Pecetea lui Clement 13.***

**13.** Despre altă parte Episcopii Latinilor îmbărbătându-se din pecetea Papei Clement 13, au luat puțin repaus. Această pecete fiind vestită, se cuvine să o arăt:

„De ce se apropie vremea, în care trebuie a începe Dieta, socotim, și cu dreptate chibzuim, cum că Luthero-Calvinii se vor lupta cât vor putea să dezlege și să stingă cu totul legile cele ce sau făcut împotriva lor, ori măcar să schimbe tăria și puterea lor. Pentru aceasta de trebuință socotim și de folos, să întâmpinăm în vreme potrivită apucăturile lor, noi însă nu putem să dobândim mai bine scopul nostru, decât înălțând Apostolescul glas, și îndemnându-vă pe voi toți, oricâți ați fi, ca înfocându-vă cu râvna de adevărata credință, să vă luptați împotriva încât va fi cu putință ca niște înțelepți asupra sfaturilor vrăjmașilor Catolici învățături. Deci precum mai cu osebite ești dator tu frate, pentru dregătoria ta care o ai de la împărăție mai întâi de toate, legile

<sup>24</sup> Poate că să nu supere n.tr.

<sup>25</sup> funcțiile

cele mântuitoare, care privesc la statornicia și păzirea credinței, pentru care frăția ta ai râvnă nemărginită și nebiruită, precum ne este cunoscută, am voit prin această pecete a noastră să deșteptăm credința și frica voastră de Dumnezeu, înfocata râvna voastră, ca și cu tot chipul să păziți nevătămată inima iubitului nostru în Iisus Hristos fiu Stanislav împăratul Lehie, cu tot chipul de năvala potrivnicilor și apucăturile lor, care pot a strica și a slăbănogi pe credința lui, ori a-l face să treacă cu vederea, și să nu se îngrijească de vicleniile și cursele lor cele împotriva credinții. Am auzit că Neuniții sau jeluți la mulți împărați, din cei ce nu au parte din sfânta credința noastră, pentru ca acei împărați să ia asupra lor apărarea către împăratul Lehie, adică să le ajute ca să-și dobândească cererile prin mijlocirea lor. Pentru aceasta frăția ta ești mai mult dator a purta grijă și luare aminte de a priveghea, pentru că Neuniții având apărarea acestor împărați, vor îndupleca pe al Lehie, și mărimea lucrului cere sânguință și pe îngrijirea voastră, de vreme ce credința catolică se află în primejdie. Și mai întâi de toate de vreme ce Neuniții vor întrebuița toate chipurile, ce poate a povățui pe vicleana politică ca mai mult să crească primejdia. Poate că arătat nu vor cere de a se bucura de credința care o slăvesc ei, fără ispită și supărare, ci vor cere să-și împlinescă mai cu lesnire scopul lor sub pretextul creșterii meșteșugurilor și a științelor, și a negoțului, și căci cu averile lor bine vor noroci împărăția. Când cu o mască și o perdea ca aceasta vor înfățișa buna norocire și binele împărăției, atunci vor cere să fie slobozi întru ale credinței lor, îngrădindu-și cererea pentru meșteri și lucrători. Dar fiindcă adevărat buna norocire se întemeiază pe mântuirea sufletelor pentru care Domnul nostru Iisus Hristos sa făcut jertfă, ca să ne facă pe noi părtași, pentru aceasta nu este nouă iertat pentru creșterea bunătăților vremelnice să călcăm dreptele noastre hotare. Frăția ta, înțelegi lesne, că o creștere și sporire ca aceasta a meșteșugurilor ce o vor și o nălucesc aceștia, nu privește la alta decât toate eresurile a lua slobozenia lor, ca să poată vederat a-și propovădui învățătura lor, cea vicleană, și nu este lucru mai păgubitor Bisericii, și adevăratei bune cinstiri mai vătămător decât o scornire și o de nouă creștere ca aceasta. Că este întocmai cum între miei ai introduce niște oi râioase ca să îi spurce. Voi știți, că Mântuitorul sa făcut jertfă vie pentru Biserica a toată lumea, pentru ca să o sfințească, precum și o a sfințit prin scaldătoarea apei, cu Cuvântul vieții spre a sta de față înaintea Sa Biserica aceasta ca o strălucită, fără prihană, ori pată, sfântă și neosândită. Cuvântul vieții

este însăși Evanghelia, cel ce crede întru ea, se curăță de păcatele sale, și adevărații Păstori de acest Cuvânt fiind povățuiți, sunt datori a priveghea cu râvnă, ca nu cumva lucrul care trebuie să fie nouă bună mireasmă vie, să se facă nouă pentru pângărirea sa miros de moarte. Fiindcă frăția ta ești dator a păzi către acestea curată și nestricată credința, pe care și te sârguiești dea pururi a o păzi întreagă despre relele ce îngrozesc vrăjmașii săi cei dinafară, așa e nevoie, ca frăția ta ca asemenea să privești și să pândești pe vrăjmașii, care ascunzându-se în cele dinăuntru, se nevoiesc a micșora strălucirea și vrednicia Bisericii noastre, lipsind-o și luându-i stăpânirea și slobozenia ei. Pentru un ca aceasta, socotesc că al frăției tale este lucrul, a te osteni cu toată puterea, împreună cu toți episcopii, între care frăția ta ești întâiul șezător, ca să păziți nesilită și statornică slobozenia Bisericii, atât împotriva vederatei puteri, cât și împotriva vicleșugurilor ascunse ale vrăjmașilor ei. Acestea dar sunt câte noi am socotit de nevoie a le arăta vouă, pentru ca să isprăvim și să plinim Apostolească noastră datorie, pentru care ne-ar prihăni și ne-ar osândi, că nu am plinit-o la o primejdie mare ca aceasta.”

**14.**Papa ca Proestos al Bisericii Latine cu adevărat și-a făcut datoria sa, de a scrie în acest chip, este adevărat cum că știa că puțin ajutor va da purtarea sa de grijă și sârguința, în niște împrejurări ca acestea, de vreme ce Neuniții erau mulți, și împărații care îi apărau erau puternici și tari. Drept aceea a poruncit Legatului său să adune pe cei mai aleși și să-i sfătuiască să apere credința și dogmele Bisericii Romane, nu a pomenit însă cuvânt pentru slobozenia cea de față de carte se bucura Neuniții. Și a plăcut tuturor Leșilor chipul cu care sa purtat solul lui papa la o întâmplare ca aceasta.

### *Dieta.*

**15.**În sfârșit sa început Dieta, cei mai cu pricepere din Lehi vedeau că prigonirile și gâlcevile nu se puteau liniști, drept aceea se nevoiau să tragă duhurile boierilor, spre a nu lua aminte la unele ca acestea, și au propus alte pricini să se judece, care rămâneau totdeauna nesăvârșite, fiindcă boierii voroveau totdeauna numai cele despre credință. Cu toate acestea sa sfârșit Dieta, la care atâți episcopi catolici sau aflat potrivnici Neuniților, încât Castelanul Çtemicof, zice, că cercetând legile, află că Neuniții nu aveau dreptul să aibă nici case în locurile împărăției, că Neuniții nu pot a dobândi altceva, decât să rămână în starea și stăpânirea ce o avea din vechi, adică să stăpânească locurile ce le avea din început,

să nu fie supuși la alte dări decât la enorii, pentru ca să-și boteze copii și să-și îngroape morții lor, și să aibă slobozenie să învețe și să-și facă cele ale religiei lor, numai prin casele lor.

**16.0** hotărâre ca aceasta nu a fost plăcută împăraților, mai ales împărătesei Rusiei, pentru aceasta a început a spori înainte oștile Rusești în Lehia, și acesta era semn că urma numaidecât război, pentru că împărăteasa trimitând 30.000 de ostași, a poruncit împăratului Lehie să adune îndată o Dietă, și să se facă numaidecât o hotărâre. Pentru aceasta este lesne a înțelege cineva câtă tulburare sa pricinuit râvnitorilor religiei Catolice, și mai ales că împăratul Prusiei asemenea a înștiințat pe împăratul și aristocrația Lehie. Îndată Luther-Calvinii cei de bun neam ai Lehie-Prusiei, văzând apărarea împăraților, sau adunat la cetatea Torn, unde 260 au iscălit o unire împotriva catolicilor, pentru a dobândi cu puterea armelor ceea ce nu putea dobândi cu bunătatea. Acestora au urmat și Lutero-Calvinii Lituaniiei, ajutați de oștile Rusești. Unii ca aceștia au năzuit la ajutorul celorlalți împărați, și cu osebire la Poarta Otomană, și iată începutul acestui înfricoșat și prea iute război al Rusiei, Lehie și al Porții Otomane.

## CAPITOLUL XXV.

### PETRU 2 AL RUSIEI, ȘI ECATERINA II-a.

#### *Petru 3 însuși stăpânitor al Rusiei.*

**1.** Suindu-se în scaunul Rusiei Petru 3 după moartea Elisabetei mătușa sa, a început a arăta urâciunea care o avea către supușii săi, și iubirea ce aducea către împăratul Prusiei. Toată oastea sa a rânduit să se îmbrace ca oastea Prusacă, mai ales el însuși sa îmbrăcat după forma lui Frederic împăratul Prusiei, ținând mai de multe ori ceata Vulturului negru, cu acest epigraf: „Prietenia prețuiește aceasta.” Sa împăcat cu el întorcându-i locurile pe care cu atâta vărsare de sânge le dobândise Rusia, care lucru nu numai pe Ruși ia întărâtat, ci și toată Europa a pus-o în mirare. Voia să întocmească o ocârmuire ostășească, și schimbase forma gărzii vechi, întru alta nouă, la boierii alegând mai mult pe străini decât pe supușii săi, făcându-se vrăjmaș supușilor lui, și francezilor, și germanilor, iar prieten numai cu prusacii, a aprins iarăși

vechea gălceavă cu Dania pentru Ducatul Olstein, încât de ar fi rămas ceva mai mult în scaun, sar fi aprins război obștesc în toată Europa.

### ***Scornirile din nou ale lui.***

**2.** Pentru scornirile din nou acestea de ale lui, au început Rușii a se nemulțumi și a prihăni din nou pe împăratul, în sfârșit apucăturile lui cele mai de pe urmă împotriva Bisericii și acelor Bisericești au fost spre pieirea lui. Mai întâi au zidit o Biserică Luterană, la care adeseori mergea, nu atâta pentru evlavie, cât pentru defăimarea drept slăvitoarei Biserici Ruse, vrând a întoarce pe Ruși la Lutheranism, pentru aceasta a poruncit ca preoții și monahii să-și radă bărbile, să lepede rasele, și să se îmbrace cu haine ca ale slujitorilor Luterani, și fiindcă nu putea să oboare Sfintele Icoane de prin Biserici, a împuținat numărul lor, necinstindu-le, și numind pe drept slăvitori, închinători de lemne. Și în sfârșit a poruncit ca toate averile Bisericești și Mănăstirești, să se ia împărătești, și să ia de la hazne fiecare după treapta și cinul său. Înțeleptul și cuviosul Arhiepiscop al Novgorodului sau înfățișat înaintea lui, și cu chip nobil ia arătat, că nu este bună necuviința și chipul acesta păgubitor al scornirilor din nou, celor de acest fel, ci țarul cu defăimare l-au depărtat. Rușii ce și mai înainte erau mânioși asupra lui pentru prefacerile cele politice, sau aprins atât pentru schimbările și defăimarea ce arăta împotriva drept slăvitoarei Biserici, încât ca într-o clipeală de ochi l-au pogorât din scaun. Nenorocirea aceasta a lui Petru sau tâmplat în vremea când el se afla la un palat, care îi fusese dăruit de mătușa sa Elisabeta, numit Oranzebaum, bând într-o sănătate a trei persoane, adică a lui Frederic 3 al Prusiei, a lui George 3 al Britaniei, și a lui Petru 3 al Rusiei.

### ***Conjurație împotriva lui.***

**3.** Au alergat Rușii către Ecaterina femeia lui Petru rugând-o cu lacrimi să sloboadă Biserica, și neamul Rusiei de tiraniile bărbatului său. Aceasta era fiica lui Hristian August Ighemonul Analt-zerbet, și se numea Sofia Augusta Friderica, care părăsind Lutheranismul a îmbrățișat dreapta slăvire, când a luat de bărbat pe Petru 3 la anul 1745, schimbându-și numele în Ecaterina Alexiovna. Aceasta de multă vreme suferea ura ce o arăta către ea bărbatul ei, și defăimarea cea mai rea, încât nu numai că nu voia a o cinsti pe ea ca pe o împărăteasă, ci nici să o știe de femeie a sa, ea alta nu putea face, nici se zăbovea cu alta, decât că plângea nemângâiată întristându-se pentru sine, și pentru nenorocirea neamului, și cu durere de inimă privind pe unul născut fiul ei, încă prunc

fiind, lipsit de scaunul strămoșesc, de însuși neomenitul și nepăzitorul de dreptate tatăl lui, fiindcă acest fel este zakonul (legea) la Ruși, că Domnitorii pot să-și aleagă moștenitor ori pe cine ar voi. A făgăduit dar ea pe cât va putea slobozenia neamului, și așa cei mai aleși au făcut o conjurație împotriva lui Petru, și au dus-o la bun sfârșit. Petru era mai nesimțitor, beat mai și când era postit, și cu trei zile mai înainte de nenorocirea sa, un ostaș ia vestit conjurația cea ridicată împotriva lui, și el au poruncit să-l bată.

***Petru este oborât din scaun și pus la închisoare.***

**4.**Deci începătorii conjurației au fost trei frați Orlof, Rozomovski, Volohonski, și Paninu, când Petru se afla la Oranzebaum, iar Ecaterina la Petrof departe la 7 mile, în închisoare, pentru că nu se putea a se muta din loc fără de slobozenia lui Petru. Unul din ai conjurației a fost pus la închisoare din porunca țarului, atunci ceilalți temându-se și sfătuindu-se, au alergat Alexie Orlof, noaptea la Petrof în 28 Iunie, au scos pe Ecaterina prin fereastră, și dimineața a adus-o la Petersburg, unde ostașii și norodul cu bucurie au propovăduit-o împărăteasă însăși stăpânitoare, apoi după 2 ceasuri au dus-o la Biserica din Kazan, unde Arhiepiscopul Novgorodului cu cei mai întâi ai clerului o aștepta, care au primit-o, au recunoscut-o de singur stăpânitoare, și au cântat slavocuvântare de mulțumire. În această vreme sau adunat toate oștile cele ce se aflau în apropiere, și către seară, sa îmbrăcat ca singură stăpânitoare cu forma cea veche a gărzii, sa suit pe cal, și a pus în rânduială puțina sa oaste, care era ca la 15.000 de oști, a mers la Oranzebaum pentru ca să oprească pe bărbatul său despre a aduna oști. Petru însă aflând cele ce sau întâmplat, și văzând că nu este nădejde de scăpare, a scris către Ecaterina rugând-o să-l lase să se ducă la Ducatul Olstein, dar neisprăvind, scrie și a doua scrisoare prin care în public se leapădă de scaun cu jurământ de ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel la 29 Iunie 1762. A ajuns Ecaterina, a prins pe Petru, și la adus la palatul la care locuia mai înainte când era mare Duce. Apoi după 8 zile sa săvârșit cu moarte firească, cu toate că unii zic că a murit otrăvit. Dar cel ce scrie o Istorie, nu trebuie să se întemeieze pe voroavele și presupunerile norodului, ci pe dovezi, mai ales la pricini care ating atât pe împărați vii, căci din datele arătare în lucrări de au cercetat cu scumpătate, ce a făcut Ecaterina despre aceasta, se vede cuvântul acela mincinos. La aceasta un singur lucru este vrednic de arătare, sfatul doctorilor și a anomiștilor cel din porunca împărătească, care au

deschis trupul împăratului, și cercetând cu mare luare aminte măruntaiele cele dinăuntru au mărturisit că nu a fost otrăvit, ci că putea a fi viu încă 5 luni de ar fi fost căutat cu silință. Vezi *Imerologhionul*<sup>26</sup> la *Enciclopedia anului 1762 Tom 6 partea 1 foaia 145*.

### ***Ecaterina 2-a singură stăpânitoare a Rusiei 1762.***

**5.**La 1 Iulie a intrat Ecaterina în Petersburg, la 2 sa înfățișat înaintea Senatului, și tot în 2 și 3 în aceeași lună a primit și solii care au mers să o heretisească<sup>27</sup> pentru urcarea pe tron. În următorul Noiembrie a mers la Moscova și a fost încoronată. Îndată ce sa suit în scaun fără tulburare, fără gâlceavă, și fără asprime, după ce a rânduit un sfat întru care singură a propus chipul cu care să fie ocârmuită împărăția Rusiei în viitor, a început a pune în lucrare condica cea nouă, cu toată liniștea a îndreptat prigonirea clericilor, rânduindu-le fiecăruia lefuri după osteneala lor, și după osebita lor pregătire, luând prisosul la alte bune lucrări ale obștii. Aceasta îndată a arătat buna ei îndrăzneală și înțelepciunea, fiindcă însăși această lucrare a fost pricina de au crescut ura clericilor împotriva bărbatului ei Petru 3.

**6.**Numele Ecaterinei 2 se cuvine a se revărsa între urmașii împodobit cu slavă și cu laude, pentru că a crescut pe desfătata sa împărăție, întinzându-i hotarele, și câștigând Eparhii, pe care împărații Rusiei cei mai dinainte de ea le stăpâneau numai cu numele. Aceasta însă se cuvine unui condei mai înalt, pentru că cea mai mică lipsă, cea mai puțină scăpare din vedere, ar întuneca icoana mare-încuviințatelor, și slăvitelor isprăvi prea înălțatei și prea Hristiana Ecaterina, care ar fi o lucrare necuviincioasă și nepotrivită, unuia ce sare hotarele întru care este îngrădit.

### ***Mincino-Petru 3.***

**7.**Abia apucase a se sui în scaun, și sa făcut o conjurație asupra ei. Un ofițer cazac, fugar, numit Pugaciov, a ridicat revoltă, declarându-se pe sine Petru 3 împăratul, și de bărbat al lui Ecaterina 3. Mulți Leși l-au ajutat împreună, de unde au început a-și semăna nebunia sa cu prostime, fără a socoti cât de puțin să-și plăsmuiască istoria cu pricini și socoteli vrednice de crezare, au tăiat monedă cu chipul său și cu scrierea pe ea: „Petru 3 însuși stăpânitor,” pe o parte și pe cealaltă parte: „înviind și izbânditor.” Au început a aduna oști, și nădăjduindu-se în ajutorul Lehilor, a îndrăznit a bate război, a stăpâni locuri, și a veni la

<sup>26</sup> Calendar

<sup>27</sup> Felicite



Petersburg. Împărăteasa însă au trimis oaste asupra lui, și numai cu 12.000 de ostași la biruit, i-au împrăștiat pe ale lui, și l-au prins viu în anul 1764 l-au adus la Moscova, și au poruncit ca de viu să fie tras pe roată muncitoare, pe care a și murit.

## CAPITOLUL XXVI.

### BĂRBAȚII PROCOPSIȚI DIN RĂSĂRIT ÎN ACEST VEAC.

#### *Ambrozie Iereu.*

1. Ambrozie preot de la care au rămas 4 învățături, două la Patimile Domnului, la întâii Apostoli Petru și Pavel, și una la „Aflat-am pe Iisus Fiul lui Iosif.”

#### *Vasile.*

2. Vasile din Ostrovul Kutali, învățător al școlii din Patmos, a scris multe elinește, și în limba proastă câteva, ci nu sau dat la lumină.

#### *Constantin Ieromonah.*

3. Constantin Ieromonah Moshopolit iscusit în limba elină și latină. A scris despre purcederea Sfântului Duh, despre întâietatea papii și a curții Romane, despre cumenicație, și alte oarecare slujbe scurtate, tipărite la Moshopoli din Macedonia la 1746.

#### *Teofan Procopovici.*

4. Teofan Procopovici din Kiev, a voiajat și a ascultat pe înțelepții din Italia, în vremea marelui Petru a stat Arhiepiscop Novgorodului. A scris multe cărți de teologie și filosofie, din care cele de filosofie sau tipărit, iar cele de teologie se păstrează în manuscris în Rusia. A scris și în Latină prea bine, cea despre purcederea Duhului Sfânt, care a fost tălmăcită de prea înțeleptul Evghenie și sa tipărit cu rămășițele lui Vrienie în Lipsia la Tom 3 foaia 183.

#### *Gherasim Ierodiacon.*

5. Gherasim Ierodiacon și moștenitor al școlii lui Macarie de la Patmos. Patrie ia fost Bizantia. Acesta ajungând întru sfințenie sa săvârșit în Creta la 1740 și moaștele i se află întregi la Ostrovul Creta în Mănăstirea Sfintei Treimi, afară de sfânta dreaptă, care a fost trimisă la școala din Patmo. A scris sholiile la partea 4-a a gramaticii lui Gazi, și multe altele, care au rămas netipărite.

***Neofit diacon.***

**6.**Neofit diacon Morant, bărbat procopsit și grămătic prea bun, a alcătuit o gramatică în multe pagini, a alcătuit și legi politice, care au rămas nesăvârșită pentru moartea sa întâmplată puțin mai înainte.

***Procopie Moshopolit.***

**7.**Procopie Moshopolit, procopsit cu multe limbi, a scris o sintagmă despre elinii procopsiți din vremea sa, care a fost tipărită la biblioteca lui Favrikie.

***Serafim.***

**8.**Serafim din Pisidia, Ierokirix (propovednic sfințit) a tălmăcit multe cărți în limba Otomanilor cu litere grecești pentru Caramanlăi, a dat la tipar și teatru politic, fiind tălmăcit de Alexandru Mavrocordat al Ungro-Vlahiei din Latină.

***Eustatie Plachida.***

**9.**Eustatie Plachida din București, doctor, a călătorit prin Anglia pentru învățatură.

***Agapie Monahul***

**10.**Agapie monahul cretan, tâlcuitorul Psaltirii și tălmăcitorul Sinaxarului.

***Antim Ieromonah.***

**11.**Antim<sup>28</sup> Ivireanul Ieromonah, care a fost și tipograf la tipografia alcătuită la București.

***Antonie Bizanteanul.***

**12.**Antonie Bizanteanul învățător al școlii din Constantinopol, a scris Hristoitia.

***Eustatie Argenti.***

**13.**Eustatie Argenti, din Hio doctor filosof, a scris împotriva Latinilor și despre cele 5 osebiri. Apoi amăgindu-se a scris o carte despre al doilea Botez, pe care căruia zicerea a combătut-o Calinic Patriarhul Constantinopolului, fost al Ibrăilei, împreună și pe cea a lui Hristofor Etolu, prin îndemnul Sinodului.

***Calinic 3 Patriarhul Constantinopolului.***

**14.**Calinic 3 Zagorean din scaunul Iracliei al Constantinopolului. Se păstrează multe alcătuirii ale acestuia prin versuri și logografice (adică scrise de rând) și un catalog despre cei ce au fost Patriarhi după

---

<sup>28</sup> Despre Sfântul Antim Ivireanul vezi vol. III pagina 434 nota subsol

luarea Constantinopolului. În vremea acestuia Dimitriada a fost cinstită cu rangul de Arhiepiscopie.

***Cuviosul Pahomie mucenicul.***

**15.** Pahomie mucenic cuvios din Rusia de jos, care a căzut în robie și aducându-se de agareni care fiind adus într-o Eparhie din părțile Răsăritului, și zăbovind acolo destulă vreme, a venit în Sfântul Munte Athos, și trăind viață pusnicească, apoi iarăși întorcându-se la Filadelfia, a primit acolo mucenicia pentru Hristos de la Agareni și tăindu-i-se capul, sa arătat purtător de cunună între cuvioși și mucenici la 1730 al căruia moaște sau săvârșit și săvârșesc minuni, aflându-se în Mănăstirea marelui Teolog.

***Ștefan Zaborski***

**16.** Ștefan Zaborski episcopul Riazanului, bărbat înțelept, care după ce sa desființat vrednicia Patriarhală în Rusia sa făcut mare sfetnic tainic de marele Petru, și exarh al Rusiei și întâi șezător al Sinodului. A scris iliricește o carte piatra credinței împotriva lui Frangisul Vudeul, vezi pe *Leclie la biblioteca germană Tom 17.*

***Anania diacon și dascăl.***

**17.** Anania dascăl și diacon al școlii din Constantinopol, a scris o carte despre părțile și măruntaiele gramaticii.

***Anastasiu Makedon.***

**18.** Anastasiu Makedon din Nicusa, mădular al Academiei împărătești a Borușilor, a scris spre cinstea lui Elladie celui din Tettalia.

***Gheorghe Fața.***

**9.** Gheorghe Fața Iereu înțelept și procopsit paroh al Sfântului Gherghie din Veneția. A alcătuit o gramatică, și pildele lui Solomon, a fost hirotont, ori mai bine zis a trebnicit arhieriu Veneției cu titlul de Filadelfia, și a căzut în argită și aforismu Bisericesc, pentru o voroavă amănunțită a bătrânimii pentru cinci litre de aur ale curții Romane, și pentru smintelile și necuviințele fraților, și pentru alte amănunțite cuvinte precum se va zice mai jos.

***Teofil al Cambaliei.***

**20.** Teofil din Ioanina episcop al Calmbaniei, a scris cartea numită visteria dreptei slăviri, care cuprinde și vorovește în scurt despre Dumnezeu, despre credință, despre tâlcuirea și întrebuițarea celor 7 Taine, despre cele 10 porunci, și despre cele mai de nevoie obișnuiri ale sfintei Biserici în voroavă proastă, după întrebări și răspunsuri.

***Dimitrie Pamberi.***

**21.**Dimitrie Pamberi de Moshopoli, frate cu Procopie Moshopolitul Iatrofilosof, a scris multe, mai cu osebire tâlcuire la pavăza lui Iraclie, făcută pentru Isiod, încă și 200 de istorii elinești, și epistole către Gheorghe Trapezuntul, și Gheorghe către Dimitrie.

***Lazăr Trapezuntul***

**22.**Lazăr Trapezuntul Iatrofilosof și dascăl în București, a alcătuit hronologia Domnilor Ungro-Vlahiei la 1767.

***Macarie Patmiul***

**23.**Macarie Patmiul diacon împodobit cu fapte bune, știutor de învățături, vestit pentru fapta bună și pentru școala pe care întâi a alcătuit-o în Patmo, a scris cartea numită Sfințita trâmbiță, și alte de retorică.

***Chesarie Bizantean.***

**24.**Chesarie Bizanteanul bărbat mult învățat și vestit, de la aceste se află o Pashalie veșnică.

***Metodie Antrakitul.***

**25.**Metodie Antrakitul, din Latină a tradus în elină cursul matematic, pe care apoi Arhiprezbiterul și dascălul Balan Vasilovici, la pus în dreaptă rânduială.

***Gherasim Patriarhul Alexandriei.***

**26.**Gherasim Cretan Patriarhul Alexandriei prea înțelept și prea sfânt, ale căruia multe alcătuiri și învățături se păstrează, și epistole către marele Petru al Rusiei.

***Antonie Catiforul.***

**27.**Antonie Catiforul din Zakint, a alcătuit o gramatică, scrisul vechi și nou cu icoane.

***Gherasim Leriul.***

**28.**Gherasim Leriul Mitropolit al Iracliei, care a tipărit în limba proastă grecească cartea Armenopolon, a fost tare în politică.

***Dionisie Patriarhul Constantinopolului.***

**29.**Dionsie Patriarhul Constantinopolului, Bizantean, i se păstrează oarecare rugăciuni către Născătoarea de Dumnezeu, și o tâlcuire, și epistole către împărații Rusiei, și către Patriarhul Adrian.

***Maxim din Peloponez.***

**30.**Maxim din Peloponez, a scris despre cele 5 osebiri împotriva Latinilor.

***Meletie al Atenei.***

**31.**Meletie al Atenei vezi viața lui la începutul Tomului I al acestei Istorii.

***Ioachim Focas.***

**32.**Ioachim Focas din Ostrovul Kefalonia, învățător, retor, și Ierokirix (propovednicu).

***Natan Hiotul.***

**33.**Natan Hiotul Mitropolitul Aghialului, știutor de limba elină și latină, a stat învățător al școlii din Hio.

***Spiridon Spinola.***

**34.**Spiridon Spinola din Kerkira, a alcătuit o învățătură Hristianicească prea pe larg arătătoare, și o mică alcătuire de pravilă, și un răspuns la epistola Urania a lui Voltaire.

***Partenie din Peloponez.***

**35.**Partenie a scris o tălmăcire a canoanelor.

***Dorotei din Mitiline***

**36.**Dorotei Ieromonah, din Mitilene filosof Aristotelic, și Epistimon, ale căruia multe alcătuiuri elinești se află, și după Tucidid și Xenofon, prea bun elin.

***Dositei Patriarhul Ierusalimului.***

**37.**Dositei Patriarhul Ierusalimului, a scris două cărți, una scrisă elinește, și alta Hronograful Arăpesc.

***Constantin Gordatu.***

**38.**Constantin Gordatu, Hiot, a tipărit cea despre întrebuintărea sferilor.

***Ierotei Comnino.***

**39.**Ierotei Comnino, Iatrofilosof Arhiepiscop al Dristii, ale căruia multe alcătuiuri se află, și Apoftegmata (socotițe de înțelepți).

***Ierotei Metaxapulos.***

**40.**Ierotei Metaxapulos, Cretan, acesta a făcut roata.

***Ierotei Ieromonah.***

**41.**Ierotei Ieromonah din Peloponez, dascăl al școlii din Scopel, a tălmăcit cartea lui Efrem.

***Contoidis***

**42.**Contoidis dascăl lui Antioh Cantemir.

***Visarion Lungul.***

**43.**Visarion Lungul, Ieromonah, dascăl în Ioanina, a scris gramatica tehnologică.

***Sebastos Trapezuntul***

**44.**Sebastos Trapezuntul dascăl al școlii din București, acesta a alcătuit și a tipărit în București două cărți, Eotologhiul, și învățătura dogmatică, a tălmăcit în cuvânt prost Cuvântul lui Sinesie cel către Arcadie, și capetele lui Agapit către Iustinian, și cel al lui Isocrat către Dimonic și Nicolae împăratul Ciprului. Au scris spre surparea calendarului Latin, despre gramatica școlii la gramatica lui Apolonie, despre Taina Sfintei Euharistii către Hrisant.

#### *Serafim*

**45.**Serafim Mitropolit al Mitilunii, tălmăcirea lui în limba proastă greacă a fost osândită, și aruncată în foc la 1704 în Constantinopol de către Sinod.

#### *Platon Mitropolitul Moscovei.*

**46.**Platon Mitropolit al Moscovei și al Carisiei, a scris învățătura Hristianicească, și o descriere a lui Melchisedec.

#### *Evghenie Vulgaris.*

**47.**Evghenie Vulgaris Proin-Arhiiepiscop al Poltavei, Slaveniei și al Hersonului, bărbat înțelept ca nici unul din vremea noastră, știutor de multe limbi, a voiajat mai în toată Europa, în Borusia a fost cinstit de împăratul, iar în Rusia a luat cununa virtuților sale, unde a trebnicit nu numai ca un Arhiiepiscop, ci a fost cinstit și de către Ecaterina țarina Rusiei, a tălmăcit cartea cea despre prigonirile Lehieii întru care au mai adaos și Manualul despre toleranța religiilor, au tălmăcit și cea despre Purcederea Duhului Sfânt a lui Procopovici. A alcătuit o logică foarte bună, pe care mulți o socotesc ca pe o anevoie de înțeles și unii poate nepricepută. Au trebnicit la multe locuri și învățător. Mai demult în Petersburg a dat la tipar Enneaida prea dulcelui poet Ovidiu, în măsuri și frumos, pe Homer urmându-l. A trecut din această viață la odihna veșnică.

#### *Nichifor Teotoki.*

**48.**Nichifor Teotoki, din Kerkira, Arhiiepiscop al Astrahanului, bărbat înțelept și mult învățat, ales predicator sfințit, a tipărit învățături multe și folositoare, și două Kiriakodromion, adică tâlcuire la Evangheliile Duminicilor de peste an, și cuvinte morale. A alcătuit ori a tălmăcit o Fizică din Latină, și surpare împotriva lui Voltaire a dat-o la tipar. A fost iscusit în elină, latină, și italiană a vorovi și a scrie.

#### *Nectarie.*

**49.**Nectarie Patriarhul Ierusalimului. A scris în elină o zicere împotriva ori muștrare împotriva stăpânirii papale în Biserica.

### ***Marcos Caburis***

**50.**Marcos Cakis Caburis din Kefalonia, învățător la meșteșugul himicesc în Academia din Patavia, mădular al acelei Academii, a lui Stocolm și Upsali, Iatrofilosof, știutor al limbilor elină, latină, italiană și franceză, a dat la știință o descriere a unei vietăți de mare, care se numește Armenistars, ce se află în Ostroavele Venețienilor, mult trebnică pentru fireasca istorie, vezi-le tipărite în nouă-le adunări ale lui Kalogera Tom 3. A scris și ispitire despre feru.

### ***Marin Comis.***

**51.**Marin Comis Carburis frate cu Marcu de mai sus, procopsit la cele mihanicești. Acesta a pornit piatra prea mare și o au adus în Petersburg în anul 1777 etc. Vezi perigrafia care însuși o a tipărit la Paris la 1777.

### ***Spiridon Millias***

**52.**Spiridon Milias din Kerikira, a dat la lumină un Epistolar și învățături.

### ***Balan Vasilopul.***

**53.**Balan Vasilopul (adică Vasilovici), Arhiprezbiter, și dascăl în Ioanina, acesta a pus în rânduială matematicescul drum, cel tipărit pe numele său, care mult mai înainte a fost tălmăcit de Metodie Antrakitul din Latină.

### ***Dionisie.***

**54.**Dionisie Ieromonah din satele Dimitriadei a tălmăcit pe prost pe Simeon noul Teolog.

### ***Gheorghe Constantinovici.***

**55.**Gheorghe Constantinovici îndreptător în Veneția, a alcătuit lexiconul cel în 4 limbi, cel tipărit însă este nedeplinit, pentru că tipograful temându-se de multa cheltuială, au făcut de l-au scurtat.

## **CAPITOLUL XXVII.**

### **CEI PROCOPSIȚI AI EUROPEI DIN ACEST VEAC.**

#### ***Flaminius Cornarus.***

**1.**Flaminius unul dintre Senatorii Veneției, bărbat înțelept și procopsit în Istorie, a alcătuit o carte despre Bisericile Venețiene și

Turcelane, cele strălucite prin vechile tâlcuiri, în care arată începutul și așezarea tuturor Bisericilor Venețienilor și ale Ducatului.

### **Castul Inochentie.**

2.Castul Inochentie din ceata Predicatorilor. A scris o tâlcuire sfințita teologie judecătorească despre Botezul cu Duhul Sfânt și cu foc, întru care dovedește mincinos eresul celor ce slăveau că plinindu-se 1000 de ani de la Înălțarea la cer a Mântuitorului nostru Hristos, va fi a doua venire. Încă despre slujirea și închinăciunea sfințită și obștească a icoanelor (chipurilor), de neamuri împotriva noastră a drept slăvitorilor, întru care se nevoiește a dovedi că Răsăritenii fac nedreptate că judecă pe Apuseni pentru chipurile cele cioplite<sup>29</sup>. Vezi pentru aceasta pe *Mațukelie, Tom 1, partea 2 foaia 812.*

### **Kuirinu Cardinalul.**

3.Cardinalul Kuirinu vestit pentru buna cinstire, înțelepciune și moralul său. Multe a scris, printre dintre care este și vechea urmare a greceștii drepte slăviri. Voroave la partea I a Postului de 40 zile a grecilor, începuturile Kerkirei unde a fost episcop. Vezi catalogul cărților alcătuite de el în *pro pomenirile către cea a celor procopsiți ai Italiei Tom 5 Partea 3 foaia 33 și Nearalele Veneției an 1754 foaia 24.*

### **Chelsie Miliabakas.**

4.Chelsie Miliabakas din Mediolan, teolog vestit, a scris o voroavă despre dar, despre așezările potrivite la tainele Botezului, însemnări la cele 101 protasuri ale lui Kuesneliu, tâlcuire la mulți Psalmi, manual despre Taina Botezului, manual despre Euharistie, manual despre Treime, două cărți de dialoguri, despre păcatele din neștiință, și despre socotința de crezământ, despre moral, manual de obște despre darul, înțelepciunea, înainte cunoașterea lui Dumnezeu, trebuința și puternica lucrare a Dumnezeiescului Dar, și multe altele. Vezi pomenirea *Istoria celor procopsiți ai Italiei foaia 266 și Istoria celor procopsiți ai Italiei Tom 12 foaia 280 și Nearalile Florenței Tom 17 foaia 343.*

### **Midletonie.**

5.Midletonie teologul, dascăl și bibliotecar vestit, carele au mers la Roma pentru cercetare, și luând aminte la toate cele ce erau în Roma, a dat o carte cu titlul: Epistolă din Roma, care arată asemănarea dintre papism și idolatrie, ori că religia Romană se trage de la vechii Romani,

---

<sup>29</sup> Statuile din Bisericile catolicilor. N.tr.



și mai întâi arată că tămâia o au neamurile (ori păgânii). 2. Despre sfințenie, ori apa sfințită, zice că stropirile au fost din vechime, după zisa lui Herodot. 3. Făcliile icoanelor, praznic al egiptenilor, Lihnariile<sup>30</sup> după zisa lui Herodot. 4. Aducerile înainte și afierosirile, statuile la pereți, și coloanele Bisericilor. 5. O deplină asemănare între sfinții și Bisericile Romanilor, și între Idoli a mai josiților dumnezeii păgânilor. 6. Vechii Romani aveau ave-au pe dumnezeii lor cei drumeți, care apărau drumurile, ulițele și răspânteile, tot aceasta fac și Latinii, punând pe la drumuri chipul Maicii Domnului, și statuile. 7. Minunile, scăpările, și feluritele cete ale monahilor, se potrivesc cu păgânii, care jertfeau popii elini și ai Isidii.

***Andrei Tipad.***

**6.**Ioan Andrei Tipad Iezuit din Kefalinia, nepotul lui Tipald al Filadelfiei, a alcătuit și a tipărit în anul 1752 o carte numită: Propovăduitor către adevărata Biserică a lui Iisus Hristos, fiind propusă mai cu osebire următorilor lui Fotie, în Cartea 1 cuprinde obștește despre Biserică și despre întâietatea papii, iar 2. Despre purcederea Duhului Sfânt, și despre azime (adică pâinea nedospită cu care Latinii săvârșesc Euharistia. *Vezi Istoria celor procopsiți ai Italiei Tom. 6 cartea 3 capitol 5.*

***Natanail Alexandru.***

**7.**Natanail Alexandru născut în Rouen, din tagma Dominicanilor, filosof, teolog iscusit, bărbat cuvios și bine cinstitor, au scris câteva capete alese ale Istoriei Bisericești a 17 veacuri, Teologie dogmatică și morală, și altele multe. *Vezi Biblioteca Dominicanilor a lui Ehard și pe Nikeron Tom 3.*

***Iacob Basnagiul.***

**8.**Iacob Basnagiul din Luther-Calvini, știutor al limbilor elină, latină, franceză, germană, italiană, și anglicească, teolog și filosof iscusit, și unul din bărbații cei mai străluciți dintre Luther-Calvini. Au scris sfânta cumenicație, ori manual despre trebuința din mijloacele de a se împărtăși cineva cu vrednicie, carte, cu toate că era alcătuită de unul din Luther-Calvini, au plăcut mult și catolicilor.

***Dionisie al Sfintei Marta.***

**9.**Dionisie al Sfintei Marta născut în Paris, din tagma Benedictinilor, ales în teologie și în filosofie. A scris despre mărturisire,

---

<sup>30</sup> lămpi

împotriva calvinilor, Istoria lui Grigore papa Romii, etc. Vezi *Biblioteca Istoria lui Kerf, și pe Nikeron Tom 5.*

***Claudiu Fleuri.***

**10.** Claudie Fleuri din Paris, carele din tinerețea sa se iscusea la meșteșugul său cel părintesc, adică de avocat, apoi sa dat la citirea Sfintei Scripturi, a Părinților Bisericii, la Istorie, și la pravile, și sa făcut cel dintâi Istoric, era Abate și duhovnic împăratului Franței. Sa săvârșit la anul 1723 de 83 de ani. A scris o catehisis istorică, moralul Israiltenilor, moralurile Hristianilor, Istoria Bisericească în 20 de Tomuri, aceasta este cartea cea mai aleasă, ce sa scris despre o pricină ca aceasta. Cuvânt despre Istoria Bisericească, aceasta este o carte aleasă și prea trebuitoare. Vezi despre aceasta pe *Dupinul, Biblioteca lui Clerc, și pe Nikeron.*

***Iacob Lanfantie.***

**11.** Iacob Lanfantie, ori Lanfant dintre Luther-Calvini propovăduitor prea vestit. A scris istoria soborului din Constantia, istoria soborului din Piza, Istoria războiului Husiților, și soborul din Vasilia, cărți care cu toate că toate trei sunt alcătuite de un Luher-Calvin (ori Protestant), însă nu cuprinde ura și mânia ce au aceștia asupra catolicilor, ci pe singur adevărul. O carte pro a unirii Răsăritenilor cu scaunul Romii, ori dezvinovățire pentru despărțirea de scaunul acesta, și Istoria femeii Papa Ioana<sup>31</sup>, etc. Vezi *Biblioteca Germană Tom 16 și Nikeron Tom 9.*

***Petru Vrunie***

**12.** Petru Vrunie Francez, propovăduitor prea iscusit în Istoria Bisericească. A scris multe, dar cele mai importante sunt: Tâlcuirea istorică cea după slovă, și dogmatică a rugăciunilor și săvârșirilor Sfintei Liturghii, cum a avut începutul, a sporit, a înaintat, etc. În voroava 10 a acestei cărți, dovedește că multe mărturii a multor autori cum că prefacerea ființei pâinii nu se face cu cuvintele rânduiei Euharistie, ci îndată cu rugăciunea chemării asupra, pe care preotul o face în numele Bisericii. Mulți i-au stat împotrivă zicând că este de nevoie de chemare asupra, dar el a răspuns cu bărbăție în altă carte, numită, Apărarea a vechii slăviri pentru dezbinarea Euharistiei. Vezi despre el *Imerologhion (jurnalul) celor procopsiți al anului 1728 și pe Nikeron Tom 11.*

---

<sup>31</sup> Ioan VIII vezi Tom II al acestei Istorii.

### ***Renodotie.***

**13.** Evsevie Renodotie din Paris, știutor al limbilor elină, latină și arabă, procopsit la filosofie, teologie, și în Istoria Bisericească, bărbat cuvios, bine cinstitor, și cu fapte bune, virtuos. A scris veșnicia credinței Bisericii catolice despre taine, și despre celelalte articole ale religiei, și ale bune rânduieli, adunare a Liturghiei Răsăritene, cartea cea mai bogată decât toate, spre întrebuințarea Coptilor, Iacobiților, Melhiților, și a Nestorienilor. Și Istoria Patirahilor Icobiteni Alexandriei. Vezi pe *Nikeron Tom 12* și *Istoria Bibliotecii Academiei împărătești Tom 12*.

### ***David Martin.***

**14.** David Martin din reformați, iscusit în limbile Răsăritene, procopsit în Teologie, și la citirea Scripturii, și ale Părinților, și ale Istoriei Bisericești. A scris manuale despre fireasca credință, alegere a credinței și a isprăvilor ei în învățături, manual al descoperitei religii, etc. *Nikeron Tom 12*.

### ***Daniil Vitmpi.***

**15.** Daniil Vitmpi englez, teolog vestit, bărbat cu totul pironit întru învățătură precum se vede din multele sale scrieri. Cu înfocată râvnă a scris împotriva Arieniilor și a Sokinianilor, dar către sfârșitul vieții **nu** sa arătat potrivnic acestor eretici, ci mai ales și următor al lor. A scris mulțime de cărți împotriva Latinilor, arătându-i de Idolatri, însă cartea sa, după ce sau împăcat latinii cu reformații, au fost arse în priveriște, fiindcă i se vedea pravățul său că era ca să aducă anarhie între Biserica și împărăția Angliei. Un manual spre dovadă că Biserica Romană și soboarele ei au greșit, dovedind că soborul acela adunat în Constantia, și cel din Vasilia, și cel din Trident, în toate canoanele despre cumenicație numai cu un fel se împotrivesc învățaturii celei primite de Biserica lui Iisus Hristos. Câteva manuale de predanie, de tâlmăciri și de tâlcuiri la Noul Testament, și mulțime de cuvinte teologice. Vezi *Atinele lui Oxonie Tom 2 foaia 1068 Biblioteca Anglicană Tom 14 foia 278* și pe *Nikeron Tom 21*.

### ***Ioan Fragkiscul.***

**16.** Ioan Fragkiscul Budeul, născut în Pomerania din Reformați, știutor de limba latină, elină, ebraică, haldeiască, și siriană, dascăl de filozofie și de teologie, învățător întâi de filozofie iticască și politică, și apoi de teologie. Au scris multe, însă cele mai vrednice sunt stihiele (principiile) filosofiei practice, principiile filosofiei teoretice. Așezământuri iticești (moralei) teologii, și Istoria Bisericească a

Vechiului Testament. Neunita Biserică Rusească cu cea Romană, adică oare care scrisoare a dascălilor Sorbonei către marele Petru al Rusiei adusă pentru unirea amândurora Bisericilor, alcătuită prea înțelepțește, strălucită cu însemnări. Spre răspunsul cărei cărți, a scris Ștefan Zaborski Arhiepiscopul Rodanului sistimă (alcătuire) de teologie, ori piatra vredniciei după învățătura drept slăvitoarei Biserici a Răsăritului. A mai scris încă Ioan Budeul (așezământuri de teologie dogmatică) și un lexicon istoric în germană. Vezi despre el *Biblioteca Germaniei Tom 22 foaia 120 și pe Nikeron*.

#### **Clarkiu.**

**17.**Samuil Clarkiu englez, filosof, teolog, și Ierokirix vestit. A pătit multe pentru că se părea a fi următor Arienilor. A scris despre stimea și proprietățile (însușirile) lui Dumnezeu, învățătura Scripturii, și multe altele. Vezi pe *Bertie Biblioteca Tom 3 foaia 414 și pe Nikeron Tom 35*.

#### **Gerardos.**

**18.**Gerardos Abate, teolog prea bun, a scris manuale despre chemarea sfinților, despre Euharistie împotriva Sokinianilor, despre negreșirea Bisericii, despre sfintele Icoane. Vezi pe *Nikeron Tom 37*.

#### **Mihail Amato.**

**19.**Mihail Amato din Neapole, învățător de legi și teolog, Protonotar Apostolesc, bărbat cu multă învățătură. A scris voroava istorico-dogmatică despre felurile ce intră în balsamul Sfântului Mir, despre pricina pentru care Soborul cel 1 din Niceia nu au adaos în simbol aceasta: sau pogorât în iad, și despre topoziția iadului, și altele asemenea. Vezi *Biblioteca Italiană Tom 7*.

#### **Alexandru Bolgias.**

**20.**Alexandru Bolgias Arhiepiscopul Firmanul Italian, unul din bărbații cei mai străluciți și mai înțelepți Apuseni ai vremilor acestora mai de pe urmă, care împreună cu Benedict 14 papa Romii, sa ostent mult spre a împuțina numărul sărbătorilor. A scris multe voroave și cuvinte, hronice și altele. Vezi pe *Mațukeli Tom 2 Nearaua 3 foaia 1745*.

#### **Gheroghirensiu.**

**21.**Iosif Gheroghirensiu Arhiepiscop al Samului, care fugind sa dus la Anglia unde a luat Biserică în Londra, și Ierurgisea după Răsăriteni. A scris starea aceasta ce se află a a acestor Ostroave Samo,

Naxo, și Patmo. Vezi pe *Beller la povestirea voiajului*, și pe *Rozemundul și Rikaltiul*, etc.

### ***Lukki Bonaventura.***

**22.**Bonaventura Lukki din tagma celor ce se zic mănăstirești, a scris două manuale despre golătatea celor întâi zidiți, Adam și Eva, și despre șarpele cel ispititor. Vezi *rămășiț. Istora Tom 5.*

### ***Nicolae Comnino Papadopol***

**23.**Nicolae Comnino Papadopol din Creta, hrănit la școala elinească din Roma. Mai întâi a trebnicit învățător în Frontistirion (îngrijitoarea eugenistilor) a Iustianupoli, bărbat prea înțelept, mult învățat, filosof, pravelist și teolog, precum au scris mulți despre el. Acesta a scris puține oarece despre prigonirile grecilor și ale latinilor, și cu acestea sa făcut cunoscut tuturor, și a fost chemat la Patavia, ca învățător de legi Bisericești. Însă era posomorât, evlavios, și atâta vrednic, încât a fost ales de către bătrânimea Venetienilor, ipopsifiu judecător (presudofiei) cei ce se numesc roata Romană, însă către bătrânețe sa făcut Iezuit, apoi au lepădat rasa. Și acesta a stătut apostat (revoltant) al Bisericii Răsăritene, și a fost dascăl a lui Hrisant Notara. A scris multe împotriva drept slăvitorilor. Fabrikie zice despre acesta: „Deosebindu-se acesta, pe nici unul din greci am văzut, împreună cu latini mai osârduitor și mai mult a iscodi scrierile Eladei cei nouă.” A scris el niște pro gândiri Taine Dumnezeiești învățătoare, întru care se fălește a fi drept slăvitor Răsăritean, apărând voroavele și bărbile călugărilor împotriva Catolicilor celor ce prihănesc acestea, dar aspru se purta a purcede Duhul Sfânt din singur Părintele, pe care o numește eres și nouă scornire a Fotinianilor. Drept aceea în toate cele din afară se vede drept slăvitor Răsăritean, adică după rasă, camilafcă (ertemisă să zic așa), iar după dogmă Apusean. Eu întemeindu-mă (zice autorul) pe laudele diferiților autori, mai ales pe ale lui Procopie al nostru, îl socoteam de bărbat mult mai sus, ci din întâmplare acum de curând citindu-i gândirile lui tainice cele de pe foaie, trimise către Meletie Tipald, m-am răcit pentru că l-am văzut, cu adevărat, precum zice Fabrikie, dezvălind mai toate scrierile elinilor celor mai noi, dar totodată mic teolog, știutor al legilor Bisericești, întrebuițând însă dreapta judecată, strecurând țanțarul Răsăritenilor și înghițind cămila Apusenilor. Și ce e de mirare dacă pentru a se arăta grec Apusean, a urmat pilda atâtora alții, care voind cu oarecare binecuvântată apucătură de Răsăriteni drept slăvitori să-și arate papistășia lor. Vezi despre

*Gimnaziu partea 3 foaia 84 pe Rodotan Cartea 3 despre începutul și creșterea cuvântului Apostolic în Italia cap 7, idem 4. Nearalele Florentine Tom 1 foaia 394 și pe alții.*

**24.**Nu e cu dreptul să tac între cei procopsiți ai veacului acestuia, pe doi copii care pentru agerimea minții și vârsta lor sau făcut mirare Europei. Unul se numea Ioan Filip Baratieru, iar celălalt Hristian Arrigos Einekiu.

***Filip Varatierul.***

**25.**Filip Varatierul fiind de doi ani și jumătate cunoștea curat cele 24 litere germane și la 3 ani citea cu toată slobozenia fără a se poticni nicidecum, sau a se împiedica în cetire ca și copii cei mici, cu toate că în anul 3 al vârstei sale a suferit o grea boală. La 4 ani vorovea latinește cu părintele său, fiindu-i și dascăl la început, avea destulă știință de istorie sfințită. La 4 ani și jumătate a început a învăța limba elină, și după 5 luni tălmăcea cu mare lesnire Noul Testament din elină în germană. La 13 Ianuarie 1726 a început cetirea Scripturii vechi după cei șaptezeci, la începutul lui Februarie anul 1727 o înțelegea și din elinească, latinească și franțuzească, în același an au învățat și limba evreiască, și a învățat Psalmii pe de rost și Pildele lui Solomon, afară de Psalmi pentru că părintele său nu-l lăsa să-i învețe pentru înțelegerea lor cea cu anevoie, îi tălmăcea însă din ebraică în Latină fără multă luare aminte, dar numai cu citirea. Cu părintele său vorovea latinește, cu maica sa franțuzește și cu sluga germana.

***Arigos Enekiul.***

**26.**Celălalt copil însă este vrednic de mai mare mirare. A fost fiul unui zugrav din Lubeca, sau născut în 14 Ianuarie a anului 1721 și sa săvârșit la 5 Iunie anul 1725. Întru această scurtă vreme de 4 ani și 5 luni, lucru mai de crezut, de nu ar fi adevărat de multe mărturii, pentru că fiind de 10 luni, a început a vorovi, și aceasta sa tălmăcit, fiindcă au văzut oare care închipuiri, și se vedea că dorește al le pricepe, ce însemna, pentru aceea i le-au tălmăcit. Cei ce stau împrejur luau aminte la gura celor ce îi tălmăcea închipuirile, apoi cu osteneală zicea câte o silabă din câte auzea. De atunci atâta în grabă sa pornit limba lui, încât în două luni, adică la vârsta de 1 an, vorovea, citea, și știa Istoriile cele mai de frunte ale Vechiului Testament, și fiind de 14 luni și Istoria Noului Testament. În luna lui Septembrie an 1723 câștigă atâta știință de vechea și noua Istorie și de cea zugraficească, încât răspundea la fiecare întrebare. Și-a împodobit gândul cu atâtea mulțime de graiuri

latine întru atâta, cât a început a vorovi latinește cu lesnire, și a învățat de rost așezământul lui Iustinian. După puțină vreme au învățat destul limba franceză și mai înainte de a începe anul 4 al vârstei sale, știa genealogia celor mai întâi familii ale Europei. Când au intrat în anul 4 al vârstei sale, părintele său la adus la Danemarca, unde înaintea împăratului și a celor mai mari sau înfățișat și au heretisit cu chip nobil pe cei ce sta împrejur, încât sau mirat toți. Întorcându-se la Lubeca a învățat a scrie cu toate că anevoie putea ține condeiul în mână. Și apoi de strașnice boli sa săvârșit în anul 1725. De ar fi avut niște copii ca aceștia o viață mai îndelungată, cât ar fi sporit întru științe? Însă se vede cum căci copii câți arată așa agerime de minte la o vârstă ca aceasta, au o gingașă alcătuire și cu neputință a viețui îndelung, fiindcă firea care a avut atâta grijă a le lumina mintea, na avut grijă de trup. Poate mulți cetitori se vor îndoii a crede despre niște tineri ca aceștia, că și eu la început nu era desăvârșit înduplecat a crede până ce am cetit scrierea împrejur ce o au dat Domnul Baratieru părintele copilului celui dintâi, vezi pe *Valetie despre copii ce au sporit întru învățături*, pe *Scuteru despre cei grabnici înțelepți (ori filosofi)*, pe *Bolfie despre sufletul grăbiților procopsiți germani*, pe *Klerfekeru în Biblioteca grăbiților procopsiți franțuzește*, și pe alții, vezi și *Biblioteca germană Tom 18 num: 3 foaia 78*.

## CAPITOLUL XXVIII.

### DESPRE ÎNCEPUTUL TAGMEI IEZUITILOR, CREȘTEREA ȘI SCĂDEREA, ÎNVĂȚĂTURA ȘI MORALA LOR.

#### *Ignatie Loyola.*

1. Ignatie Loyola, patriarhul și începătorul eteriei acesteia sa născut în Spania. Acesta la început sa dat la cele ostășești, și alerga înconjurând lumea, fiind om deșert și iubitor de slavă deșartă. În anul 1521 fiind de 30 de ani, se afla în cetatea Pampeluna fiind împresurată de francezi, acolo și-a stricat piciorul, din norocire sa vindecat, dar fiindcă hirurgii nu l-au fost vindecat drept, au pus el de i l-au rupt din nou și iarăși l-au lipit. După puțină vreme dezgustându-se de slujba ostășească, sa dat cu totul la lucrarea minții. Atunci sa stăpânit de feluri

de patimi, nevoindu-se cu vedenii, cu tulburări întru sine, cu uimiri din care se făcea că dobândește luminare și înțelepciune. A început a învăța limba Latină, dar nu a procopsit, în urmă sa dat la filosofie și în aceasta nicidecum nu a sporit. Au început a aduna ucenici să-i învețe, și să îndrepte științele oamenilor. Acesta a ridicat pe mulți asupra sa, pentru care pricină a fost închis, apoi a fost slobozit în anul 1532 cu făgăduința ca să nu învețe pe nimeni, de nu se va învăța mai întâi singur 4 ani teologia. El nu a voit și sa dus cu ucenicii săi la Slamagka, unde iarăși a fost pus la închisoare, căci ca un norodnic necărturar și fără de învățătură și știință vrea să învețe pe alții. Îngreuiat de acest fel de împiedicări sa dus la Paris ca ordonat să învețe dar nu a sporit nimic, ucenicii lui l-au părăsit, și a fost silit a găsi pe alții, a găsit numai 6 și el al 7-lea, și la 1534 au siliturgisit, și sa conglăsuat să meargă toți șapte să se închine la sfintele locuri ale Ierusalimului pentru întoarcerea la credința lui Hristos a necredincioșilor, să lase câte avea, afară numai de cele de nevoia trupului, și de nu ar putea plini această călătorie, să meargă la papa să-și recomande slujba lor.

#### *Uimirea lui.*

**2.**Întru o uimire a sa, care a ținut 8 zile, care la ținut 8 zile, zicea, Dumnezeu ia insuflat scopul (pravățul) și închipuirea și sporirea unei eterii, ce voia a o alcătui întru o zi. În vremea acestor uimiri au scris și cartea sa, Nevoințe duhovnicești și fiindcă fantezia lui era înfocată, a așternut și cartea sa în rânduială ostășească. Prezintă pe Iisus Hristos ca împărat prea soldățesc, chemând pe supușii săi, ca să-i urmeze la o ekstratie împotriva diavolului vrăjmașul său. Și descria pe Iisus și pe diavol ca doi voievozi de oști propovăduind război, și făcând câte sunt datori a le face mareșalii. Cum că Hristos preîntâmpină pe fiecare Iezuit când moare în război, ca să-l ducă în rai, mai ales câți intră în această eterie, nici odinioară nu vor merge în iad.

#### *Alcătuieste o nouă eterie.*

**3.**Avându-și mintea înfocată cu niște năluciri ca acestea a pornit cu următorii lui, care se făcură 10, și au mers în Veneția pentru ca să găsească corabie, acolo au început ei să învețe pe oameni, mai mult Loyola sa hirotonit preot, dar nu a fost chip a se statornici pentru multă vreme, pentru aceasta sa dus la Roma, unde ajungând a găzduit la casa Cardinalului Quirinu Sargoni. Acolo sau conglăsuat ca fără zăbavă să pună în lucrare o sfințită eterie (tovărășie) a religiei, aceasta să rămână pentru totdeauna, nici odinioară să se dezlege, ci să se întindă în starea



a toate părțile până la sfârșitul veacurilor. Aflându-se ei în Roma, Loyola a făcut cunoscut ucenicilor săi, că eteria ce va să o alcătuiască, oștindu-se sub steagul lui Iisus Hristos, nu se cuvine a lua alt nume decât eteria lui Iisus. Dar fiindcă întâmpina greutăți pretutindeni, a întrebuițat nu numai vedeniile sale, ci se nevoia a câștiga dragostea celor mai aleși ai Romii. ***Papa Paul 3 a confirmat eteria.*** Încât cu toate împotrivirile, a ajuns cu lingușirile și măgulirile sale, ca în anul 1540 eteria sa a fost confirmată de papa Paul 3. Însă cel mai mare ajutor a primit prin făgăduința ca eteria sa să aibă supunere nemărginită față de Arhiereul Romii. Deci papa a rânduit să se alcătuiască eteria aceasta de 60 monahi, iar după vremea sau mai adaos. La început eteria avea 10 persoane, iar la 1545 aveau 10 case, la 1549 2 Eparhii, una în Spania, iar alta în Portugalia, și 22 de case. După moartea lui Loyola la 1556 avea 12 Eparhii mari, la 1608. 24 de Eparhii, 21 de case a 293 de jurați. Gimnazii 33, case de ispitire și alte zidiri ca 93. În catalogul tipărit la Roma la anul 1679 erau însemnați că Iezuiții aveau 35 Eparhii 2 sub-eparhii, 33 case de jurați, 570 Gimnazii, 48 de case de ispitire, 88 de frontistiri (case purtătoare de grijă) 160 rezidenți, 106 Apostolii (trimiteri), și Iezuiți 170.655 și mai mulți. În sfârșit după socoteala lui Iubegku la anul 1720 avea 24 de case de mărturisitori, 59 case de aleși, 340 de rezidenți, 612 frontistirii, 157 de gimnazii, și 1998 de case de închiriat. La 1549 au luat această eterie de nou alcătuită prin pecetea (decretul) lui papa Paul 3 privilegiu, ca atât ea, cât și mădulările ei cele supuse, și averile ei, să fie slobode de orice covârșire (adică stăpânire) dritul, și îndreptarea ocârmuitorului locului unde sar afla Iezuiții. Pecetea aceasta a oprit pe Arhierei, pe Episcopi, și pe toate Bisericile lor, ori frontistiriele lor, ori care un alt lucru care ar fi putut pricinui îndreptare.

#### ***Buna rânduială a acestei eterii.***

**4.**Eteriile Iezuiților sunt de 4 feluri, unii se numesc lumești, între aceștia bărbați și femei nobili, mai ales din cele văduve, cetățeni prea bogați, ca să adune de la ele bani. Femeile acestea se numesc Teatine, ori fericite, care defăima lumea, și îmbogățea pe dâșii cu toate bogățiile lor.

#### ***Ram al Iezuiților.***

**Ramul 1.** Mădulările acestui ram sunt unite și neunite cu eteria, precum voiește generalul. În acest ram poate fi oricare. Eteria cuprinde pe toți cei vii de sub ocârmuirea generalului, cum și pe cei aleși ori

cercați care nu sunt datori să poarte rase, și de obște pe toți câți au hotărât a muri în eteria aceasta. În acest ram rămân spre cercare ca să se judece care treaptă să aleagă. **Ramul 2** cuprinde pe toți mărturisitorii și pe aliații cei depliniți. **Ramul 3** are numai pe acei mărturisitori din care se alege generalul. Drept aceea cei nou luminați, măcar de nu au pus jurământul cercării, ci al supunerii generalilor și nici poartă rase, pot a fi cu, întregime și desăvârșit Iezuiți. Nu sunt însă ca ceilalți mănăstirești, ci după 3 chipuri se poate face cineva Iezuit, precum o cere câștigul eteriei uneori așa, uneori nu, pentru că pravățul eteriei voiește nu fi Iezuiții îmbrăcați cu rase, și că au mărturisit și aceasta când o cere folosul eteriei. Și dimpotrivă mulți socotiți a nu fi Iezuiți, pentru că nu poartă rasă, sunt însă cu adevărat Iezuiți pentru câștigul eteriei. Afară de acestea sunt și altele, care primesc numai pe 3 cete.

### ***Cercări.***

**Ramul 1** are două cercări, întâia și a doua, care se fac mai înainte de o pregătire pentru multă vreme ori mai puțină. Pentru că după așezământ, este nevoie ca femeile să fie cunoscute și cercate în multă vreme mai înainte de a le primi eteria. În această 1 pregătire nu este trebuință să aibă socotință statornică a trăi și a muri în eterie. Drept aceea aceștia nu sunt chiar mădulare ale eteriei, nici se cuvine unii ca aceștia a se primi, decât numai ca niște străini, și nu rămân mai mult de 3 zile fără aprobarea generalului, ori a celui mai întâi a locului. Însă unii ca aceștia era împodobiți cu rare prerogative, ori îi puneau în casa de cercare, apoi îndată îi trecea în celelalte case ale eteriei, până să vină la statornică socotință. Însă această statornică socotință și voință tare, prin încercarea întâia și a doua așază pe mădularele eteriei, pe acești cercați și mădulări adevărate ca cei ce au mărturisit cele patru cete. Iar cei de al doilea din aceștia, au numai cercarea, iar pe două cete nu le mărturisesc, dar nici poartă rase. Ramul acesta este mai numeros decât celelalte trei, pentru că întru acesta se numără oamenii de orice rânduială și stare, care fără a-și lăsa locuințele, dregătoria, meșteșugul, femeia, și copiii lor, sunt Iezuiți în lume, fără fâgăduințe, fără rase, numai cu îndatorirea să viețuiască și să moară în supunere față de eterie.

### ***Cercarea 1-a.***

**5.** Cercarea 1 a Ramului 1 locuiește într-o casă osebită, care se numește casa cercării, acolo rămân mai multe zile, ori 12, ori 15 ori 20 zile, pentru a se adevăra statornicia tăria socotinței și a sporirii feței ce o putea primi eteria. Se fac 6 sau 8 cercări. Atunci își arată procopseala

și înțelepciunea lor, își arată așezările inimilor lor cele mai tănuite, mai ales ei arată generalului, ori celui rânduit de acesta, toate ascunsurile științei cugetului lor din vârsta pruncească și până la acel ceas, și mai cu osebire statornicia socotinței de a rămâne, a vieții și a muri în eterie. Trebuie mai întâi a se făgădui, că de se va întâmpla să dobândească slave deosebite de cele controlate de Biserica și de învățătorii ei, tot trebuie să fie supuși la cele rânduite de eterie, și să fie cu trupul lor supuși celor despre știință și duhovniceștilor pedepse celor de față, fiitoare ori întâmplătoare ale hotărârii Bătrânilor eteriei. Și dacă știința lor atâră de lucruri ce ating pe generalul, să se îndrepte la dânsul, și alt duhovnic să nu aibă fără numai Iezuit. Toți Iezuiții de la cel cercat până la cel jurat sunt îndatorați, mai ales cei mai întâi la fiecare an, a-și descoperi știința lor la proestoșii lor, fără a ascunde cel mai mic gând, căci cade în pedeapsă de păcat, și la fiecare 6 luni trebuie să se facă o cercetare generală înaintea aceluia Iezuit. Însă pentru a plini cineva plinirea supunerii trebuie în această întâi încercare să făgăduiască cum că orbește se va supune proestosului despre alegerea unuia din cele trei ramuri, al șolasticilor, al aliaților (con-ajutătorilor), și al mărturisitorilor, în oricare din acestea ar găsi el de cuviință a se înainta, fie și în cea a mireanului con-ajutător ori aliat, să primească a fi întru însuși alegerea Proestosului său, și acolo să-și statornicească chemarea sa, fără a ispiti cândva să iasă. Pentru averile lumește canonul este să se lepede de ele desăvârșit în vremea acestei 1 încercări, și mai înainte de a intra ei unde începe a 2-a încercare. Iar de cer oare care cinstite pricini, ori poate și mai folositoare decât cele cinstite, de a se păstra averile lumești, trebuie cel puțin după anul 1 al cercării a 2-a să le lase, asemenea și câte a câștigat fiind ei în eterie, îndată ce proestosul ar rândui aceasta. Bani ce îi au cu dânsii îndată trebuie să-i dea în mâna proestosului. Și o făgăduință ca aceasta se face nu numai cu viu glas, ci și în scris cum că se va păzi. Apoi după aceasta prea de căpetenie pro cuvântare, după mărturisirea generală și cuminecație ei intră întru a 2-a cercare, și se numără împreună cu cei aleși, ori întru o casă a eteriei, atunci iau numele de frați.

### ***Cercarea 2-a.***

**6.A** 2-a cercare ține cel puțin 2 ani, proestosul este volnic a prelungi vremea pe cât o cere folosul eteriei, (din aceasta se întâmplă ca pentru Iezuiții care au femei și copii, să prelungească vremea cercării până la sfârșitul vieții lor). Afară de aceste descoperiri ale tainei și

științei către proestosul și de mărturisirea generală pe care o fac la fiecare 6 luni, sunt și 6 vestite care se fac în 6 luni. Luna 1 cuprinde nevoițe ori iscusințe duhovnicești, mărturisire, rugăciune și cugetare ori citire. Luna 2-a slujește bolnavilor la spitale. Luna 3-a este cea mai ciudată și mai primejditoare pentru cei aleși, fiindcă atunci se lasă în voia lor, adică această lună să călătorească fără bani, mai ales slujind de la o ușă la alta. În mai multe rânduri umblă câte 3, unul ca proestos. Luna 4-a trebuie a se sfârși cu slujbele cele mai proaste ale casei. Luna 5-a ciudată și aceasta, pentru că se duc la târguri ca să catehizeze pe copii norodului. Luna 6-a și cea din urmă este iscusirea procopselii, acum rânduiește proestosul pe candidat la una din cele 3 ramuri la care ar fi destoinic. Apoi după acești 2 ani ai cercării a 2-a, de este Iezuitul locuitor în una din casele eteriei, își face făgăduința sa, mai ales este îndatorat să o facă, și din Iezuit ales<sup>32</sup> se face Iezuit neosebit, asemenea cu toți, și i se zice Pater, lasă tokbea, și poartă boneta.

### ***Făgăduința.***

**7.**Ei făgăduiesc sărăcie, întreagă înțelepciune și supunere de a vieții și a muri în eterie, și nu numai din gură, ci și în scris, și se iscălesc cu însăși mâna lor. Iar Proestosul scrie copia în condică, și de 2 ori în fiecare an, la sărbători obștești, înaintea sfințitei Taine, a moaștelor și a părinților eteriei celor ce se află împreună, zic: „Dumnezeule veșnice Atotputernice, eu jos păcătosul ..... măcar deși cu totul nevrednic, însă rezemându-mă pe nemărginită bunătatea și mila Ta, și în dorul de a sluji Ție, înaintea Dumnezeieștii măririi Tale, a Prea Sfintei Fecioare, și înaintea a tot danțul ceresc, dau făgăduința sărăciei, întreaga înțelepciune și de supunere în eteria aceasta a lui Iisus, și mă făgăduiesc să viețuiesc ca în această eterie fără a ieși cândva până la moarte. Totul înțelegându-se după așezământul eteriei. Rog-u-mă dar bunătății și milei Tale nemărginite, pentru mijlocirile sângelui lui Iisus Hristos să primești o ardere întreagă ca aceasta, și să mă învrednicești să plinesc această făgăduință, însuși darul acesta bogat dăruitor ce ai dat mie, pentru a dori să fac această făgăduință, ajută-mă să o fac cu lucrarea.”

### ***Ramul 2.***

**8.**Ramul 2 se alcătuieste din cei ce se numesc sholastici, ori procopsiți, ori ucenici. Aceștia sunt câți se îndeletnicesc cu învățătura, aceștia au ocârmuirea averilor, și chiar se împart în ucenici, și în ucenici

---

<sup>32</sup> Acceptat n.tr.

aleși. Câți Iezuiți învață fără a plini cei 2 ani ai cercării, nici cele 6 iscusiri ale ramului 1 se zic ucenici. Iar câți au plinit anii cercării, de se judecă vrednici de învățatură, de au agerime de minte și procopseală, de sunt potriviți pentru alcătuirea ori adunarea eteriei, și încep cale învățăturilor pentru mulă vreme, pentru teologie au trebuință numai de 4 ani, afară de alte învățături filosofice, totodată sunt ocârmuitorii frontistiriilor eteriei, în câțiva ani își iau titlul de dascăli.

### **Ramul 3.**

**9.**Ramul 3 cuprinde pe ajutorii ori codgiutori, poate a se face un Iezuit ajutor (aliat), fără a trece prin ramul Iezuiților procopsiți. Trebuie să aibă cei doi ani de cercare și cele șase iscusiri, și un al 3-lea an după învățături, trebuie mai întâi să fi slujit de la o poartă la alta pentru 3 zile, spre pomenirea sărăciei cea mai dinainte a eteriei, și spre semn că atunci și acum eteria fiind necruțătoare (ori galantomă), nu cere, nici dorește altceva pentru viața aceasta, fără numai pentru cea viitoare. Iezuiții ramului 3 se împart în duhovnicești și lumești. Cei duhovnicești trebuie să fie preoți, măsurat procopsiți, ca să ajute pe eterie la lucrările cele duhovnicești, la mărturisire, (spovedanie), la propovăduire, la povățuirea de copii și la catehizare. Ajutătorii lumești (mireni) care chiar numai frați norodnici sunt, nici au datorie a fi hirotoniți, numai să aibă destulă știință spre slujba eteriei la cele de pe afară, la care poate că îi va întrebuința.

**10.**Făgăduința lor este așa: „Eu ..... făgăduiesc Atotputernicului Dumnezeu, înaintea Sfintei Fecioare Maicii Sale și înaintea a tot cerescul danț și ție prea evlavistule părinte Proestosule al eteriei lui Iisus, locțiitorule al lui Dumnezeu și diadohilor tăi (ori ție prea evlaviosule părinte locțiitorule al lui Dumnezeu în loc de prea evlaviosului părintelui diadohilor lui) sărăcie pentru totdeauna, întreaga înțelepciune și supunerea și întru tăria numitei supuneri, să mă îndeletnicesc întru învățarea tinerilor după chipul ce povățuiesc cărțile Apostolești, și așezământurile eteriei.”

**11.**Unii ca aceștia ca să se facă împreună ajutorii trebuie să lase toată nădejdea de moștenire, adică să-și treacă toate averile la săraci, și mai înainte de a se face iezuiți să-și rânduiască avuțiile, nu rudelor sale, ci săracilor, iar după ce se vor face (Iezuiți) atunci le zic, cum că nu este mai multă vreme de a-și rândui avuțiile lor după plăcere, precum mai înainte de a intra în eterie. Dar dacă ori poate nu se îndupleca, ori socotea că încă este vreme de a și le rândui, atunci sunt îndatorați a se

judeca înaintea a 2 sau 3 Iezuiți. Și cu acest chip iată se lipsesc rudeniile și se îmbogățește eteria, cu prilejul sărăciei.

#### **Ramul 4.**

**12.**Ramul 4 este cel mai desăvârșit decât celelalte, fiindcă cuprinde pe toți mărturisitorii, care sunt cei mai depliniți ai eteriei, aceștia au plinit obșteștile și prea înaltele rânduielei, care le fac numai câți se împărtășesc de tainele cele mai de frunte ale rânduielei, și care au făcut cercările care trebuiau, după spusa împăratului Spaniei (în așezământul său cel dat la anul 1759 foaia 10 asupra Iezuiților) ca să se învrednicească a li se încredința înfricoșatele taine conjurației, chiar acestea de eterie atârnă, pentru aceasta ramul acesta se cheamă, eteria cea mărturisitoare, și sunt aceștia mădulări ale eteriei celei mai întâi, ocârmuiesc frontistiriile, și dintre aceștia se aleg câți au privilegiul de a alege pe generalul. Aceștia după 2 sau 3 ani ai cercărilor, după cele șase vestite iscusiri, după multele cercetări, după cerșetoria (ori calicia) de 3 zile, mărturisirea cea de 6 luni la proestosul, trebuie după așezământuri și lepădarea cea desăvârșit de a sa avere și de judecata sa, virtutea, știința (sau învățăturile sale), ca să fie preot și mai mare. Spre dovada înțelepciunii sale este dator a apăra multe tesis (puneri înainte). Iar de a avut Iezuitul din darurile cele mari și vrednicie spre împlinirea înțelepciunii, precum neam strălucit, atunci canonul nu are tărie, și este primit. Aceasta atârnă de generalul, să judece de sunt darurile acestea spre mai multă slavă a lui Dumnezeu.

**13.**Ramul 4 mărturisește așa: „Mărturisesc și făgăduiesc Atotputernicului Dumnezeu în ființa Sfintei Fecioare Maicii sale, a danțului ceresc, și a tuturor celor de față, și ție prea cuviosule generale al eteriei lui Iisus, locțiitorule al lui Dumnezeu, sărăcia cea pentru totdeauna, întreaga înțelepciune și supunerea, și întru tăria unei supuneri a aceasta o purtare de grijă deosebită, spre înălțarea timerimii după canonul buneii rânduielei ce este cuprins în cărțile Apostolești celei dăruite eteriei lui Iisus, și după așezământuri. Mai făgăduiesc o deosebită supunere către papa cât în pricinile Misionarilor, precum este cuprins în așezământurile și cărțile Apostolești.

**14.**Eteria este alcătuită de un general, de eparhioți ocârmuitori. Generalul este cap obștesc al eteriei, ocârmuitorii sunt cap al tuturor ocârmuirilor, ori al eparhiilor, al caselor, al frontistiriilor, ai Apostolilor, al caselor celor de cercare, etc. Iezuiții din afară sunt supuși ocârmuitorului mai aproape, ori altui Iezuit ales de general. După

alegerea generalului se aleg și patru ajutoare, generalul alege patru generali procuratori, din care unul se află papa, iar cei trei la trei împărați catolici, un secretar de obște locuitor în Roma, un ministru generalnic, înștiințător, etc. Eteria se adună împreună prin trimiși, și aceasta se numește obșteasca adunare, și totdeauna se face în Roma. Nici se face cândva adunare decât pentru adunarea generalului, ori pentru o prea de nevoie pricină. Trebuie să se afle împreună generalul în adunare de se află viu, iar de nu locuitorul, cei patru împreună ajutători, trei mărturisitori a toată eparhia eteriei. Se închid ca la conclavul Romii, și au înăuntru numai pâine și apă până sfârșesc alegerea.

***Meșteșugiri ale lor de a atrage la sine-și.***

**15.**Să ia aminte eteria a alege tineri cu bună minte, nobili bine închipuiți, ori măcar la unul din cei ziși să fie prea ales.

Ca să se atragă mai cu lesnire la eterie, trebuie în vremea învățaturii, ocârmuitorii spudastirielor (caselor de învățătură) și purtătorii de grijă să apuce mai înainte, însă în afara vremii învățăturilor. Trebuie să le arate cât este de bine primit lui Dumnezeu cu câte are, și mai ales să aibă a intra în eteria lui Iisus Hristos Fiului lui Dumnezeu.

Când va cere împrejurarea să le arate cele dinăuntru ale spudastiriei, grădinile, și câteodată și chiliile cele veselitoare, totdeauna să se afle cu părinții în vremea veseliei și a preumblării și cu încetul cu încetul să se împrietenească cu dânșii, însă totdeauna să se păzească, ca nu cumva slobozenia cea mare și prietenia să pricinuiască nebăgare de seamă și defăimare.

Ocârmuitorii să nu-i certe cu bătaii, nici să-i dojenească înaintea celorlalți ucenici. Trebuie atrași cu daruri, cu cinstiri și cu răsplătiri, potrivit cu vârsta lor, și mai ales să se însuflețească cu voroave duhovnicești.

Să li se zică adeseori cum că este osebită pronie a lui Dumnezeu ca ei să fie aleși dintre atâția colegi ucenici.

La alte întâmplări, precum în vreme de sfătuire, trebuie a-i înfricoșa cu frica muncilor veșnice, de nu se vor pleca la Dumnezeiasca chemare.

De vor stăruii în socotința de a intra în eterie, trebuință este a se întârzia primirea lor, până ce se vor ruga de multe ori, și de se va

înțelege că își schimbă socoteala, atunci cu mare luare aminte să-i apropie cu măguliri.

Să-i sfătuiască cu tărie ca să nu-și arate socotința de a intra în eterie către vreun prieten al lor, ori părinte ori maica lor, mai înainte de a intra în eterie, ca să nu li se întâmple vreo ispită să se lepede de făgăduința lor, aceștia și cei ai eteriei să le arate câte vor, iar de nu vor birui vreo ispită ca aceasta, totdeauna vor găsi vreme lesnicioasă ca să-i aducă aminte de câte le-au zis, ori de sar întâmpla aceasta în vremea cercării, ori mai înainte de mărturisirea lor. Greutatea cea mai mare de a amăgi pe fii magnașilor, ai nobililor și ai senatorilor, este în vremea când sunt sub stăpânirea părintească și sunt hrăniți cu socotința de a rămâne moștenitori, pentru aceasta atunci eteria trebuie a-i atrage mai bine prin prieteni, decât prin Iezuiți. Să mijlocească a fi îndemnați părinții lor, să-i trimită la alte școli unde se află dascăli de ai eteriei. Însă mai înainte ca eteria să-i aducă pe dascăli, să le facă cunoscute însușirile și stările unor copii ca aceia, și dascălii să câștige dragostea copiilor către eterie cu mai multă lesnire și încredințare.

Trebuie mângâiați și înviorați la necazurile și tulburările lor, după starea și însușirea fiecăruia și despre aceasta să se întrebuințeze sfaturi și îndemnuri osebite despre reaua întrebuințare a bogățiilor. Adăogând (învățătorii) cum că nu este osteneală a defăima cineva (poate că nu este chip) buna norocire a unei chemări fără primejdie de munca veșnică.

### ***Ocârmuirea lor în Roma.***

**16.**Cu niște sfaturi și îndemnuri ca acestea negreșit trebuia negreșit trebuia să tragă pe mulți la eteria lor, întru atâta că au covârșit pe toate celelalte tagme de monahi, mai ales că defăimau pe toate celelalte tagme, se amestecau în pricinile obștești, se împrieteneau cu împărați, cu Ighemoni, cu orice meșteșug se infiltra în cugetele tuturor, mai ales ca să-și dobândească scopul lor, nu spovedeau decât numai pe magnași și nobili, iar pe cei proști îi defăima, și cu acest chip putea să afle tainele celor din alte părți, și să le întrebuințeze în scopul lor. Generalul lor era totdeauna în Roma, care alegea câțiva ajutători, și îi trimitea de locțiitori ai săi la osebite neamuri, de unde împreună ajutător italian, francez, erau acei înainte stăpânitori în Italia și Franța. Fiecare era dator să-l înștiințeze pe generalul din Roma, câte se întâmplau în eparhia în care se afla, de erau vrednice de înștiințare, pentru câte se cuvin împărăției, pentru firea, însușirile, plecările Ighemonilor, cu



adese ștafete. Generalul după ce citea toate înștiințările, hotăra pe care împărăție avea să o ajute și pe care să o gonească.

### ***Prepusurile împăraților.***

**17.** Împărații și Ighemonii au început a bănuși, și a pândi purtările lor, și au înțeles că scopul Iezuiților era de a făuri o monomahie obștească, al căreia generalul (Iezuiților) să fie stăpân, mai ales au priceput meșteșugul lor, că întrebuițau un amăgitor moral, și cu socotințe plăcute tuturor. Fiecare purta grijă să oprească scopul acesta, și iată se aprinde război sfințit în toată lumea. Supunerea oarbă ce avea eteria către papa, le adăoga cutezanța, și au început a lucra toate uneltirile și fățiș unde nu puteau a dobândi scopul lor. ***Învățătura Iezuiților pentru păcat.*** Au început a strica norodul cu stricata și nelegiuita lor învățatură împotriva moralului și a ocârmuirii împărătești. Învățau despre păcat, cum că este păcat îndoit, filosofic și teologic, și păcatul filosofic adică, este faptă necuvenită și către cuvântătorie (logicon), dar nu către Dumnezeu (adică greșeala), care nu este neplăcut, vatămă cu adevărat pe cuvântătorie, dar nu pentru să prepună că cel ce îl face știe, că fapta aceasta este potrivnică dreptei cuvântări, și totodată sfătuieste la ceea ce face, dar nu calcă legea Dumnezeiască, pentru că cele ce păcătuiește cu un chip ca acesta nu cunoaște nicidecum, ori cel puțin socotește. Păcatul filosofic poate să aibă de scop o prea grea învinovățire, precum prea curvia, uciderea ori altceva din vinovățiile cele ca acestea, pe care legile omenești le pedepsește așa de aspru, dar oricât de mari se arată vinovățiile cele de acest fel în ochii oamenilor, și oricâtă ar fi de mare pedeapsa celor ce le fac, însă până ce păcătosul nu cunoaște Dumnezeiasca mărire, nici este vrednic el de munca veșnică. Și Dumnezeu ca prea Sfânt și Prea Drept ce este, nu poate să-l muncească, fiindcă vinovăția cea ca aceasta este împotriva filosofiei, și nu vinovăție sub dreptul religiei, păcat filosofic și nu teologic. Iar păcat teologic este, a face cineva păcat adevărat, lucrătoresc, acela este clar păcat, când cele ce îl face cunoaște legea lui Dumnezeu, că îl osândește, socotindu-l când îl face că este păcat.

***Păcatul după Iezuiții lui Amineș.*** Iar Iezuiții lui Amineș hotărăsc a fi 3 păcate; teologic, filosofic, și moral. **Păcat teologic** este cel făcut cu slobozenie împotriva lui Dumnezeu și a cuvântăriei, și cunoscut că este împotriva lui Dumnezeu și a cuvântului atinge, și Dumnezeu îl pedepsește greu, sau ușor după măsura lui. **Păcat filosofic** este cel făcut cu slobozenie împotriva lui Dumnezeu și a cuvântăriei, însă păcatul care

nu este cunoscut de este împotriva lui Dumnezeu, ci numai cuvântăriei, nu se atinge de Dumnezeu, și Dumnezeu nu poate a-l pedepsi oricât de mare ar fi. **Păcat moral** este cel făcut cu slobozenie împotriva lui Dumnezeu, și a cuvântăriei, și este păcat nici teologic, nici filosofic, nu atinge nici pe Dumnezeu nici pe cuvântorie, păcat care oricât ar fi de mare nu prețuiește pedeapsă vremelnică sau veșnică, și nici este păcat adevărat.

***Păcatul după Iezuiții lui Kaen.*** Iar Iezuiții lui Kaen, zic că religia Hristianilor nu este arătat cum că este adevărată, pentru că ea învață întunecat cele ce se învață în dânsa, mai ales cel ce crede că religia Hristiană este adevărată, trebuie să mărturisească cum că e mincinoasă. Cum că nu poate cineva a hotărî că Apostolii, nici demonii au cunoscut vederat pe Dumnezeirea lui Iisus Hristos. Cum că nu este adevărat că hrismosurile prorocilor sunt insuflate de Duhul Sfânt. Cum că nu poate cineva să adevereze că minunile lui Hristos sunt minuni adevărate, măcar deși sunt înțelepțești și aceasta nu poate cineva a o tăgădui. Poate cineva să zică, cum că prezicerile prorocilor nu au fost prorocii ci singure și proaste socotițe încheete. Cum că nu este arătat că se află acum în lume adevărata religie. Nu este arătat că din toate religiile câte sunt acum religia creștină ar fi cea mai adevărată. Cum că toată fapta nerușinată spre înverșunare<sup>33</sup> este iertată, și se poate face fără păcat, afară de a se strica cineva pe sine. Este iertată prepusa adunare și amestecare între bărbați și femei, tot jocul înverșunat și fără rușine. Teatrele, privirile cele ce îndeamnă spre dezmiardare, voroavele cele înverșunate, faptele și necuratele atingeri, cum și călugărițele și alte bârfe.

**18.O** învățătura ca aceasta ce nu putea isprăvi? Cel puțin mai a tot omului prefacere, stricăciune a toată rânduiala, prigonirile și smintelile, și în sfârșit robirea ce de istov a neamurilor, și o neatârnată stăpânire a sfințitei tagme a lui Iisus și o obștească monarhie. Iată spre dovadă cele de care lumea se jeluia asupra lor<sup>34</sup>:

**Portugalia.** Iubitoarele de slavă deșartă și revoltătoarele scopuri ale acestei eterii și ale apărătorilor ei, tulbura totdeauna împărăția. Fățarnicia și fanatismul lui Simon Rodriguez și duhovnicul împăratului

---

<sup>33</sup> Curvie peste măsură. N.tr.

<sup>34</sup> Inocențiu Micu Clain nu cunoștea actul românesc semnat de protopopi la 1698, care nu conținea aceste puncte, căci fusese dosit de Iezuiți, fiind descoperit de-abia la 1893 de Nicolae Densușeanu. Cunoștea numai textul latin în care fusese introdus falsul Iezuit al celor patru puncte. (Pr. Profesor Dumitru Stăniloae, Uniaticismul în Transilvania APOLOGETICUM 2003)

Ioan 3, au început pieirea împărăției. Mihail Torzeziul și Leon Enriquez unul duhovnicul împărătesei Ecaterina, iar celălalt al Cardinalului Arrigu, au silit pe această nenorocită împărăteasă să-și lase scaunul, și cu sfaturile lor cele cu anevoie crezute au pricinuit moartea lui Don Antonie, cu abuzul numelui lor celui mai urâcios, au pricinuit rele norociri, tâlhării, junghieri nenumărate în vremea împărăției lui Filip 2. 3 și 4 au netrebnicit împărăția în vremea lui Ioan 4. Au junghiat pe Alfons 6. Au ocârmuit tiranic și despotic în zilele lui Ioan 5 și pentru ca să o slăbească au golit visteria, tiranizau atât pe Paraguai, încât o au supus, și asupra legiuitului lor împărat au ridicat revoltă oarecum în anul 1750. Când au mers amândouă oștile la Paraguai au găsit în loc de Iezuiți mulțime de ostași înarmați sub comanda prea evlavioșilor Misionari ai sfințitei eterii. Eteria a întrebuințat toate meșteșugurile sale, vicleniile, fanatismele lui Malagrida, ale lui Matos și Alexandru, Misionarilor Iezuiți, și au îndrăznit nelegiuita îndrăzneală împotriva împăratului Iosif.

**Galia.** Cum că totdeauna au cercat să clătească împărăția. Cum că totdeauna au alergat ajutând la cele împotriva împăraților, precum asupra lui Arrigu 3 și Arrigu 4 și a lui Ludovic 13. Au voit să otrăvească pe Ludovic 14 și pe fiul lui mai ales când marele Arrigu voia să-i cheme înapoi în Galia fiind ei izgoniți, cu făgăduința lor să facă jurământ de supunere. Însă generalul lor a îndrăznit a zice, că nu vor jura, căci era necinstit pentru eterie, și că dă o rea pildă celorlalți împărați, și încă cum că nu este destul el să oprească mâna celor ce avea scopuri rele.

**Spania.** Duhovnicul lui Filip 5 Dobernon, a descoperit pricinile cele mai tainice alte craiului, care i se mărturisise. Cum că în 2 veacuri cu meșteșugire au lăsat pe norod într-o nemărginită lipsă de învățătură, căci cu răpiri și cu minciuni de istov a stricat împărăția, și-au însușit loruși visteria, și cea mai mare parte a negoțului Indiilor, și celelalte.

**Anglia.** Cum că Iezuiții au fost pricinuitoari relelor celor ce sau făcut împotriva împărătesei Elisabeta și asupra lui Iacob 2. Au fost pricinuitoari răului și cutezătorului scop de a arde cu foc de pușcă pe familia lui Iacob 1 și floarea Angliei sub palatul Westminster. Că măcar deși împărăția a omorât pe Olt, pe Walpord și pe Bieant. Pe Kapien. Pe Oldecort și pe Larnet, dar Iezuiții tot nu au încetat cu grăbire și vicleșuguri a înainta spre a stinge religia Angliei, și cu meșteșugurile lor a preda lui papa Urban 8 pe Irlanda.

**Germania.** Cum că și ca niște amăgitori, revoltanți și tulburători au fost izgoniți, cu nelegiuirea lor învățatură au stricat pe norod ca împărăția să o supună lui papa. Că otrava pentru Leopold de ei a fost gătită.

**Lehia.** Cum că au pricinuit tulburări, neînvoiri, și tulburând Academia au stricat norodul cu învățatura lor.

**Moscova.** Tragica Istorie a lui Mincino-Dimitrie, a fost nălucire izvodită de Iezuiți, al cărora scop era ca ei să împărătească în numele lui, pentru a pustii împărăția. Socotință care a vărsat atâta mult sânge, pentru aceasta marele Petru ia izgonit.

**Turcia.** Cum că un articol al tratatului cu Autocratorul Matia au fost, că să nu rămână vreun Iezuit în Turcia.

**China.** Istoria lui Pater Monao Misonarul Iezuit, trimis și împreună lucrător al eteriei, voind să strice legea moștenirii, a fost spânzurat din porunca împăratului.

**Spania.** Că împăratul au descoperit meșteșugirile lor cele împotriva sa și uneltite împotriva împărăției.

**Piemont.** Cum că le-au anulat lucrarea învățătorească, pentru că învățatura lor a stricat pe norod.

**Malta.** Că de trei ori a fost silită să-i izgonească, și pentru hatârul împăraților iarăși îi primea.

**Olanda.** Că meșteșugirile lor cele împotriva Ighemonului Oranz și Nasab, ia omorât și pe alții ca tulburători ia izgonit.

**Veneția.** Cum că le va arăta abuzul judecătoriei mărturisirii, ca să strice pe nobili, tulburările prin școli, că neascultarea ia gonit, că pe Dalmația o au tulburat, de un veac se jeluia Bergamon și alte cetăți ale Venețienilor.

**Luca.** Pentru Baldaki duhovnicul marelui Duce, care rău norocindu-se a fugit la Arhiduce, sa dus la Lukkan și sa conglăsuat cu dânșii și sa unit ca să predea pe Lukkana lui Arhiduce, apoi a fost aruncat întru o apă.

**Roma.** Cum că toată supunerea ce făgăduise lui papa, îl amăgea, îl ocăra, îl lua în răs, și când le era împotrivor îl otrăvea. Cum că Inocențiu 11 și Inocențiu 13 voia să-i stingă. Cum că au stat pricinuitori morții lui Sixt 5, lui Clement 4, lui Inocențiu 14, și Clement 13 etc.

## CAPITOLUL XXIX.

### PECETEA LUI CLEMENT 14 ÎMPOTRIVA ETERIEI IEZUITILOR.

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, preînchipuit de prorocul începător al păcii, și de îngerii păstorilor propovăduit pentru venirea Sa în lume, și mai înainte întoarcerea și suirea sa la ceruri, odată și iarăși, după ce pe Părintele cu toate le-a împăcat, aducând pace prin sângele răstignirii Sale (pe duhurile) câte erau pe pământ și în cer, au dat Apostolilor pe epanghelma împăcării, și au adus întru ei pe cuvântul împăcării, ca oarecare soli ai lui Hristos, care nu este Dumnezeu al neînvoirii, ci al păcii și al iubirii, să propovăduiască pacea în toată lumea, și împreună să lucreze cu toată silința și osârdia lor, ca cei ce sau născut întru Hristos să se sânguiască a păzi unirea Duhului întru legătura păcii, a fi un trup și un duh, precum sau sortit întru o nădejde a chemării la care niciodată va ajunge cineva, după marile Grigore, de nu se va ajuta împreună cu o socotință cu aproapele său.

De acest cuvânt dat nouă pentru pricini mai alese și pentru slujbă, îndată ce poate cu nevrednicie ne-am suit la această catedră (scaun) a lui Petru, ne-am aduce aminte, ziua și noaptea înaintea ochilor îl avem, și avândul scris în inima noastră, am voit pe cât ne va fi cu putință să-l plinim în toate zilele chemând ajutorul lui Dumnezeu, ca să primească a turna întru noi și în toată turma Domnului, cugetări și sfătuiri de pace, și să ne deschidă cale, spre a dobândi fără greș și fără statornicie pacea aceasta. Și mai ales drept știind noi căci cu voia lui Dumnezeu ne-am rânduit peste neamuri și împărați, ca bine lucrând via Dumnezeului Savaot, și ținând păzită pe zidirea religiei Hriastinicești, al căreia piatră cea din capul unghiului este Hristos, să deșradăcinăm, să pierdem, să risipim, să împrăștiem, și apoi să zidim, să sădim. Totdeauna avem o socotință ca aceasta, și o așa voie. Drept aceea precum am hotărât a nu lăsa nimic pentru liniște și potolire, ori sădind, ori zidind după trebuință, așa cerând legătura dragostei celei de ambele părți, să fim gata și osârdnici, a deșradăcina și a strica, și ceea ce ar fi nouă iubit și bine plăcut, măcar de ar aduce nouă mare mâhniciune în suflet.

Nu este îndoială că între lucrurile acelea ce ajută mai mult spre a găti buna norocire și bunătați Aristocrației Catolicești, primul loc îl au

tagmele cele regulate, de la care în toată vremea a fost multă bună cuviință, siguranța și folosul a izvorât din Biserica lui Hristos. Pentru aceasta scaunul Apostolic cu apărarea sa nu numai că le-a primit și le-a ajutat pe acele tagme, ci și le-au crescut cu multe faceri de bine, cu drepturi de scutire și cu mari intrade, ca mai mult să se îndemne și să se înflăcăreze, spre buna lucrare a bunei cinstiri și a religiei, ca să îndrepte moralul norodului cu cuvântul și cu lucrul, ca să păzească și să întărească pe unirea credinței între credincioși. Dar de vreme ce sa întâmplat cu trecerea vremii, ca oarecare regulate tagme să nu mai aducă îmbelșugate roade pentru folosul dorit al norodului Hristianicesc, pentru care lucru au și fost alcătuite aceste feluri de tagme, sau arătat mai mult pricinuitoare de pagubă și mai mult a tulbura liniștea poporului decât a o adăoga. Însuși acest sfințit scaun apostolic, care a ajutat la alcătuirea acestei tagme, și au mijlocit cu a sa stăpânire, nici ca și cum sau stânjenit, ori legi noi a rândui, ori la petrecerea lor aspră cea mai dinainte a le aduce, ori desăvârșit a le anula și a le dezrădăcina.

Pentru aceasta-ș pricină cu adevărat, și Inocențiu 3 cel ce a Arhierit mai înainte de noi, înțelegând căci osebirea covârșitoare a regulatelor tagme, au adus mare tulburare Bisericii, la Soborul Lateran 4 au oprit cu tărie, ca în viitor să nu cumva să se alcătuiască o nouă tagmă. Iar care ar dori a intra în chipul monahicesc va intra în vreo dogmă din cele întărite. Din aceasta este arătat că nu se putea a alcătui o nouă tagmă fără voia Arhierelui Romii. Și aceasta cu drept cuvânt, căci de vreme ce se adună noi tagme spre mai multă deplinătate, trebuie a se cerceta și a se ispiti drept de sfântul scaun Apostolic, chipul și buna rânduiala lor, ca nu cu prilejul unei vieți mai sfântă și bună, să se ridice în Biserica lui Dumnezeu multe pricini supărătoare, uneori și rele.

Cu toate că Inocențiu 3 cu înțelepciune au făcut acesta mai înainte de noi. După puțină vreme însă, oarecare tagme regulate cereau nu numai oarecare întărire de la scaunul Apostolic, ci și semeța iubire de slavă deșartă a deosebitelor tagme, mai ales a cerșetorilor, au alergat cu grămada la mulțimea ce fără de zăbală. Acestea fiind cunoscute de Grigore 10 cel ce a Arhierit mai înainte de noi, ca de dimineață să întâmpine răul, în Soborul din Lugdun a înnoit așezământul lui Inocențiu 3, oprind cu mai multă asprime ca în viitor să nu alcătuiască cineva noi tagme, ori să îmbrace togă de tagmă nouă. Celelalte tagme de obște, și mai ales pe a cerșetorilor, care după soborul din Lateran sau băgat în religie fără aprobarea scaunului Apostolic, le-a stricat pentru

totdeauna. Iar pe cele întărite de scaunul Apostolic, lea întărit cu un chip ca acesta: ca învățătorii lor să aibă voie să rămână precum sunt, nou monah să nu ia, să nu dobândească casă nouă sau altceva, dar nici să înstrăineze casele și locurile cele ce au acum, fără de a da voie scaunul Apostolic, pentru că toate acestea scaunul Apostolic lea rânduit spre ajutorul pământului sfânt și a săracilor, pentru lucruri blagocestive și către alte fețe către care scaunul Apostolic a arătat mila sa. Dar a oprit pe mādulările eteriei de propovăduire, de mărturisire și de îngropare, precum sa oprit și pentru monahii străini. Însă prin așezământul său de acest fel au făcut arătat să nu fie cuprinse tagmele propovăduitorilor și ale celor mai mici, fiind lucru dovedit că de la aceste tagme Biserica dobânda folos. Au voit însă ca tagmele pusnicilor ale sfântului Augustin și ale Carmeliților să rămână statornice, căci au fost întărite mai înainte la soborul din Lateran. În sfârșit a dat slobozenie tagmelor celor ce sunt cuprinse în așezământul lui, să treacă la alte tagme aprobate, însă cu poruncă, ca nici o tagmă sau Mănăstire întreagă, să treacă la altă tagmă, ori să mute averile sale la altă Mănăstire, fără a urma mai înainte voia dată de la scaunul Apostolic.

Acestora după împrejurări au urmat și alți papi, care au Arhierit mai înainte de noi, ale căroră legi și așezăminte avem trebuință de vreme multă spre a le povesti. Însă între ceilalți papa Clement 5 arhierieul dinaintea noastră cu pecetele anului 1312 Mai 5 a stricat tagma Templierilor, măcar deși era alcătuită și întărită după lege, și a fost ajutat atât de Aristocrația Hristiană cât și de scaunul Apostolic iau dăruit multe venituri, pronomii, avuții, scutiri, slobozenie pentru obșteasca necinste, cu toate că soborul cel adunat în Viena, nu au voit să hotărască după voia ce avea ca să cerceteze și să hotărască această pricină.

Sfântul Pius 5 asemenea înainte de noi arhierind, pe a cărui sfințenie cu bună cinstire o respectă și o evlavisește Biserica Catolică, a stricat și a stins pe tagma reguțăilor frați, și pe a celor ce se zicea Smeriți, cercată fiind și întărită mai înainte de soborul adunat în Lateran, și de cei întru fericita odihnă Ioncențiu 3, Onorie 3, Grigore 9 și Nicolae 5 care au Arhierit mai înainte de noi, pentru nesupunerea lor către poruncile Apostolice, pentru prigonirile casnice și cele dinafară și pentru că nu arătau nici un semn de faptă bună, mai ales că unii din această tagmă, au împreună lucrat la moartea sfântului Cardinal Carol Voromeul, al sfintei Biserici Romane, apărătorul și cercetătorul aceleiași tagme.

Urban 8 cel de cinstită pomenire, arhiereul dinaintea noastră, cu pecetea sa din 6 Februarie 1626 a stricat adunarea fraților Mănăstirești ce se numesc Meterritmimeni (adică reformați sau prefăcuți) cu toate că obștește au fost întărit și crescut prin facerile de bine ale lui Sixt 5 cel întru fericită odihnă. Pentru că de la numiții frați Biserica lui Dumnezeu nu lua rodurile cele duhovnicești, mai vârtos sau tâmplat și multe prigoniri între aceștia și mănăstirești neformăluți, (luând) case, mănăstiri, locuri, vase, averi, lucruri, drepturi etc. Câte se cuveneau numitei adunări, le-a dat tagmelor celor mai mici mănăstireștilor Sfântului Francisc, afară de casele din Neapole și de casa Sfântului Antonie de Padova, pe aceasta din urmă o au hotărât pentru cămara Apostolică, iar pentru monahii numitei tagme, au hotărât să treacă în tagma celor (numiți) mai mici.

Urban 8 cu altă pecete din anul 1643 Decembrie 2 au stricat, a stins tagma celor Regulați ai Sfântului Ambrozie și Varnava în codru, iar pe regulații acestei tagme iau supus ocârmuirii și supunerii Arhiereilor Eparhiei unde se aflau ei. Însă le-a dat voie să intre în alte tagme întărite de scaunul Apostolic, pe care a întărit-o și cel întru fericită odihnă Inocențiu 10 arhiereu înaintea noastră în anul 1646 și o au adevărit, încă și veniturile, casele și mănăstirile ale numitei tagme, care mai înainte au fost ale celor Regulați, le-au făcut să fie norodnice pentru totdeauna.

Tot acest Inocențiu 10 arhiereu mai înainte de noi, cu pecete sa din anul 1645 Martie 16 pentru marile tulburări ce sau întâmplat între Regulații tagmei săracilor Maicii lui Dumnezeu, a bine cinstitoarelor școli, cu toate că au fost întărite de Arhiereul dinaintea noastră Grigore 15 în urma unei cercetări, a schimbat-o într-o proastă adunare, fără a-și tăgădui ei mărturisirea, după alcătuirea adunării Sfintei Maria de Valitzela, ori precum zic ei a Sfântului Filip Neru, și Regulațiilor ai aceiași tagme întărită, însă ia oprit de a primi lipaci. Iar covârșirea și dreptatea slujitorului obștesc și a epistatului și a altor proestoși, le-au dat norodnicilor locului. Toate acestea au luat deplinirea lor pentru câțiva ani, până ce scaunul Apostolic a cunoscut folosul acestei tagme iarăși a întors-o la mărturisirea sa cea de mai înainte și a făcut o întreagă tagmă de Regulați.

Cu asemenea peceți din 29 Octombrie anul 1650 cel mai dinainte de noi papă, pentru gâlcevile și voroavele prigonitoare ce sau întâmplat, a desființat tagma sfântului Vasile al Armenilor, și pe monahii tagmei



acesteia iau supus dreptății și supunerii Episcopilor locului cu îmbrăcăminte de clerici lumești, și le-au rânduit de la mănăstirile cele desființate o potrivită sumă pentru hrana vieții lor, și totodată voie să intre în oricare tagmă întărită.

Tot acest Inocențiu 10 cu pecetea din 12 Iunie anul 1651 văzând că Biserica putea nădăjdui roade duhovnicești de la tagma prezbiterilor bunului Iisus, o au întărit, iar pe monahi iau supus dreptății întâilor șezători ai Eparhiilor în care se vor afla, rânduint lor cele de nevoie din veniturile mănăstirii, iar fraților le-a dat voie să intre în oricare tagmă întărită de scaunul Apostolic, iar celelalte venituri ale mănăstirii, le-au rânduit la locuri de evlavie după voia sa.

La cea din urmă Clement 9 cel întru fericita odihnă procatohul nostru, văzând trei regulate tagme, adică: a Canoniștilor Regulați ai Sfântului Gheorghe și Alga, a Ierusalimiților ai lui Fiezone, și ai Iisuaților ai sfântului Columban, cum că puțin, ori mai nimic folos pricinuiesc norodului Hristian, nici nădăjduind că vor pricinui cândva folos, le-a stricat cu pecetea sa din 6 Decembrie anul 1668 iar veniturile și avuțiile lor fiind multe, după cererea Aristocrației Venețienilor sau rânduit pentru cheltuielile cele de obște împotriva Otomanilor în Ostrovul Creta.

Cei ce a fost Arhiereu mai înainte de noi pentru ca să împace, au socotit ca să întrebuințeze chipul acela înțelept, care au judecat că este cu drept cuvânt ca desăvârșit să se închidă intrarea prigonirilor în sufletele Hristianilor, și să se înstrăineze toată prigonirea și patima. Drept aceea lăsând chipul cel supărător și mult împleticit, care se obișnuia în lumeștile județuri, care lipite fiind numai de știința legilor, cu acea plinire a stăpânirii, unde epitropii lui Hristos cei de pe pământ și prea înțelepții ocârmuitori ai Hristianiceștii Biserici, au luat cu încăpere bună, sau nevoit să sfârșească totul, că tagmele cele rânduite spre a fi desființate să aibă voie de a propune drepturi împotriva vinovăției de care sunt acuzați și să tulbure pricinile pentru care Arhieriei au hotărât întru un chip ca acesta.

Deci propunându-se nouă unele ca acestea și alte pilde mai grele, aprinzându-ne de un dor covârșitor, ca de câte ne-am apuca să facem, a nu ne lenevi de a face toate cercetările și toată silința la câte atârână din început, de starea și creșterea de astăzi a tagmei Regulaților, care de obște se numește eteria lui Iisus, din aceasta am înțeles că sau alcătuit de cel ce a pus temelia ei pentru mântuirea sufletelor, pentru întoarcerea

eretice, și mai cu osebire pentru a necredincioșilor, și la cea de pe urmă pentru mai mult creștere a bunei cinstiri și a religiei. Și pentru a-și dobândi această tagmă mai cu lesnire și cu bună norocire scopul dorit, sau afierosit lui Dumnezeu, cu mărturisirea Evangheliei sărăciei, atât de obște cât și în deosebi, alegându-se spudastirii (casele de învățături) cărora li sau dat voie să aibă venituri, nu însă să le întrebuințeze în folosul și trebuința acestei tagme.

Cu aceste asemenea legi sau cercat la început eteria<sup>35</sup> lui Iisus Hristos și cel al fericitei odihne papa Paul 3 cu pecetea sa în anul 1540 în luna Octombrie și ia dat voie să împartă dreptăți și așezămături spre păzirea, siguranța și ocârmuirea eteriei. Și măcar că întru început pomenitul Paul cel mai înainte de noi au îngrădit eteria aceasta la număr puțin de 60 de hrăniți, însă cu alte peceti din Martie anul 1543 au dat voie să intre în această eterie, câți se vor arăta vrednici sau trebuitori după judecata Proestosului. Iar în 15 Noiembrie anul 1549 tot acest Paul în altă pecete, a îmbogățit cu multe și îndelungate drepturi și a dat un privilegiu Proestoșilor generali ai acestei eterii, să ia 20 de prezbiteri duhovnicești împreună ajutători, și ei să le dea aceleași drepturi ce lea dat și papa, daruri, și stăpânire care se dau acelora câți și-au pus mărturisirea lor în locul acesta, și în altele asemenea, pe care iar fi cunoscut numiții proestoși a fi destoinici, și aceasta sa rânduit nehotărâtor și fără număr. Încă mai mult, că sloboade pe numita eterie, pe cei împreună ajutătorii ei, și de obște pe toate avuțiile lor, și de obște câte vor fi ale lor, despre covârșirea<sup>36</sup>, dreptatea și îndreptarea Arhierilor eparhioți, și le supune apărării Curții Apostolice.

Nimic mai puțin a fost și galantomia, și bogata dăruire care se dovedește de la cei întru fericită odihnă papi Iulie 3, Paul 4, Pius 4, Pius 5, Grigore 13, Sixt 5, Grigore 14, Clement 8, Paul 5, Leon 11, Grigore 15, Urban 8 și ale altor Arhieriei ce au dat și întărit drepturile numitei eterii ce le-au fost dat ori și noile adăogiri, ori întărindu-le obștește. Că din chipul și zicerile așezămintelor Apostolice, arătat se încheie cum că eteria aceasta au răsărit și au început feluri de odrasle, de prigoniri și de întreceri, și nu numai între mădulările eteriei, ci și cu alte tagme regulate, cu clerul norodnic, cu Academiile și spudastiriele, mai ales cu însăși Ighemonii locali, unde se afla alcătuită eteria. Și aceste prigoniri se nășteau când din pricina mărturisirii lor, când pentru vremea acestei

---

<sup>35</sup> societatea

<sup>36</sup> Controlul (a nu fi controlați) n.tr.

mărturisiri, când pentru voia de a slobozi pe mădulările eteriei când ajungea spre hirotonie, fără de cuviincioasa cercare, fără de obșteasca mărturisire, și împotriva așezământului soborului celui adunat în Trident, și a fericitului întru pomenire Pius 5 celui mai înainte de noi, și când pentru covârșitoarea stăpânire, care voia să o aibă proestosul general al acestei eterii, când pentru osebite articole de învățătură, pentru școli, pentru osebirile și privilegiile sale, pentru că nu voiau a fi supuși dregătorilor și stăpânitorilor lumești, nici altor fețe din stăpânirea Bisericească sau lumească, și în sfârșit nu au lipsit a veni întru grele pări asupra acelor mădulări ale eteriei, care tulbura nu puțin liniștea și pacea lui Hristos și a Aristocrației.

Din aceasta sa ridicat multe pări împotriva eteriei, care fiind împuternicită de stăpânirea și de anafora multor Ighemoni, sau adus la fericirii întru pomenire papi, Paul 14, Pius 5, Sixt 5 între alții era și cel întru slăvita pomenire Filip 2 împăratul Apostolic al Spaniei, care fiind îndemnat de mari pricini, și de drepte prilejuri ce îl tulbura și de multe jalobe ale Inchizitorilor Spaniei împotriva lingușitoarelor pronomii ale eteriei, jalobe adevărate și de mulți îmbunătățiți și înțelepți bărbați ai acestei eterii, au hotărât să poruncească și să rânduiască o cercetare Apostolică a eteriei.

Sixt cel ce a fost Arhiereu mai înainte de noi, fiind îndemnat de cererile și îndemnurile lui Filip împăratul, pe care le-a văzut întemeiate pe dreptate, au primit de a rânduie postul vizitatorului Apostolic, laudatului episcop pentru înțelepciunea, fapta bună și învățătura lui, încă și unei adunări de oarecare Cardinali ai sfântului scaun ca să se sârguiască a împăca aceste prigoniri. Dar murind mai înainte de vreme numitul Sixt, sa zădărnicit sfatul cel sănătos care la primit și nu a fost isprăvit nimic. Suindu-se dar în scaun cel întru fericita odihnă Grigore 14, cu pecetea sa din anul 1591 luna Iunie au întărit iarăși eteria, și a poruncit ca să fie legiuite și întărite privilegiile câte sau dat numite eterii, de Arhieriei cei mai înainte de el, mai ales păzirea de a fi iertată înstrăinarea împreună ajutorilor, fără de legiuita rânduială, adică fără de a se face mai înainte cercetare, fără de lucrurile păzite și cele înființate, numai cu luare aminte a adevărului vinovăției, ori logică pricină supuindu-se, și alte multe întâmplări. Au poruncit dar să fie o nemărginită luare aminte, și a oprit sub certare de afurisanie îndată, asupra celor ce vor îndrăzni a osândi dea dreptul ori lăturași pe adunarea acestei eterii, ori așezămintele ei, ori de a preface cel mai mic lucru

dintru ale lor în vreun loc. Lasă însă unul slobod, căci câte va socoti a fi vrednice de adăogire, ori de scădere, ori de schimbare, să se aducă la știința Arhierilor Romii celor după vreme dea dreptul, ori prin Ligații Apostolici, și Nunțiul Sfântului scaun.

Unele ca acestea nu numai că nu au fost de ajuns a se liniști glasurile și tulburările cele împotriva eteriei, ci mai ales a tulburat toată lumea prin gonirile cele supărătoare ale eteriei, despre învățatura ei, pe care mulți au dovedit-o a fi potrivnică drept slăvitoarei credinței și buneii rânduiei. Încă sau aprins casnicele și cele din afară prigoniri, și mai ales sau făcut, mai vârtos pentru nemărginita poftă a multor moșii, din care și-au luat început, atât tulburările cele îndestul cunoscute tuturor, care covârșitor a mâhnit Apostolescul scaun, cât și sfătuirile oarecărora împotriva eteriei. Drept aceea ca să ia această eterie o nouă întărire a tagmei sale și a pronomiilor de cel întru fericita odihnă Paul 5 cel mai înainte de noi, au fost silit de el să cee și să primească ca întărite și să întărească prin stăpânirea sa câteva așezămături date la lumină în cinstita obștească adunare în anul 1606 în care anume se citește, cum că întărâtările și tulburările cele dinăuntru ale mădulărilor eteriei, cât și pârele asupra eteriei ale celor dinafară, au silit pe mădulările eteriei împreună fiind adunate să rânduiască acestea:

„De vreme ce eteria noastră care de la Domnul sa așezat spre lățirea credinței și spre câștigarea sufletelor, precum și slujbele făgăduinței sale, care sunt arme duhovnicești, toate să dobândească bine norocit sfârșit, cu folosul Bisericii și cu zidirea celor de aproape, la care se și pleacă. Cu un chip ca acesta va opri toate bunătățile acestea și se va primejdui mult de se va apuca a face lucruri lumești, și care se cuvin celor politicești și ocârmuirii împăraților. Pentru aceasta prea înțelepțește sa rânduit de către strămoșii noștri, să nu ne amestecăm oștindu-ne pentru Domnul cu alții, care sunt departe de mărturisirea noastră. Și fiindcă în vremile acestea mult primejdioase, aproape pe lângă Ighemoni (pe a căroră dragoste și buna cunoștință, părintele Ignatie cel în sfânta pomenire, o socotește vrednică de a o păzi, pentru Dumnezeiasca evlavie) poate pentru vinovăția oarecărora, sau slava deșartă, sau râvna cea nu cu dreapta judecată, tagma noastră nu are bun nume, și fiindcă buna mireasmă a lui Hristos, este trebuitoare spre aducere de roade, au judecat a fi cu cale adunarea, a se depărta eteria noastră de tot felul de răutate, de prigoniri încât se va putea, mai ales de cele ce se nasc din prepusurile mincinoase. Drept aceea cu aceasta a

noastră legiuire, greu și cu asprime oprește adunarea pentru toți ai noștri, a nu se amesteca în pricinile obștești cele de acest fel, chiar și de ar fi poftiți, și de sar trage de vreo pricină, nici pentru vreo rugămintă sau înduplecare abătută de la sistima noastră. Și pe lângă acestea se rânduiește poruncitorilor noștri să potrivească doftoriile cele prea tari la această patimă, precum cere trebuința.”

Am luat aminte cu mare întristare a sufletului nostru de zisele doftorii, și alte multe în urmă cât de puțin n-au folosit, și că cei mai înainte de noi adică: Urban 8, Clement 9, 10, 11 și 12, Alexandru 7 și 8, Inocențiu 10, 11, 12 și 13 și Benedict 14, care au cercat să întoarcă dorita liniște a Bisericii, stăpânirea lor nu au putut a dezrădăcina și a topi tulburările, pârele și jalobele asupra eterii, cu atâtea așezăminte folositoare pentru pricinile norodnicilor, ori de trimiteri afară, să nu se iscusească ei fără pricinile lor, cât și pentru ale lor pricini grele, cât și pentru grelele prigoniri și gâlcevile cele împotriva întâilor șezători ai eparhiilor, asupra tagmei celor Regulate, locurilor celor bine cinstitoare asupra obștimilor celor de tot felul în Europa, în Asia și în America, nu fără de paguba sufletelor, și cu asprimea cea pornită de eterie spre mirarea oamenilor. Însă despre arătarea și faptele cele de alte neamuri care au întrebuințat câteva ziceri, lăsând pe cele cercate drepte de către Biserica Catolică, ori despre întrebuințare, și tâlcuirea unor socotințe ca acestea, pe care scaunul Apostolic le-au osândit ca pe niște pricinuitoare de sminteală și păgubitoare bunei-rânduiei a moralilor, ori în sfârșit pentru alte mai mari și mai de nevoie spre singura păzire a curăției dogmelor Hristiane, din care și cei din vremea noastră și mai înainte au pricinuit multe pagube și greutate, adică tulburare, gâlcevi în câteva împărății catolice au pricinuit goane Bisericii, în oarecare eparhii ale Asiei și ale Europei, de unde au suferit mare necaz cei mai înainte de noi, mai ales Inocențiu 11 atâta fiind silit au ajuns să oprească eteria de a mai primi lipaci. Încă și Inocențiu 13 care a fost silit a îngrozi pe această eterie, cu aceiași certare. În sfârșit cel întru fericita odihnă Benedict 14 au judecat a fi cu cale să rânduiască o cercetare și cercare a caselor și bolegilor (bolnițelor?) cele ce se afla în eparhiile iubitului nostru fiu întru Hristos, prea credinciosul împărat al Bisitaniei și al Selabrilor, dar însă nu a urmat din acestea nici o odihnă scaunului Apostolic, nici vreun ajutor pentru eterie, ori vreun alt bine pentru Hristianiceasca Autocratorie. Din așezămintele cele de curând ale fericitului întru pomenire Clement 13 celui ce acum înaintea noastră au

fost arhieru, pe care ca să zic după Grigore 10 mai înainte de noi, în sinodul ecumenic de la Lugdun, le-au rânduit cu sila, și nu în dar, prin care eteria lui Iisus tare se laudă, și iarăși se întărește.

După atâtea și atâtea tulburări, toți cei buni nădăjduia, că în sfârșit va străluci dorita zi, care urma să aducă împreună liniștea și pacea. Însă după ce sa suit în scaunul lui Petru, Clement 13 cel mai înainte de noi, au venit vremi mai grele și mai tulburătoare, pentru că din zi în zi creșteau jeluirile cele împotriva acestei eterii, mai ales întărâtându-se prin multe locuri revolte, tulburări, prigoniri și sminteli, prin care au călcat legătura iubirii Hristianicești și mai cu totul stricându-se, au aprins mai mult inimile credincioșilor spre a se lipi de comploturi, a îmbrățișa urâciune și vrajba revoltaților, și lucrul a ajuns la atâtea dezbinări și primejdii, încât însăși aceia ai căroră strămoșească bună cinstire și milostivire cea către eterie, mai ca o ispravă după moștenirea strămoșească, și fiind lăudată de toate limbile, adică a iubitului nostru întru Hristos fiul împăratului Galiei, și împăratului Spaniei, a Lisitaniei și al amândurora Siciliilor, au fost siliți a strica și a izgoni pe Iezuiți din aceste împărății, din locurile și eparhiile lor, socotind a fi o singură și cea mai de pe urmă doctorie la niște așa mari răutăți ca acestea, și mai de nevoie lucru a se opri, ca nu noroadele cele prea Hristianicești, în sânul a însăși maicii sale Biserici să se întărâte între dânsule, și se dezbine, și să se rupă unul împotriva altuia.

Socotind încă cei ziși iubiții noștri în Hristos iubiți fii, cum că aceasta nu era o statornică doctorie și potrivită spre împăcarea a toată lumea, dacă eteria aceasta nu sar stinge și nu sar strica desăvârșit, au făcut arătată pomenitului Clement 13 celui mai înainte de noi, pofta și voința lor, și cu câtă stăpânire și rugăciuni au putut, cu un glas au cerut ca pentru pricina aceasta tare a siguranței celei pentru totdeauna a supușilor lor, să se facă sfat și purtare de grijă pentru binele Bisericii lui Hristos, însă împotriva a toată nădejdea sau tâmplat atunci moartea Arhierelui acestuia, și sau oprit săvârșirea lucrării. Deci con-pogorându-se Dumnezeiasca blândețe, ne-am suit noi în scaunul acesta a lui Petru, și îndată ni sau arătat nouă pomenitele cereri, rugăminți și pofte, la care au adaos mulți episcopi, dorul și socotița lor, și alți bărbați vestiți pentru vrednicia lor, învățătura și religia lor.

Dar ca la o pricină mare și primejdioasă ca aceasta, să luăm un singur sfat, am socotit la multă vreme nu numai să cercetăm cu silință, și să cercăm cu deplinătate și cu înțelepciune, pentru ca în urmă să

hotărâm, și să cerem cu multe suspine și lacrimi un deosebit ajutor, și o siguranță de la Părintele Luminilor, pentru care de multe ori plecând genunchele întru rugăciuni, nădăjduind ajutorul cel de la Dumnezeu, și fapta de buna cinstire a tuturor credincioșilor (ne-am apucat de lucrare). Între toate am voit să cercetăm pe ce temei se reazemă socoteala ceea ce obștește de toți se zice, că tagma clericilor eteriei lui Iisus, sau întărit și sau adevărit de obște de către sfânt soborul ecumenic din Trident, și nimic alta am aflat, fără numai că sau deosebit de canonul cel general și de obște ce privea la celelalte tagme regulate, că plinindu-se vremea cercări, câți sar fi aflat destoinici a intra în tagmă, ori se lepăda, pentru acest sfânt numit sobor în adunarea 25 cap: 16 despre cele regulate, am făcut arătat că nu primește a uni ceva, ori a opri, câte numita religie a clericilor eteriei lui Iisus, lea rânduit după blagocestiva sa alcătuire, ce poate a se întări de sfințitul scaun, și poate a trebni întru slujirea Bisericii lui Dumnezeu.

Iar după ce am întrebuințat atât de multe de tari și de nevoie mijloace, împreună ajutându-ne precum nădăjduim întru venirea Prea Sfântului Duh, și întru insuflarea Sa, încă îndemnați fiind de datoria și chemarea noastră, ca să conglăsuim pacea și liniștea Hriastianiceștii Autocrației, să înfierbântăm, să împuternicim, și să ridicăm din mijlocul ei câte sunt vătămătoare, cât și la cel mai mic punct, ne-am apucat cât după puterea noastră. Și fiindcă încă am văzut că numita eteria lui Iisus, nu poate a da roadele cele îmbelșugate și câștigurile întru care sau alcătuit, și pentru care de atâția Arhieriei cei dinaintea noastră sa întărit, și sa îmbogățit cu multe privilegii, ce mai ales putea a se întâmpla, ca și cu anevoie, ori nici întru un chip rămânând ea neatinsă a se întoarce pacea Bisericii cea pentru totdeauna. Pentru aceasta îndemânându-ne de aceste grele pricini strâmtorându-ne, care și legile înțelepciunii, și buna ocârmuire a Bisericii ne împuternicește, și cu minte înaltă le avem păzite, lipindu-le de urmele celor mai dinainte de noi, iar mai ales de ale lui Grigore 10 celui întru fericita odihnă din soborul ecumenic cel din Lugdun, de vreme ce și despre eterie este cuvântul, despre alcătuirea ei, împreună numărate între tagmele cerșetoare, cu sfat întreg, și cu adevărată cunoștință și prin pomenirea stăpânirii Apostolești pe eteria cea mai sus numită, o stingem și o ridicăm din mijloc, lepădăm și desfacem toate dregătoriile ei, slujbele și ocârmuirile, casele, școlile, poidistiiriile, ptogotrofiile, magazinele și toate locurile din oricare eparhie și împărăție, și ocârmuire ar fi, și alte oricum sar cuveni lor.

Așezămintele, năravurile, obiceiurile, dogmele, rânduielele, măcar deși erau întărite cu jurământ, și cu adevărarea scrisorilor Apostolești, obștește și în parte, întru tăria acestor scrisori, precum aici era scrisă în orice fel de formă, pricini zădărnitoare, și cu orice fel de legături și legiuiri sunt legate, vrem ca desăvârșit și în întregime să se socotească tălmăcite. Pentru aceasta facem cunoscut ca să rămână desăvârșit desfăcută toată stăpânirea orice fel ar fi a proestosului general, a dregătorilor lor, și a locțiitorilor, și ale celorlalți proestoși ai numitei eterii, atât în rânduială duhovnicească și lumească. Și drepturile lor desăvârșit o schimbăm dăruim episcopilor eparhiei locului, întâmplările, persoanele, și cu învoielile care mai jos le vom tălmăci. Oprind prin acestea, oprim, ca mai mult să nu primească în eteria aceasta, ori să îmbrace rasă, ori să-și pună cineva metania. Iar câți până acum și-au pus întâia metanie, ori și mai mare, să nu aibă tăria a-și pune metania decât a fi sub pedeapsă de desfacere, ori de a primi ale altora metanii după voia noastră. Încă voim, rânduim, și poruncim, ca acei câți acum se îndeletnicesc la școli spre educarea tinerilor, îndată în aceiași minut să se scoată. Și asemenea oprim ca acei câți nu și-au pus întâia metanie, și până acum nu o au vreun semn Ieraticesc asupra lor, să nu fie înaintați în nici o treaptă, cu motiv și titlu cum că acum și-a pus metania la eterie, ori pomenind privilegiile eteriei acesteia după legiuirile soborului din Trident.

**De vreme ce sânguințele noastre se pleacă spre a purta grijă mai înainte după dorul nostru cu orice fel de chip, pentru folosul Bisericii și pentru liniștea noroadelor, așa asemenea și pentru toate sfâșieturile acestei eterii, ori pentru monahii ei, dintre care persoanele cele alese le iubim întru Domnul și trebuie să ne silim să le aducem oarecare odihnă și ajutor, ca fiind slobode de gâlcevile, prigonirile necazurile cele de care se supăra, să poată cu mai mult rod să lucreze via Domnului, și mai mult să folosească mântuirea sufletului, rânduim și poruncim tuturor acelora, care și-au pus întâia metanie, și nu au luat vreo rânduială de preoție, în vremea în care ocârmuitorii cei după loc vor hotărî, până vor afla vreun semn ori vreo potrivită epanghelmă, ori vor dobândi vreun făcător de bine, însă nu după ce sa făcut scrierea acestora, să se depărteze de la casele, și frondistiriile acestei eterii, să fie slobod de legăturile întâii metanii, și să îmbrățișeze chipul vieții aceleia, care va socoti cuviincios după plecarea fiecăruia, după puteri, și după știința cea mai potrivită lui Dumnezeu. Pentru că după așezământul acestei**



eterii ei se puteau lepăda nu pentru alta, decât pentru pricina pe care o ar fi judecat proestoșii lor mai potrivit științei și întâmplărilor, fără de legiuita viețuire, fără legiuita lucrare, și fără de luarea aminte a legiutei fapte.

Iar celor ce se vor afla în rânduiala Ieraticască, le dăm iertare să părăsească casele de îngrijire de străini ale eteriei, și să intre în altă tagmă, regulată, întărită de scaunul Apostolic, unde trebuie a-și plini vremea ispitirii după canonul soborului din Trident, dacă și-au pus întâia metanie la eterie, iar metania cea mare, numai pentru 6 luni, de care cu milostivire îi slobozim, ori să rămână întru cele lumești ca niște prezbiteri și clerici mireni, în oricare și întreagă supunere la Arhieriei eparhioți, în eparhiile în care locuiesc. Rânduind acestora ci așa rămân în lume, să ia un atâta, până ce își vor purta grijă de în altă parte, și aceasta din veniturile casei ori a colegiului unde locuiau. Însă să fie luare aminte la veniturile și greutățile locului.

Iar câți se află în tagma Ieraticască, și ori de frică că nu-și vor afla îndestul câștig pentru viață, pentru lipsă sau sărăcie, sau pentru că nu au loc de locuință, sau pentru bătrânețe, sau pentru sănătate slabă, ori pentru altă pricină dreaptă și grea, unora ca acestora nu am găsit cu cale a le porunci să iasă din casele eteriei, ori din colegiile lor, ci să poată a rămânea, însă cu lege de a nu avea dreptul la vreo ocârmuire a numitei case sau colegiu, să poarte haine numai de ale clericilor mireni, și să fie supuși Arhierelui eparhiei. Însă oprim, ca nu în locul celor ieșiți din tagmă, să intre altul, nici cei ieșiți să câștige altă casă, sau vreun loc după așezămintele soborului din Trident. Casele și averile și locurile care acum le-au luat, pot a le înstrăina, mai ales la o singură casă, ori mulți după măsura eteriei ce rămân, pot să se adune cu chip căci, casa care se va deșerta, să poată a se schimba întru alt lucru blagocestiv, precum se va găsi cu cale de către stăpânitori, după socotința sfințitelor canoane, sau după voia celor ce le-au întemeiat spre Dumnezeiasca slujire, spre mântuirea sufletelor, și spre folosul obștesc, după loc și vreme, cu dreptate și cuvioșie. Cu toate acestea se va orândui oarecare bărbat din clerul mirenesc, înțelept și cu bune moraluri, care va primi ocârmuirea caselor acestora, și se va șterge numele eteriei.

Facem cunoscut că întru această ștergere obștească a eteriei, se cuprind și mădulările numitei eterii, câte sunt izgonite prin alte eparhii, pentru aceasta vrem ca izgoniții arătați măcar de sar afla și în mari dregătorii, și ar fi înaintați, de nu vor intra în altă tagmă regulată, să

treacă îndată la starea clericilor mireni, a prezbiterilor, și desăvârșit să se supună episcopilor și ocârmuitorilor eparhiei.

Iar Arhieriei eparhiilor de vor afla fapta bună care se cere, învățătura și curăția moralului la cei regulați ai eteriei lui Iisus, care au intrat în tagma Prezbiterilor mireni, în puterea acestor porunci, pot după plăcerea lor a le da lor voie, ori ai opri de mărturisirea și împărtășirea credincioșilor lui Hristos, și de propovăduirea cuvântului Dumnezeiesc, și fără de liber înscris să nu îndrăznească cineva a face ceva din cele de acest fel. Iar această voi Episcopii și ocârmuitorii locurilor, să nu o dea cândva străinilor celor ce locuiesc în colegiile ori în casele convenite fostei eterii, despre care mai ales oprim pentru totdeauna mărturisirea străinilor, ori de a învăța, precum Arhierul Grigore 10 cel mai înainte de noi, după acest chip a oprit la acest sobor ecumenic. Pentru aceasta despre aceste treburi însărcinăm știința episcopilor, pe care să-i rugăm să asculte cuvântul cel aspru pentru sama ce au a da la acestea, a căroră grijă lor li sau încredințat, și să se teamă de înfricoșata judecată aceea, cu care îngrozește Prea Înaltul Judecător al viilor și al morților pe Proestoși.

Încă voim că dacă oarecare din cei ce se numesc din alcătuirea eteriei, sar îndeletnici în funcția învățării tinerilor, ori ar fi învățător în vreo școală, sau în frondistriu, să fie scoși toți din stăpânirea, ocârmuirea și chivernisirea, numai la acelea să aibă slobozenie de a primi funcția învățătorului, cei carii au arătat semne de bună nădejde întru procopseala lor, și de este destul numai a fi depărtați de învingerile de voroave și de conducerea învățătoriei, care cu nedestoinicia lor și cu molătatea, obișnuiesc a pricinui și a naște prea grele prigoniri și supărări, și dar nici odinioară unii ca aceștia să se primească la vreo funcție învățătorescă ca aceasta, ori la ceea ce se află acum, să nu-și întrebuițeze ostenele lor, dacă nu vor fi îndestulați cu puterea lor, spre a păzi pacea școlilor și obșteasca liniște, iar pentru sfințitele trimiteri despre care voim a se înțelege și acelea câte am stricat ale acestei eterii, păzim mijloacele acele a le rându, prin care să dobândim întoarcerea necredincioșilor și contenirea smintelilor, mai cu lesnire și mai cu siguranță.

Slăbindu-se și desăvârșit desființându-se, toate privilegiile ori de cel fel erau, și așezămintele numitei eterii, precum se arată mai sus, facem cunoscut că mădulările ei, când vor ieși din case și din colegiile eteriei, și vor intra în mirenii clericilor, să fie îndestulați și vrednici a

dobândi după sfințitele canoane și așezămintele Apostolice, tot felul de cele trebuincioase, cu purtare de grijă de suflete, sau și fără purtare de grijă dregătorii, supuse și de tot felul, la acele care încă aflându-se eteria, sau fost oprit de către cel întru fericita odihnă Grigore 13 cu pecetea din anul 1584 iertăm lor încă ceea ce era oprit mai înainte să ia adică milostenie pentru liturghie, și să se bucure de toate darurile și bune voințele acele care clericii cei regulați ai eteriei lui Iisus le-ar avea totdeauna.

Asemenea oprim despre toate, cum și despre Gimnaziile cele obștești, câte de la proestosul general și alți proestoși în puterea pronomiilor voia dată de a avea de la Arhieriei Romii, de a ceti cărțile ereticilor și pe alți autori opriți și osândiți de scaunul Apostolic, ca să nu păzească zilele cele de post, de a ceti mai înainte sau după vremea rânduită canonicele ceasuri, și alte asemenea de a căroră întrebuițare cu asprime îi oprim. De vreme ce socotința noastră și scopul nostru este, ca de acum înainte să ia asupra-și chipul traiului după urmarea prezbiterilor mireni, și ași îndrepta viața după obiceiul lor.

Oprim încă, ca după publicarea acestor hotărâri ale noastre, și după înștiințare, de a îndrăzni cineva să oprească împlinirea acestei hotărâri cu vreun motiv, titlu, sau prilej al unei cereri, apelație, anafora, înștiințare, ori sfat, ori stânjenire ce ar fi putut a se ațâța, ori cu vreun prilej cunoscut mai înainte, sau necunoscut mai înainte, pentru că de acum înainte voim să ia desăvârșit slăbirea și facerea pomenitei eterii și a tuturor privilegiilor ei, după chipul și forma ce am așezat mai sus, sub pedeapsă de afurisanie, pe cei ce ar voi a aduce împiedicare și împotrivire sau întârziere punerii în lucrare a scrisorilor acestora ale noastre.

Rânduim încă, și în puterea sfintei supuneri poruncim tuturor și fiecăruia din cei Bisericești Regulați, sau mireni, ori de cel fel de dregătorie și de treaptă ar fi, de cinste și de stare, și mai ales acelor care până acum se numără împreună cu eteria, și între mădulările ei, să nu îndrăznească a apăra și a sprijini, a scrie, sau a grăi împotriva desființării, ori pentru pricinile ei, nici pentru forma canoanelor, sau a așezămintelor, sau a rânduielii, sau altceva, care se cuvin unuia ca aceștia, fără de anume slobozenie a marelui Arhieriu, și asemenea sub pedeapsă de afurisanie de la noi și ce la cei după vremi ai noștri diadohi oprim pe toți și pe fiecare în parte, de a ocări pricina unei desființări ca aceasta pe cineva, mai ales pe Eteriți cu ocări și batjocuri, sau cu altă

oarecare defăimare, în cuvânt sau în faptă, în scris, pe ascuns, sau fățiș, să mârșească sau să supere pe vreunul din ei. Îndemnăm pe toți Ighemonii, ca și cu puterea și stăpânirea care au luat-o de a Dumnezeu pentru apărarea și sprijinul Sfintei Biserici Romane, mai ales pentru respectul ce îl poartă către scaunul Apostolic și evlavia, să pună silința lor și osteneala ca aceste înscrisuri ale noastre, să ia deplina lor săvârșire, mai ales să se alcătuiască asemenea legiuiri cu cele ce se cuprind întru acestea, și să se publice, prin care să se ferească, când se va da voința noastră aceasta spre săvârșire, să nu se ridice între cei necredincioși ocări, sfezi prigoniri.

Deșteptăm pe toți Hristianii pentru îndurările milostivirile Domnului nostru Iisus Hristos, îi jurăm ca să-și aducă aminte cum că toți au pe acest Învățător, care este în cer, pe acest Înnoitor, de către care ne-am răscumpărat cu mult preț, cum că toți ne-am născut din aceeași baie a apei, cu cuvânt de viață ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, împreună moștenitori ai lui Hristos, ne-am hrănit cu aceeași hrană a Bisericii catolice, cu hrana Cuvântului Dumnezeiesc, în sfârșit toți suntem un trup întru Hristos mădulare unul altuia, și altul celuilalt. Pentru aceasta prea de nevoie este ca toți unindu-ne cu legătura obștească a dragostei, pace să avem cu toți oamenii, nimănui a nu fi datori cu nimic, decât unul pe altul a iubi, că cel ce iubește pe aproapele său plinește legea, izgonind dintre noi cu desăvârșită ură, vătămarea, tulburarea ocările, gâlcevile și câte altele ca acestea înțelese și iscodite și ațâțate de vrăjmașul cel din început al neamului omenesc, ca să tulbure Biserica lui Dumnezeu, ca să oprească veșnica fericire a credincioșilor, cu titlul și cu prilej de amăgitoare școli, de socotințe sucite, ori cu titlul și cu prilej de Hristianicească săvârșire. În sfârșit toți cu toată puterea lor să se nevoiască a dobândi curată și adevărată înțelepciune, despre care sa scris Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob: 3; 13-18. „Cine este ntre voi înțelept și priceput? Din buna sa purtare să-și arate faptele întru blândețea înțelepciunii. Dar dacă n inimile voastre aveți invidie amară și zavistie, nu vă lăudați și nu mințiți împotriva adevărului. Înțelepciunea aceasta nu-i coborâtă de sus, ci-i pământească, animalică, demonică. Fiindcă unde este invidie și zavistie, acolo-i neorânduială și tot lucrul rău. Dar înțelepciunea cea de sus este mai curată, apoi pașnică, îngăduitoare, ascultătoare, plină de milă și de roade bune, nepărtinitoare, nefățarnică. Și roada dreptății întru pace li se seamănă celor ce fac pace.”

## CAPITOLUL XXX.

### DESPRE BISERICA DREPT SLĂVITORILOR RĂSĂRITENI ÎN VENEȚIA.

**1.**După acea jalnică cotropire a Eladei stăpânindu-se ea de barbari, mulți elini Hristiani au trecut din Elada în osebite Eparhii ale Europei, mai ales în Italia, și mai cu deosebi în Veneția, și întru alte locuri ale Aristocrației. Lăudata bătrânime ia primit cu multă dragoste, dându-le loc ca să-și facă cu slobozenie cele ale religiei lor, în Biserica Latinilor numită a Sfântului Vasile la 14 Iunie anul 1450.

**2.**Cu vremea sa părut locul nepotrivit, nu numai pentru că se adăogau Hristiani, ci se făceau tulburări și sminteli, și de multe ori erau lipsiți de Dumnezeiasca Liturghie, mai ales în Dumineci, pentru că Latinii obișnuiesc necurmat a liturghisi de dimineață până la amiază zi. Pentru aceasta au cerut o mică Biserică ce se afla pe numele Sfintei Ursula, aproape de Biserica mare a Sfinților Petru și Pavel, și au dobândit cererea, mai ales că și Papa Sixt 4, a poruncit Dominicanilor a căroră era Biserica, să o dea grecilor, însă greutățile schimbării nu au iertat, și au rămas tot în Sfântul Vasile, unde și Adelfat au alcătuit pe numele Sfântului Neculai.

**3.**Neputând însă a suferind nedreptatea Latinilor și tirania lor, pentru că nu numai pe morții grecilor nu îi îngropa la Biserică, ci și pe câți îi îngropa la aceasta ce avea voie de la bătrânime, Latinii îi dezgropa după 2 sau 3 zile, și îi arunca în mare. Aceasta se arată în tânguitoarea jalobă a Hristianilor acestora către prea blânda Aristocrație, jeluindu-se, cum căci cu mai mare odihnă și liniște se bucură Iudeii și Otomanii, decât ei. Și sau rugat totodată ca să li se dea voie de la marele Arhiereu să-și zidească Biserică din temelie. Drept slăvitorii care nu știa ce urmare trebuia să aibă o cere ca aceasta, nu se îndoia cât de puțin, și au cerut de la Arhiereul Romii de atunci slobozenie cu pecetea din anul 1514 Iunie 3 pentru care zice:

„Iubiților fii, nobililor, neguțătorilor și celorlalți greci ce petrec acum în cetatea Venețienilor, celor acum și celor în viitorime, mântuire și Apostolească blagoslovenie.

„Din partea voastră mai întâi sau arătat nouă, cum că mulți din ai noștri din pricina tiraniei și a goanei tiranilor carii stăpânesc cea mai multă parte a Greciei, au fugit din patria lor, și nu puțini cu numărul locuiesc în cetatea Veneției, și că întru acea cetate, nici o Biserică de neamul vostru nu aveți, decât o sfântă capelă numită, Biserica Sfântului Vasile din Veneția, întru care obișnuți de câtăva vreme mai dinainte a prăznui și a asculta slujbele. Locul capelei nu este îndestul pentru atâția oameni, și pentru că pomenita Biserică a Sfântului Vasile este a însuși Latinilor, nu puteți fără numai afară de vreme și nepotrivit să ascultați Liturghiile și celelalte slujbe Dumnezeiești: pentru aceasta ..... o Biserică ori o capelă în numita cetate, întru chemarea Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe, la care aveți și mare evlavie, în oarecare loc și mai cu osebite rânduit nouă ocârmuire îndestulat spre aceasta, să o zidiți din temelie și să o împodobiți cu cărți, cu potire, cu cruci, cu veșminte, cu podoabe, și cu alte trebuitoare spre slujire Dumnezeiască, care împodobiri și încuviințări vor fi cu cheltuiala voastră. Despre aceasta ați purtat grijă și ați cerut cu smerenie de la noi trebuitorul aprobare. Noi primind rugămintea voastră de acest fel, vouă vă dăm voie și slobozenie, ca Biserica aceasta sau capela, cu turn, cu clopote, cu cimitir, și altele de nevoie, sub aceeași numire a Sfântului Mucenic Gheorghe, în aceeași cetate a Veneției întru un loc rânduit (precum ziceți,) potrivit să faceți și să zidiți: și un prezbiter grec, pe care să-l mutați după plăcerea voastră, care în fiecare zi, ori în zilele cele rânduite de voi să Liturghisească și pentru voi și celor ce după vreme vor fi în numita cetate, și pentru cetățenii numitului neam, toate tainele Bisericești după rânduiala voastră să le Ierurgiască. Pe această numită Biserică, și pe prezbiterul slujitor a ei cel după vreme, cu toate averile politicești și duhovnicești, le ridicăm din toată dreptatea stăpânitorului Eparhiei, celui ce are covârșirea și stăpânirea cea pentru totdeauna, și vă supunem nouă și sfântului scaun Aposotolic, cu o dare de tot anul de 5 litri de ceară albă, spre semnul adevăratei stăpâniri, fără a putea vreo împotrivire peste așezămintele și poruncile drepturilor acestora Apostolești cu care vă osebim.”

**Dat în Roma de sfântul Petru asupra inelului pescarului în 3 Iunie a anului 1514. Vezi pe Marmora la Istoria Kerkilei cartea 4 foaia 45 pe Unghelie Tom 5 a sfințitei Italiei foaia 1311 pe Farminis Kornarul Tom 14 foaia 323.”**

**4.**După ce au luat o pecete ca aceasta, au început Biserica, împreună ajutându-se de bogatele pro aduceri ale multor Hristiani, mai ales a Domnului Valahiei de atunci, și în vreme de 30 de ani au luat sfârșit Biserica prin silința vestitului arhitect Sampsovin, care iubind mult pe elini mult a ostenit și o au alcătuit o Biserică împodobită după rânduiala celei Răsăritene, și au ales încă Hristianii și un Efimeriu preot anume Ioan Anghedinon?? din ostrovul Kefalonia. La 1527 nefiind de ajuns numai un preot, au ales și altul. Atunci au înțeles drept slăvitorii, că pecetea lui Leon a fost o cursă care li sa întins pentru ca să-i tragă la catolicism, pentru aceasta au început a se tângui, a propovădui cu îndrăzneală și a scrie împotriva Latinilor, propovăduindu-se pe sine drept slăvitori și fii adevărați ai Bisericii Răsăritene.

**5.**Înștiințându-se de aceasta diadohul papii Clement 7 în anul 1528 a retras pecetea lui Leon celui înainte de el, neiertând urmarea facerii Bisericii. Hristianii cu toate acestea au urmat zidirea, socotind întru nimic îngrozirile lui Clement, și iată întâia pricină de sminteală. Aristocrația au poruncit Arhiereului Monemvasiei, care petrecea atunci în Veneția, să aleagă din Greci doi preoți, catolici și nu schismatici. În anul **1534** pentru aceasta Aristocrația au voit, zice Flaminie Cornarul, a se alege doi preoți de un preot catolic (înțelege pe Arsenie al Monemvasiei) fiindcă mai înainte se revărsase veste, cum că oarecare Greci în Veneția petrecând, nu cugeta drept despre dogma catolică a Latinilor, pentru a se păzi (urmează tot acest Cornarul) mai curată și mai statornică adevărata dogmă catolicească a Latinilor în Biserica aceasta a grecilor, sfatul celor 10 au legiuit în anul 1542 ca în viitorime nici un preot să nu ia epistasia Efimeriei, dacă nu mai înainte sar cerceta de Patriarhul Veneției curățenia credinței lui, și nu se va afla unit cu dogmele catolice. Atunci papa Pavel 3 întărește și iarăși înnoiește pecetea cea dată de Clement 7 și întoarsă de Leon 10.

**6.**Aflându-se însă atunci în Veneția Gavriil Sevirul, Aristocrația sau plecat a da lui voie să ia epistasia drept slăvitorilor, rânduindu-i și pensie, și fiindcă fusese Mitropolit al Filadelfiei, au rămas arhierind asupra Bisericii acesteia vreme de 37 de ani, avându-și titlul de Filadelfias. Vezi despre acestea pe Meletie la Istoria Bisericească Tom 3, pe Crusiul în Turco-Grecia, pe Richard, pe Simon, pe Allatiul, pe Papadopol, pe Levkie, pe Fabrikie și pe mulți alții.

**7.**După acest Sevir, sau făcut Teofan Xenahiul ori Xenakiul, care săvârșindu-se în anul 1562 sa diadohisit de Nicodim Metaxa

Arhiepiscopul Zakintului și al Kefaliniei, care dorind a lua și titlul de al Filadelfiei și nedobândindu-l, sau întors după 3 ani la eparhia sa. În anul 1637 se face cel al Kitirii Atanasie Valerianul, care a arhierit vreme de 20 de ani cu titlul al Filadelfiei. Iar în anul 1657 sa făcut Meletie Kortaki Cretanul, și acesta a arhierit 20 de ani, și la 1677 sa săvârșit. Aflându-se dar atunci în Venetia Metodie cel mai înainte al Constantinopolului, a fost ales de Hristiani, și după dânsul a fost ales Efimeriul Gherasim Vlahul. În anul 1680 Tipald sa făcut pricină a două sminteli, ori mai bine a zice începutul schismei.

**8.** Acești arhierii erau aleși de Adelfatu, se întărea de Aristocrație, lua eclosile (darea voii de a se hirotoni) de la Patriarhul Constantinopolului, și hirotonia de la drept slăvitorii Arhierii, care fiind supuși întru cele politicești adică Aristocrației, iar întru cele Bisericești Bisericii mari a Constantinopolului, ocârmuia pe drept slăvitorii din Venetia, după mărturisirea Bisericii Răsăritene, cu toată slobozenia, în atâta, încât scria și propovăduia dogmele noastre, împotriva noilor croiri ale Latinilor. Și la aceasta nu numai că se osebea de Aristocrație, ci se apăra și se lăuda, precum înțeleptul Gavriil Sevirul și alții. Arhierii Romii, Romii judeca ca de schismatici pe Arhierii și Hristianii drept slăvitori, și își năluceau a lua vreo stăpânire asupra lor, ci mulțumindu-se de darea cea de tot anul de 5 litri de ceară albă, ca de un semn de o mică plecare, tăcea, nu prea se împăca văzând un Mitropolit schismatic, (precum ne numesc ei) într-o Mitropolie Romano-catolică.

**9.** Anghel Tipald cel ce mai la urmă a Arhierit, fiind nemulțumit că nu avea stăpânire politicească asupra Efimeriilor Bisericii, a pus în lucrarea toată meșteșugirea, ca să poată el a alege pe Efimerii, și să-i mute după a sa plăcere. Drept aceea împrietenindu-se cu cel de atunci Nunțiu al papii în acea vreme din Venetia, se sfătuiau împreună pentru mijloacele cum vor nimeri, și o ar fi isprăvit, de nu și-ar fi apărat bărbătește neamul dreptul său. Nedobândind dorința sa Tipald, a jurat izbândire împotriva Hristianilor de acolo, și uneltește o meșteșugire satanicească, să supună Biserica sub stăpânirea papii. Lucrul acesta a plăcut celui de atunci papă, care prin Nunțul, a făgăduit lui Tipald Capela de Cardinal, de va isprăvi ca Biserica Sfântului Gheorghe să fie supusă ocârmuirii papii, și nu Patriarhului ecumenic.

**10.** În anul 1708 Tipald atâta a meșteșugit, încât a ieșit dogmă (poruncă) ca Efimerii Sfântului Gheorghe să se cerceteze de Patriarhul Venetiei, ori de Nunțul papii, de sunt catolicești, adică de sunt mădulări



ale Bisericii Romane, întemeindu-se pe alegerea făcută de Arsenie al Monemvasiei, care se va face după legiuirea din anul 1534 după care Efimerii trebuiau a fi catolici și nu shismatici, și în darea de 5 litri de ceară pe an. Sa tulburat neamul pentru acest fel de nouă scornire, au alergat, au rugat, dar în zadar. Pentru aceasta și nevrând a fost silit neamul a suferi o silă nedreaptă ca aceasta. Tipald întru atâta îmbărbătându-se de un așa început, sporea cu sataniceștile lui izvodiri, ca să supună acestuia-și jug și pe Arhiereu și pe Hristiani, însă moartea la împiedicat de a-și împlini scopul, și a pierdut Capela de Cardinal, răsplătire pentru lepădarea sa de Biserica drept slăvitoare.

**11.**După moartea necuviosului acestuia, sfat au făcut drept slăvitorii ca să aleagă nou Arhiereu, au hotărât ca în viitor să nu mai aleagă Arhiereu, temându-se nu cumva și acela să se facă supus unei sile ca aceasta și jugului. Fiindcă în anul 1720 și în 1722 au ieșit două orânduiri de la sfatul celor zise, care adeverea orânduirea cea din anul 1708 ca numai preoții cercetați de Patriarhul Veneției, sau de Nunțiul Papei să aibă, până la anul 1751 au fost siliți a avea. Atunci au avut voie să-și aleagă un episcop Bisericesc, ori precum îl numeau Latinii Vicar, mulțumindu-se grecii a fi episcopul Latin mai bine decât apostat din Ortodoxie. Drept aceea întâiul Vicar sau făcut Avaa Petru Antonius Muețul, bărbat înțelept și procopsit, care deși era Latin, însă ocârmuia pe Hristiani după Dumnezeiasca plăcere, apărând pe Hristiani împotriva nebuneștilor cereri ale curții Romane, până la anul 1758 când murind acesta, sa făcut Vicar Spiridon Millius, bărbat ortodox și înțelept.

**12.**Văduvind Biserica în atâția ani, trebuia negreșit în Dalamația să se întâmple ceea ce sa întâmplat, despre care vezi pe larg capitolul: Tulburările și goanele în Dalmația, au silit pe Aristocrație, a da voie fraților drept slăvitori celor din Veneția, să-și aleagă drept slăvitor Arhiereu, ca să-l trimită pe acesta să cerceteze Eparhia. Sau bucurat drept slăvitorii de o voie ca aceasta, dar sau întristat foarte când au auzit că Arhiereul acesta urma a-și arăta catolicismul său, și nu ca un adevărat fiu al Bisericii Apostolești drept-slăvitoare, ci ca un mădular al Bisericii particulare din Roma. Cu toate acestea îndemnați fiind drept slăvitorii de către Senatori, și de bunele nădejdi cum că se va face îndreptare potrivită despre aceasta, sau adunat și au ales pe Ieromonahul Gheorghe Fatzea cel de atunci Efimeriu. Atunci îndată au înștiințat de alegere pe Patriarhul de atunci Ioanichie, cerând voie Patriarhiei după canoane pentru hirotonia alesului de Filadelfia. Patriarhul a trimis o sinodală ,o

credință către Fatzea, după drept-slăvitoarea învățătură a Bisericii Răsăritene, fiindcă oarecare urători de bine zicea că arhiereul este îndatorat a da o mărturisire după catolici, și aceasta se păzea ca o izbândire către apărarea potrivnicului lui Fatzea. Cu toate acestea Fatzea mai înainte de a lua hotârârea sinodală împreună cu mărturisirea credinței, după porunca proestoșilor neamului a purces să meargă la Kerkira, spre a se hirotoni și a preîntâmpina relele din Dalmația.

**13.**Clement 13 aflând prin Nunțiul său aprobarea ce au luat Grecii a-și alege Arhiereu ortodox sau tulburat, și trimite o pecete către Senat în anul 1762 prin care îi înfruntă pe senatori ca pe niște puțin respectuoși către sfântul scaun, pentru că a aprobat Grecilor din Veneția să-și aleagă Arhiepiscop schismatic, zicând că nu se cuvine a se ajutama apucăturile celor ce viclenesc împotriva Apostoleștii stăpâniri, și pomenește pe Leon 10 papa Romii, pe care zice că l-au rugat Venețienii și Grecii ca să supună pe Biserica Sfântului Gheorghe scaunului Roman. Arată durere că schismaticii biruiesc și catolicii suspină, că a intrat lupul în turma oilor, cum că sa ridicat masă spurcată și scaun de eres și de pierzare, cum că el este pânditor în casa lui Israil, și mai zice și altele în pecetea aceasta, izbândind drepturile stăpânirii sale asupra acestei Biserici, pe care o socotea ca supusă lui dea dreptul.

**14.**Dar să cercetăm fără de patimă și fără părtinire cererile și îndreptările curții Romane asupra acestei Biserici, și să vedem dacă Biserica aceasta a Sfântului Gheorghe și păstorii ei Hristiani sunt shismatici după Biserica cea mare a lui Hristos din Constantinopol.

**15.**Curtea Romii zicea că Biserica Sfântului Gheorghe cea a Grecilor din Veneția, este supusă dajdiei la scaunul Apostolic. 1. Pentru că sa zidit prin aprobarea dată de marele Arhiereu. 2. Pentru că trebuie a plăti pe tot anul dajdie de 5 litri de ceară. 3. Că Aristocrația prin legiurile și așezămintele sale voiește pe preoții Efemerii fiind catolici și nu shismatici. 4. Că sau supus cu publicamente de către Tipald, etc. 5. Că de față se auzea la sfîntitele slujbe pomenirea pentru marele Arhiepiscopul nostru Clement 11, etc.

**16.**Pentru propunerea 1 și 2, că de vreme ce drept slăvitorii locuitori ai Veneției au cerut voie de la Leon să-și zidească Biserica, și că plătea lui papa 5 litri de ceară, urmează că Biserica Sfântului Gheorghe să fie supusă lui papa după cele duhovnicești? Grecii au cerut voie nu ca niște catolici, nu ca niște Uniți, nu ca shismatici, ci fiind Eparhia sub supunerea lui papa, și sub a Patriarhului

Constantinopolului. Mai ales chiar și după ființa lucrării, nu au fost aprobarea aceasta nici Bisericească nici politicească, dacă Arhiepiscopii cugetau atunci despre curtea Romii și despre marele Arhiepiscop, și precum cugetă și acum împreună cu toată Europa, fiindcă acest fel de voie atârnă de ocârmuirea politicească, și nu de cea Bisericească. Așadar marele Arhiepiscop al Romii au dat voie Iudeilor, mai ales îi apără și îi iubește, urmează că rabinii din Roma să fie catolici, oare rabinii sărută picioarele lui? Autocratorii Rusiei au dat voie de religie catolicilor, apoi catolicii din Rusia sunt shismatici, de vreme ce religia Rusiei este Răsăriteană? Împăratul Prusiei au dat voie, cum și alții catolicilor, apoi acei catolici sunt Luther-Calvini? Dar plătea cei din Veneția pe an câte 5 litri de ceară prea albă, drept și cuvios lucru făcea, pentru că au luat un dar, se cuvenea a fi și ei mulțumitori. Dar Aristocrația pe Răsăriteni cei ce petreceau în Veneția, îi socotește ca și Catolicești și nu shismatici, asemenea și pe preoții lor.

Flaminus Cornarul în pomenirile Bisericii Tom 14 la pomenirea despre Biserica Sfântului Gheorghe la început zice: „Acei din greci care se împărtășeau cu Biserica Latină, și de shismă nu se lipea.” Însă cu voia înțeleptului Cornaru aceste ziceri, nici înțelegerea aceasta se află în legiuirea bătrânimii, prin care Răsăritenii au voie a lucra cu slobozenie cele ale religiei lor, nici este de crezut, căci în vremea în care Latini nu permiteau nici a îngropa pe greci la Sfântul Vasile, ci îi îngropa la drumuri, ori îi arunca în Mare, precum se vede din jaloaba acestor greci, în care tânguindu-se zic: „Oasele Hristianilor se mistuie cu oasele osândiților și ale hamalilor.” Pentru ca să fie Biserica Sfântului Gheorghe și grecii cei din Veneția catolici ori uniți, și supuși stăpânirii duhovnicești marelui Arhiepiscop, trebuia negreșit să se supună și judecății Inchiziției. Ducele Petru Lavridanos în anul 1569, scrie către Ducele Cretei, ca să nu se bage de către judecătoria Inchiziției noile izvodiri, care mai de multe ori nasc sminteli și tulburări, mai ales ca nu de judecătoria aceasta să se aducă vreo supărare credinței grecilor.

**17.**De se întemeiază curtea Romii pe darea litrelor de ceară, trebuia când sa zidit Biserica să fi dat grecii mărturisirea credinței după dogma Bisericii Latine. Trebuia Efemerii să ia întărirea, ori măcar cercetarea lor să se fi făcut de Nunțiul papii, spre a câștiga întărire, dar alegerea se făcea cu slobozenie de către Hristianii drept-slăvitori, adică neuniți, întărirea ori investitura de la Aristocrație, adică slobozenia hirotoniei, de la Patriarhul Constantinopolului deși se vede în legiuirea

Aristocrației din anul 1534 că preoții trebuie a fi catolicești și nu shismatici, pricina **nu** este că trebuie a fi catolicești catolnicești ai Romii, ci catolicești, adică să nu fie mânjiți cu eresul lui Luther, care atunci se propovăduia și se lătea în Italia, și să nu se spurce Hristiani? Aceasta era adevărata cercetare ce se făcea atunci Efimerilor la Patriarhia Veneției. Precum se vede din legiuirea bătrânimii care sa tipărit la anul 1542 și din răspunsul cel spre dezvinovățire a lui Petru Antoniu Muasu, celui ce a stat Vicar al Bisericii Sf.Gheorghe întru care dovedește cum că Grecii ce au pus temelia Bisericii Sfântului Gheorghe, nu au fost nici uniți, nici supuși stăpânirii Papii.

**18.**Nici au temelie cererile lui Clement 10 din anul 1572 când au auzit alegerea lui Metodie Proin Patriarh al Constantinopolului, pentru că atunci cu toate că striga Clement, că afară de canoane și de legi sunt 2 Patriarhi întru o eparhie, că Metodie arhierind, nu era ca unul din arhieriei al unuia și aceștia religii întru aceeași cetate, adică nu era mădular al Bisericii Romane, ci ca Arhieriu de altă religie adică mădular al drept slăvitoarei Biserici Răsăritene. *Vezi Istoria Bisericească Tom 3 foia 467.*

**19.**Asupra apostasiei (lepădării de ortodoxie) poate a lui Tipald, și asupra cercetării Efimerilor ce atunci se făcea, se întemeiază Clement, dar nu este dreaptă încheierea socotinței, că de au apostatisit Tipald, oare și drept slăvitorii au apostatisit, și toată Biserica Sfântului Gheorghe au fost unire a Uniților, Efimerii în vremea lui Tipald și puțini în urmă sau cercetat, oare toți cei dinaintea lui Tipald, și toți cei după Tipald ceretatusau și cercetase-vor de Nunțiu cel după vreme?

**20.**Dar se auzea vederat la sfintele slujbe și aceasta pentru marele Arhieriu nostru Clement 11 și ce este de mirare când adevărul se războiește și se leagă, atunci sila biruiește. Istoricii cei din vremile acelea mărturisesc pe această silă, fiindcă Latinul Barzaki la Viața lui Panaghiot Sicopeul cea scrisă elino-italiană în capitolul 10 zice: Sau făcut un Preot (adică Sinopeus) Panaghiotul de Tipald, și sau sortit Efrimerio al Bisericii Sfântului Gheorghe, împotrivindu-se acei greci, și ce n-au făcut ca să nu-l ia pe el, că îl vedea (și pentru aceasta foarte se necăjea) că meșteșugirile lor ca o mreajă de primejdii le strica (așa obișnuind a numi). Iar după moartea lui Tipald și împreună lucrător sa făcut (numitul Panaghiot) a pomenirii lui papa (Clement 11 de atunci) în acea Biserică, deși puțin în urmă pomenirea aceasta tot acolo sa curmat, că nici un lucru silnic are fire a veșnici, dina ceste se vede că

cei ce petrecea în Veneția sunt shismatici, nu după socotința Bisericii Răsăritene, ci după socotința celei Apusene, precum și ceilalți drept slăvitori Răsăriteni shismatici se numesc cu nedreptate de către Latini, ci să ne întoarcem și ceea ce ne zace înainte.

**21.** Ajungând Fatzea la Kerkira, sau adunat Arhiepiscopii Hrisant cel al Levcadiei al Sfântului Mavras și Sofronie al Kefaloniei și al Zakintului, ca să hirotonească pe Fatzea, dar neavând el cărțile de voie de la Patriarh se îndoia, însă fiind siliți și îngrozindu-se de către generalul purtător de grijă al Kerirei au hirotonit afară de canoane pe Fatzea de Mitropolit al Filadelfiei, pentru care pricină ca niște călcători de canoane Bisericești au fost caterisiți. Din care Sofronie al Kefaloniei și al Zakintului după câtăva vreme sa dezlegat de caterisire ca unul ce au fost silit a hirotoni pe Fatzea, iar Hrisant al Levcadiei și a Sfântului Mavras, ca unul ce mai înainte a fost caterisit, și au îndrăznit a hirotoni pe Fatzea fără a avea aprobarea în scris a Patriarhului, a rămas pentru mai multă vreme în caterisire, și când era să se sloboadă, sa săvârșit. Iar Fatzea ajungând în Veneția, au intrat în Biserică în ziua Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, în anul 1763 îmbrăcat fiind cu Arhierească podoabă, și sa suit în scaun, și sa arătat la toți ca Arhiereu.

**22.** Făcându-se cunoscută hirotonia lui Fatzea la Patriarhul Constantinopolului și la Roma, Patriarhul prin scrisori sinodale supune caterisirii pe cei ce l-au hirotonit și pe cel hirotonit, și pe toți cei ce îl vor primi ca Arhiereu legiuit. Iar papa a trimis a doua pecete către Aristocrație în 22 Ianuarie anul 1763 arătându-și râvna sa cea mare, mai ales zicea: „Râvna casei tale m-au mâncat pe mine,” fiindcă Grecii au ales și au hirotonit pentru Arhiepiscop pe un shismatic, adică pe Fatzea. Iarăși pomenește în acele peceți, pe a sa stăpânire a Bisericii Sfântului Gheorghe, precum și în cea mai dinainte propune bătrânimii, adică sfatului, legiuirea cea dată în anul 1721 îi înfruntă ca pe niște călcători ai făgăduinței lor spre a ține păzită întreagă Orotodoxo-catolico Romana religie, fiindcă sau suit în scaunul Bisericii Sfântului Gheorghe Fatzea, și au intrat îmbrăcat cu sfințită podoabă, a șezut în scaunul episcopal, a blagoslovit pe norod, au Liturghisit și așa a spurcat sfințenia Bisericii. În această pecete atinge știința Venețienilor, pentru că suferă pe un shismatic, îi sfătuiește să îndrepte niște sminteli ca acestea, îi îngrozește că va opri pe catolicii greci a nu se cumineca împreună de nu vor voi a despărți pe Fatzea de catoliceasca credință, și altele ca acestea. Fatzea și ajutorii lui nădăjduiau că vor lua aprobarea

Patriarhală, care din zi în zi cu mincinoase epistole propovăduia venirea aprobării. Însă Fatzea lipsindu-se de slobozenia aceasta, au luat poruncă de la sfat a se mărgini întru ale sale în casa sa, și a se depărta de toată lucrarea preoțească, la această norocire potrivnică a lui Fatzea ajuta ura și răutatea celor ce apărau pe potrivnicul lui, în acea vreme sfatul nu a răspuns nimic la cele două peceti ale lui papa, drept aceea la acest fel de întâmplare au primit și a treia pecete din 30 Aprilie anul 1763 întru care papa iarăși se jeluiește pentru intrarea lui Fatzea în scaunul episcopal, și cum că în zadar aștepta de multă vreme răspunsul lor. Îi zice sfatului să hotărască în sfârșit dacă socotește să sufere în Biserica Sfântului Gheorghe cea din Veneția, o Biserică care se desparte de unirea cu scaunul Apostolic, și defaimă stăpânirea lui, și în sfârșit de trebuie a se socoti Catolicești Efimerii acestei Biserici, care se supun unui mincino-episcop ca acesta, și care nu recunosc stăpânirea scaunului Roman, care nu a iscălit o mărturisire de credință cercetată, nici a fost cercetat înaintea unor mai mari legiuitori, și alte multe.

**23.**Sfatul în sfârșit văzând văzând că Patriarhul nu trimite ecdosis slobozitoare lui Fatzea, și că papa voiește a lua stăpânire asupra Bisericii Sfântului Gheorghe, și de lată parte sfatul îndemnat și de greutățile ce supăra pe Dalmația pentru lipsa episcopului, au dat voie lui Fatzea să intre în Biserică ca Arhiereu. Deci iarăși se suie pe scaun, Ierugisește, hirotonește, și săvârșește toată sfințita lucrare, și iată shisma (dezbinare) mare sau ridicat între drept slăvitorii Hristiani, pentru că unii intrau în Biserică față fiind Fatzea, iar cei pizmătăreți fugeau ca de un afurisit, unii îi săruta dreapta, iar alții îl numeau shismatic și lup în turma oilor, și eu aflându-mă de față (zice adăogitorul Istoriei) de două ori l-au scuipat. Unul se apropia la sfințita masă, și altul se depărta mergând la Biserica Sfântului Marcu, unul se mărturisea și se împărtășea cu prea curatele Taine și altul fugea de Trieși.

**24.**Până ce a trăit Fatzea nu era nădejde de mântuire, a se împăca sminteala, mai ales și Biserica se primejduia să cadă sub jug. Îndată după îngroparea lui Fatzea voiau drept slăvitorii iarăși a-și alege păstor, dar nu cutezau, până ce au dobândit iertare de la Patriarhul pentru Efimerii cei ce au co-liturghisit cu Fatzea. Apoi gândind iarăși să aleagă Arhiereu, cu milostivire Aristocrația le-a dat voie să-și aleagă Arhiereu, și adunându-se toți împreună au ales pe prea înțeleptul Teotoke, dar a rămas alegerea lui nelucrătoare, căci înțeleptul bărbat întemeindu-se pe hotărârea din 1761 și pentru alte pricini, nu a primit.

**25.**Deci făcând sfat drept slăvitori frați, au înțeles cum că până când legiuirea dată voiește pe Arhiereu supus lui papa, și mulțumit cu hotărârea soborului de la Florența, nu vor putea avea legiuit Arhiereu. Au năzuit, sau rugat să se ridice peretele cel din mijloc, cel ce întărește shisma (dezbinarea) Bisericii lor, și au dobândit ceea ce doreau. Au ieșit decret după cererea lor în ceea ce se zice Pregati, în 31 August anul 1780 cuprinzând acestea:

„Sfatul acesta primește cu mare mulțumirea sa acele câte cu râvnă și cu faptă bună au înfățoșat în scrisoarea aceasta cetită acum deputațioane Ad-pi-as-ca-uzas, atât pentru anaforaua ce au adus-o episcopii Bisericii Sfântului Gheorghe a grecilor din această cetate, cât și cercetările și hotărârile legiurii din 7 Decembrie anul 1776 arătându-se întru această vreme prin cele zise și înscrise, șirul episcopilor greci, care în multă vreme cu obștească primire, pace, și mulțumirea neamului păstora această Biserică a grecilor, și fiind bătrânimea statornicită a păzi numitul neam isprăvile apărării lui pentru totdeauna, însă arătându-se în toate părțile legiuirea cea din 13 Decembrie anul 1761 însă osebindu-se articolul prin care îndatorează pe greci unui jurământ, care niciodată sa făcut, și care ispita au dobândit că este cu neputință a adeveri, sfatul rânduielile, că după obiceiul păzit de pururi, și după socotințele cuprinse în osebitele legiurii vechi și nouă, și mai ales cea din 7 Decembrie anul 1776 ca Adelfatul acestei Biserici cu chipuri rânduite să-și aleagă un episcop grec, ca să proestosească în ocârmuirile duhovnicești ale Bisericii, și a neamului grecilor, și a Bisericilor celor fără de capete ale Aristocrației, cu liniște, și cu socotință statornică a dogmelor lor, a legiurilor, și a obiceiurilor lor, și despre aceasta să se ceară celor zece începători, ca să se dea cu obișnuita lor înțelepciune poruncile cele ce sar socoti potrivite, ca dimpreună cu frații Adelfatului Sfântului Gheorghe a grecilor acestei Mitropolii, cu rânduiala și cu chipurile obișnuite în toată vremea și prin toate vremile de mai înainte, să se facă alegere de proestos cu titlu de Arhiepiscop al Filadelfiei, care să fie ascultător neamului, îmbogățit cu învățătura, și împodobit cu bune moraluri.”

**26.**Această lege ori decret primindu-l drept slăvitorii, cu bucurie sau adunat și au ales de Arhiereu pe Sofronie Arhiepiscopul Zachintului și al Kefaloniei, și după confirmarea lui de către Aristocrație au fost trimiși oarecare drept slăvitori la Constantinopol, și înaintea Sinodului a tălmăcit toate îndoielile și greutățile cele ce din vreme în vreme sau

născut. Sa înduplecat Patriarhul Gavriil împreună cu sfințitul sinod, și sa dat legiuire după cererea drept slăvitorilor în Ianuarie 1782 pentru mutarea lui Sofronie Katifolului din Arhiepiscop al Kefaloniei și al Zachintului, în Mitropolit al Filafelfiei, cu titlul de Exarh Patriarhal, și de a avea stăpânire Patriarhală peste ținutul supus lui, cât și peste cei ce vor proestoși după vreme din cei duhovnicești, adică între prea sfintele acestea Arhiepiscopii a Kefaloniei și a Zakintului, a Levcadiei și a sfintei Mavre, și a Kisirilor. După ce sa suit în scaun ca Arhiereu Sofronie întâi au blagoslovit pe Hristianii ortodocși, cu mare bucurie a bine cinstitorilor de acolo, cu slobozenia Aristocrației, cu iertarea sfintei Biserici cea mare a Constantinopolului, și cu nemărginit necaz al curții din Roma. Sofronie după ce a ocârmuit scaunul și a viețuit cu cuvioșie și cu plăcere de Dumnezeu după puțini ani, sa săvârșit și au ales în locul lui pe Gherasim Efimeriul Bisericii.

Citește despre acestea pe laudatul *Evghenie, sub însemnările cărții ce despre prigonirile Poloniei foaia 180. Apologia cea pentru Greci Petru Muațiu, Cornilie Flaminiul, Povestirile Bisericii Venețienilor, pe Mihail Lekkien în Hristianii Răsăriteni, Bertion Istoria Dalmației, Istoria Dalmației de Vret, în Istoria Veneției Tom 3 Apotiki (încredințarea, sau depoziton) și lucrările Bisericii Răsăritene din anul 1762 și 1793 pe Rodotan la început, creșterea și starea de față a religiei grecești în Italia, pe Hugheliul în sfințita Italie, legiuirile bătrânimii Venețienilor din osebiți ani, pe Varzani la Viața lui Sinopeu, etc.*

## CAPITOLUL XXXI.

### DESPRE CORNILIE IANSENIUL ȘI DESPRE URMAȘII LUI

**1.**Biserica Apuseană pe la sfârșitul veacului trecut nădăjduia a se liniști despre tulburările și prigonirile de care se tulbura, și sau ridicat o nouă tulburare, din pricina lui Cornilie Iansenului, episcopului Ipas din Belgia. Acesta a fost alcătuit oarecare carte numind-o Augustin, care sa tipărit după moartea lui la anul 1640. Pe acest autor în această carte, nici însuși Iezuiții îl tăgăduiesc că era vederat, greu și mai bine cinstitor: „A lui Augustin despre fireasca stricăciune a omului, și despre Dumnezeiesc dar, care singur (omul) poate să vindece pe această



vătămare, cu firea și cu fapta bună (ori virtutea).” Și socotința aceasta se tălmăcește toată cu ziceri de a lui Augustin. Însă Ianseniu nu arată cum că trebuie a slăvi cineva acest fel, ce au voit numai să adevereze cum că Augustin slăvea întru acest chip. Însă dogma lui Augustin, care e puțin departe de dogma lui Toma Aquitanul, pe care au îmbrățișat-o Dominicanii, fiind ei între clerul Roman, mai ca pe o sfințită și Dumnezeiască pentru vrednicia cea mare a Auditorului, și dimpotrivă este potrivnică feluritelor slăviri ale Iezuiților, nu putea dar a o suferi cu tăcere, pentru aceasta nu numai cu scrierilor lor i se împotriva, ci îndemna și pe papa Urban 3 ca să o osândească. Și nici a rămas nefolosită osteneala lor, căci mai întâi Inchizitorii Romani în anul 1641 au oprit cetirea cărții, și în urmă Urban 4 în anul 1642 propovăduia căci cartea era smerduită de câteva greșeli lepădate de Biserică cu mult mai înainte.

**2.**În legiuirile Iezuiților și ale Romanilor, afară de dascăli lui Ludobanie, alți următori ai lui Augustin din carii pe mulți îi avea în Belgia, și din aceasta se năștea prigonire nesfârșită și vătămătoare în eparhiile Belgiei. Îndată sa întins această prigonire și în apropiata Galie, unde Ioan Vergerul Abran, Avvas, al lui Sogeranu prieten, și trebuitor Iansenului, bărbat prea ager la minte pentru bunele moraluri, și pentru buna cinstirea și învățătura sa, ia fost umplut pe mulți de dragostea lui Augustin, și de ură asupra Iezuiților. Cei mai mulți din dascălii Împărăției acesteia se unea cu Iezuiții, ale cărora dogme era și mai bine plăcute firii omenești, și religiei Romane, și mai potrivite folosului Bisericesc decât cele ale Augustinianilor. Partea potrivnică dar la pârât, de câțiva episcopi însă prea bine cinstitori, mințile cele mai alese și mai vestite ale Galiei, precum Arnaldul, Nicoliul, Pashaliul, și Cuesneliul, și atâți alți bărbați prea slăviți și prea aleși, și mulți din cei care pe obștească buna cinstire a familiei Romane, care prin mărturisirea păcatelor, socoteau aceasta ei a fi mai mică și mai josită decât buna cinstire, unde Iisus Hristos o cere de la ai Săi, și mintea omului Hristin, a celui ce voiește a se zice de Dumnezeu că este bine cinstitor, ei judeca cum că trebuie a fi plin de adevărata credință și de dragostea Dumnezeiască. O fatrică cu mulțimea și puterea, iar cealaltă cu agerimea minții covârșind una pe alta, nu e greu a înțelege cineva, pentru ce e o luptă ca aceasta, pentru ce mai totdeauna după ce au căzut iarăși viază.

**3.**Este lucru de gust pentru acela ce ar voi a scrie împrejur istoria unei gâlcevi ca aceasta, să socotească cu câte amăgeli, cu câte

meșteșuguri, și izvodiri luptă o parte cu cealaltă. Iezuiții cu legile papii, cu porunci împărătești, cu urâte asemănări, cu mărturia strămoșilor lor, cu bunătatea a multor proestoși, și în sfârșit cu silnicia și cu arme se înfățișa, iar legile Iansenistenilor erau legiuiri cu prea subțiri deslușiri și tălmăciri, cu aceiași viclenii ce osândesc pe Iezuiți, răstoarnă asemănările cu întocmai viclene asemănări, iar împotriva îngrozirilor strămoșilor și ale proestoșilor celor dintâi, pun acești de pe urmă pe buna voință, și iubirea norodului, și slăbesc pe omenească tărie cu Dumnezeiasca faptă bună (ori virtutea) adică, și cu minunile ce propovăduiesc. Văzând că nu pot a birui pe potrivnici cu apucătoarele meșteșuguri și cu mari mărturii, se nevoiesc să dobândească cu isprăvi și cu privilegii de la papa și mulțimea. Atunci și Protestanții vrăjmașii Bisericii Latine, sau sculat cu însufletire, și cu purtări de grijă și noi amăgiri, se nevoiesc a se împletici, și se dau cu toată puterea lor să insuflă în tinerime tot felul de învățătură, de bună rânduială și de meșteșuguri, pun în rânduială potrivit și frumos principiile autorilor filosofiei și ale altor științe cu cărțile bune cinstiri și ale datorii oamenilor, scrise frumos și cu bună limbă, (cu un chip ca acesta) dobândesc pe cei mari, și mai josiți, câștigă o voroavă curată și veselă, și pe mulți din vechii autori îi tălmăcesc prea înțelepțește. Și în sfârșit vor să depărteze despre tot felul de îndoială că Dumnezeu nu ar fi față la pricina lor, și pe adevărul bunei rânduiei Augustiniene, cu multe minuni și ciudățenii, vor să-l scoată din toată îndoiala și să-l încredințeze, și cu adevărat pe mulți au înduplecat. Acestea toate fiindcă mult pot între oameni, adeseori au făcut a nu se prea crede biruința Iezuiților. Și poate aceștia ar fi biruit, de ar fi fost pricina lor (poate, nu) a acei Biserici a căreia mântuirea se spânzură prea mult de socotințele ce le cercă Iezuiții.

**4.** Multe au fost acele, cu care putea să stingă la început aceste primejditoare turburări, când Urban 8 și Inocențiu, mai înainte prea înțelepțește au șters gălcevile lui Baionus și ale Dominicanilor, cei ce mai înainte de noi au arhierit. Însă din pricina minții Galilor cea lesne mișcată și tulburătoare, nu sau putut face atâta înțelepțește. Potrivnicii dogmei lui Augustin, au fost 5 protasuri (proponeri) din care lui Ianseniu, mai pierzătoare decât celelalte, și Iezuiții cei procopsiți nu se părăsea de a îndemna pe papa Inocențiu să le cerceteze. În Roma erau trimiși de clerul Galez, care cu bărbăție se împotriva a nu se cerceta, sfătuind înțelepțește ca mai întâi de toate să se deslușească înțelegerea

a însăși protasurilor, pentru că avea îndoită înțelegere, și primea atât o dreaptă hotărâre, cât și o mincinoasă. În sfârșit papa Inocențiu 10 biruindu-se de supărările Iezuiților, și cercetând puțin pricina, în anul 1653 cu obștească rânduire de năprasnă osândește protasurile acestea.

**I.**În poruncile lui Dumnezeu sunt oarecare, la care dreptii și cei buni de ar și voi, nicicum pot a se supune, nici Dumnezeu dă lor atâta dar ca să le păzească.

**II.**Nimeni poate a sta împotriva Dumnezeiescului dar, celui ce lucrează în suflete, în stare de o fire stricată.

**III.**Ca omul să fie vrednic de ceva la Dumnezeu, nu i se cere în această slobozenie din nevoie, ajunge a fi slobozenie de strâmtorare.

**IV.**Cei jumătate Pelaghieni au greșit întru aceasta, căci au socotit că este pus în puterile voii omenești, a primi sau a lepăda de la sine darul cel dinăuntru ce au apucat mai înainte.

**V.**Jumătate Pelaghian este cel ce adeverează că Mântuitorul nostru cu moartea sa, și cu sângele său, au șters de obște păcatele tuturor oamenilor.

Inocențiu a osândit numai patru protasuri ca eretice, iar pe cea de a cincea, ca pe o cutezare păgânească și către Dumnezeu ocărătoare.

**V.**Foarte grea și supărătoare au stătut pentru Iansiani hotărârea aceasta a marelui Arhiereu, dar bine plăcută și primită vrăjmașilor lui, dar însă nici pe aceștia ia mulțumit nici pe aceia nu ia osândit desăvârșit. Nesigur sau arătat Inocențiu întru această hotărâre, nici au propovăduit cum că aceste cincii dogme se află la Augustin, după înțelegerea cu care sa osândit. Drept aceea Augustiniani după socoteala lui Arnold prea înaltul bărbat, înțelegea întrebarea în această zăbavă de voroavă în lege și în lucru, adică se lepăda de a crede cum că protasurile cu dreptate au fost osândite de papa, nu credeau ei aceasta, nici papa a poruncit, nici este trebuință a se crede, că protasurile osândite ar fi în cartea lui Iansenie. Însă nu sau bucurat multă vreme de aceasta, pentru că prea pizmătăreața ură a potrivnicilor lor, a îndemnat pe Alexandru 7 diadohul lui Inocențiu la o nebunie ca aceasta, încât nu numai cu lege nouă din anul 1656 că protasurile cele osândite ale Iansenului, nu numai că sunt ale lui și se cuprind în cartea lui, ci și în anul 1665 a voit să trimită Galilor o închipuire de jurământ, ca acei câți voia a avea vreun loc în Biserică, să iscălească cu însăși mâna lor o scrisoare care cuprindea cum că osândește 5 protasuri, se află în cartea (numitului mai sus), și se osândesc după chipul osândit de Biserică. O nesocotință ca

aceasta se părea nesuferită, nu Iansenistilor, ci și celor mai mulți din Gali, și au pricinuit mari și amare gâlcevi. Se întărea a zice Iansenistii că marele Arhiereu (papa) poate să greșească, mai ales grăind afară de sinod, în lucrare de zăboviri în cuvinte, pentru aceasta nu era nevoie de o închipuire ca aceasta, care poruncește să jure cineva în faptă, și cu numele său să pecetluiască. Iar Iezuiții atât au stătu de îndrăzneți în Paris întărind în auzul poporului cum căci credința Arhiereilor este Dumnezeiască, atât la pricinile cele în fapt, cât și la prigoniri din dreptate. Alți Iansenisti nu voia nici să întărească închipuirea, ci făgăduia cu tărie să respecte pe stăpânirea capului Bisericii. Alții adăogând o tâlcuire oarecare și deslușire din gură în scris, și nu prost, se arăta gata a iscăli, și alții alt fel cumva se nevoiau a se feri, însă nici una din acestea nu a împlânzit mânioasele suflete ale Iezuiților, pentru aceasta împotrivindu-se cu mahniciune se însărcina, cu izgoniri și închisori, și cu alte pedepse întărind-o aceasta și orânduind-o.

**6.** Clement 9 ori pentru a ușoara înțelegerea, ori pentru cunoștința la anul 1669 au făcut puțină conținere neamului celui mahnit, care cu norocul lor apăra pe Augustin. Pricina au dat-o pentru episcopii ai Galiei, Andegabinisiul, Vellobakiniul, cel al Apamiei și al Amitului, care tăgăduia că tărie așa adaoge iscălitura lor la pecetea aceea a papii, fără tălmăcire sau arătarea pricinilor, pricina lor fiind că curtea Romană înspăimânta cu îngroziri, alții 19 Proestoși își apăra socotința lor cu scrisori către stăpânitori și către papa, cu carii sau unit și Ana de Burbon, femeie de eroică pildă și prietenă a socotințelor Iansenicești, după ce au lăsat amăgirile și îndulcirile lumești, care îndemna fierbinte pe papa Clement 9 ca să se împlânzească. Tulburat fiind Clement de atâtea și grele rugăminți, au început a se îndupleca ca cei câți ar voi, să iscălească pecetea arătată cu orice fel de tălmăcire a minții sale. După ce sa dat o voie ca aceasta, se întorcea liniștea cea dinainte și lipsea frica, Iansenistenii se întorcea la patria lor. Care pace ca aceasta se obișnuiește a se zice, pacea lui Clement 9 însă nu a ținut multă vreme, o slăvea eteria Iezuiților. În anul 1677 prin decret împăratul din Galia făcea cunoscut că sar fi dat numai vremelnic, până să se sfătuiască despre frageda religie a oarecărora oameni, însă murind Ana de Burbon în anul 1679 au căzut și aceasta. De atunci cu ocările și ticăloșiile cele mai dinainte de care se necăjea tagma Augustinianilor, din care unii au scăpat cu izgonire de bună voie, alți cu statornică inimă au ferit, și alții în sfârșit, le depărta cu meșteșug și sfătuire precum putea. Începătorul

și capul eresului Antonie Arnaldul în anul 1764 au fugit în Belgia, ca să se depărteze de pornirile vrăjmașilor, însă cu mare pagubă Iezuiților, căci fiind împodobit cu minunată și bună limbuție, și mare agerime de minte, dogmele sale nu le-a încredințat numai celor mai mulți din Belgieni (și ia atras), ci încă au făcut, ca și catolicii care viețuiau în Batavia, prin mijlocirile proestoșilor Ioan Neercaseliului, a episcopului Castoriei, și a lui Petru Coddeului Arhiepiscopul Sevastopolei, a prietenilor lui de a se face Iansenisti, și au stărut această Biserică, în acest fel de stare, precum se vede din două Soboare ce sau făcut spre apărarea ei după cererile curții Romane.

7.Nu numai Iansenistii, ori precum vor ei a se numi Augustinienii, pentru singură dogma darului Dumnezeiesc, care cu adevărat aparține lui Augustin, și de vei osebi ușurința lui cu care se împodobește, este departe de socotelile celor ce urmează lui Calvin, atât de mult sunt neplăcuți Iezuiților. Se află la dâșii multe altele, pe care apărătorii Bisericii Romane nu pot a suferi ori a le întări. Și măcar că prin Iansenistii sau aprins aceste prigoniri și gâlcevi, și prin atâtea scrieri sau semănat în Belgia și în Galia, însă abia au ceva care o socotesc mai puțin suferită Iezuiții și cei cu adevărat cetățeni ai Arhierelui Romii, afară de buna rânduială a moralurilor, și canoanele bunei cinstiri ce le propovăduiesc. Iansenistii nu află nimic sănătos și fără vătămare în moralurile și așezămintele Bisericii Romane. Mai întâi bănuiesc că sau abătut toată sfințita rânduială și făgăduința sa, și că monahii sau abătut, și vor să fie chemați îndărăpt la sfințenia cea din început. Ca să insufle norodul cu cunoștința întreagă și scumpătătită a religiei și sfințeniei Hristianicești. Doreau ca sfințitele condici și cărți, în cuprinsul căruia se cuprind chipul slujirii obștești (a lui Dumnezeu), să se pună înaintea norodului după limba lor proastă, ca toți să poată înțelege, și în sfârșit să adevereze că trebuie a se învăța cu noroadele cu mare silință, și că adevărata evlavie către Dumnezeu nu se înființează în lucrările cele dinafară și prin graiuri, ci întru întreaga înțelepciune a minții, și Dumnezeiasca iubire. De ar voi cineva a cerceta mai pe larg, cum învață ei pe ai lor spre mântuire, arătat că vedea că buna cinstirea Iansenistilor este mult departe de nesuferita disidemonie și socotițele cele aspre și fanaticele ale celor tainici, cu dreptate nici nu se pot numi de cei potrivnici cu zicerea Rigoriștilor, adică a iuților. Dogma lor despre pocăință este de vătămare și Bisericești și politicești, pentru că pocăința ei o orânduiesc în pedepsele cele de voie, cu care singur păcătosul

trebuie a se însărcina cu ele. Adică pe cel striat și cu firea prea nenorocit depărtat de zgomotul tulburărilor, îl rânduiesc să curățească spurcăciunea cea dinăuntru cu nenumărate supărări și cazne ale trupului său, cu foame, cu grele osteneli, și citiri etc. Și cu cât cineva ar fi din fire mai betejit, sau din deprindere, cu atât mai mult trebuie a se însărcina cu pedepse și cu necazuri la aceasta, ajung la acel fel de covârșire, încât nu se stânjenesc a numi pe unii ca aceștia, prea sfinți, jertfe sfinte ale pocăinței, arse de focul Dumnezeieștii iubiri, care însuși cu multele și osebitele cazne sau omorât ..... mai ales (zic ei) că această omorâre de sine câștigă la Dumnezeu vrednicie asupra pedepselor și a chinurilor, pentru Biserică și pentru prieteni, și poate a îmblânzi pe mânia lui Dumnezeu. Aceasta se dovedește din pildele multora, mai ales din a lui Fragciscului Parizianului al Iansiniceștii școli făcătoare de minuni, care însuși sa omorât cu mare asprime, pentru ca să îmblânzească pe Dumnezeu.

**8.**Tristă pildă și de bună cinstire covârșitoare arăta în vestita Mănăstire a fecioarelor numită: Limanul împărătesc în câmp, ce se afla în livada strâmtă aproape de Paris. Împăratul Galiei Arrig 4 au dăruit ocârmuirea și epistasia acestei Mănăstiri undeii fiice a vestitului Arnaldu, care apoi sa numit Maria Angelica a Sfintei Magdalena. Aceasta mai înainte petrecea viața de pieire, adică precum petreceau atunci tinerele Galiei. Iar din frica Dumnezeiască pornindu-se în anul 1609 au schimbat socoteala, pentru că la 1623 a început a se întâlni împreună cu Saleziul și cu Abatele Sfântului Kiranu, și au pus rânduială după socotința lor viața sa și Mănăstirea sa. Aceasta a ajuns, încât sfântă și sfințită casa aceasta, mai într-un veac întreg, să pricinuiască mânia Iezuiților, și a umplut Europa de numele și vestea sa.

Tinerele cele ce năzuiau, urmau cu scumpătate legea cea veche aspră și desființată de pretutindeni a Cistersieilor, mai ales luând îndatoririi și osteneli mai grele asupra lor. Afară de cele de prin împrejur Mănăstiri, mulțime de Iansinisti din amândouă neamurile care se pocăiau, din toată starea și-au zidit case, și urmau vieții celor din veacul 4 și 5 de prin pustietățile Siriei și ale Egiptului, care acei oameni se numeau pusnici, viețuind aspru și fugind de lumină. Li se poruncea tuturor să-și spele petele sufletului cele din fire, ori câștigate din deprindere, cu pedepse de voie, și cu supărări voite, cu tăcere, cu foame, cu sete, cu rugăciune, cu osteneală, cu lucrare, cu priveghere, și cu durere. Însă nu toți se îndeletniceau la aceleași osteneli. Cei mai

procopsiți se îndeletniceau la a scrie cărți, și mulți au sporit în învățătura sfințită și polacticească. Alții se îndeletniceau la a învăța pe tineri, în limbi și bune orânduiei, și mulți își slăbeau trupul și sufletul cu slujbe proaste de robi, ca și când se jertfeau pe sine cu moarte zăbavnică. Între dâșii erau și mulți slăviți și nobili, care viețuind mai înainte cu cinstiri și slave, nu se rușinau a suferi osteneală a oamenilor celor mai proști și mujici. În tot veacul acesta pocăința Iansenisenilor au suferit multe osebite schimbări, uneori înflorind, alte ori tulburându-se. În urmă, fecioarele care petreceau acolo, nu au voit cu nici un chip să iscălească pe pecetea lui Alexandru 7 și fiindcă se socotea că nu puțină pagubă se pricinuia obștii, și multă necinste unor familii din întărirea și poruncile (peceții). Ludovic 14 în anul 1709 prin îndemnul Iezuiților, au poruncit să se risipească până la pământ toată zidirea, iar pe fecioarele de acolo lea adus în Paris, și după 2 ani ca să nu mai rămână sămânță de disedemonie, au poruncit să se dezgroape de acolo trupurile moarte, și să se îngroape aiurea.

**9.** Aceste tulburări ce a suferit Biserica Romii, sunt potrivite a se asemăna cu vremurile vechilor prigoniri ale Franciscanilor și ale Dominicanilor. Adică de sa zămislit Maica lui Iisus Hristos sub păcatul strămoșesc ori nu. Din care aceasta a plăcut Nominacilor, iar cealaltă Dominicanilor, și au pricinuit mare tulburare și neliniște papilor, adică lui Paul 5, Grigore 15, și Alexandru 7. Încă la începutul veacului nu puțin de a scârbi și a aduce tulburare și prigoniri în împărăția Spaniei. Pentru aceea împărații Spaniei Filip 3 și Filip 4 au trimis soli la Roma ca să potoale cu legiuirea lor pricina aceasta. Ci ei au judecat că se cuvine a se supune mai mult cunoștinței, decât la atâtea rugăciuni. Căci despre altă parte strălucirea măririi Spaniole, care pleca către socotința Franciscanilor, se temea de cealaltă socotință a Dominicanilor, ca pe o mult mai de crezare, și cu cuvântul și cu rânduiala, și să poruncească Dominicanilor să nu se împotrivescă fățiș și în arătare. A căroră socotință și rătăcirile însă nu le voia (Arhieriei a se osândi nici de Franciscani, nici alții). Acum să vadă câți se bucură ipolipsul (de lauda) și de darul Arhierilor, dacă un om, care se pune pe sine de la Dumnezeu judecător al tuturor sfințitelor judecăți, și de poate a greși după venirea a Sfântului Duh asupra fiecărei primejdii.

## CAPITOLUL XXXII

### AȘEZĂMÂNTUL LUI PETRU I ÎNSUȘI STĂPÂNITOR A TOATĂ RUSIA DESPRE BUNA RÂNDUIALĂ BISERICESCĂ ȘI A CLERULUI, CE L-AU DAT SFINȚITUL SINOD ÎN PETERSBURG LA ANUL 1721.

#### După con-pogorământul Dumnezeiescului Dar Noi Petru I Țarul și însuși stăpânitorul a toată Rusia etc. etc.

1.Întru atâtea multe altele și mari griji care cere de la noi puterea cea dată nouă de la Dumnezeu, ca să îndreptăm pe norodul nostru, și împărățiile cele supuse stăpânirii noastre, când am întors ochii noștri către cele ale religiei, și am aflat făcându-se între ele multe zadarnice și nelucrătoare, și mare neîmplinire întru săvârșirea lor. Cugetul nostru nu a fost stăpânit în zadar de frică, de a ne arăta nemulțămitori prea înaltei Estimi<sup>37</sup>, dacă am făcut noi altă procopseală, prin ajutorul Lui ne-am înălțat, întru îndreptarea și înnoirea atât a pricinilor din oaste, cât și a celor politice, de ne-am fi lenevit a privi cu mintea și a curăți sfințita tagmă. Pentru aceasta ne-a cuprins frica nu cumva având a da seama înaintea unui Judecător ce nu caută la față pentru atâtea Eparhii ce ne-a încredințat, să nu dobândim iertare. Din aceasta sa dat prilej de am luat asupra noastră, urmând împăraților celor ce au înflorit în vreme veche, în Testamentul cel Vechi și în cel Nou, cu laudă adevărată a bunei unei cinstiri, am întors ochii noștri către rânduiala Bisericească, ca să o aducem la o rânduială mai aleasă. Și ca să se îplinească aceasta, nu sa arătat mai potrivit decât ascultând judecătoria de la mulți, pentru că unul singur, este adevărat că se stăpânește de patimi. Mai ales că o putere ca aceasta nu este după moștenire, trebuie puțină osteneală pentru a o ține și a o apăra. Pentru aceasta rânduim pe duhovnicescul Sinod, pentru a cerceta toate și pretutindeni pricinile duhovnicești ale Bisericilor Rusiei după așezămintele de mai jos. Rânduim încă la toți credincioșii noștri supuși, de ar fi de orice fel de rânduială duhovnicească ori lumească să cunoască pe judecătoria aceasta de acest fel, și să o socotească ca și cum ar avea prea mare stăpânire. La aceasta se adresează toate pricinile Bisericești, să primească legiuire și hotărârea ei cea mai de pe urmă, și

---

<sup>37</sup> Dumnezeu n.tr.



să se supună așezămintelor (ucazurilor) ei, cine ar călca cinstirea ei să fie sub grea pedeapsă, păzindu-se respectul pentru celelalte colegii.

**2.**În viitor este de datoria Sinodului să alcătuiască o îndreptare a canoanelor sale, după osebitele pricini a stării dimprejur, aceasta să nu se facă fără de voința noastră. Alegem dar pe cei numiți mai jos, ca pe niște mădulări ce alcătuiesc acest Sinod un Proedru (întâi stătător) și 2 în locul pro-șezătorului, 4 sfătuitori, și 4 împreună ajutători ai lui, și pentru harul rânduim ca întâi șezătorul să se bucure de privilegiul a aduce un singur glas, ca ceilalți. Cu toate acestea mădulările acestui Sinod, mai înainte de a lua parte, trebuie să jure înaintea Evangheliei și să citească curat jurământul de mai jos:

***Jurământul cinurilor duhovnicescului Sinod.***

**3.**Eu subsemnatul, primesc cu bună credință, și prin Atotputernicul Dumnezeu, mă jur pe această sfântă a Lui Evanghelie, că sunt dator fără de vreo silă și învingere întru sfătuirile împreună, în judecăți și în fiecare pricină duhovnicească a slujbei să cercetez simplul, și curatul adevăr și dreptul, și toate după așezămintele județului duhovnicesc, și în viitorime din ajutorarea acestei ocârmuiri duhovnicești, și cu înduplecarea voinței măririi împărătești, și să săvârșesc încât va fi cu putință canoanele rânduite.

Toate acestea și câte una să le plinesc cu sfințenie și cuvioșie, necăutând la față, fără fățarie, zavistie și pizmă, ci cu toată osteneala, iar mai ales ca să zic mai simplu, nu voi suferi a mă stăpâni, de vreo patimă, ci de singură frica lui Dumnezeu, încă și fără să uit necurmata pomenire a nici uneia răsplătiri și dobândiri, și a curatei aducerii aminte de Dumnezeu, și a iubirii aproapelui. Punând înainte frica la toate cugetările mele, zicerile și lucrările, pentru că nu caut pentru pricină particulară, ci slava lui Dumnezeu, mântuirea sufletelor omenești și întărirea a toată Biserica, necăutând ale mele, ci ale lui Iisus Hristos.

Deci mă jur pe Dumnezeul cel viu, că totdeauna îmi voi aduce aminte de acea înfricoșată zicere: „Blestemat este cel ce face lucrul lui Dumnezeu cu lenevire.” Pentru aceasta tot lucrul acestui Colegiu, să se lucreze aceste fel de lucru Dumnezeiesc, în grabă, cu liniște, și cu toată silința și graba, încât pot puterile mele, nici neștiința mea o voi ascunde, ci unde voi avea cea mai mică îndoială, bărbătește voi culege înțelegerea cu știința bătrânilor celor de o socotință (poate cu canoanele). În sfârșit și a dascălilor celor mari.

Încă mă jur pe Atotputernicul Dumnezeu, că voiesc, mai vârtos că sunt dator împăratului, ca adevăratului Domn al meu lui Petru 1 însuși stăpânitorul și etc. a toată Rusia, și cu el, celor mai aleși ai împărăției sale măriri moștenitorilor legiuți, celor din voia și prea înalta stăpânire a aleșilor împărăteștii sale măriri, și socotiți a stăpâni scaunul după vreme. Încă și să fiu credincios, bun, și rob ascultător mării sale împărătești Ecaterina Alexievici.

Toate dreptățile și proprietățile de câte se bucură Monarhia prea Augustei sale împărăteștii mării vitejia și puterea, ori de care după vreme legiuită se vor propovădui, a se lua în cea mai strânsă însemnare, spre pilda puterilor, și cu cât voi putea mai mult, să pătimesc cu însăși viața mea.

Mă îndatorez însă să port grijă și să grăbesc, câte cer de la credincioasa slujbă, odihna împărăteștii sale mării în fiecare întâmplare.

Iar pentru paguba, vătămarea și scăderea de care sar afla împărăteasca sa mărire, îndată ce voi afla cea mai mică știință, potrivit nu numai că le voi descoperi, ci și mă voi nevoi cât mai în grabă a nu se face, și le voi opri și le voi împiedica.

Iar dacă un mic, ori ceva de taină de ar trebui a fi spre folosul împărăteștii sale mării, ori datorie și folos, ori pricină folositoare Bisericii, și sar încredința mie cu poruncă de tănuit, o voi păzi întru mare tăcere, nici voi face pe cineva părtaș tainei, celuia ce nimic folosește a o ști, nici se cuvine să o știe.

Mărturisesc încă și adeverez cu jurământ că prea înaltul judecător al Sinodului acestuia este însuși monarhul Rusiei, a noastră Clementă Doamnă, mă jur încă pre tot înțeleptul Dumnezeu, aceste făgăduite de mine, să nu le talmăcesc în alt fel în inima mea, încă și după zicerea, înțelegerea și arătarea, și pravățul ce dau însăși scrisorile către cetitori.

„Spre întărirea și statornicia, adevărind cu jurământul meu propovăduiesc acestea: Pe Tine cercetătorul inimii te chem, că jurământul meu este departe de amăgire. Iar de se va face de mine aceasta din rea amăgire, ori de se conglăsuiește întru toate cu știința mea, voi ca să te faci răsplătorul cel mai drept și prea iute.”

Spre coroana acestui jurământ al meu, fie Crucea Mântuitorului meu. Amin.

## AȘEZĂMÂNT.

**4.**Legiuire, după care adunarea Duhovnicească este datoare a petrece și a păzi toate tagmele Bisericii, așijderea și cei norodnici întrucât sunt supuși ocârmuirii Duhovnicești, și în sfârșit, după care chip adunarea are a săvârși pricinile care ei i se cuvin.

Fiindcă canoanele cele mai multe privesc în 3 chipuri la fața duhovnicească, parte prin adunare, parte prin lucrare, vin 3 părți din ele, precum arată împărțirea de mai jos.

**1.**Orismos (Hotărârea, ori ucazul) și legi pricinile ocârmuirii celei de acest fel.

**2.**Pricinile care se cuvin însăși acestei ocârmuiri.

**3.**Îndatoririle rânduiților la ocârmuire: chipul cum să le săvârșească pe ele, și stăpânirea. Încă și temelia legiuitei ocârmuiri Bisericești, adică legea lui Dumnezeu cuprinsă în Sfânta Scriptură. Asemenea și canoanele cele rânduite în sfintele Soboare ale Sfinților Părinți, și politicești, Așezămintele care nu sunt depărtate de Dumnezeiescul Cuvânt, care au trebuință de osebită carte, și nu sunt cuprinse aici.

## PARTEA I-a.

### *Ce este Adunarea Duhovnicească, și care sunt legiuitele pricini ale acestei ocârmuiri.*

**5.**Adunarea va purta de grijă de câte cer ocârmuirile, nu este alta, fără numai Sinodul și conglăsuirea cu stăpânirea care ocârmuiește, adică unde ocârmuiește nu unul singur, ci mulți, oarecare trebi (ori lucruri) având ei la aceasta o potrivită prea înaltă stăpânire.

**6.**Însă este osebite în adunarea cea după vreme, și adunarea cea în toate zilele. Cea după vreme de potriviti tovarăși, care caută fără curmare de vreme să hotărască o pricină, ori mai multe. Acest fel sunt soboarele Bisericești, adunările cele de mirare ale cetățenilor și cercetările, judecătoriile cele Bisericești, și sfaturile.

**7.**Dar fiindcă în patrie se întâmplă multe și dese pricini, care se rânduiesc la oarecare bărbați, ca să le cerceteze și să le pună în rânduiala cuvenită, adunarea lor se numește Sinod (Sobor). Așa se afla în vechime adunarea Bisericii din Ierusalim, politicescul Ariul Pagul (Areopagul)

județul din Atena, și alte adunări ale acestei cetăți vestite în nume de Dicasterii, a cărora ocârmuire cu deplinătate o știa. Cele asemenea să iau aminte și la alte Împărății înflorite vechi și nouă.

Niște judecătorii osebite ca acestea spre întrebuințarea multor pricini împărătești, au alcătuit Petru I împăratul a toată Rusia, spre folosul patriei sale, ocârmuind frâiele patriei sale.

Cu toate că Hristianicescul Împărat este foarte osârduitor pentru buna rânduială a religiei adevărate, și a binelui Bisericii, Luând aminte la cele Bisericești, și având grijă pentru cea mai bună stare a Bisericii, și-au plecat inima sa de a alcătui o adunare duhovnicească, adică Sinod (Sobor), a căreia necurmata și mai aleasa lucrare să plece, spre a se sfătui la cele potrivite Bisericii, ca toate să se săvârșească cu bună rânduială, precum se pleca la aceasta și cinstirea Apostolului, mai ales a însuși Dumnezeu întru aceasta se odihnește, (I Corintei 20, 14 stih 33-40.)

**8.**Să nu socotească cineva că o judecătorie ca aceasta să nu fie folositoare. Nu se vizează cineva, căci câtimea pricinilor nu precum sunt la alți episcopi, de ar avea pronomion împreună a ocârmui toate eparhiile, ar fi fost mai bine.

În această monarhicească împărăție precum este Rusia, ocârmuirea însărcinată cu multe adunări, ca un necurmat sobor, ori adunare, că este mai bună și mai deplinită (ocârmuirea aceasta), decât aceea în care unul singur ocârmuiește, se dovedește de cuvinte cele drepte de mai jos.

**9.**Acolo unde asudă deasa adunare spre aflarea adevărului, el se arată mai adevărat și mai curat, decât de ar fi fost supus cercetării unuia singur. Că cugetările cele din urmă obișnuiesc a fi mai înțelepte, după parimia Elinilor. Oare nu am zice, că sfaturile celor ce cu mai multă stăpânire se sfătuiesc la aceeași pricină, sunt mai mult înțelepți? Oare nu ar fi semeț cugetător, când necărturarul cel ce se află în lucrările cele întunecate, sar uita acolo unde privesc cei procopsiți și ageri la minte, nu văd? Mai ales de asudă mulți pentru a hotărî o pricină propusă lor, se întâmplă ca ceea ce scapă unul din vedere, să o vadă altul, și acestuia de i se arată întunecată, altuia se face mai minunată. Încât de se află o pricină împletită cu îndoieli și nedumeriri, mai cu lesnire și mai cu adevărate se săvârșește (de adunare, decât unul), și hotărârea ei se supune cu lesnire. Deci cine cutează a se îndoii că nu este de nevoie sinodicească duhovnicească ocârmuire.

Însă cu cât mai sigură vine cunoștința pricinii cu un chip ca acesta cercetându-se, cu atâta se arată mai mare stăpânirea întru hotărâre. Căci precum biruiește cineva întru a face credință, așa mai covârșitor biruiește când, un așezământ (ori ucaz) ieșit de la sinod, cere supunerea, în comparație cu porunca unuia singur. Însuși monarhii cu toate că se bucură de o slobodă putere, căroră după porunca Dumnezeiască li este datoare ascultarea fără de împotrivire, iar de la sfetnici, nu numai pentru însuși sfârșitul ca mai bine să norocească de adevăr, ci ca nu cumva să învinovățească pizmătăreții, că aceasta ori aceea o au luat cu sila ori cu dragoste, și nu legiuit și cu dreptate de la împărați. Aceasta însă mai bine se potrivește la ocârmuirea celor Bisericești, ca unora ce sunt goliți de sloboda și neatârnată putere, încât să tăgăduiască și pentru însuși ocârmuitorul Bisericii stăpânirea asupra clericilor.

Acela ce întru această ocârmuire va lucra ceva după plăcere, prin așezământ îndată se socotește fără tărie, pentru că răii pe naștere o părăsc la o față numai. Dimpotrivă însă când socotința unuia fiecăruia din mădulările adunării aleargă împreună spre dezlegarea pricinii, se pro întâmpină prilejul pârii celei de acest fel.

**3.**Adevărat fiindcă adunarea duhovnicească nu este fel de fatră, care cu sfătuiră ascunse să lucreze spre însăși câștigurile sale, și în zadar se unește împreună, ci din ucazurile rânduite de monarhul și din hotărârea altor bine voitori ai obștii. Fiindcă atârână de monarhul, și câștigă de la el începutul (ori stăpânirea sa,) este de nevoie ca adunarea celor mai mulți să aștepte vreme.

**4.**Încă de vom socoti desele întârzieri și curmările pricinilor ce ar spânzura de o singură persoană (adică de Ierarhul), când acesta se oprește de alte împleticite griji, ori de patimi, mai ales de moarte, (și atunci se poruncește contenirea tuturor pricinilor). Dimpotrivă să vedem ocârmuirea de mulți, dintre care măcar unul din cei mai întâi, alții se află gata și urmează fără curmare pricinile, mai drept este a se da ocârmuirea acestuia.

**5.**De putem a crede, că de la adunarea aceasta acum se vede folosul, pentru că nu se dă loc patimilor, împerecheri, și mârșavului câștig. Cum pot a se uni cu un glas hotărârile spre apărarea vreunui rău, ori a se osândi nevinovatul? Să zicem că unul din aceștia, înadins, ori de iuțea sar mânia asupra pârâtului, este însă altul, încât și al treilea, carele nu se va stăpâni de mânie, ori de dragoste. Pentru aceasta nici va avea loc mita după plăcerea fiecăruia, ci hotărârea se face din dreptele

și legiuitele dovezi. Unul se va teme de celălalt nu cumva să-l arate că au luat mită, de nu va înfățișa credința vrednică să arate căci cu vrednicie și dreptate au primit dar. Mai ales dacă adunarea se alcătuieste de persoane vrednice de a face ascunse corespunderi, de sunt tovarăși de osteneli și stări, precum Episcopul, Arhimandrit, Egumen, și cei mai întâi din cei sfințiți (adică protoierei). Cu adevărat nu este puțință să socotească cineva că va cuteza vreunul să cumenicarisească celuilalt amăgitoarele meșteșuguri (ce ar voi el a le întrebuița). Atâta este departe de a se hotărî păgâneștile meșteșuguri cu socotință luminată.

**6.**Nu e departe de zisele pricini și această de mai jos. Adunarea va fi slobodă ca după inima sa să iscusească dreptatea, pentru că nu se primejduiește de frica celor mai tari, precum se primejduiește un singur ocârmuitor al Bisericii. Nici se află așa lesne întâmplare de a cleveti cineva pe mulți, precum pe unul singur.

**7.**Alcătuiind noi dar o adunare ca aceasta, oare nu este mai mare folos care singurispsește pe patrie de prigonirile și tulburările ce le pricinuieste uneori covârșitorul înalt ocârmuitor al Bisericii. Precum mojiul nu cunoaște osebite ce este între drepturile împărătești, și între cele Bisericești, ci dimpotrivă se minunează și rămâne uimit de cinstea și pompa (alaiul) covârșitorului păstor (adică a Patriarhului), și asemănă la cinste pe cei ce au Ierarhia cu Împăratul, poate că și îi procinstește, de unde socotește că se cuvine lor o altă mai cinstită ocârmuire și stăpânire.

Acest fel de socotințe obișnuiește a o îmbrățișa (norodul cel prost) fără a avea pe cineva îndemnător. Ce ar fi dar dacă Liturghisitorii Bisericești în voroave ar semăna între ei neghine de mincinoasă înduplecare? Negreșit ar apropia focul de materia ce se aprinde. Întru atâta sar strica inimile cele proaste și lesne crezătoare, căroră o mică pricină le trebuie, de se întâmplă să aibă un scop rău împotriva monarhiei mai mult de cât împotriva întâi stătătorilor Bisericești. De sar tâmpla ceva de năprasnă și neașteptat între norod, mai mult va fi împotriva întâi șezătorului Bisericesc, decât asupra celui politic, măcar că se unesc cu o năvălire oarbă și nebunie. Îndrăznesc a se împotrivi la cele duhovnicești, și a se scula împotriva împăratului, cu greșeală înduplecându-se că sunt apărători ai lui Dumnezeu, și că își vor sfinți mâinile, de vor vărsa sânge cu bărbăție. Atâta este departe inima lor de a se înfricoșa de a face rău.

Îndată dar ce va apuca acest fel de socotință va spurca pe norodul de obște, cu bucurie îndată o îmbrățișează și cei ce sunt mai presus de norodul cel de obște, și răii. Și unii ca aceștia urând pe ascuns pe Ighemonul lor, a-și întinde mâna asupra unsului lui Dumnezeu nu o socotesc ca faptă potrivnică religiei lor, și cu pricinuire că ar fi prigonire între împăratul și între Ierarhul, ca să-și lesnească isprava răutății lor, iau pricină osârdnica apărare a Bisericii, îndeamnă pe norod fiind și el amestecat în aceeași păgânătate, ca întru o bună cinstire de Dumnezeu.

Și ce ar urma dacă însuși Ierarhul întărâtat de această socotință, ar fi privegheat spre a căpăta acest fel de întâmplare, cât de mulți mari și copii nu sar secera? Cu anevoie este și a o spune aceasta cineva.

Nu trebuie să o socotească aceasta cineva ca o basnă, nici ca o Istorie plăcută. (O de am scăpa de fantezia idolului lăsând lui Dumnezeu isprava), însă întâmplările rele ale împăraților, multele întâmplări de acest fel în vremea Bizantieii, o adevăresc Istoricii cei după Iustinian.

Poate socotiți că stăpânirea Arhiereului Romii sa mărit cu alt chip. Carele nu numai din amândouă părțile a răpit multe Eparhii ale împărăției Romanilor cea împărțită, ci și atâtea împărății lea umplut de tulburări, cu un chip mai lesnicios de istov lea risipit.

Pentru relele meșteșugiri ale compatrioților noștri, care un asemenea ceva arăta, am hotărât a le tăcea.

Însă ocârmuirea sinodală a Bisericii este departe de o primejdie ca aceasta. Pentru că nici însuși întâi șezătorul al acestui loc, fiind asemenea după cei din început, pentru care norodul se ridică spre mirare, câștigă pe cea mai mare strălucire și pompă, decât ceea cu care poate a se fâli: Nimeni apucă mai mare considerație pentru dânsul, decât cea cuvenită, nici nu pot să-l înalțe laudele covârșitoare ale lingușitorilor. Și câte lucrări face vrednice de laudă această ocârmuire, nu poate dobândi lauda numai singur întâi șezătorul. Că numele de întâi șezător nu are nimic de fudulie sau de fală, că nu înseamnă nimic altceva decât că șade mai întâi decât ceilalți. Pentru aceasta nici el decât dânsii, nici ei decât dânsul pot a ști multe. Însă când aude norodul că ocârmuirea aceasta sau alcătuit prin porunca monarhului și ajutorul bătrânimii, se va purta mult mai cu pace, fiind lipsit de toată nădejdea ajutorului de la ceata cea duhovnicească, spre a ridica tulburări silnice.

**8.** Ocârmuirea aceasta a Sinodului Duhovnicesc a Bisericii se zice și a patriei mai ales pentru pricina, că întru această tovărășie nu numai

unul din ceilalți, ci însuși întâi șezătorul de va face vreo greșeală, va fi supus judecății fraților săi, adică judecății Sinodului. Iar în alt chip urmează, dacă păstorul are nemărginită stăpânire spre a ocârmui Biserica, pentru că acesta nu are datorie a se supune judecății celor de sub el. Și măcar că fără știrea lui se rânduiește ziua, însă norodul cel ce nu știe legea se tulbură de patimi cutezătoare, însă va judeca hotărârea lui plină de prepusuri, și că este supusă prihănilor. Acestea așa asemănându-se Soborul Ecumenic, este silit de nevoie împotriva unei stăpâniri covârșitoare ca aceasta a Ierarhului. Că atâta mare supărare aduce la toată patria, că nici cu puțină cheltuială se poate face o adunare ca aceea, mai ales acum, când Patriarhii Răsăritului sunt îngreuiți sub jugul Otomanilor, și împărăția noastră acum este mai înfricoșată decât mai înainte, și mai se socotește lucru cu neputință a se face.

**9.**În sfârșit Sinodul acesta ocârmuitor se va socoti ca o școală a urmașilor ocârmuitorilor Bisericii. Pentru că de acum înainte tot călugărul din multele și feluritele hotărâri, sfaturi și tari lucrări, pentru care trebuie multe voroviri, cum se va îndeletnici mai lesne la cele duhovnicești și va putea cumpăni prin cercarea de toate zilele gătirea și puterea de a ocârmui mai bine Dumnezeuiescul locaș. Pentru aceasta poate ar fi cu puțință a meni vreunul din clenurile sinodului, adică din cei ce împreună șezători, că se vor arătata vrednici de a dobândi cinstea întâi șezătorului. Drept aceea ajutând Dumnezeu după ce se va ridica sălbătăcia slujitorilor Bisericii, nu mai rămâne îndoială că în viitor treburile vor merge mai bine în Rusia.

## **PARTEA II.-a.**

### ***Despre cuviințele ocârmuirii celei de acest fel.***

Datoriile ce are a săvârși adunarea duhovnicească, sunt de două feluri, la felul 1 se aduc câte sunt obștești Bisericii atât după duhovnicie, cât și după mirenje, dar încă și la cele mai înainte și în stare mai josită a adunării duhovnicești i se cuvine a lua aminte acestea, de se fac toate după canoanele legii Hristiane de calcă cineva legea, în sfârșit, de greșesc în ceva la învățătura ce are a învăța, despre care se va zice mai jos. Întru alt neam se zic oarecare osebite datorii la oarecare tagme.



Aceste tagme se împart în cinci: 1. **Episcopii**. 2. **Prezbiterii, Diaconii**, și celălalt cler Bisericesc. 3. **Monahii**. 4. **Școlile pedagogice, ucenicii și propovăduitorii**. 5. **Atâți câți se va socoti de nevoie pentru buna rânduială a Bisericii**. Aceasta la întâmplare de însoțiri (de bărbat cu femeie) legiuite, ori la cele ce se luptă împotriva canoanelor, și la alte pricini cuvenite norodnicilor. Despre toate acestea după alesele articole se va vorovi după rânduială.

## **DATORII OBȘTEȘTI.**

### **PRECUM SA ZIS MAI SUS TREBUIE AICI A LUA AMINTE LA DOUĂ.**

1. **De se fac toate după cuviință și potrivit după legea Hristianicească**. Oare nimic stă împotriva acestei legi, și (de stă) ce anume?

2. **Dacă învățătoria este în destulă spre învățătura Hristianilor?**

Cele ce se cuvin la clasul întâi să se așeze mai bine, iar cele ce clasului al doilea, însemnează cele mai vrednice.

1. **Se cuvine a se cerceta, dacă la cântările care se zic Acatiste (adică fără știre), de se cuvine Hristianii a le asculta șezând, precum celelalte cântări, ce se alcătuiesc, ori sau alcătuit, și care se vor alcătui, încă și la alte cântări Bisericești, și altele cărți de rugăciuni, care precum ne aducem aminte noi sau scris mult număr în Rusia cea mică<sup>38</sup>, de se conglăsuiesc aceste cărțuții cu Sfânta Scriptură? Oare nu cumva cuprind în sine ceva potrivnic Cuvântului lui Dumnezeu dea dreptul, ori măcar lucru de nimic și zadarnic?**

2. **Se rânduiește dar prin legiuire, a nu fi silit cineva la acest fel de împestrate feluri de rugăciuni, măcar de nu ar și fi în afara sănătoasei învățături, însă se oprește fiecăruia, ca nici deosebi prin case, nici fățiș prin Biserici să se afle, nici cu vreme să se facă întrebuințarea lor legiuită, și greutatea cugetelor (ori științei) oamenilor, măcar și celui prost.**

3. **Să se cerceteze de al doilea și să se cumpănească istoriile (Viețile) Sfinților, nu cumva unele din ele să fie mincinos plăsmuite, și**

---

<sup>38</sup> Ucraina (n.tr.)

cuprind câte nici lea auzit cândva vreunul, și se împotrivesc drept slăvitoarei învățături Hristianicești, ori măcar de descriu oarecare povestiri de nimic și de răs. Aceste povestiri vrednice de răs desăvârșit să se lepede, (cum și altele) care după ce se va arăta întru ele ascunse amăgiri să fie lepădate. Cu totul arătat că sunt mincinoase și depărtate de istorie, precum de pildă, manualul (cärticica) despre de două ori Aliluia, la viața lui Eufrosin al Plescoviei, cu totul mincinoase, alcătuite de oarecare bârfitor, care osebit de zadarnica dogmă a îndoitei Aliluia, cuprinde pe eresul lui Sabelie, a lui Nestorie și ale altor eretici. Și măcar că autorul acestui manual din învățătură a greșit, însă se cuvine duhovniceștilor ocârmuitori a nu suferi niște manuale ca acestea rău tălmăcitoare, ca să nu se propună norodului, otravă în loc de hrană duhovnicescă sănătoasă. Iar mai ales, fiindcă prea neînvățatul norod, cât e departe gerul de căldură, se unește cu socotința la câte găsește scrise, mai ales de apără cu fierbințeală.

4. Se cuvine înadins a se face o cercetare amănunțită a tâlcuirilor acelora, din care oamenii iau rea deprindere, și cu pricinuire mincinoasă de a dobândi sănătate (le urmează), trebuie îndreptare. Precum de pildă unii, în ziua Vinerii, care de cei bolnăvicioși se afierosește mincinos Sfintei Parascheva, rămân liniștiți de toată lucrarea ca întru o zi de praznic, temându-se ca nu cumva de nu țin sărbătoarea să vină asupra lor mânia și îngrozirea acestei Sfinte Paraschiva. Unii postesc oarecare zile mai ales Vinerea socotind că își plinesc datoria postirii către Sfânta Parascheva, sfătuindu-se unii cu alții întru acest chip că este spre mai binele trupului și a sufletului. Unii în sfârșit, cinstesc pe unele slujbe sfințite, mai mult decât pe altele de același fel, precum Liturghia Bunei Vestiri, rugăciunile Învierii lui Iisus Hristos, și slujba de seară cea obișnuită în ziua Cincizecimii.

Acestea poate zici că privesc la puțini necărturari, cu toate că Hristos nu numai pentru mulți, ci și pentru un frate au primit moarte, pricina este, de a se pricinui pagubă. Cu toate că asemenea sunt și multe altele la care se înduplecă oamenii a crede de la alții nu nebăgați în seamă, dar simpli cu inima și lesne crezători. Din aceasta se naște mai mare pricină de sminteală, una că aceasta este predania Mănăstirii Pecerska din Kiev, pentru oarecine măcar că nu a făcut nici o pocăință pentru păcatele sale, dar căci sau cinstit cu îngroparea în această Mănăstire, sa mântuit. Iar câți leapadă de la Hristos aceste povestiri, asemenea cel ce are cea mai mică știință de învățatura Hristianicească,

și fiind om cu cuget drept, va mărturisi aceasta cu suspine din adâncul inimii.

5. A se afla și alte vrednice de urâciune și slujbe (ca și cum duhovnicești) aducătoare de vătămare, nu e de necrezut. Am aflat din auzire că în cuprinsul Starodubensiei în Rusia mică, într-o zi din sărbători, oarecare muiere cu părul capului despletit în numele Paraschivei merge cu pompă la Biserică mai ales în vremea intrării preoților (de este aceasta vrednică de crezare), și ieșind ea din Biserică, se cinstește cu respect și cu daruri de norod, care aștepta din aceasta oarecare daruri și roade duhovnicești. Mai spun, cum că aiurea preoții mestecați cu gloata norodului se roagă lângă stejari, apoi luând praștiile din stejari le împart norodului, rugându-i lui toată buna norocire. Cercetează aceasta de este așa? Oare episcopii locului nu știu? Ori își închid ochii despre acestea și altele asemenea? Ori de suferă să cadă norodul la slujirea stelelor?

6. Încă și la sfintele Moaște se cuvine a se face cercetare nu cumva vor fi neadevărate. Acesta este lucru prea încâlcit, că cele neadevărate se pun în loc de adevărate. Trupul întâiului Mucenic Ștefan se află atât în Mănăstirea Benedictinilor din Veneția aproape de Ostrovul ce se zice a Sfântului Gheorghe, cât și în afara cetății Roma, afierosit la casa numită a lui Lavrentie. Încă și multe cuie de ale Crucii, și mult lapte al Prea Sfintei fericitei Născătoarei de Dumnezeu se află în Italia. Și altele tot din această rânduială sunt nenumărate. Pentru aceasta să se facă cercetare nu cumva și la noi se va afla unele ca acestea? Moscova.

8. Fiindcă unii din Episcopi, pentru ca să îndemne pe săraci, ori pentru ca să poarte grijă pentru ridicare unor Biserici noi, sau sfătuit să ceară milostenie pe la pustietăți, la oarecare izvor unde să fie o icoană și unde ar da norodul, să propovăduiască că este făcătoare de minuni. Trebuie mare luare aminte, pentru a nu se mai face aceasta de aici înainte.

9. Însuși clericii plinindu-și datoria după funcția lor, cu cântări Bisericești de Psalmi, și cu îndoite rugăciuni a le cetii lor, sau cu desele cetiri și cântări, într-o atâta cât mulți mai înainte de slujba de dimineață și de cea de seară, se făcea de către mulți rugăciuni, și două sau trei cereri rugătoare cântându-se de către mulți cântăreți și cetitori, au pricinuit stările împrejur și obicinuirile. Dar fiindcă o cutezare ca aceasta primită de obicinuință, este pricinuitoare de meteahnă,

păgubitoare, și potrivnică Dumnezeieștilor așezăminte, pentru aceasta obiceiul de a săvârși acest fel de Dumnezeiești slujbe mai este învechit.

**10.**Spre întărirea aducerii aminte, nu trebuie și aceasta să trecem cu vederea, că obiceiul cel ce am auzit că au început a se întări, să-l aflăm uneori prin cercare, că nu sau oprit. Zic adică ei, că obicei au fost a se face rugăciuni pentru curățirea legumirea, măcar că de față nu era prin un om, ca și cum le-ar fi scos din un adânc nesățios.

Nu se cuvine să stăruim întru toate și în fiecare greșeală, ajunge puține să le povestim. Ori ce se cuprind în nume de disidemonie, orice este de prisos și nefolositor, se izvodește de amăgitori pentru câștig, ceea ce amăgește pe oameni, și stă împotriva ca troianul de zăpadă, destul este a urma calea cea dreaptă. Că toate acestea sunt supuse unei judecăți ca acestea, ca o patimă obștească, precum pot să smerduiască pe oameni de toată starea. Aici să pomenesc puține oarecare ca de pildă, spre a da lesnire spre a se înțelege celelalte.

Deci datoriile acestea ale neamului celui întâi, celui din urmă nu i se cuvin, cercarea precum sau zis, de înflorește silința învățăturilor la noi, încât a fi deajuns a se sfătui și a se învăța cât trebuiește turma lui Hristos. Cu toate că adevărul este, că legile sunt întocmai după Sfințitele Scripturi, și deplinite în tot numărul, și trebuitoare pentru sănătatea noastră, prin Apostoli cuprinde după Epistola către Timotei a Sfântului Apostol Pavel 1;3, dar fiindcă nu toți cu bună norocire se îndeletnicesc în citirea cărților, câți din cei procopsiți, dar nu cu îndestulare la câte potrivit aduc spre câștigarea mântuirii, ales din cuvântul lui Dumnezeu. Pentru aceasta au trebuință de povățuirea unor mai depliniți povățuitori, cu acest scop sau așezat de Dumnezeiasca rânduiala păstorilor, ca să propovăduiască din Sfânta Scriptură turmei cei-i încredințate ei-și, însă potrivindu-se înmulțita Biserică a Rusiei cu sfințiții Liturghistori aceia, care după pomenire povestesc dogmele și legile Sfintei Scripturi, pentru lipsă se află o nebiruită nevoie de a avea oarecare cărți dunătoare, însă celor grei la minte vor fi lesnitoare și luminate, care se cuprinde acele câte sunt de nevoie spre învățătura norodului, și mai ales în sărbători și în Dumineci să citească nordului carte.

Se dau dar multe cărți ca acestea, precum mărturisirea, adică drept slăvitoarea mărturisire, cuvinte și voroave tâlcuitoare ale sfinților învățători, însă învățătura aceasta nu este potrivită pentru toți și mai ales în obște. Precum cartea mărturisiri pentru mărimea ei, este prea cu anevoie a se tiraniza în mintea celor proști, cu toate căci cartea este

scrisă cu un alt stil, și este grea pentru înțelegerea obștii. Încă și cărțile slăviților învățatori ale lui Hrisostom, Teofilact și ale altora sunt scrise elinește, și numai în această limbă sunt lesne de înțeles, iar tălmăcinduse în cea Rusească, este greu de înțeles și pentru înțelepți și cărturari, dar cât de greu de înțeles este ea pentru mulțime. Mai ales că tâlcuitoarele voroave ale învățătorilor sunt pline de multe și înalte taine teologale, cuprinzând în ele și pricini osebite cuvenite la osebite neamuri, și după întâmplările vremilor, din care cei procopsiți nu pot dobândi vreun folos, și dimpotrivă norodului celui prost de obște se cuvine după așezarea fiecăruia, și după funcția lui cele de nevoie. Însă cărțile cele de laudă sunt atâta de rare, încât țăranii afară de cei bogați, nu au Biserici sătești. Drept aceea urmează cu alt chip a se vindeca boala oamenilor.

Acestea scriindu-le noi, se arată sfătuire de la noi. De ar i fost toți învățați în temeiurile credinței noastre, de ar fi cunoscut iconomia lui Dumnezeu, și nevoia cea pentru mântuirea noastră, în sfârșit dacă poruncile lui Dumnezeu, cele ce trag pe cei de fug de la rău, spre a face bine, le-ar cunoaște și le-ar privi cu mintea, sar socoti în destul de procopsiți. Mai ales păstorii cei ce se silesc a câștiga mântuirea oamenilor, nu vor fi învinuiți ca niște greșiți, iar dacă cineva rău va întrebuinta lumina cunoștinței sale, va rămânea cu statornicie în pângărăciunea și răutatea sufletului său, nu va afla loc de iertare înaintea lui Dumnezeu.

Din aceasta noi trebuie să cântă trei mici irmoase.

Întâi dogmele cele mai întâi mântuitoare ale credinței noastre, aceasta va cuprinde împreună cu cele zece porunci, și celelalte porunci Dumnezeiești.

Al doilea va arătat datoriile particulare ale fiecăruia.

Al treilea în sfârșit va cuprinde cele adunate de la dascăli sfinți, precum pentru cele mai întâi dogme, încă și pentru cele mai multe, pentru păcate, pentru fapta bună, și în sfârșit învățături despre cele cuvenite fiecăruia.

Cea întâia și a doua carte, va cuprinde învățături din Sfânta Scriptură spre întărirea a unor scurte, ci potrivite la fiecare cap.

Iar cea a treia va cuprinde socotințele cele mai potrivite la una și aceiași cuprindere și la amândouă cărțile de mai sus, adunate de la Sfinții Părinți.

Șirul cetirii cărților celor de acest fel, mai cu osebite urmează așa: Duminicile sau sărbătorile la Utrenie se va ceti partea cea mai mică a cărții celei dintâi, apoi se face cetire din cealaltă carte. Însă în aceiași zi la Liturghie se va ceti partea cărții a treia despre aceasta-și cetire, precum sa zis de dimineață. Cu un chip ca acesta însuși ceea ce de dimineață pică în urechile ascultătorilor, zicându-se apoi la Sfințita Liturghie, se va înrădăcina bine întru pomenirea ascultătorilor. Iar cărticica ce se cuvine a se ceti, trebuie cu un chip ca acesta a se împărți în trei, ca în trei luni toate trei să se săvârșească. Cu acest chip norodul de patru ori pe an va auzi cele de nevoie spre a sa învățatură, și așa auzindu-le le va tipări în mintea sa.

Însă să se însemneze și aceasta, la cartea cea întâia și a doua, și copii cei mici se pot iscusii, și totodată a se învăța principiile cele întâi. Și măcar că laudatele cărți sunt trei, cu toate acestea pot a se cuprinde întru o cărticică mică, ca și cumpărându-se cu puțin preț să trebnicească nu numai Bisericii, ci și spre întrebuintarea celor ce vor vrea în parte.

## **DATORIILE EPISCOPIILOR**

### **URMARE DESPRE CELE CE DATOREAZĂ DE OBȘTE PE TOȚI, URMEAZĂ SĂ GRĂIM ȘI DESPRE URMĂRILE LA CARE SUNT DATORI EPISCOPII.**

#### ***DESPRE EPISCOPI***

#### **Următoarele ce toți sunt datori să le urmeze.**

**1.**De vreme ce fiecare Episcop este dator a avea știință și cumpănire prea amănunțită despre Soboarele Ecumenice și locale, de așezămintele ce sunt cuprinse în dânsule, și să cumpănească atât datoriile pe care le are el cât și clericicii, care nu o câștigă decât cu deasa cetire cea mai cu osârdie pentru aceasta Episcopii se cuvinte totdeauna a avea în mâini condicile cele de acest fel.

**2.**Datoria Episcopilor este a cunoaște treapta rudeniei de sânge a celor ce vor a se însoți, care trepte opresc a se face însoțirea, și care nu sunt opririle de a nu se face (poate de a se face. Și aceasta atârână și după canonul 18 al legii din Levitic, ori după rânduirea Bisericii și a Sfinților

ude oameni ce știu pravila, însă sunt datori ei însăși să știe fără a se rezema pe socotința acelor.

**3.** Dar nici datoria cea dintâi nici cea de a doua e de ajuns a se cunoaște, de nu va urma întâi o citire sânguitoare, nici este din aceasta cunoscut, deși a pus fiecare sânguința și lucrul său la citire. Pentru aceasta duhovnicescul Sinod poruncește tuturor episcopilor, ca la mesele fiecărui episcop să se citească canoanele cele ce li se cuvin lor, de nu va opri citirea zilele cele mai însemnate ale praznicelor, ori ființa oarecăror persoane alese, ori alte legiuite pricini.

**4.** Dacă din întâmplare sar prileji ca Episcopul pentru vreo întâmplare să nu știe, mai întâi să scrie la episcopul megieșul cel mai de aproape, ori la alt bărbat iscusit la unele ca acestea, și să ceară sfătuire. Și de va vedea că nu îl mulțumește un acest fel de răspuns, să o îndrepte această pricină spre sinodul duhovnicesc din Petersburg cu toate prilejurile.

**5.** Nu lipsesc Canoanele, care nu permit episcopilor să fie depărtați prea multă vreme de Eparhia lor, care lucru este cunoscut tuturor din condica soboarelor. Iar de îl silește vreo nevoie a ieși afară din Eparhia sa, precum sunt cele ocârmuite în cetatea împărătească din Petersburg, care se întâmplă după prilejuri, ori pentru altă întâmplare să urmeze aceasta. Iar de îl tiranizează vreo patimă grea, încât nici de cum poate a-și plini datoria sa, se va socoti ca și cum ar fi lipsi din pricina patimii sale. La o întâmplare ca aceasta se va rândui în locul Episcopului un bărbat înțelept și cinstit la viață, mai mult decât ceilalți din cei ce ocârmuiesc după casa Patriarhală, ca Arhimandrit, ori Egumen, căruia i se adaogă spre ajutor alți vrednici, ori monahi ori prezbiteri, care să adevereze la fiecare pricină pe Episcopii cei ce sunt de față prin scrisori, asemenea și pe acel bolnav prin viul glas, de va slobozi boala. Iar de se vor ridica niscai pricini, a căroră hotărâre se vor îndoi a da acestei ocârmuirii, să se adreseze că duhovnicescul director, și nu într-un alt fel, de nu vor fi rânduite, apoi către Episcop.

**6.** Tot aceasta rânduiesc să facă, și prin poruncă sfătuiesc Episcopii pe supușii lor, și Arhimandriților, Egumenilor, întâi șezătorilor, și parohilor, când se bântuiesc de vreo patimă grea ori pentru mari pricini, sunt siliți a se depărta din Monastire sau parohiile lor.

**7.** Când va îmbătrâni Episcopul, sau va pătimi de vreo boală nevindecată, și nu va mai fi nădejde să dobândească sănătatea, și se va schimba pe sine atât de neputincios, și nedestoinic de a-și plini datoria.

Încă și după ce sa rânduit în locul lui derectorii cei mai sus pomeniți trebuie să încredințeze pe ocârmuirea duhovnicească, și după ce însuși Episcopul se va tăgădui pe sineși și despre sănătatea sa puțin nesănătoasă, și cei ce sunt rânduiți de dânsul ca să se spună la pricinile ocârmuirii, trebuie să arate lucrul în scris, și în colegia duhovnicească se va hotărî ce trebuie să facă, de se cuvine a se trimită alt ocârmuitor, sau a se alege a se hotărî nou Episcop.

**8.**Trebuie a se lua aminte de episcop ceea ce poruncește a se lua aminte cu jurământ, de au luat întru sineși, ca să nu fie niște monahi amăgitori rătăcindu-se, să nu fie Biserici de prisos și lipsite de norod, unii ca aceia să fie dați afară, ca să nu lipească la sfințitele Icoane minune mincinoasă.

Să știe dar muerușcile, care în tulburarea ameițindu-se, scot oarecare glasuri, și să nu sufere trupurile morților, despre a căroră sfințenie nici o adeverire este, și să nu sufere altele asemenea, că să se depărteze de toate acestea. Însă ca să se facă toate acestea mai cu lesnire și întregi, este de folos a se propovădui locuitorilor așezământul episcopilor, ca să se rânduiască epistați de bună rânduială și de iscusință, ca cercetători duhovnicești toate acestea să le privească, și să le facă arătate Episcopului, iar în alt chip cei ce vor ascunde cu tăcere un acest fel de nelegiuire, se vor pedepsi și se vor pogorî din vrednicia lor.

**9.**De mare folos este spre îndreptarea stării Bisericești, a se alcătui gimnaziu în casa episcopului, ori în casa cea mai apropiată spre educarea fiilor de preoți și a altora, cu nădejdea să dobândească bună preoție.

În școala cea pentru acest fel de pricină să se rânduiască un pedagog înțelept și cu bune moraluri, carele să învețe pe tineri nu numai a ceti bine și curat și prea cu amărunțime, (care lucru este prea de nevoie), nu numai prost, amândouă foile, și după ce vor ceti, să se înțeleagă de este cu puțință, ca amândouă cărțile ce sau zis mai înainte, una despre dogmele credinței, iar cealaltă despre toată datoria cinurilor celor alcătuite după vreme, iar dacă vreunul din ucenici va fi de o minte lumească, măcar deși ar fi cu duh, însă cu totul răzvrătit și pizmătăreț și nesilitor, după toată cercetarea niște ucenici ca aceștia se cuvine a fi lepădați din școală, fiind lipsiți de toată nădejdea preoțirii.

**10.**Singuri cei ce vor învăța în școala proestosului (dacă prin Dumnezeiescul ajutor se vor sili) vor fi împodobiți cu cinul preoției, iar



câți vor îmbrățișa viața monahicească, să fie aleși Arhimandriți, și Egumeni, și dacă vreo unul nu va fi vinovat de vreo greșeală grea, să nu fie cândva lepădat de un acest fel de privilegiu.

Iar Episcopul dacă pe unul care ar defăima gimnaziul puțin silitor fiind, și nu ar da legiuite îndreptări de cuvânt, l-ar ridica la treapta preotească, ori la vreun cin monahicesc, după hotărârea Sinodului duhovnicesc va lua certare.

**11.**Se cuvine ca episcopul să dea în dar hrana și cărțile, și a nu îndatori pe ucenici să plătească prețul învățaturii, ca să nu se jeluiască rudeniile lor de cele multe cheltuieli pentru pedagog, pentru cărți și pentru hrana fiilor lor, pe care îi hrănesc în gimnaziu, departe de casele lor.

Însă spre a răspunde isprava după dorință, cu un chip ca acesta se cuvine a socoti cineva. Din toate Mănăstirile cele mai vestite ale ocârmuirii, a douăzecea din semănături și din roade iar din țarinesele Bisericești a treizecea parte să se ceară, și se ia suma aceasta ca destulă pentru săturarea atâtoro fețe, și alte oarecare, osebindu-se îmbrăcămintea, după analogie trebuie să se crească atâția ucenici și cu slujba lor cea de nevoie.

Însă fiind pedagogii unul sau mai mulți, hrana și plata o vor lua din visteria proestosului, precum va rândui Sinodul duhovnicesc după împrejurările locului.

**12.**Cheltuiala câmpurilor Mănăstirilor și a Bisericilor nu vor aduce nici o pagubă, de se va pune în lucrare la ocârmuire o bărbătească purtare de grijă și vrednicie, încă și dacă episcopul se va încredința câte roade se adună pe fiecare an. Și în sfârșit dacă episcopul va vedea la ce sunt trebuincioase roadele, după ce se va plini toate cele de nevoie.

Cu toate acestea Sinodul duhovnicesc atât cheltuielile fiecărei Mănăstiri cât și Biserici, va sfătui înțelepțește ca să se facă cheltuială atât cât este nevoie și nu fără rânduială.

**13.**Și pentru a nu se tângui episcopii pentru paguba despre hrana unuia sau mai multora pedagogi, li se poruncește să depărteze slugile cele de prisos, să întrebuițeze economie, la facerile și zidirile (de la carele nu se nădăjduiește rod și adăogire, de pildă a morilor și ale altora asemenea) și să socotească cu adăogire, de pildă a morților și ale altora asemenea) și să contenească cu adăogirea veșmintelor celor sfințite și a celor de toată ziua de nevoie, și de hainele cele multe, cele peste măsură de netrebnice.

Poți a le cumpăni toate acestea și a le propovădui, dacă condicile veniturilor Episcopale, le poate întrebuința Sinodul duhovnicesc. Iar celelalte ce se cuvin pedagogilor și gimnaziilor, se va zice mai jos la locul lor.

**14.**Oricare din Episcopi se cuvine a ști, la ce măsură are a se număra cinstea sa. Să nu hrănească socotință zadarnică despre sine, mai ales este mare lucru mare lucru este, de i se va da lui vreo cinste din Sfânta Scriptură, și aceasta este nehotărâtă. Apostolul va să omoare slava deșartă cea a Corintenilor celor ce se mândreau pentru harurile lor, învață că toată procopseala și roadele lucrului păstorilor atârnă de la Dumnezeu în inimile celor ce nădăjduiesc zicând: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească.” Pentru aceasta încheise nici o laudă rămâne omului pentru creșterea aceasta, zicând iarăși: „nici cel ce sădește este ceva, nici cel ce adapă, ci Dumnezeu care face să crească.”

Pe păstori îi numește slujitori ai iconomieii Tainelor lui Dumnezeu, ajunge numai să rămână credincioși. Drept aceea lucrul păstorilor este pe dinafară, să învețe, să îndemne, să mustre, când potrivit și când nu, și a săvârși sfințitele Taine. Iar lucru cel dinăuntru este, adică să prefacă inimile și să aducă la înnoirea vieții, care atârnă numai de singur Dumnezeu, cu al căruia dar prin cuvântul păstorilor celor ce săvârșesc Tainele, ca unii ce se fac împreună lucrători.

**15.**Aceasta însă se rânduiește cu darul, ca lauda episcopilor nesuferindu-se să se oboare, nici ajutorându-se prin mâna altuia, până când vor spori întru dobândirea nepăgubite-i sănătăți, ca nu frații cei supuși să îngenunche la pământ, slujitorii lepădându-se de tot respectul să cadă la pământ, ci cu duhul viclean și amăgitor, ca să câștige cu un chip ca acesta treapta aceea a cinstii, de care nu sunt vrednici, tăgăduindu-și mândria și așezarea lor.

Însă acesta este adevărul, că lucrul păstorilor (când să ia seama cu dinadinsul) deși pe dinafară, dar nu este mic, ca o solie Dumnezeiască. Dumnezeu pe prezbiterii cei ce bine proestoșesc, mai ales cei ce lucrează în cuvânt și în învățatură, rânduiește să aibă îndoită cinste, cinstea aceasta este măsurată, dar nu covârșitoare și asemenea cu cea împărătească, aceasta este departe de toată dreptatea. Nici pe însăși această măsurată cinste păstorie nu se cade a o cere cu îndatorire și a o răpi de la supușii cei proști, ci să se mulțumească cu aceea ce le o aduc.

**16.**Din aceasta urmează, că episcopul nu se cuvine a fi semeț și supărător, ci prea suferitor și prea cunoscător întru iscusința puterii de a lega.

De se cuvine a se depărta pe cineva de la Biserică sau a se antematisi, stăpânirea acesta este dată de la Domnul spre zidire, și spre stricăciune, o mărturisește Apostolul și învățătorul neamurilor în cartea 2-a 10 către Corinteni. După aceasta-și socotință au judecat să dea pre vestitul acela păcătos lui satana, spre pieirea trupului, ca duhul să se mântuiască... *I Corinteni 5;5*. Drept aceea această putere, ca cu dreptate să se stăpânească, două lucruri se cuvine a se însemna. Cel fel este nelegiuirea care prețuiește și acest fel de pedeapsă, căci dimpotrivă episcopul va lua pedeapsa aceluia, pentru a căruia viață poartă grijă.

La hotărârea vinovăției celei de acest fel să se facă acest fel de judecată: de va ocări cineva numele lui Dumnezeu, sau pe Sfânta Scriptură sau Biserica, de va fi cineva vederat păcătos în obște, care nu se biruie de rușinarea faptei sale, ci mai vârtos se fălește, sau care fără de vreo pricină bine judecată în 2 ani nu își mărturisește păcatele sale la preot, nici se va împărtăși, sau care va face altceva arătat spre ocară legii Dumnezeiești, unul ca acesta după prima și a doua sfătuire, pizmătăreț și semeț va rămâne, este vrednic de judecata lui Dumnezeu, și puterea Bisericii, și mai ales cu mare vătămare și pagubă a fraților celor neputincioși, își sloboade putoarea păgânătății sale.

Șirul pricinii celei de acest fel, să se pună la cale în acest fel:

Mai întâi episcopul să trimită către omul acela pe preotul cel ce îl mărturisește, și cu îndelungate voroave să-l mustre aducându-i aminte cu blândețe de pedeapsa muncii sale, ca să contenească de la păcatul său. Și fiindcă păcatul să cel pizmătăreț și vederat sau făcut vătămare Bisericii, să-l certe pe le preotul ca în ziua apropiatei sărbători, să nu-i fie greu a-și urî păcatul său, înaintea sfințitului slujitor, și să fie supus pedepsei Bisericești, și în vremea unei mari adunări să se împărtășească cu Dumnezeieștile Taine, dovedind că sau întors către îndreptare, și să se arate că sa ridicat sminteala, și să nu se întoarcă la răutatea cea mai dinainte. De le va asculta acestea vinovatul, și va primi cu smerenie și va plini porunca, episcopul a dobândit pe fratele său, și nu mai rămâne ce a se face. Iar dacă această solie se va face zadarnică, după puțină vreme episcopul să-l cheme la sine cu blândețe, și să-l sfătuiască în ființa unui singur preot duhovnic, celui ce mai înainte a plinit vreo slujbă oarecare cu cinste, de va urma așa va dobândi fratele, iar de nu

va veni la chemarea episcopului, atunci episcopul unind și pe alte fețe Bisericești și mirenești, să cheme și pe prietenii aceluia, și să le zică să-sfătuiască precum se arată mai sus, și de se va supune cu acest chip de sfătuiți, sau plinit și sau întărit buna norocire.

Iar dacă atât de pizmătareț nu-și va lepăda îndatornicia sa, iarăși este iertat a se mai înaintea solia de mai sus.

Și după ce se vor zădărnici toate acestea de mai sus, atunci episcopul, într-o zi de praznic în mijlocul adunării din Biserică, să poruncească protodiaconului, să propovăduiască în auzul norodului așa: „Necunoscutul nouă (cutarele) care este vinovat unei pedepse ca acesteia etc. este urâciune Bisericii, defăimând judecata lui Dumnezeu.”

## CAPITOLUL XXXIII.

### DESPRE RASCOLNICII CE SUNT ÎN RUSIA.

1. Numirea de rascolnic se trage din zicerea rusească rascoliu, ce însemnează, a rupe sau a despărți în două, tălmăcire pedosnică<sup>39</sup> pe care ei au dat-o la înscrisurile Sfintei Scripturi, spre batjocura lor, ca niște despărțiți ai dogmelor Bisericii, și ca niște dezbinați și shismatici. Însă și rascolnicii singuri se numesc pe sine Staroverci, nume alcătuit adaos rusesc stajii, adică vechi ai Rusiei din veacurile, trecute când Mitropoliții și Patriarhii ocârnuia Biserica fără cea mai mică schimbare a cărților dogmatice și a înscrisurilor. Eresul Rascolnicilor și-a luat începutul său de la niște călugări ce rătăceau prin Rusia. Oarba disidemonie care împărătea, totdeauna insufla în duhurile norodului prost o deosebită evlavie către călugări, care aflând pe norod prost, neînvățat, și lesne amăgit, cu fățarnicia lor au întrebuițat amăgire, și cu un chip ca acesta au aflat mijlocul cel mai lesnicios, spre ași nimeri scopul lor. Au început să tălmăcească Sfânta Scriptură cu ziceri uscate și lăturalnice, ale cărora înțelegere răspundea la apucăturile lor. O tălmăcire amăgitoare ca aceasta trebuie a se împuternici de minciună ca să-l arate mai tare, au adaos mărturii de la oarecare părinți vechi precum Marele Vasile, Grigore, Ioan Hrisostom, Chiril și de la alți părinți, ca și cum aceștia ar fi fost începătorii religiei. Poate aceștia nu au avut scop

---

<sup>39</sup> Pe dos, sucit, contrar așteptărilor.

să alcătuiască o religie primejdioasă, însă neînvățătura propovăduitorilor și a norodului a ajutat, și de nu se pleca la alta scopul lor, fără numai ca să ia milostenie, și să-și mulțumească iubirea de argint a lor, scopul lor totdeauna a fost rău, că au început ca fățarnici, și au sfârșit ca eretici.

**2.**Vremea au descoperit rodul lucrului lor, și au arătat un eres și un pârâu, a căruia izvorul au fost o grozăvie, materia au fost începutul tuturor eresurilor, de care întru o vreme se revărsa în partea Răsăritului, însă nu sunt întregi începuturile cele înființătoare și dogmatice ale acestui eres. Norodul care îl urma fiind prost și neînvățat, nu știa nici a ceti nici a scrie, pentru aceasta nu sau scris împrejur ca niște zadarnice, drept aceea nu se putea aștepta de la dânșii, fără numai o curgere de răs fără a avea unde a se întemeia credința lui, care îi lasă fiecăruia slobozenie. În mare clerul se afla întru cea mai mare neînvățătură, se supunea orbește stăpânirii Patriarhilor cea slobodă și stăpânească, păzeau numai o supunere oarbă la poruncile lor ca la niște simbolice, a căroră poruncă arzătoare oprea învățătura cărților străine și adunarea cea împreună cu neamurile lor cele de altă religie. Însă râvna clerului și disidemonia cea mai adâncă a norodului au împins urâciunea până la cea mai de pe urmă, socoteau pe celelalte neamuri ca necredincioase și eretice, tot ce cuprinde numirea de Latini și Romani pe a căroră împreună petrecerea o socoteau primejdioasă, pentru aceasta și se ferea de aceasta ca de o ciumă. Un început ca acesta insuflat din răutate, din învățătură neîndreptat, povățuit din disidemonie, și din urâciune întărit.

**3.**Nu aveau Rușii tipărite cărți dogmatice ale Bisericii, le aveau scrise de mână, cel mai înțelept teolog era la ei cel ce știa a prescrie, și un vorbitor se socotea prea bun propovăduitor de cea mai întâi treaptă. Este știut căci când cineva prescrie o carte, greșelile sunt nenumărate, din aceasta poate cineva a o judeca bunătatea tălmăcirii lor, când cineva nu înțelege originalul ori limba aceea în care voiește a tălmăci, ce bun poate fi? Cărțile cele prescrise din cele cu mari greșeli<sup>40</sup>, adăogirea cu

---

<sup>40</sup> Sfântul Paisie Velickovski (21 Decembrie 1722-15 Noiembrie 1794) după ce a sosit în Sfântul Munte Athos a învățat greaca veche de la Macarie Vlahul și atunci când a cercetat cărțile manuscrise din limba rusă a găsit foarte multe greșeli, și de atunci a început să traducă pentru popoarele slave. Cea mai de preț lucrarea a Sfântului este cartea Filocalia în limba rusă tipărită la 1793. N.tr.

„Fiind și povățuitor într-o obște de călugări, Bătrânul Paisie a lăsat o moștenire duhovnicească care a avut urmări foarte importante pentru lumea ortodoxă. Ucenicii lui au răspândit învățăturile „tainice” pretutindeni, în lung și în lat, reînnoind viața duhovnicească a mănăstirilor care, au dat cu adevărat sute de sfinți în România, Rusia, și Sfântul Munte Athos. În Rusia, Mănăstirea Valaam a fost astfel reînnoită; vestitul său misionar, Cuviosul Părinte Gherman, a fost și el pe linia paisiană. Nici Optina nu ar fi fost ceea ce a fost fără

scorniri potrivnice dreptei înțelegerii, la care cineva pentru a da o mai mare putere și credință le umplea cu strălucite titluri de predanșiri ale părinților celor vechi, și ale oarecărora călugări, ale cărora numai numele era în destul să încredințeze minciuna, lucrul cel de înspăimântare pentru norodul cel lesne credincios, și pentru însuși clerul era o grămadă de minuni, a cărora număr covârșitor se afla în viața vechilor Părinți și a mucenicilor. Aceasta era o dovadă prea convingătoare a adevărului religiei Eladei, și a minciunii oare căreia altei religii.

**4.** Obiceiul bătrânilor fiind luat de la Tătari, era a purta norodul barbă, însă principiile Antropomorfilor (celor ce cred că Dumnezeu are chip omenesc), care sa semănat de la niște rătăciți și amăgitori, l-au schimbat în articol al credinței, care articol dădea anatema pe cel ce și-ar tăia barba, pentru ca să nu slutească frumusețea lui Dumnezeu, și cu acest chip să necinstească Dumnezeiasca Mărire. Din acest principiu rău înțeles au tras pe încheierea cea mai de răs și mai grozavă, cum că nici o nădejde de iertare a păcatelor nici veșnică mântuire celor ce-și rad bărbile. În vremea împărăției Cesarului și marelui Duce Ivan Vasilovici la 1551, sa făcut un Sobor obștesc în Mitropolia Moscovei de Arhiepiscopi, Episcopi, Arhimandriți, Egumeni, și păzitori a tot felul de sfântă tagmă, la care Sobor prezida Mitropolitul Macarie, fiind adunați spre a îndrepta oarecare pricini ale Bisericii. În vremea acestui Sobor au alcătuit o cărticică numită carte de 100 de capete, în care au așezat o lege, care oprea tunderea bărbilor, acest sobor cuprindea următoarele:

„Sfințitele predanii opresc pe Catoliceștii Hristiani de a-și rade bărbile și mustățile, pentru că aceasta nu este predanșire a drept-slăvitorilor, ci a Latinilor și a ereticilor, întărite de Autocratorul Constantin Carolin. Așijderea și predaniile Apostolilor, și ale Părinților leapadă lucrarea aceasta, predania Sfinților Apostoli zice așa: deși va rade cineva barba sa, să se omoare, pentru că nu este vrednic a se face acest lucru la trupurile cele moarte ale Hristianilor nici Liturghii, nici să se cânte rugăciuni pentru dânșii, nici a se aduce jertfe, nici lumânări la Biserică pentru dânșii, ci se socotea ca niște necredincioși, pentru că

---

Paisie: șirul său de bătrâni primiseră seva duhovnicească direct de la ucenicii lui Paisie. (Damascene Christensen (Viața și opera Părintelui Serafim Rose capitolul Pe urmele Cuviosului Paisie)

„Se pare că stăreția ar fi renăscut la sfârșitul secolului trecut datorită unui vestit anahoret, Paisie Velicikovski, și a ucenicilor acestuia...” (Dostoievski, Feodor Mihailovici Frații Karamazov)

un obicei ca acesta sa luat de la eretici. Așijderea și Canonul 2 de la Trulan oprește de a rade barba cu acest fel de cuvinte: Oare nu este scris în legea lui Moise, nu se cuvine vouă a vă tunde barba, că aceasta este potrivită femeilor, ci pentru bărbați este o necuviință. Dumnezeu care așa a zidit pe om și așa a judecat a fi, a zis lui Moise: brici sau foarfece nu se cuvine a atinge barba ta, că acest lucru este urât lui Dumnezeu, ca unul ce a ieșit de la Constantin Caracal Autocratorul Romano-grecilor, bărbile rase fiind un semn prin care se osebea robii și ereticii.”

**5.**Însă nu este cunoscut de unde această sfântă adunare din atâtea cinstite fețe au adunat și au aflat predaniile și canoanele Apostolilor și ale Părinților celor vechi pentru bărbi. Biserica nici într-un loc nu adeverează asemenea pricini, care nu au fost scrise de Apostoli fiind împotriva învățaturii lor, care din pricina bărbilor Hristianilor celor ce credeau învățaturii lor, nici i-au lepădat din rai. Însuși Soborul 6 Trulan (din turnul din Constantinopol) pe care îl pomenește numita adunare, nu face nici o pomenire pentru bărbi nici canoanele sale, nici o ar fi făcut aceasta pentru pricina ce o pomenește adunarea pomenitului Sobor 6 ecumenic, cu 60 de ani mai înainte de nașterea lui Carolin, dacă acest împărat a fost cel dintâi care a tăiat bărbile slugilor lui, drept aceea nici o barbă era tăiată cu 60 de ani mai înainte de pomenitul Sobor, de nu o ar fi nălucit atunci bunii Părinți. Însă legea cea dată de Moise în Vechiul Testament Israiltenilor trebuie mult mai în urmă de împărăția lui Constantin Autocratorul să se fi povățuit, dacă Dumnezeu ar fi oprit a urma ereticului acestuia tunzându-și bărbile. Măcar că nu este mai mincinos lucru și mai de răs decât a adevări cineva un silogism ca acesta, însă multa neînvățătură are mare tărie de a birui sfātuindu-se ca manuscrisele cele prescrise de multe ori. Și dar cu un chip ca acesta păzindu-se bărbile de adunarea din Moscova, era o lege dogmatică pentru obștescul și neînvățatul norod, și au vădit pe eresul Antropomorfiților, au sfîntit, și nesiliți au așezat, și fără a cunoaște au înnoit urâciunea obștească a neamului împotriva oricui altuia de alt neam ce își rădeau bărbile, și au întărit pe tagma rascolnicilor în principiile în care până atunci nu se întărise. Este adevărul că după numita adunare de la Moscova neamul Rusesc de obște nu se deosebea de Rascolnici. Principiile simbolice erau aceleași, adică a crede câte erau cuprinse în manuscrise, și pe câți nu le credea să îi socotească ca pe niște eretici.

**6.** Clerului rus greu lucru era a nu urî pe neamul care nu îl ştia<sup>41</sup>, Roma cu locuitorii ei, şi celelalte neamuri ale Europei era atât cunoscute la neamurile Americii, drept aceea din predanisirea elinilor care au insuflat asupra norodului o urâciune ca aceasta împotriva tuturor neamurilor celor ce de obşte se cuprind în numele Latinilor, pe care îi şi numea eretici în multe clevetiri cele nenumite, sau plăsmuite, ci urâciunea cu deosebire nu se întindea, fără numai asupra neamului Lehilor aducător de stricăciune, care era cunoscut după ce au împresurat şi luat în stăpânire cetatea Moscovei, în revoluţiile, celor din vremea împărăţiei Ţarului, şi marelui Duce Boris Gudunov, fiul şi diadohul lui Teodor Bescovici, şi în vremea altora. Atunci Leşii îşi rădeau bărbile, aceasta era în destul să fie urâţi ruşilor. Învăţătura, cărţile, moralurile, şi limba Leşească, totdeauna simţea eres. Zicerea Croshishe, era Crucea, nu era semn al Hristianităţii, ci îl lua de lucru urât şi eretic. Râvna covârşitoare a clerului totdeauna avea adăogiri şi porecliri grozave asupra zicerii Croshishe, şi aşterneau nişte silogisme ca acestea în manuscrisele sale: „Croshishe a Latinilor cea blestemată şi vrednică de blestem nu este adevărată Cruce, ci un idol al lui Antihrist, pe care o va pune pe mesele sale, când va ajunge în vremea sa îi va fi încă şi pecete, prin care le va pecetlui pe toţi cei ce îl vor crede Dumnezeu.” Manuscrisele din vreme în vreme se adăogise cu asemenea silogisme şi sporise în mari cărţi, mai cu deosebire pentru bărbile tăiate, au băgat o predanisire a unui numit Nichita, prezbiter al Studitului din Elada, râvnitor următor al Antropomorfiţilor, care cândva nefiind canonisit de Patriarhul, nu avea loc nici în Minologhion, nici în Rai, ci fiindcă era călugăr grec, aceasta era destul să adevereze pe adevărul socotinelor lui, care se scriu așa: „Nu este scris în legea Prorocului, ca un lucru urât înaintea lui Dumnezeu? iar tu aceasta o faci ca să placi oamenilor, şi defăimezi Dumnezeiasca lege cu aceasta: drept aceea vei fi urât de Dumnezeu, care te-a zidit după chipul Său.”

**7.O** altă tălmăcire sub numele lui Hrisostom, al cărei cuprins atinge puterea cea cuvântătoare a sufletului, osândeşte pe toţi cei ce-şi rad barba, mai mult decât îi osânda soborul cel din Moscova, urând întru acest chip: „Drept aceea să ne nevoim a nu apăra eresul acesta, pe care Dumnezeu l-a oprit prin prorocul (Moise) în lege, de a nu tunde barba, căci aceasta este un mare păcat, încât dacă cineva ar voi a o face

---

<sup>41</sup> Şi în zilele noastre ruşii socotesc pe români eretici pentru schimbarea Calendarului, nu primesc a pomeni la Biserica loc numele româneşti, etc. n.tr.



și sar dovedi, vărsarea sângelui său, nu ar fi destul de a-i spăla păcatul.” Toate aceste predanii și și multe altele nenumite sau plăsmuite din care erau pline manuscrisele cele religioase, și care nu insufla, decât o urâciune și o îngrețaluire norodului împotriva acelor ce socotea în alt chip despre aceasta, și pricinuia motivația cea mai barbaricească până și ai omorî după râvna lor, fără de vreo muștrare de conștiință, de nu și-ar fi lepădat acest fel de eres. Prefacerea religiei lor nu era suficientă fără de jurământ că nu-și vor lepăda barba lor, pentru că în Rusia orice altă religie de nu era grecească, se socotea zadarnică, și făgăduința de a nu-și tăia barba era cea mai de temei, a căruia botez era alcătuită de Patriarh în acest chip cu o zicere ca aceasta:

„Urâsc și urâtă și de Dumnezeu amăgitoarea shismă (dezbinarea), și osândesc acest eres vătămător de suflet, a-și lepăda bărbile, la care eres a fost începător Petru dintre Papi, și Constantin Cabalinul cel dintre împărați. Întru un eres ca acesta toți pontifii și episcopii și preoții Latinilor, sunt înecați și pierduți. Asemenea și mulți lumești după ce au pierdut cuvântărima lor, au căzut întru o necuviință ca aceasta pierzându-și frumusețea feței lor, ca pe chipul cel făcut de Dumnezeu, care a împodobit pe om după chipul și asemănarea Sa.”

**8.** Se aflau și oarecare manuscrise, care arăta, cum că Arhiereul Romii au iertat preoților să se însoare cu câte 7 femei deodată, și să țină posadnice câte vor voi, măcar că la (clerul) Romano-catolic nunta era oprită. Cu puține veacuri mai înainte, nu știe articolele cele temeinice ale credinței, acei câți despărțeau Biserica Grecilor de a Romanilor. Mijlocul cel mai necesare sau părut clerului să afle chipurile cele mai de necrezut, și hule asupra Dumnezeirii și a Sfintei Scripturi. Patriarhii nu ar fi cruțat fulgerătoarele trăsnete ale anatemei, cu care covârșitoare râvnă și neînvățătură îi sfătuia totdeauna să insuflă norodului îngrețaluire și urâciunea cea împotriva a toată altă religie, și să oprească petrecerea împreună cu alte neamuri străine, a căroră moraluri le socoteau a fi eretice. Și așa din vreme în vreme cu niște apucături ca acestea prea de răs, care se află în silogismele manuscriselor ale Cesarului și marelui Duce, și al lui Mihail Teodorovici, și toate aceste manuscrise din predanii anonime ori plăsmuite, sar fi dat în tipar ca orice insufla urâciune și îngrețaluire asupra străinilor religii, ocârmuitorilor tipografiilor li se părea că este bun, drept, și frumos, încât și cele ce se împotriveau cuvântărimii și omenirii. Cărțile cele tipărite întru acest chip pline de predaniile, despre care sa vorbit, se

socoteau ca cele mai sfințite, mai dogmatice, și nesilite până în zilele Patriarhului Nikon celui de proastă și josită stare, ci îndrăzneț și lucrătoricesc, care ajungând la vrednicia treptei cea mai înaltă a Bisericii, iarăși nu se mulțumea întru duhovniceasca sa vrednicie, ci a vrut să ia parte și din cea împărătească, și aceasta a stat pricina căderii sale, și au grăbit hotărârea a toți patru Patriarhi ai Răsăritului cea pentru izgonirea sa. Numitul Patriarh Nikon a fost cel dintâi care au apucat să cerceteze cărțile cele tipărite, și să înnoiască Icoanele Bisericii, la care aflând mari metehne, au hotărât să se îndrepte.

**9.**Și cu adevărat, aceasta ar fi fost chipul cel mai folositor și mai de nevoie spre a conțeni abuzurile cele ce se pricinuia din neînvățătura și disidemonia sa. Dar fiindcă Patriarhul nu sa purtat cu diplomatie (socotind că singură stăpânirea sa va stinge toate relele urmări, care se pricinuiesc unei Biserici din noile izvodiri după pricini), au început ca și nemărginitul Arhieru (papa) să înnoiască Icoanele, și să tipărească a doua oară cărțile cele dogmatice, și cu aceasta a pricinuit necăjicoasă urmări, pe care putea a le prevedea. Metoda unor lucrări ca acestea, au adus îndată dezbinări în norod. Rascolnicii au îndoit tulburare primejdioasă ceea ce mai înainte se afla pretutindeni pentru schimbarea religiei, au lepădat defăimând cărțile cele tipărite din nou, păzind pe cele vechi, și pe Patriarhul ca eretic împreună cu următorii lui pe care i-au numit Niconiți, îi da anatema.

**10.**Pricinile între marele Petru și Patriarhul pentru treburi atingătoare de împărăție au grăbit anularea vredniciei de Patriarh în Rusia, Patriarhul a fost osândit și izgonit. Rascolnicii au aflat din întâmplarea aceasta prilej ca să dezvinovățească râvna lor către adevărata credință, propovăduind pretutindeni că sau izgonit pentru pricinile Bisericii, pentru cărțile tipărite de el, pentru schimbarea Icoanelor, numindu-l eretic și înnoitor al dogmelor, și pe dânșii se numeau Staroverci, adică credincioși, sau adevărații următori ai religiei vechi. În toate zilele creșteau tulburările, pricinuia împerecheri și revolte, care dezbină Biserica. Monahii cei neînvățați și disidemoni au părăsit Mănăstirile și sau unit cu Rascolnicii. Însăși preoții parohi ale cărora covârșitoare metehne și petrecerea cea fără de rânduială îi lipsea de epanghelma<sup>42</sup> lor sau făcut începători acestor mincino-răzvrătitori, pe care îi ajuta pentru ascunsul lor câștig îmbărbătând răutatea lor. Și

---

<sup>42</sup> Dreptul, funcția, lucrarea n.tr.

asa Rascolnicii fiind ajutați de preoții parohi, au început a prihani pe concetățenii lor și ai urî ca pe niște eretici. Preoții prigonindu-se de asprimea norodului, și-au lăsat parohiile, și o primejdieoasă tulburarea ca aceasta au întors-o spre a lor câștig. Sau ispitit să insufle puterea eresului în norod cu citirea cărților celor nou tipărite, cu dogme simbolice și cu Icoane Sfințite, și cu aceasta a născut o vederată silnicie împotriva Bisericii celei vechi, pentru care Patriarhul și Niconiții ca niște eretici noi izvoditori au fost izgoniși din sfânta Biserică, au fost dați anatema și au fost osândiți ca niște Latino cugetători.

**11.**Lucru lesne este a amăgi cineva nevinovăția unui norod neînvățat, care ascultă voroavele și amăgirile ale preoților și ale monahilor, care se numeau pe sine izgoniși din a lor voie, ca să-și mântuiască sufletele lor și pe cele ale turmei celei vechi. Izgonirea Patriarhului nu era cu puțință a rămânea ascunsă, și cele despre pricinile Bisericești propovăduite de Rascolnici sau întins până la hotare. Multe familii de Rascolnici și-au ales locuința lor până la Vrinia, loc în Rusia cea mare, larg hrănitor de dobitoace alăturat cu Siberia, unde preoții și monahii cei ce se răzvrătiseră, au alcătuit schituri și feluri de trepte monahicești, de bărbați și de femei. Fiecare schit avea nume după Nacialnicul său, care se nevoia a aduna următori cu arătare de bună cinstire al cărora scop era să scape de sărăcie, poate și ca să-și câștige mijloace de existență și a se asigura despre prigoana clerului, însă răutatea nu a stat până aici. Din codrii Vriniei ei trimiteau Apostoli prin cetăți și prin sate, propovăduind rătăcirea clerului Bisericii nouă pentru prefacerea religiei, ale cărei Taine nu sunt adevărate, pentru eresul păgubitor ascuns în cărțile cele de nou tipărite, zicând că sau apropiat vremea lui Antihrist, și că el a venit tăinuit între Niconiți, și că și-a ales locuința sa în cetatea Moscova, și acolo ca să-și întărească împărăția sa, și în sfârșit că Biserica și religia adevărată nu este în alt loc, fără numai în turma cea aleasă de Dumnezeu, și mântuită de pronia lui în Sinaia Vriniei, fiind izgonită acolo pentru sfânta credință.

**12.**Acești mincino-Apostoli se fățarniceau cu o bine cinstitoare smerenie și evlavie exterioară, suspinele cele din adânc erau însoțite cu lacrimi amare, rugi mari și dese era o nepusire a lor obștească în care intrau și nu mâncau, decât puțină pâine neagră ce o purta cu sine din codrii Vriniei, și beau apă, milostenie nu primeau, însă se sileau a aduna în locașurile lor din Vrinia bărbați și femei persoane înzestrate cu bani și cu comori. Lăuda și slavo cuvânta pe mincinoșii lor pusnici pentru

blagocestia (buna cinstire) și postirea lor. Drept aceea cu o mincinoasă bună cinstire exterioare, erau respectați de norodul cel disidemonicesc, care auzeau amăgitoare învătătură, aceasta trebuie a se înțelege că urmează din starea curată a firii, iar când firea este stricată, ajunge la nebunie obștească, pizmătăreață și nebiruită, destoinică spre toată răutatea, și a defăima toată primejdia. Norodul cel prost ajuta pe acești trimiși, pusnici Vriniei sau făcut oracluri și zălog (pracatatiki) al religiei, locurile cel oarecând pustii sau făcut cele sfinte locuri și mai locuite pentru noroadele închinătoare, care aducea cu bucurie cele de hrana vieții sfinților păgânilor acestora, ca să se facă vrednici rugăciunilor lor și blagosloveniei.

**13.** Acești pusnici mai îmbărbătându-se prin Apostolii lor, și văzând că din mulțimea norodului din zi în zi se adaogă numărul lor, și că se umple pustia de socotințele cele ce se cuvin religiei vechi a lor, care se deosebea de cea nouă (precum ziceau ei), au început cu slobozenie și ca și cu o lege nevinovată a firii după eresul pro adamiților (a celor mai înainte de Adam), învățând pe mulțimea femeilor, ca pe cea mai potrivită neamului omenesc, au lepădat toată strâmtorarea și sila de la împreunarea însoțirilor cu certare de mare și neiertat păcat de a se face nuntă după lege, adăogând, cum că nunta nu este alta, decât o aflare spre folosul preoților. Aceste femei de obște ei o numeau dragostea lui Iisus, botezau a doua oară pe cei născuți în vremea Patriarhului Nicon, fiindcă socotea neprimut pe botezul cel făcut în vremea numitului Patriarh, din pricina formalităților ereticești cel tipărite în cărțile cele îndreptate, hirotoneau a doua oară pe preoții, și pe monahii îi călugărea pentru aceiași pricină.

**14.** Începătorii Rascolnicilor având slobozenie a stăpâni pe cei proști, pentru neînvățatura lor, au ajuns de a întrebuița tot felul de tiranii asupra lor, dintr-o compoziție de silogisme greșite și necuvioase pe care o adunaseră ei din reaua tălmăcire a Scripturilor, au alcătuit un eres grozav, cu care învăța pe cei proști să se spânzure, să se înece în apă, să se sinucidă cu foamea, sau cu vreun alt străin chip, ca să se facă mucenici pentru dragostea lui Iisus Hristos, și să-și mântuiască sufletele.

**15.** În multe părți ale Rusiei celei mari, și ale Siberiei nenumărată mulțime de oameni proști ca aceștia, bărbați și femei, copii nevârstnici și prunci se făceau jertfă turbării acestor pustnici. Ocârmuirea văzând pe locuitorii satelor și mahalalelor că se duceau la pustietăți și în codri,

și se pierdeau cu nevinovăție atâția nenorociți, au cercat toate chipurile ca să oprească acest rău, dar în zadar, și de trimiteau uneori preoți ca învățând să oprească răul acesta, dar în zadar, și de trimitea uneori preoți ca învățând să oprească aceste neorânduieli, și să convingă norodul a se feri de o hotărâre ca aceasta, pentru ca să nu piară atâtea familii, ci în zadar, căci cu aceasta își grăbeau moartea lor. Norodul orbit de dogmele acestui vătămător eres, și îmbărbătat de sfaturile povățuitorilor lor, nu ieșeau din colibe lor ce le aveau înăuntru în codru, închise despre toate părțile și înconjurate de feluri de lemne pentru ardere, ei nu căutau decât foc, și sufereau moartea cu o necrezută statornicie.

Cea mai nenorocită și jalnică stare era a celor ce hotărau a se tiranisi pe sine cu foamea, se aruncau în gropi prea adânci din care nu era cu putință să iasă, și tiranisindu-se de foame mușca unul pe altul ori își mușcau mâinile lor, și cu un chip cumplit ca acesta își lua singuri viața lor.

**Bogățiile** unor rău norociți ca aceștia, jertfa disidemoniei și a nebuniei, cădeau în mâinile proestoșilor stării lor, care îndemnând pe norod să se ardă, ei se fereau de văpaie, însă uneori biruindu-se de pilda ucenicilor lor, ispiteau și ei același noroc. Mai jos vom arăta pentru multe tagme ale acestui eres, mai multe de 30 fiind osebite una de alta, și de obște potrivnice una alteia. Se fereau de toți cei ce nu erau din tagma lor. A nu mânca și a nu bea împreună cu Niconiștii, nu trag tabac, nici beau fum de titiun, nici vin, rachiu, bere, mied și alte băuturi spirtoase. Lucru de mirare și mai de neauzit în părțile cele înghețate ale crivățului, mai ales că până acum se păzește obiceiul acesta.

**16.**În vremea nevârstnicilor Țari Ivan și Petru, un preot oarecare cu numele Nichita din Moscova, începător al Rascolnicilor au făcut de au ajuns învățătura sa între strelți, și amăgind pe mulți sa făcut povățuitorul lor, au făcut o faptă îndrăzneată de față înaintea palatului Țarilor, glăsuind cele mai groaznice și înfricoșate și rele ocări împotriva Patriarhului și a clerului, și înaintea Mitropoliei, cerând a se face voroave în public pentru a se hotărî împotriva religiei stricate din schimbarea vechilor dogme, și împotriva întăririi noilor eresuri.

**Patriarhul** a cercat cu sfaturi și învățături să oprească acest disidemonism și întărâta lor dar în zadar, înțeleptele lui înduplecări nu au înduplecat fără decât mai mult a întărâtat. Nichita ajutat de următorii lui, nu înceta cu răcnitele în urmă a început și cu îngroziri, adeseori prin ulițele cetății înaintea norodului striga: „O drept slăvitori

Hristiani, apărați adevărata religie, căci nu este Biserică adevărată pe pământ nici în Elada, nici în Rusia, ci noi singuri suntem ai adevăratei credințe, și numai noi facem semnul Crucii precum a zis Sfântul Teodorit, adică cu două degete, care închipuiesc cu acest chip înomenirea și Dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu, iar cine își va face Cruce cu al treilea deget, se va osândi în veac împreună cu Antihrist, a căruia pecete este această Cruce. Nu mergeți la Biserici fugiți de toate eresurile.”

**17.** A trimis Patriarhul pe preoți spre a îndupleca pe acest răzvrătit de la o așa pornire, ce insufla în duhul norodului numaidecât să facă revoltă, dar Nichita și următorii lui nicicum asculta de înțeleptele sfătuiri ale preoților, ci au început a întrebuița sila. Clerul dar ca mai înainte să întâmpine următoarele primejdioase întâmplări, au primit cererea lor, și au hotărât ziua adunării amândurora părților, rânduind a se face adunare în palatul cel mare al Țarului. Au mers Patriarhul cu Arhiepiscopii, cu clerul și cu ceilalți, în ziua cea hotărâtă, mai în urmă a venit și Nichita ca un întâi șezător cu Rascolnicii lui. Sau înfățișat amândoi Țarii cu maica lor cu bună cuviință și au șezut în scaunul lor, căroră Nichita lea înfățișat o jalobă, prin care se ruga cerând ajutorul și apărarea adevăratei religii, a căreia dogmă veche sau schimbat de oarecare nouă traduceri eretice.

Atunci Arhiepiscopul Arhanghelului și al Cosmogonului au zis: „Cărțile dogmatice precum cele din vechime tipărite fiind au fost prescrise de oameni neînvățați de dinaintea lor erau pline de greșeli, au dat pricină Patriarhului Nikon a le îndrepta, și a schimba zicerile cele ce erau potrivnice adevăratului cuvânt, și această schimbare a oarecăroră ziceri nu pricinuieste vreo prefacere a religiei, căci porunca vechilor Soboare celor cunoscute și legiuite cu multe veacuri mai înainte, și cele șapte Taine, sunt aceleași și în cărțile cele din nou tipărite, ca și cele vechi. Că rugăciunile și molitvele din care se alcătuieste Liturghia, nu sau prefăcut nici sau adaos cu adăogiri eretice, precum învinovătesc aceștia. Numai predaniile autorilor nenumiți, ale căroră greșite socotințe erau cunoscute, din pricina principiilor Antropomorfiților (celor ce credea că Dumnezeirea este cu chip omenesc), acestea nu au fost tipărite a doua oară, ci sau scos, ca cele ce sunt potrivnice cuvântului adevărat, pricinuitoare de îndoieli sau plăsmuite și neadevărate, care nu se află în izvoadele elinești. Că înnoirea Icoanelor Bisericii au fost prea de nevoie pentru ca să se oprească relele izvodiri

ale zugravilor celor neînvățați, care intraseră în Biserică spre ocara neamului. Cum că preotul Nichita cu următorii săi vechii credincioși, se cuvine însăși să arate, care nouă izvodire ciudată luăm noi de la eretici, și află el că a fost introdusă în Biserică drept slăvitoare prin cărțile cele tipărite de a doua oară, și prin Icoanele cele înnoite, ale cărora înnoire și îndreptare a fost dreaptă și după lege. Și dar acestea toate bine cercetându-se, nu pricinuiesc prefacerea religiei, și nu desparte pe religia veche și nouă. Și în sfârșit credincioșii cei vechi din început trebuie să dovedească dimpotrivă, și să încredințeze pe adevărul vechii lor religii, ale cărora pricini simbolice nu sunt, decât ale vechilor Antropomorfiți, ale pro-adamiților, ale Achefalilor și a celorlalți care leapadă tainele cele înființate ale religiei drept slăvitoare.

**18.**Și multe altele au vorovit Arhiepiscopul, aducând spre mărturie și Scripturile, dar începătorul vechilor credincioși cel mai neînvățat din toată lumea, avea foarte puțină știință de Scriptură, poate că nici o cunoștea, el nici nu avea socoteală a vorovi pentru religie, pentru că în loc de a da răspunsuri sănătoase și potrivite la pricina celor zise, sau mâniat și sau turbat, și au năvălit asupra Arhiepiscopului, și l-au lovit de față fără măcar a se rușina de Țari. Un lucru obraznic ca acesta era vrednic de aspră pedeapsă, ci ocârmuirea ca să preîntâmpine primejdiioasele urmări, au judecat mai de cuviință și mai înțelept a fi să întrebuițeze blândețea pentru ca să oprească revolta Strelitilor, care apărau pe Nichita, și a cărora credință către Țari era sub prepus, au gonit dar pe acest obraznic fără cea mai mică pedeapsă, care ducându-se cu totul turbat și mânios, și trecând prin curtea împărătească, și prin ulițele cetății Kremlinului, striga cu mare glas, că au biruit pe ereticii Niconiți, care nu au știut a deschide gura, nici a se apăra, sau însuși și în târg unde era așteptat, însă din turbarea cea mare și-a pierdut mintea și câtă mai avea, și a ajuns a fi nebun, care nebunie ia pricinuit cel mai jalnic sfârșit. Strelitii și norodul cel prost l-au socotit de îndrăcit, și crezând cum că se muncea de Dumnezeiasca pronie, l-au predat Armașului ca pe un eretic, și îndată i-au tăiat capul.

Primejduindu-se țelul Rascolnicilor de către începătorul lor Nichita, următorii lui nu sau înfricoșat de aceasta, din pricina neînvățaturii, adeseori se făceau tovarășii, și începătorii lor nu încetau cândva a-i îmbărbăta.

**19.**Autorul Rozeskii, Dimitrie Arhiepiscopul și Mitropolitul Rostovului, pomenește pe cel mai întâi începător al Rascolnicilor un

fost un monah rus cu numele Kapito, locuitor de prinprejurul Kostroma, din cetățuia Kolesnicova, unde petrecea viața cea mai aspră, pentru că nu mânca fără numai puțină pâine, poame din pomi sălbateci și ierburi după anotimpuri, iar cealaltă hrană îi era lui necunoscută. Cu viața cea aspră, fiind și disidemon, și cu evlavia cea pe dinafară, au adunat mulți ucenici neînvățați și disidemoni, cărora le propovăduia să-și facă Cruce ca și Armenii cu două degete, să lepede dogmele și Icoanele Bisericii celei nouă, să nu primească decât pe cele vechi, să nu meargă la Biserici și să se ferească de toată lucrarea preoțească și de vorovirea împreună cu preoții.

**20.** Acest începător al Rascolnicilor zisul Kapiton au numit pe eteria sa Kapitonisti, care au înmulțit socotințele lor până ce au ajuns a fi de răs. Oarecare Podretesnicov țaran următor lui Kapiton, om cu totul neînvățat, nu știa nici a scrie nici a ceti, după ce a lepădat toate Tainele, învăța pe următorii lui să cetească fiecare liturghia în casa sa, să boteze copii, Euharistia (Dumnezeiasca cuminecătură) nu era după cum se obișnuiește pâine și vin binecuvântat, ci oarecare lucru ciudat, adică o stafidă în loc de pâine, întrebuițând și la împărțășire un chip nou, o tânără îmbrăcată cu o haină în multe culori pestriță, ieșea din colțul măsuței de unde era ascunsă, aducând pe capul ei un coșciug cu stafide, și acoperit cu o pânză, mulțimea norodului de bărbați, femei și copii adunați în casa aceea, privea pe fata aceea ca pe Ieresa<sup>43</sup> cu cea mai adâncă evlavie. Când se înfățișa ea zicea cu mare glas aceste cuvinte: Să pomenească Domnul Dumnezeu pe voi pe toți întru cereasca Sa împărăție de acum și până în veacurile veacurilor, zicea de trei ori rugăciunea, și de trei ori răspundeau cei de față zicând Amin. Fata aceasta împărțea la fiecare sfânta taină a stafidei, dând în gura fiecăruia partea sa, și cei ce stau împrejur o primea ca pe lucrul celei mai sfânt al lumii.

**21.** Cu toate că țaranii acestei eterii erau nebuni, necunoscând nici literele A și B, nu slujea Liturghii și Botezul, ci fiecare învăța după a sa socotință, și au alcătuit un deosebit eres, de la numele începătorului lor. Cu anevioie lucru este a pomeni cineva numărul întreg al deosebitelor eresuri, care uneori încetau cu moartea începătorului, uneori prefăceau tot felul de dogme vrednice de răs, pentru aceea și își schimbau numele.

---

<sup>43</sup> Sfințita n.tr.



Cu toate Acestea Arhiepiscopul și Mitropolitul numit mai sus, autorul curții Rozeski în capitolul 2 pomenește eresurile acestea mai jos.

**I.Hristocvina**, adică religia lui Hristos, începătorul acestui eres au fost un țăran, zicându-se pe sine Iisus Hristos, împreună cu el călătorea o fată tânără și frumoasă, pe care o numea Maica sa, și Sfântă Fecioară Maria, și avea 12 Apostoli următori ai lui, mergea din sat și sat, propovăduind către norodul orb evanghelia sa, și făcea să-i slujească ca lui Iisus Hristos, cu strigări ca și către un Mântuitor. O făcătorul nostru, dă darul tău nouă, și ne învrednicește veșnicei mântuiri. Norodul îngenuncheat nu îndrăznește a-și ridica ochii către acest mântuitor, mai ziceau rugăciunea aceasta până când le amorțea glasul. Acest mincinos Iesus spunea vreun oraclu pentru prefacerea vremii, făgăduiește zile bune ori ploaie, și încredințează pe Hristiani întărindu-i în religia sa. Însă Sfânta Fecioară nu a rămas stearpă.

**II.Iconovoshina**, adică zdrobitorul de Icoane, că aceștia lepădau Icoanele atât pe cele vechi cât și pe cele noi, religia lor este o compoziție alcătuită din lucruri grozave și vrednice de răs.

**III.Popovoshina**, adică preoți depărtați, care pentru viața lor necuvioasă și metehnele lor, sau lipsit de preoție, au alcătuit acest fel de eres, și împart oarecare daruri cu cărți vechi, și toți preoții lor sunt îndatorați a se lepăda de hirotonia lor cea dintâi, și să osândească pe episcopul ce iau hirotonit ca pe un eretic. Drept aceea câți se împărtășesc de eresul cel de acest fel de vor fi cu vârsta mai jos de 60 de ani, trebuie a se boteza, adică cei născuți mai înainte de Patriarhul Nikon.

**IV.Pavlivoschina**, un țăran numit Paulin, au fost începătorul acestui eres.

**V.Andreanovoskina**, au fost începătorul acestui eres, fiind scriitor prea neînvățat.

**VI.Iosifo-vosina**, alt eres numit așa de la oarecare Iosif.

**22.Femeile** acestoreretici, când vor să nască, cheamă pe vreunul din rudeniile lor, sau vreun megieș, îi dau o bucată de pânză spălată și curată, înadins păzită pentru această pricină, îl trimit la preot ca să-i vestească nașterea, și totodată îl roagă să vină la femeie, pentru a împlini cele obișnuite lehuziei, și să dea nume pruncului, de este multă depărtare de loc, și câștigul puțin, și nu merită osteneala ce ar face-o mergând, atunci preotul ia bucata cea de pânză de la trimis, o pune pe masă, boscorodește câteva rugăciuni asupra cârpei, și suflând adeseori

peste dânsa, și atunci dă nume pruncului, și făcând aceasta împătorește cu luare aminte pânza, o pune în sânul celui ce a adus-o, și socotind că a întrebuițat toată puterea rugăciunilor sale, jură pe cel ce o au adus să ia aminte bine ca nu cumva să lase să fugă din pânză însuflările lui. Apoi întorcându-se omul, scutură de multe ori pânza spre obrazul lehuzei, și ea socotește că ia puterea zicerilor ce i sau trimis are atâta lucrare ca și cum ar fi preotul de față și singur le-ar ceti. Cu acest chip ia pruncul numele său și maica iertarea sa. Aceasta o fac la trupul lor și când mor, asupra mormântului lor scutură pânza trimisă de popă ca să ia iertarea cea mai de pe urmă a păcatelor lor.

**23.** Este o deosebită însușire la Rascolnicii acestor eresuri de a purta mare urâciune și nepriință către ceilalți ruși, și a o arăta în faptă, încât de sar întâmpla de ar mânca cu vreun rus care nu-i de eresul lui, ori a intra în vreo Biserică drept slăvitoare, unul ca acela se socotește ca spurcat de un eres, de care se cuvine a se curăți cu rugăciunea.

**VII.** Bezpopovsica, adică fără preoți.

**VIII.** Volosatovosnia, eres numit de la Vosolat începătorul lui.

**IX.** Andriavosina, de la un țăran Andrei începătorul lui.

**X.** Ilarionovosina, de la un țăran neînvățat numit Ilarion.

Osebitele trepte ale acestui eres se unesc la niște principii ca acestea, încât fiecare este iertat a fi duhovnic, a boteza prunci, a hirotoni preoți și preotese, a ceti rugăciuni la lehuze, și în sfârșit iertarea cea mai de pe urmă la cei morți.

Călugării și călugărițele acestora nu se deosebesc de la papi după neam, toți trăiesc împreună tineri și tinere, bărbat și femeie, toți amestecați în aceleași odăi, se împreunează după voia și plecarea cea firească a lor fără de blagoslovenie, și fără de cetire de la Biserică, și această unire nu-i silește a se împreuna și a se lipi numai cu o față, ci pot a le schimba precum vor, fără a se zice că sunt însoțiți (adică însurați și măritate), dimpotrivă încă urăsc nunta cea prin blagoslovenie de preot, o socotesc ereticească. Pruncii care se nasc din nuntă legiuită nu au parte spre împărțășire cu dâșii, le este oprit de a mânca, a bea, a se ruga, și a vorovi împreună cu dâșii, drept aceea rudele și părinții nu vor să audă de nunta fiicelor lor, ci le iartă a se împreuna cu oricine vor voi.

Popii lor zic cum că au sfânta pâine prefăcută în ființă (adică sfințită) mai înainte de Patriarhul Nikon care niciodată se strică. Ca să o înțeleagă cineva aceasta, trebuie a ști, că: parte din pâinea aceea, după

ce sau făcut praf și sau mestecat cu făină, din care fac alte pâini, și pricinuieste în socoteala lor isprava facerii, care lucrare urmează fără curmare din pâine în pâine, încât, pâinea cea sfințită nu le-au lipsit cândva încă mai înainte de numitul Patriarh.

**Principiul** cel mai cumplit al eresurilor acestora este barbara și neomenita râvnă ce o poartă învățând pe urmașii lor până la ucidere, și ardeau pe cei vii. Volosat începătorul începător al eresului numărul VIII, au făcut să ardă peste 2000 de oameni. Andrei începătorul eresului IX a ars multe mii, pe prunci îi pironeau de hainele lor pe scândurile asupra cărora ședea, de se întâmpla de a scăpa vreunul din foc, era jertfit de începătorii lor, care îi păzea și apoi îi arunca în foc.

**XI.Serapionovoskine**, de la numele unui monah Serapion, a căruia învățătură îndatorea pe urmașii de amândouă neamurile să se omoare cu foame.

**XII.Stefsnina** de la numele diaconului Ștefan. Următorii acestora și a multor altora urăsc nunta cea legiuită ca pe un păcat, și o numesc prea curvie, se zic întreg înțelepți, însă întrebuințează mare asprime ca să fie acest fel, și să aibă acest titlu. Fiindcă trăiesc împreună cu ceilalți întru aceleași locuințe, păruta iubire a lui Iisus Hristos (precum ei bârfesc), poruncește a se iubi unii cu alții, și a plini poftele celor de aproape, așadar slobozenia aceasta care nu iartă vreo deosebire de cercetări, pricinuieste însă isprava sa, și face a se călca de multe ori întreaga înțelepciune a lor. Pruncii care se nasc din acest fel de părinți, sunt semne arătate ale neînfrânării lor, ci ca să scape de prihănire, îi leapădă prin codrii apropiați și pustii, unde nu ar fi frică de fiare sălbatece, fără a se îngriji ei pentru soarta lor.

**XIII.Cozmanshina**, de la începătorul numit Cozma. Următorii lui ca cei mai de sus au aceiași socotințe pentru nunta legiuită, nu sunt însă asemenea întregi înțelepți, nici ajung la acest fel de cruzime fără omenie, dar propovăduiesc adeseori în norod, că nici Biserici sunt, nici preoți, nici taine pe pământ, fără numai în sceptrurile lor.

**24.**Multe alte eresuri de neamuri deosebite, au tot aceste principii, și le prefac după pofta cârmuitorilor lor, care adaogă și pe ale lor.

Toate aceste eresuri și multe altele, precum Shuvtkeniților, adică al împărăteștilor, carii cred că Antihrist acum a venit cu adevărat în lume cu lucrul, însă ascund taina feței lui, și nu spun ceva, unde are să-și ridice împărăția.

Săvolticii adică Samii ori Samidii, de la ziua Sâmbetei, urmașii acestui eres după ciudatul lor principiu, prăznuiesc Sâmbăta ca evreii, cu toate aceste eresul acesta, ca și celelalte câte odată se unește cu vreo sectă de Rascolnici, fără a sta în dogme statornice, pentru lipsa învățaturii începătorilor, care de cele mai multe ori sunt mujici prea neînvățați, pe care iubirea câștigului îi aduce la aceste necuviințe, ca să amăgească pe prostimea norodului celui disidemon cu evlavia lor cea mincinoasă, și să le aia averea cu titlul că este începătorul vreunui eres.

## **CAPITOLUL XXXIV.**

### **DESPRE ARMENI ȘI DESPRE ERESUL LOR.**

**1.** Neamul Armenilor după dogme se împart în 4 părți: în Armeni drept slăvitori Răsăriteni, în Armeni Catolici, în Armeni vechi eretici, și Armeni noi eretici. Armenii drept slăvitori Răsăriteni sunt acei câți armeni fiind de neam, păzesc neprihănită credința Hristianicească după învățătura Bisericii noastre Răsăritene drept slăvitoare. Armenii Catolici sunt acei de neam armeni câți urmează Bisericii Romane. Armenii vechi sunt, câți urmează vechiul eres al Monofiziților (a celor ce cred în Hristos o singură fire Dumnezeiască). Iar armenii mai noi eretici sunt, acei ce se zic Theopashiți (adică cei ce cred că Mântuitorul Hristos a pățimit cu Dumnezeirea). Pentru ambele părți cele dintâi nu vorovim, ci numai pentru ereticii mai vechi și mai noi.

**2.** Armenii au primit credința în Hristos de la Sfântul Apostol Bartolomeu, au păzit-o dreaptă vreme de 4 veacuri, iar în veacul 5 sau abătut de la calea cea dreaptă. Istoricii nu se conglăsuiesc, căci unii zic că sau făcut următori lui Iacob Sirul începătorul eresului Iacobitenilor, și nu au îmbrățișat numai acest eres, ci l-au și adaos. Aceasta însă nu este dovedită, fiindcă măcar că armenii au primit eresul Iacobitenilor, aveau de mai înainte alte eresuri. Căci Iacob Sirul pe la 1580 au semănat dogmele sale eretice, și se află un Sobor al armenilor de pe la mijlocul veacului 5, care muștră pe armeni pentru multele eresuri ce aveau, de unde se vede că erau eretici de mai înainte de Iacob, oricum ar fi lucrul armenii se învinovățesc că au atâtea eresuri încât covârșesc pe toată credința omenească, până ce și cugetează nebunii că Dumnezeu este

mincinos. În vremea soborului din Florența au fost venit și armenii și au făcut o mincinoasă unire cu Biserica catolică, dar în urmă alții sau întors la Biserica drept slăvitoare Răsăriteană, alții au rămas întru unire, și alții în dogmele lor eretice.

3.Între eresurile vechilor armeni se numără acestea:

**I.**Zicea că Dumnezeu este mincinos.

**II.**Mărturiseau o singură voie în Hristos, și aceasta Dumnezeiască, tăgăduind pe cea omenească.

**III.**Ziceau că Hristos nu a înviat Duminică, ci sâmbătă, de unde sar zice că nu a 3-a zi după răstignire, ci a doua zi.

**IV.**Că nu se cuvine a se închina Crucii, precum propovăduiește Biserica noastră, ci întâi să se spele, și în mijlocul ei să înfigă un cui împlântat în jertfa cea de taină, și așa să se pună spre închinarea credincioșilor.

**V.**Zicea că e ar fi rămas strămoșii noștri întru starea lor nevinovată cea din început întru care i-au zidit Dumnezeu, nu sar fi împreunat trupește unul cu altul, ci cu alt chip ar fi făcut copii și sar fi adaos neamul omenesc.

**VI.**Că Adam cu călcare poruncii lui Dumnezeu sa vătămat numai pe sine și că pruncii în pânțele lor nu se împărtășesc de strămoșescul păcat.

**VII.**Că Dumnezeiasca Mistagogie (adică cuminicătură) nici este folositoare, nici păgubitoare.

**VIII.**Că Botezul nu este de nevoie pentru spre a spăla de păcatul strămoșesc, ei ziceau că nu îl are omul, ci că este de nevoie spre a răsplăti harul credincioșilor.

**IX.**Cum căci copii drept slăvitorilor, murind fără de Dumnezeiescul Botez, merg în rai, iar ai necredincioșilor și ai ereticilor în iad.

**X.**Că nu ar fi fost păcat, dacă nu ar fi draci în lume, care îndeamnă pe oameni, de unde hotăra, că neputând omul a se împotrivi diavolului, nu este vinovat păcatului.

**XI.**Că sunt oarecare păcate neiertate.

**XII.**La Înviere toți vor învia cu trup bărbătesc.

**XIII.**Că toți cei mai înainte de Hristos au mers în iad, nu din pricina păcatului strămoșesc, ci din pricina celui particular al înainte născătorilor, că în alt chip nu ar fi fost drept Dumnezeu, să mântuiască pe toți cei ce sau săvârșit mai înainte de Hristos.

**XIV.**Că darurile Dumnezeieștii credințe, cum și darurile și vredniciile Bisericești, să se cumpere cu bani.

**XV.**Că cei fericiți nu văd Dumnezeiasca ființă.

**XVI.**Că cei fericiți văd oarecare curățenie a ființei și că prin aceea se fac fericiți.

**XVII.**Că muncile diavolilor ar fi lumești.

**XVIII.**Că nici o Taină pricinuieste dar, nici celui ce o primește cu vrednicie, măcar că ei primeau iertarea păcatelro prin taine, deosebire făcând întru a ierta păcatele, și întru a da dar, pentru aceea voia, că păcatele se ierta fără de ajutorul darului.

**XIX.**Că în Dumnezeiasca Mistagogie, se cuvine a întrebuița numai vin nu și apă.

**XX.**Că taina nunții nu ar fi taină, nici sar fi rânduit de Hristos.

**4.**Armenii ereticii cei noi au oarecare din eresurile armenilor celor vechi, dar au adaos și altele, din care însemnăm puține oarecare.

**I.**O singură fire mărturisesc întru Hristos.

**II.**Că din amândouă firele sar fi făcut numai o singură fire întru Hristos după unire, și această fire ar fi numai Dumnezeiască, căci cuvântul (precum zic ei), luând firea cea omenească o au prefăcut în Dumnezeiască, încât că toate însușirile Dumnezeirii, sau făcut însușiri ale omenirii, și aceasta ca să nu se facă Dumnezeiasca Treime o pătrime, cu adăogirea firii celei Dumnezeiești.

**III.**Mărturiseau o singură voie, o singură fire, și o singură naștere Dumnezeiască.

**IV.**Zic cum că întru Hristos Dumnezeirea sa născut, au pățimit, și au murit, pentru aceasta întru cântarea cea întreit sfântă, au adaos aceasta: „Sfinte Dumnezeule cel ce te-ai răstignit pentru noi”, cu acest chip ei vor pe firea omenească nepățimitoare și nemuritoare, și bârfesc pe firea Dumnezeiască a fi pățimitoare și muritoare.

**V.**Zic cum că Hristos nu a luat în firea omenească însușirile trupului, ci au luat un trup ceresc, slăvit, ușor, subțire, duhovnicesc, și nesticăcios, și că de au mâncat Hristos și au băut, nu au mâncat pentru că a flămânzit, nici au băut pentru că a însetat ca un om, ci pentru plăcerea sa, precum au mâncat și după Înviere.

**VI.**Cum că Hristos cu firea omenească nu a luat totodată și însușirile omenești, pentru aceasta nici sau temut, nici sau întristat cu adevărat, ci aceste patimi ale sufletului, adică întristarea și temerea, le-au arătat numai în ochii oamenilor, chiar spre învățătura noastră.

**VII.**Că Fiul a luat nu numai firea omenească, ci și pe Dumnezeiescul ipostas, de la cuvântul.

**VIII.**Cum că sufletele sau plăsmuit din veac, și că ar fi afară de trupuri.

**IX.**Cum că toate sufletele cuvântătoare prin împreunarea oamenilor se mută.

**X.**Cum că Hristos pogorându-se în iad, au mântuit sufletele și ale dreptilor și ale păcătoșilor.

**XI.**Cum că Hristos după Învierea Sa a pierdut iadul, și pentru locuința sufletelor celor păcătoase au rânduit locurile văzduhului.

**XII.**Cum că după legea Evangheliei, trebuie a se păzi încă și legea Mozaică săvârșitoare.

**XIII.**Cum că taina Hrisaini (adică a ungerii cu Sfântul Mir) nu săvârșește cu unirea preotului întru acela ce se unge, ce întru alcătuirea Mirului, pe care trebuie al alcătui Prezbiterii.

**XIV.**Cum că taina pocăinței nu sar osebi de Taina sfântului Maslu.

**XV.**Cum că nunta este a șaptea taină a Bisericii.

**XVI.**Cum căci chemarea Prea Sfintei Treimi nu este de nevoie la Botez.

**XVII.**Cum că Botezul ori în lucrare ori după dorire nu este un mijloc numaidecât trebuitor spre mântuire, pentru aceasta rămân pruncii nebotezați, fiindcă nu pot a-i boteza în arătare.

**XVIII.**Că la Botez preotul la fiecare afundare în loc de a zice precum Biserica drept slăvitoare, urmează să zică așa: se botează robul lui Dumnezeu, în numele Tatălui, se botează robul lui Dumnezeu în numele Fiului, botează-se robul lui Dumnezeu în numele Tatălui.

**XIX.**Cum că nefiind preot ar putea să boteze altul, când pruncul este în pericol de moarte.

**XX.**Cum că Taina Dumnezeieștii Mistagogii, trebuie a se amesteca cu apă.

**5.**Iar pentru postul numit al Arțicurțului al armenilor, este osebite între autorii Istorici despre începutul și pricina lui. Unii zic, că urmând a se boteza ei la început de Grigore, au postit aceste zile, alții că postesc pentru izgonirea lui Adam din Rai, alții că pentru postul celor din Ninive, și alții spre pomenirea oarecărui Serghie care sa făcut mucenic la dâșii. Iar Eftimie Zigabenu în cartea cea dogmatică a sa numită Panoplia, și Nichifor Calist în Istoria sa zic această pricină: Oarecare

armean învățător numit Serghie, avea un cățel pe care îl numea Arțicurțin, și-l trimitea ca pe un conaciu pe la sate și prin târguri, când voia să meargă el acolo, pe care văzându-l armenii, înțelegeau că va să ajungă învățătorul lor, și ieșeau întru întâmpinarea lui. Întru una din zile dascălul Serghie a trimis pe cățel, și în urmă a purces și el, apropiindu-se dar de sat, a rămas uimit văzând că nu a ieșit lumea întru întâmpinarea lui, și cercetând pricina, a auzit răspunsul că nu au văzut cățelul. În sfârșit cercetând și căutând, au aflat oasele cățelului, lăsate de un lup numai rămășiță. Întru atâta dar sau întristat, încât a rânduit plângere, lacrimi și post spre pomenirea cățelului, care post l-au numit Arțicurțion de la numele cățelului. Citește *Panoplia lui Zigadino titlul 23 foaia 153 și Istoria Bisericească a lui Calist Cartea 18 capitol 53 și 54 și celelalte.*

### *Sfârșitul părții a doua a Tomului IV.*

## **ISTORIA BISERICESCĂ CARTEA XVIII. VEACUL 18.**

**CAP: I AUTOCRATORUL ȚARIGRADULUI AHMET 3, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LUI ÎN BISERICA LUI HRISTOS...** Pagina 2

**CAP: II. AUTOCRATORII IOSIF 1 ȘI CAROL 6 ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA DIN APUS...** Pagina 10.

**CAP: III. PETRU CEL MARE AUTOCRATORUL RUSIEI, ȘI CELE CE SAU FĂCUT PE VREMEA LUI. ..** Pagina 28.

**CAP: IV. ARTICOLELE DIN SORBONA DATE MARELUI PETRU PENTRU UNIREA BISERICII RĂSĂRITULUI CU BISERICA APUSULUI ...** Pagina 35.

**CAP: V. PENTRU OARECARE ERESURI ȘI ERETICI CE SAU IVIT LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT...** Pagina 43.

**CAP: VI. PENTRU PECETEA LUI PAPA CLEMENT 11 CARE ÎNCEPE AȘA: UNUL NĂSCUT FIUL LUI DUMNEZEU...** Pagina 51

**CAP: VII. SINOADELE CE SAU FĂCUT ÎN ANII ACEȘTIA LA RĂSĂRIT ȘI APUS...** Pagina 60



- CAP: VIII. ELINII CEI CE AU STRĂLUCIT ÎN FAPTA BUNĂ ȘI ÎN ÎNVĂȚĂTURĂ LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT...** Pagina 68
- CAP: IX. BĂRBAȚII APUSENI CE AU STRĂLUCIT ÎNTRU ÎNVĂȚĂTURĂ PE LA SFÂRȘITUL VEACULUI TRECUT...** Pagina 75
- CAP: X. MAHMUT, ORI MOHAMED 5, OSMAN 3, MUSTAFA 3 AUTOCRATORII CONSTANTINOPOLULUI, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA LUI HRISTOS...** Pagina 84
- CAP: XI. MARIA TEREZA, CAROL 7 ȘI FRANCISC I AUTOCRATORII APUSULUI, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR ÎN BISERICA APUSEANĂ...** Pagina 98
- CAP: XII. ECATERINA I, ANA IVANOVNA, IOAN 3 ȘI ELISABETA AUTOCRATORII RUSIEI...** Pagina 121
- CAP: XIII. DESPRE MONAHICEȘTILE CETE DE NOU ISCODITE ÎN APUS...** Pagina 126
- CAP: XIV. DESPRE ERETICII ERRNHUȚI ȘI LINIȘTIȚI...** Pagina 128
- CAP: XV. DESPRE OARECARE APUSENI CARE AU SCRIS ȘI ÎNVĂȚAT GREȘIT ÎN VEACUL ACESTA...** Pagina 133
- CAP: XVI. BĂRBAȚII ELINI CARE AU STRĂLUCIT ÎN ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI PROCOPSEALĂ ÎN VEACUL TRECUT CĂTRE SFÂRȘIT, ȘI PE LA ÎNCEPUTUL VEACULUI 18...** Pagina 142
- CAP: XVII. BĂRBAȚII PROCOPSIȚI AI PAUSULUI DIN ACEST VEAC...** Pagina 154
- CAP: XVIII. ARDUINU, VERRUERIU NOII PELAGHIENI, ȘI CEILALȚI CARE SLĂVEAU GREȘIT...** Pagina 161

**ISTORIA BISERICEAȘĂ  
CARTEA XVIII.  
VEACUL 18.**

- CAP: XIX. DESPRE ERESUL LUI MALAGRIDA...** Pagina 170
- CAP: XX. DESPRE ALȚI ERETICI PELAGHIENI DIN ETERIA LUI IISUS...** Pagina 174
- CAP: XXI. DESPRE SHISMA (RUPEREA) CEA DIN UTRECHT, ȘI DESPRE SOBORUL ADUNAT ÎN EL...** Pagina 183
- CAP: XXII. MUSTAFA 3, AHMET 4 ȘI SELIM AUTOCRATORII ȘI DESPRE CELE FĂCUTE DE EI ÎN BISERICA DE RĂSĂRIT...** Pagina 206
- CAP: XXIII. IOSIF 2 ȘI LEOPOLD 2 AUTOCRATORII, ȘI CELE CE SAU FĂCUT ÎN VREMEA LOR...** Pagina 208
- CAP: XXIV. PRIGOANA ÎMPOTRIVA NEUNIȚILOR ÎN LEHIA...** Pagina 220
- CAP: XXV. PETRU 2 AL RUSIEI, ȘI ECATERINA II-a...** Pagina 229
- CAP: XXVI. BĂRBAȚII PROCOPSIȚI DIN RĂSĂRIT ÎN ACEST VEAC** Pagina 233
- CAP: XXVII. CEI PROCOPSIȚI AI EUROPEI DIN ACEST VEAC...** Pagina 239
- CAP: XXVIII. DESPRE ÎNCEPUTUL TAGMEI IEZUIȚILOR, CREȘTEREA ȘI SCĂDEREA, ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI MORALA LOR...** Pagina 247
- CAP: XXIX. PECETEA LUI CLEMENT 14 ÎMPOTRIVA ETERIEI IEZUIȚILOR...** Pagina 261
- CAP: XXX. DESPRE BISERICA DREPT SLĂVITORILOR RĂSĂRITENI ÎN VENEȚIA...** Pagina 277
- CAP: XXXI. DESPRE CORNILIE IANSENIUL ȘI DESPRE URMAȘII LUI...** Pagina 288

**CAP: XXXII AȘEZĂMÂNTUL LUI PETRU I ÎNSUȘI STĂPÂNITOR A TOATĂ  
RUSIA DESPRE BUNA RÂNDUIALĂ BISERICESCĂ ȘI A CLERULUI, CE L-AU  
DAT SFINȚITUL SINOD ÎN PETERSBURG LA ANUL 1721.... Pagina 296**  
**CAP: XXXIII. DESPRE RASCOLNICII CE SUNT ÎN RUSIA.... Pagina 316**  
**CAP: XXXIV. DESPRE ARMENI ȘI DESPRE ERESUL LOR .... Pagina 332**

*Sfârșitul Tomului al patrulea.*